

* Ο ΓΑΜΟΣ

ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΝΕΩΤΕΡΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙΝ *

Οί γάμοι ἐγίνοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ, εἰς ἐκεῖνα πρὸ πάντων τὰ μέρη, ἐνθα δὲν ἐξετάζεται τόσον ἡ μέλλουσα οἰκονομικὴ τῆς οὕτω σχηματισθείσης οἰκογενείας κατάστασις, ὅσον ἡ εὐδαιμονία καὶ σωματικὴ εὐεξία τῶν συζύγων. Ἐν Μάνῃ οἱ μονογενεῖς πρὸ πάντων υἱοί, παῖδες ἔτι ὄντες, νυμφεύονται ὅπως μὴ ἀπολεσθῇ τὸ ὄνομά των, οὐδόλως δὲ σπάνιοι εἰσὶν οἱ ἀρραβῶνες μελλονύμφων ἐν τῇ γαστέρει τῆς μητρὸς ἔτι ὄντων ¹⁾· παρ' Ἀλ-

* Ἐδημοσιεύθη ἐν Παρθενῶνι 1871 *Ετ. Α* σ. 335—340. Ἡ διεύθυνσις τοῦ περιοδικοῦ ὑπεσημείωσε τὰ ἑξῆς : « Ἀναβάλλοντες κατ' αἵτησιν τοῦ συγγραφέως διὰ τὸ προσεχὲς φυλλάδιον τὸ τέλος τῆς περὶ Κληρονομ. πραγματείας, δημοσιεύομεν σήμερον τὰ ἀνωτέρω, ἀπόσπασμα ὄντα ἐκ τοῦ γάμου, κεφαλαιὸν τοῦ περὶ γάμων καὶ ἐθίμων τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγράμματος τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου, ἐκτελεσθέντος τῶν σπουδαίων, καὶ ὑποσημειώσεις προσετέθησαν ἐνταῦθα, παραληφθεῖσαι ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ χειρογράφου, αἱ δὲ νεώτεραι προσθῆκαι διακρίνονται τεθείσαι ὡς καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἐντός διπλῶν ἀγκυλῶν]].

1) [[Μνηστεία παιδείας ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰ. ἀναφέρεται ἐν Βίῳ τῆς δούκας Θεοδώρας (τέλος Θ' αἰ.) 5 σ. 3 καὶ 45 σ. 27 Arsenij. 5 σ. 3 καὶ 45 σ. 26 Kurtz. «Τὸ αἷτιον τῆς περὶ τὴν μνηστείαν ταχύτητος τοῦτο ἦν» ἐν § 3 : Ἐπειδὴ πολλοὶ τὴν ἐξή-
τουν εὐπατρίδαι, ὁ δὲ πατήρ της ἤθελεν ὡς τάχιστα ν' ἀπαλλαγῇ τῶν περὶ τοῦ γάμου αὐτῆς μεριμνῶν, σκοπῶν νὰ γίνῃ μοναχός. Ἐν § 45 «ἐπὶ δὲ ἐτῶν γενομένη ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀνδρὶ νομίμως συζεύγνυται». Ἐν ἐλληνικῷ κώδικι τῆς ΙΓ' ἐκατ. (ἀρ. 62 τῆς ἐν Μονάχῳ δημοσίας Βιβλιοθήκης) Δημήτριος ὁ Χωματιανός (ΙΓ' ἐκ.) ἐν ἐπιστολῇ (φ. 35 β) «Περὶ ἀνῆδου κόρης μνηστευθείσης τινί, εἰ ἔξεστι μετὰ τὴν νόμιμον ἡλικίαν συναφθῆναι ταύ-
την τῷ μνηστευομένῳ αὐτῇ» καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ ζ' ἔτει τῆς ἡλικίας τῆς κόρης γινομένων μνηστειῶν· πρὸς τὸν ῥήγα Σερβίας κύρ Στέφανον» γράφει : (φ. 36 β) : «ἡ μὲν παλαιότερα νομοθεσία συνεχῶς γίνεσθαι τὴν μνηστείαν διὰ μόνης συναινέσεως καὶ δόσεως ἀρραβῶνων τῆς κόρης οὐσης ἐπταετοῦς· συμπληρουμένου δὲ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῆς, τότε καὶ ὁ γάμος ἐξετελεῖτο· καὶ ἡ κόρη ἔκτοτε οὐ μνηστή, ἀλλὰ γαμετὴ ὠνομάζετο». Ἀνῆδων γάμοι (μόνον τὰ γαμήλια συμβόλαια) : *Ann. Κομν.* Η' 9 σ. 240 B Paris. Βλ. καὶ Byz. Zts. 1912 σ. 172. Ἀρραβῶνες βρεφῶν, ἐν Καππαδοκίᾳ βλ. ἐν Παρνασσῷ τ. ΙΕ' σ. 603. Πρβλ. καὶ κρητικὴν μαντινάδα ἐν *Φραντζεσκάκη Ἀριάδνῃ* σ. 13 διστ. 5. Ἀρραβῶ-
νες εἰς ἡλικίαν νεαρὰν παρὰ Ρωμαίους : *Marquardt Röm. Privataltert.* I, 38. Ὁκτα-
έτις νύμφη : *Orelli n.* 2647. Παρὰ Βουλγάροις : *Zeitschr. d. Ver. f. Volksk.* 1915 σ. 330, παρὰ Κόπταις : *Savary Lettres sur l' Egypte* 1786 τ. III σ. 53. Ἐν Γεωρ-
γίᾳ πρότερον, παρὰ πολλοῖς λαοῖς τοῦ Καυκάσου, ἰδίως δὲ παρὰ τοῖς Ἰγκούχοις, πρὶν εἰ-
γαννηθῶσι τὰ παιδιά ἡρραβώνιζον αὐτά, ὅπως οἱ δεσμοὶ τῶν οἰκογενειῶν συσφιγθῶσι εἰς
δι' ἄλλους λόγους (*Journ. Asiatique* 1831 τ. VIII σ. 108). Βλ. περὶ τοῦ αὐτοῦ θέμα-
τος καὶ *Zeitschr. f. Völkerpsychol.* III, 162]].

βανοῖς, ὧν τὰ ἔθιμα ἕνεκα τοῦ χαρακτηῆρος τῆς φυλῆς των πολὺ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τῶν Μανιατῶν, ὁ πρωτότοκος υἱὸς ἅμα γίνῃ τριετὴς εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀρραδωνισθῇ· διότι νομίζουσιν ὅτι εἰς τοὺς μνηστήρας εἶναι ἔλεως ὁ οὐρανός ¹⁾). Ἡ τοιαύτη συνήθεια ἐπικρατεῖ καὶ ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἡπείρου, ὁ δὲ Χασιώτης ἐν τινι περὶ τῆς χώρας ταύτης μονογραφίᾳ ψέγει αὐτήν ²⁾), γνῶμονα ἰσως λαμβάνων τὰ παρ' ἡμῖν κοινωνικὰ ἔθιμα, οὐχὶ νομίζω ὀρθῶς ποιῶν· διότι κατωτέρω δὲν δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ « ὅτι πολὺ ὀλίγαι συνέβησαν τοιούτων γάμων κακαὶ συνέπειαι, καὶ ὀλίγιστα ἀκούονται παράπονα ». Ἡ ἐκκλησία καὶ οἱ ἐν ἰσχύϊ νόμοι διατάττουσιν ὅπως ἡ τοῦ γάμου ἱεροτελεστία γίνε-ται μεταξὺ ἀρρένων ἀνωτέρας ἡλικίας τῶν δεκαῆς ἐτῶν καὶ θηλέων τῶν δεκα-τεσσάρων. Οἱ δὲ νόμοι οὗτοι εἰς τὰ πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη τηροῦνται ³⁾).

Καὶ συνάπτονται μὲν συνήθως οἱ γάμοι μεταξὺ προσώπων τῆς αὐτῆς τάξεως ¹⁾. «ὁ φτωχὸς φτωχὴν ἐπῆρε καὶ ὁ θεὸς πολλὰ καλὰ τῶν ἔδωσε», λέγει μία δημῳδῆς παροιμία ²⁾. ἀλλὰ δὲν ἔλλειψε νὰ κατανόησῃ καὶ ὁ λαὸς τὴν παντοδύναμον τοῦ πλούτου ἐν τῷ κόσμῳ ἐπιρροήν, καὶ ἐν ἄλλῃ παροιμίᾳ ἀποφαίνεται : «Σὲ πλούσιο σπίτι τὸ παιδί σου βάλε καὶ προῖκα μὴ γυρεύῃς» ³⁾. Ἐνίοτε ἡ κοινὴ γνώμη τὸ κάλλος προτιμότερον τῆς προικὸς θεωρεῖ, ὡς ἐν

1) *Hahn* Alban. Stud. I, 143

2) «Εν Χρυσολιδῇ 1866 Ν° 13 : Ἀλλὰ περὶ γάμου καὶ τοῦ ἐπιλαμβανόμενου εἶναι συνηθὲς εἶδος, ὅς ἐκπαρχῇ ἵνα μὴ ἀπενομιμάσωνται καὶ ἀφιστανῇ τοὺς Ζαγοριεῖς, ὧν ἀπλείστοι θυμὰ γινόμενοι τῶν τε γυναικῶν καὶ ἱδρῶν τῶν αὐτῶν ὑπόστασιν ἔχουσιν, νυμφεύουσι τὰ τέκνα τῶν εἰς μικρὰν ἡλικίαν. Νέος παντρεύεται, ἵνα μὴ εἰπωμεν καὶ μικρότερος, καὶ κόρη θωδεκαστῆς ὑπὸ τῶν γονέων τῶν καὶ συγγενῶν ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐνίσταται συγκαταθέσεως συνέρχονται εἰς γάμον· καὶ πρὸ τῆς ἡλικίας ταύτης συνήθως γίνεται ὁ ἀρραβὼν».

3) [[Εὐλογία γάμου μετ' ἀνηλικίου γυναικὸς ἀναφέρεται ὑπὸ Νικήτα Θεσσαλονίκης (ΙΒ' ἔκστ.) Ἐρωτήσεις 13 ἐν Βυζαντ. Χρονικοῖς II, 384. Καὶ ἐν προικοσυμφώνῳ τοῦ ΙΕ' (;) αἱ. νόμφη 13 ἐτῶν (Byz. Zeitschr. τ. V σ. 114). Ἐν ταῖς Ἀσολῆαῖς τῆς Κύπρου ὁρίζε-
ται ὅτι τοῦλάχιστον 13 ἐτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὁ τε ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή (Β', 148. 149 ἐν
Σάβα Mso. Βιβλ. Γ' 363. 364), ἐν δὲ τοῖς ἐλληνικοῖς νόμοις τῆς Κύπρου 12 ἐτῶν (αὐτ. σ.
524). Ἐν Καππαδοκίᾳ ὦρα γάμου τῶν κορασίων τὸ 13ον ἔτος (Παρνασσὸς ΙΕ', 603), τῶν
δὲ ἀνδρῶν ἐν Σύμῃ, μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, μετὰ τὰ τριάκοντα (Βλ.
Χαβιαρᾶν ἐν ΚΠ Συλλ. ΚΕ', 157, ὅστις ἀναφέρει καὶ τὸν λόγον τῆς τοιαύτης συνηθείας).
Περὶ ὥρας γάμου παρ' ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις Ἑλλήσι βλ. Σίτιλ εἰς Ἡσιόδ. Ἔργ. 696.
Ἐν ἀρχαίᾳ Γόρτυνι ἡ γυνή 12 ἐτῶν (*Hermann Rechtsaltert.* σ. 13. Βλ. καὶ *Leist Gräco-
ital. Rechtsgeschichte* σ. 66). Γενικῶς περὶ ἡλικίας γάμου παρ' ἀρχαίοις βλ. *Hermann
Privataltert.* σ. 36. 267. *Iv. Müller Griech. Privataltert.* σ. 446 b. *Becker-Göll
Charicles III*, 352 κέ. Παρὰ διαφόροις λαοῖς: *Peschel Völkerkunde* σ. 227—9.
Πρβλ. καὶ *Waitz Anthropol.* I, 125—6]].

4) [[Παρ' ἀρχαίους βλ. Hermann Privataltert. σ. 267 καὶ τοὺς αὐτόθι ἐν τῇ σγμ. 2 ἀναφερομένους συγγραφεῖς. Becker-Göll Charicles III, 346. 359]].

5) *Bybilakis* Neugriechisches Leben σ. 29. [[Ἐν τῇ ἀνεκδότῳ μέρει τῶν Παροιμιῶν Ν. Γ. Πολίτου ἀναγράφεται ὁ ὀρθότερος τύπος τῆς παροιμίας ὡς καὶ ἄλλαι παραλλαγαὶ αὐτῆς ἐν λ. φτωχός 110 ε. 111. 156. 157]].

6) $[[\Delta\psi, \lambda, \text{προϊκα } 20]]$.

τῇ ἐξῆς παροιμίᾳ, ἥς ἀνάλογον ἰδέαν εὐρίσκομεν ἐν τινι ἐπιγράμματι τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας:

Ποῦ πάρει χίλια ὑπερπυρα ¹⁾ καὶ κακοειδῇ γυναῖκα
τὰ χίλια πᾶν ᾿ς τ' ἀνάθεμα κ' ἢ κακοειδῇ πομένει ²⁾).

Ἀλλὰ πλειότεραι εἰσὶν αἱ παροιμίαι ἐν αἷς μυκτηρίζεται ὁ οἰκογενειακὸς βίος ὠραίων, ἀλλὰ πενήτων συζύγων, ἐνῷ ἐξαίρεται ἡ τῶν ἀσχήμων ἀλλὰ πλουσίων εὐδαιμονία ³⁾).

Οἱ γάμοι συνάπτονται ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταξὺ οἰκογενειῶν εἰς τὴν αὐτὴν κατοικουσῶν χώραν· διότι « παποῦτσι ἀπὸ τὸν τόπον σου κι' ἄς εἶν' καὶ μπαλωμένο » ⁴⁾, λέγει παροιμιαζόμενος ὁ λαὸς συμφώνως πρὸς τὸ Ἡσιόδειον

Τὴν δὲ μάλιστα γαμεῖν ἥτις σέθεν ἐγγύθι ναίει ⁵⁾

καὶ νόμον τινὰ Ἀττικὸν κωλύοντα τὸν μετὰ ξένης γάμον ἀστοῦ Ἀθηναίου ⁶⁾).

Ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας νυμφεύονται τὰ τέκνα ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των, πρὸ πάντων αἱ θυγατέρες· σπανιώτατα δὲ ἢ μᾶλλον οὐδέποτε παρὰ τοῖς σταθεροῖς εἰς τὰ πάτρια ἐμμένουσι, νυμφεύεται ἢ νεωτέρα πρὸ τῆς πρεσβυτέρας αὐτῆς ἀδελφῆς ⁷⁾. Τὸ ἔθιμον τοῦτο εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα παρὰ τοῖς Σημιτικοῖς λαοῖς· ἰδοὺ τί λέγει ἡ Πεντάτευχος: « Εἶπε δὲ Λάβαν· οὐκ ἔστιν οὕτως ἐν τῷ τόπῳ τῶν ἡμῶν δοῦναι τὴν νεωτέραν πρὶν ἢ τὴν πρεσβυτέραν » ⁸⁾.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

1) Ὑπερπυρον, βυζαντινὸν νόμισμα ὑπερπυρῶν πρὸς 9 περίπου δραχμὰς (βλ. καὶ *Ducange Glossarium ad Script. med. et inf. Latin.* λ. *Hyperperum*).

2) *Bybilakis* ἐνθ. ἀν. [[βλ. καὶ Π. Π. λ. κακοειδής]].

3) *Βενιζέλ.* Παροιμ. *δημῶδεις* σ. 343, 2—4 (πρβλ. καὶ σ. 35, 462—3. 56, 58):

—Ὁμορφέ μου καὶ καλὲ μου, τ' ἔχουμε νὰ φᾶμε βράδν;

—Ἀσχημέ μου κι' ἄπρεπέ μου, τί θὰ πρωτοφᾶμε βράδν;

πρβλ. καὶ *Καλλικτῆρα Μαντήσιον* ἐν Ἀνθολογ. Παλατ. XI, 6:

*Πτωχοῦ ἔστι γάμος κυνέα μάχα, εὐθὺ κυδοιμός,
λοιδορεῖται, πλαγαί, ζημία, ἔργα, δίκαι.*

[[ΠΠ. Β' 582 κέ. λ. ἀσχημος 1—6. Καὶ ἐν τῷ ἀνεκδότῳ μέρει λ. ὁμορφος 2. 4. 5. 8. 10—14. 15 α. 16. 17]].

4) *Pègues Histoire et phénomènes du volcan et des îles volcaniques de Santorin* 1852 σ. 344 (ἐν Θήρᾳ). [[Διαφόρους παραλλαγὰς τῆς παροιμίας βλ. ἐν τῷ ἀνεκδότῳ μέρει τῶν Παροιμιῶν *N. Γ. Πολίτου* λ. τόπος 19. 28—32 κ.ά. Περὶ τῆς δυσκολίας ἐπιμείας μετὰ ξένων ἐν Ἀθήναις βλ. *Καμπούρογλου Ἱστορ.* Ἀθην. Α', 201. Εἰς τὰ Παρὰ οὐδέποτε ἤρχοντο εἰς ἐπιγαμίαν μὲ ξένον, εἰ μὴ μόνον ἂν ἐπέθοντο περὶ τῆς καλῆς αὐτοῦ διαγωγῆς, περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ νὰ συντηρῇ οἰκογένειαν καὶ περὶ τῆς ἀποφάσεώς του νὰ ἀποκατασταθῇ εἰς τὰ Παρὰ (*Χρυσάλλης Β'*, 264). Ἐν Ῥόδῳ: *Ξενοφάνης* 1910 Ζ', 49]].

5) Ἡσιόδ. Ἔργ. καὶ Ἡμέρ. 698.

6) *Δημοσθέν.* κτ. *Νεαίρας* σ. 1350. *Πλάτ.* *Νόμ.* Δ' σ. 721. *Ζ'* σ. 773.

7) [[Οὐδὲ οἱ ἀδελφοὶ προτοῦ ὑπανδρεύουσιν τὰς ἀδελφὰς των· περὶ τοῦ ἔθιμου τούτου ἐν Ῥόδῳ βλ. *Μπιλιώτη-Κατῆ* Ἡ νῆσος Ῥόδος Β' 285]].

8) *Γένεσ.* ΚΘ' 26.

Περὶ τοῦ γάμου τῶν τέκνων των, τῆς προικὸς καὶ τῶν τοιούτων φροντίζουσιν οἱ γονεῖς, χωρὶς νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν συγκατάθεσιν ἢ ἀπλῶς τὴν γνώμην αὐτῶν ¹⁾. Τὸ αὐτὸ ἐγίνετο ἐν τῇ συναφῇ γάμων καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἢ τῶν ἡθῶν ἀπλοϊκότης καθίστα δυνατὴν τὴν ὑπαρξιν εὐδαίμονος συζυγικοῦ βίου καὶ ἐν τοῖς οὕτω συναφθεῖσι συνοικεσίοις.

Πηλὶὺς θὴν μοι ἔπειτα γυναῖκα γαμέσσειται αὐτός ²⁾,

λέγει δ' Ἀχιλλεὺς παρ' Ὀμήρῳ σαφέστερον δὲ ἢ Ἑρμιόνη παρ' Εὐριπίδῃ λέγει :

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
μέριμναν ἔξει κοῦκ' ἐμὸν κρίνειν τόδε ³⁾.

Ὅτι τοιοῦτον ἔθιμον καὶ παρὰ Ρωμαίοις ὑπῆρχε δεικνύουσιν οἱ ἐξῆς τοῦ Τερεντίου στίχοι ἐν οἷς υἱὸς τις, ὁ Πάμφιλος, λέγει :

Praeteriens modo

mi apud forum : «uxor tibi ducenda est, Pamphile, hodie,
[inquit para ;

abi domum». — Id mihi visus est dicere : «abi cito, et
[suspende te» ⁴⁾.

Ὅμοίως οἱ γάμοι γίνονται παρ' Ἀλβανοῖς ⁵⁾ καὶ Σέρβοις παρὰ τοῖς τελευταίοις συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ἔρχονται εἰς λόγους μετὰ τῶν γονέων ἢ πλησιεστάτων συγγενῶν τῆς νύμφης, ἧς ἢ συγκατάθεσις οὕτω καὶ ζητεῖται ⁶⁾. Ἀνάλογος συνήθεια εἶναι ἢ εἰς ὀλίγα μόνον μέρη πρό ἀρχαίων χρόνων ἔτι ζομένη, τοῦ ἀγοράζειν τὴν νύμφην, ἀναλογουσα πρὸς τὴν τῶν Ρωμαίων coëm-

1) Χουρμουζ. Κρητικ. σ. 27 : «οἱ γονεῖς [ἀποφασίζουσιν τὸ συνοικεσίον, καὶ ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρὸς ζητεῖται ἡ γυνή· ὅταν οἱ γονεῖς καὶ ἐν ἐλλείψει οἱ συγγενεῖς τῆς νέας τὸ δεχθῶσιν, ἀποφασίζεται ἡ ἡμέρα τοῦ ἀρραβῶνος». Πανδῶρ. Θ', 509 : «Αἱ κηδεστίαι συνήθως γίνονται ἐκ συνθήκης τῶν γονέων· διότι μὴ οὐδὲς συγχωρητῆς τῆς μεταξὺ νέου καὶ νεάνιδος διακοινώσεως αἰσθημάτων, σπανίως γίνεται γάμος ἐκ συμπαθείας... Ἡ νεάνις δὲ ὡς πρὸς τοῦτο δὲν ἔχει ἰδίαν θέλησιν, οὐδὲ καὶ ἐρωτᾶται». [[Πρὸς. καὶ *La Guilletière* Lacédemone ancienne et nouvelle 1676 σ. 16 : «Aujourd' huy le mariage des filles grecques... est toujours conclu avant qu' on ait consulté leur coeur, et elles ne choisissent jamais de mary que par les yeux de leurs parens», ὅστις παραβάλλει πρὸς τὰ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν. Βλ. καὶ *Λουκά* Φιλολογ. ἐπισκ. σ. 75]].

2) Ἰλιάδ. I, 394. Βλ. καὶ Ὀδ. δ, 10.

3) *Εὐριπίδ.* Ἀνδρομ. 987.

4) *Terent.* Andr. πρ. I σκ. V στ. 18 κέ.

5) *Hahn* Albanesiche Studien I σ. 143 : «Der Vater verheirathet seine Söhne nach seinem Willen, und ohne sie über die Wahl der Braut irgend zu Rathe zu ziehen». Βλ. καὶ σ. 195 : «Eine so strenge (οἷα ἡ πατρικὴ ἐξουσία παρὰ Ρωμαίοις) väterliche Gewalt scheint sich nur in der Rica (Ἀλβανικὴ χώρα) zu finden, denn an anderen Orten ist die Einwilligung des jungen Mannes erforderlich ; die Mädchen dagegen werden nirgends um ihre Neigung befragt».

6) *Dora d' Istria* Scènes de la vie Serbe ἐν Indépendance hellénique (ἐφημερ. τῶν Ἀθηναίων) ἔτ. Γ' ἀρ. 110.

ptio¹⁾. Τοῦτο μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐγίνετο παρὰ Μανιάταις, παρ' οἷς ἡ σύζυγος ἡγοράζετο ἀντὶ μικρᾶς ποσότητος γροσίων²⁾. ἐν Τεγέᾳ τῆς Ἀρκαδίας πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐτελεῖτο πανήγυρις ἐν πλατείᾳ πεδιάδι πρὸ τῶν ἐρείπίων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας ἰσως Ἀθηνᾶς, εἰς χριστιανικὴν μετατραπέντος ἐκκλησίαν, καὶ ἔδραν τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὸν Μεσαίωνα (Παλαιοεπισκοπή). Ἐκεῖ καὶ γάμοι κατὰ τὰς μαρτυρίας πολλῶν γερόντων συνήπτοντο τοῦ γαμβροῦ ἀγοράζοντος τὴν νύμφην, καὶ οἷκαδε μετ' αὐτῆς ἀπερχομένου μετὰ τὴν ἱεροτελεστείαν.—Ὁ About σαρκαστικῶς διηγεῖται τὴν ἱστορίαν ἀγωνιστοῦ τινος τοῦ 1821, καὶ ὁπουργοῦ τοῦ Ὁθωνος μετὰ ταῦτα χρηματίσαντος, ὅστις, ὡς οἱ τοῦ Ὀμήρου ἥρωες, ἡγόρασε μίαν γυναῖκα μετὰ τῶν αἰχμαλώτων, ἣν μετέπειτα ἐνυμφεύθη³⁾. Παρ' Ἀλβανοῖς, ὡς ὁ Hahn διηγεῖται⁴⁾, ὁ γαμβρὸς ἀγοράζει τὴν νύμφην, καὶ τὸ πρῶτον σάδδατον πρὸ τῆς τελετῆς τοῦ γάμου ἀποστέλλει αὐτῇ

1) [[Κατὰ τὸν J. Marquardt Römische Privataltert. I, 32 ἡ coemptio ἦτο συμβολικὴ μᾶλλον ἀγορὰ τῆς νύμφης. Περὶ τῆς coemptio βλ. καὶ Pauly-Wissowa Real-Enc. ἐν λ. Εἰδικώτερον δὲ περὶ ἀγορᾶς τῆς γυναικὸς βλ. Zeitschr. f. Völkerpsychologie III, 154. Peschel Völkerkunde σ. 236 κέ. Reinach Cultes, mythes et religions I, 118. Theodoridis Sexuelles Fühlen u. Werten σ. 83 κέ. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι: Hermann Privataltert. σ. 262. Iu. Marquardt Privataltert. σ. 446 a, 446 b. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰνδοῖς: Weber's Indische Studien V, 284 σημ. 343. ἰδίως 407. Παρ' Ἑβραίοις: Γέν. λα' 35. λδ' 12. Ἔξοδ. κδ' 15 κέ. Παρὰ τῶν Ἰνδῶν, 23. 25. Παρὰ Γερμανοῖς: Grimm Deutsch. Rechtsaltertümer I, 430 κέ. Ἰσχυρὰ σαξωνικὸς ἀνέκαθεν ὁ σύζυγος νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης ἐρωτικὸν σφιδι αὐτῶν. — 129. Ὁ Roth οὐρεῖ τοὺς νικηθεῖσι Λιβουανοῖς νὰ νυμφεύωνται δι' ἀγορᾶς, ὡς ἐποίουν οἱ Δανοί, διότι οὕτως ἐνόμιζεν ὅτι οἱ γάμοι καθίστανται στερεώτεροι. I. Grimm, Grammat. V, 88. Grimm αὐτ. σ. 421—2). Περὶ ἀγορᾶς τῆς γυναικὸς βλ. προσέτι J. V. Le mariage par l'achat dans l'Inde aryenne ἐν Journ. Asiatique Μάρτ. 1895. Schulenburg Die Spuren des Brautraubes, Brautkaufes und ähnlicher Verhältnisse in den französischen Epen des Mittelalters, Rostock 1894. Michelet Origines du droit français I, 24]].

2) Πρὸ βλ. Fallmerayer Geschichte Moreas I σ. 303 κέ. [[Βλ. καὶ Dora d' Istria Excursions en Roumélie et en Morée 1863 I, 545. Ἐβδομάς 1887 ἀρ. 25. Ἐν Κόπρῳ: Λουκᾶς ἐνθ. ἀν. Ἐπίσης ἐν Βιζύῃ ἀγοράζουν τὴν νύμφην ἤρχισεν ὁμοῦς νὰ εἰσάγεται ἡ συνήθεια τῆς προικῆς (Ἡμερολογ. Ἀνατολῆς 1885 σ. 83). Εἰς τὸ ἀδόμενον ἐν Καταφυγίῳ, μετὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν ὑποδημάτων, δώρων τοῦ γαμβροῦ, ᾄσμα: «Τὼρ ἡ νύμφη εἶναι δική μας, τώρα τὴν ἀγορασάμε» (Ἑστία 1883 1Ε', 360) ὑπεμφαίνεται λαϊκὸν τοιοῦτου ἔθιμου. Περὶ τοῦ ἔθιμου τούτου παρ' ἄλλοις λαοῖς βλ. Rev. d. trad. popul. 1895 X, 617. Folk-lore 1898 IX, 106 κέ. Rev. de l'hist. d. relig. 1899 τ. 39 σ. 145. Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. 1915. σ. 335. Bastian Rechtsverhältnisse σ. 178. 180—1 σημ. 1 (γάμος δι' ἀγορᾶς παρ' ἀγρίοις λαοῖς)]].

3) About La Grèce contemporaine κεφ. IV § 4: «Au sac de je ne sais quelle bourgade de la Morée, de Corinthe si je ne me trompe, un jeune Pallicare acheta pour cent piastres turques une des femmes qui faisaient parti du butin. Il vécut longtemps avec elle; puis il l'épousa quand il eut le temps; puis il devint ministre du roi Othon. Sa femme, qui n'est plus jeune, comme on peut le croire, s'est toujours bien conduite. Pour cent cinquante francs environ (au taux où était la piastre en ce temps-là), le Pallicare avait acheté, sans le savoir, une somme incalculable de vertus domestiques».

4) Hahn Alban. Stud. I, 144.

τὰ φορέματά της καὶ 100 γρόσια, ὅπως τὸ ἔθιμον ἐκπληρωθῇ.—Ἡ τῶν γυναικῶν πρᾶσις ἦν φαίνεται ἔθιμον τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ βορδάρων λαῶν. «Τοὺς γὰρ ἀρχαίους νόμους λίαν ἀπλοῦς εἶναι καὶ βαρβαρικοὺς (λέγει ὁ Ἀριστοτέλης) ¹⁾· εἰσιδηροφόρου γὰρ τότε οἱ Ἕλληνες, καὶ τὰς γυναῖκας ἐωνοῦντο παρ' ἀλλήλων».

Τούτου ἔθιμον παραπλήσιον, ἀρχαιοτάτης καταγωγῆς, εἶναι ὁ ἄνευ προικὸς γάμος, παρὰ Μανιάταις μόνον τηρούμενον· ὡς καὶ ὁ Καλαποθάκης ἀναφέρει ²⁾, «ὁ πατήρ ἢ οἱ τῆς νύμφης συγγενεῖς οὐ μόνον οὐδεμίαν ἄλλην προίκα, πλὴν τῶν ἐνδυμάτων, ἅτινα ἀναλόγως τῆς ἑαυτῶν καταστάσεως εἰμποροῦν νὰ εἶναι πολλὰ ἢ ὀλίγα, δίδουσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ νυμφίου λαμβάνουσιν, ὁ μὲν πενθερὸς ἂν μὲν εἶναι ἀνωτέρας ἢ ἴσης γενεᾶς μὲ τὴν τοῦ γαμβροῦ πολλὰς ἢ ὀλίγας δραχμὰς κατὰ τὴν συμφωνίαν (ἐνίοτε μεταξὺ τῶν πτωχοτέρων 50 γρόσια)· ἔπειτα ἀριθμὸν τινα σφακτῶν καὶ ἀνάλογον ἀριθμὸν ἄρτων ἀρκετὰ μεγάλων, καὶ διπλασίας τούτων ὀκάδας οἴνου. Κατόπιν ἐν τῇ παραδίδοσθαι τὴν νύμφην, ὁ νυμφίος, ὅστις οὐδέποτε πρὸ τῆς στιγμῆς ταύτης δύναται νὰ πλησιάσῃ τὴν νύμφην καὶ νὰ συνομιλήσῃ μετ' αὐτῆς, εἶναι ὑπόχρεως νὰ δώσῃ δραχμὰς τινὰς πρὸς τὸν παραδίδοντα αὐτῇ τὴν νύμφην καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς στενωτέρους συγγενεῖς αὐτῆς, ἐκ τούτων δὲ αἱ μὲν πρὸς τὸν παραδιδόντα διδόμεναι καλοῦνται παραδοτικά, αἱ δ' εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς νύμφης παλληκαριάτικα ³⁾. Σημειωτέον ὅτι ὁ θελήσας νὰ λάβῃ αὐτὴν ἀνωτέρας οἰκογενείας, οὐ μόνον λίαν ἀκριδὰ πληρόνει αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ὁ θελήσας σχεδὸν τοῖς συγγενεῦσι τῆς νύμφης γίνεται· ἂν ὅμως ὁ γαμβρὸς εἴη ἀνωτέρας οἰκογενείας τότε ἀντὶ νὰ διδοῖ λαμβάνει παρὰ τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς, καὶ εἶναι ὑπόχρεως νὰ ὑπερσπίζηται αὐτόν τε καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς τοῦ ἐν πύσσις περιστάσεσι». Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἔσχεν ἰσχὺν νόμου, καὶ ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ συλλέξαντος τὰς νομικὰς τῆς Ἑλλάδος συνηθείας Παύλου Καλλιγᾶ ⁴⁾.

Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπεκράτει καὶ παρὰ Σέρβοις. Ἡ νύμφη δὲν ἔφερε τῇ συζύγῳ της προίκα, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ἦν ὑποχρεωμένος νὰ προσφέρῃ τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς ἔδνα. Μόνον ὁ κῶδιξ τοῦ Δανιήλ Β' Πέτροβιτς ἀναγνωρίζει ὡς νόμιμον τὸν θεσμόν τῆς προικὸς ⁵⁾.

Εἶπαμεν ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο ἦν ἀρχαιοτάτον. Παρ' Ὀμήρῳ, ὡς γνωστόν, ὁ μνηστήρ ἔδιδεν ἔδνα εἰς τὸν πατέρα τῆς νύμφης ⁶⁾. Νόμος δέ τις τοῦ Λυ-

1) Ἀριστοτέλ. Πολιτ. Β', ε', 11. [[Πρὸς καὶ Ἡρακλείδ. Π. πολιτ. 28 (ἔθιμον Θρακῶν νὰ πληρώνῃ ὁ ἀνὴρ)]].

2) Ἐν Εὐτέρπῃ τ. Δ' σ. 477.

3) Παλληκαριάτικον λέγεται προσέτι καὶ ἡ ἰδιαιτέρα δωρεά, ἣν ὑποχρεοῦται νὰ δίδῃ πᾶσα χήρα νυμφευομένη ἄγαμον (Καλλιγᾶ Σύστημα τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου τ. Δ' σ. 140).

4) Καλλιγᾶ Περί Ἑθίμων ἐν Εὐρατηρίῳ Ἑλλην. Νομολογίας (Παράρτ. Θέμιδος), ὑπὸ Ν. Ἰωαννίδου τ. Γ' σ. 295 [[=Παύλου Καλλιγᾶ Μελέται 1899 Α', 211]].

5) *Dora d' Istria* ἐνθ. ἀν.

6) Ἰλ. Α, 249 κέ. II, 178. 190. X, 472. Ὀδ. ζ, 159. λ, 282. υ, 342. Πρὸς Ἰλ. I, 146. 288. Συνηθίζετο δὲ ὅπως καὶ ὁ πατήρ δίδῃ προίκα τινὰ εἰς τὴν κόρην του, ἣτις ἔδνα ὁμοίως ἐκαλεῖτο (Ὀδ. α, 277. β, 53. 196. Ἰλ. N, 382. Πινδ. Ὀλυμπ. θ', 11. Εὐριπ. Ἀνδρομ.

κούργου ἐκέλευε γαμεῖν ἀπροίκους ¹⁾· ὁ δὲ Σόλων κατὰ Πλούταρχον ²⁾ « τῶν ἄλλων γάμων ἀφείλε τὰς φερνάς, ἱμάτια τρία, καὶ σκεύη μικροῦ νομίματος ἄξια κελεύσας, ἕτερον δὲ μηδὲν ἐπιφέρεισθαι τὴν γαμετὴν ».—Παρ' Ἑδραίοις αἱ γυναῖκες δὲν ἔφερον προῖκα πρὸς τοὺς ἄνδρας, ἀλλ' οὗτοι προσέφερον γαμήλια δῶρα ³⁾· ὡσαύτως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γερμανοῖς ⁴⁾, ὧν ὁ καθ' ὅλου βίος καὶ χαρακτήρ πολλὰς ἀναλογίας πρὸς τὸν τῶν Μανιατῶν παρουσιάζει.

Περὶ προικὸς τοῦ λόγου γενομένου θέλω εἶπει τινὰ ἐνταῦθα ⁵⁾, σημειῶν ὅτι τὰ περὶ αὐτῆς ἔθιμα ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν ἀναφέρει καὶ ὁ Maurer.

Ἡ προῖξ κυρίως συνίσταται εἰς χρηματικόν τι ποσόν, καὶ ἀκίνητα κτήματα· οὐχ ἥτιον μέγα μέρος αὐτῆς ἀποτελοῦσι καὶ ἀρκετὰ ἐπιπλά τοῦ οἴκου, καὶ ἱματισμός (σκουτισμός, σκουτικό), καὶ διάφορα τῆς πολυτελείας κοσμήματα ὑπὸ τῶν γονέων τῇ νύμφῃ δωρούμενα· ταῦτα ἐκθέτουσιν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ὅπως ἐρχόμενοι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι παρατηρῶσι καὶ θαυμάζωσιν αὐτά ⁶⁾. Τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν τοῦ Πλουτάρχου χωρίον δεικνύει ὅτι καὶ παρ' ἀρχαίοις ἐδίδοντο ὡς προῖξ ἱμάτια καὶ σκεύη. Ἡ Κλυταιμνήστρα παρ' Εὐριπίδῃ φέρει ἐν ὀχήμασι τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς Ἰφιγενείας ⁷⁾· πρὸς καλυτέραν δὲ τῶν παρ' ἀρχαίοις καὶ παρ' ἡμῖν ἐθιζομένων σύγκρισιν παραθέτω τὸ ἐξῆς τοῦ Εὐριπίδου χωρίον ⁸⁾, ἐν ᾧ ὁμιλεῖ ἡ νέα τοῦ Νεοπολέμου σύζυγος Ἑρμιόνη:

Κόσμον μὲν ἀμφὶ κρατὶ χρυσέας χλιδῆς
στολμόν τε χρυτὰς τῶν δὲ ποικίλων πέπλων
αὐτῶν Ἀχιλλέως οὐδὲ Πηλεὺς ἀπο

2. 153). [[Βλ. καὶ *J. W. G. van Oordt De nuptiis ἐν Mnemosyne* 1898 τ. 26 σ. 287 κέ. (περὶ τῆς ἀγορᾶς νύμφης παρ' Ὀμήρῳ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν αὐτὴν συνήθειαν Κἀφρων)]].

1) *Αἰλιαν. Ποικ.* Ἰστ. Γ', 6. *Πλουτάρχ.* Λακεδ. ἀποφθ. 11 σ. 277.

2) *Πλουτάρχ.* Σόλ. 20.

3) Γέν. ΚΔ', 22. 53. ΚΘ', 15—19. 27—29. ΛΔ', 2. Βασιλ. Α', ιη', 23—25.

4) *Tacit. Germ.* 18. «Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert. Inter sunt parentes et propinqui, ac munera probant; munera non ad delicias muliebres quaesita, nec quibus nova nupta comatur; sed boves et frenatum equum at scutum cum framea gladioque. In haec munera uxor accipitur, atque invicem ipsa armorum aliquid viro adfert. Hoc maximum vinculum, haec arcana sacra, hos conjugales Deos arbitrantur».

5) Περὶ τῆς προικὸς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις βλ. *Pauly Encyclopädie* ἀρθρ. dos [[*Hermann Privatalt.* σ. 262. 263 κέ. *Jv. Müller Gr. Privatalt.* 446 d. 447 c. *Becker's Göl. Charicles* III, 316. 356 κέ.—Μαρτυρίας περὶ τῆς προικὸς παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ βλ. ἐν ὑποσημειώσεσι κατωτέρω]].

6) Πρβλ. *Guy's Voyage littéraire en Grèce* τ. I σ. 249 κέ.: «La plus grande partie de la dot consiste en pierreries et en habits qu'on étale avec faste;... Les Grecs tirent aujourd'hui beaucoup de vanité de cet étalage qui se fait toujours dans l'appartement même où les parents de la fiancée reçoivent les visites».

7) *Εὐριπίδ.* Ἰφιγ. Αὐλ. 610.

8) *Εὐριπίδ.* Ἀνθρ. 147 κέ.

δόμων ἀπαρχὰς δεῦρ' ἔχουσ' ἀφικόμην,
ἀλλ' εἰς Λακαίνης Σπαρτιάτιδος χθονὸς
Μενέλαος ἡμῖν ταῦτα δωρεῖται πατὴρ
πολλοῖς σὺν ἔδνοις, ὥστ' ἔλευθεροστομεῖν¹⁾).

Ἡ προίξ συνεφωνεῖτο μεταξὺ τῶν γονέων τῶν μελλονύμφων, πρότερον μὲν ἰδιωτικῶς ἤδη δὲ ἐνώπιον συμβολαιογράφου, τὰ δὲ συντασσόμενα συμβόλαια προικοσύμφωνα καὶ προικοχάρτια²⁾, ἣ ἐπὶ τὸ ξενικώτερον κόπιας³⁾ καλοῦνται. ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει τράχωμα λέγουσι τὰς ἐν τοῖς συνοικεσίοις διδομένας τῷ γαμβρῷ παρὰ τῆς νύμφης χρηματικὰς ἐπιδόσεις⁴⁾.

Ἡ προίξ κομίζεται ἐπὶ ἔπκων συγχρόνως μὲ τὴν συνοδίαν τοῦ γαμβροῦ, παραλαμβάνοντος τὴν νύμφην. Ἐν Κερασσοῦντι ὁμοῦς συνηθίζουσι νὰ πέμπωσιν οἱ γονεῖς τῆς νύμφης «τὴν πρωτὴν τῆς τρίτης φορτῶσαντες εἰς τινὰ γυναῖκα τὸ κιθώτιον αὐτῆς, περιέχον τὴν προίκα, συνισταμένην εἰς ὠρισμένην ποσό-

1) Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐκφράζει καὶ ἡ σημερινὴ παροιμία «Ἡ νύφη μὲ χωρὶς προικιά μιλᾷ καὶ συλλογιέται» (Βενιζέλ. σ. 102) ἀνάλογος πρὸς τὴν «Νύμφη ἀπροικος, περρησίαν οὐκ ἔχει».

2) Πρβλ. *Hahn Alban. Stud.* I, 195. [[Βενιζελ. σ. 102, παρατηρ. σ. 41—2]].

3) [[Καὶ ἀβαντάρια ἐν Μήλῳ (Νεοελλ. Ἀνάλεκτα Αἰ. 219 κ.ε.). Ἄλλαι λέξεις πρὸς δῆλωση τοῦ προικοσυμφώνου : ἀρεσκεία ἐν Ἡπειρῷ «ἀρεσκείαν τῶν γονέων παρχωροῦνται τὰ προικῶν» (Ἀραβαντινοῦ Ἡπειρ. γλῶσσ. σ. 25), ἐν δὲ Νισίρῳ λέγεται ἀνέκδοτον καὶ «ἔνεται τὴν ἐνδοχὴν ἡμέραν πρὸ τοῦ γάμου ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου καὶ τῶν γονέων καὶ πολλῶν οἰκείων καὶ φίλων» (ΚΗ. Σὺλλ. 10', 190). Ἐν Βελ-θάνδρῳ στ. 1023 σ. 158 Legrand ἀναφέρεται στ. 677 ὅτι «ἐγράψα προικοσύμφωνον κόρης τῆς Φαιδροκάλας». Περὶ προικοσυμφώνων παρ' ἡμῶν βλ. *Hermann Privataltert.* σ. 261—2. 265. *Iv. Müller Griech. Privataltert.* 40 σ. *Becker-Göll Charicles III*, 355. Βλ. καὶ τὰς ἐπιγραφὰς ἐν «Ἀθηναίῳ» τ. II σ. 235' ρουχισμός (ἐσθῆς) κλπ. *CIG.* 2335 b. Παρὰ Βυζαντινοῖς : *Ferrari Diritto matrimoniale secondo le Novelle di Leone il Filosofo ἐν Byz. Zeitschr.* 1909 σ. 162. Παλαιὰ προικοσύμφωνα βλ. αὐτ. 1896 τ. V σ. 114—5 (τοῦ ΙΕ' αἰ. ἐν Ἀχρίδι). Ἀρμονία 1900 σ. 695—704 (Α. Μηλιαράκη Προικοσύμφωνον συνταχθέν ἐν Σύρῳ τῷ 1597). ΚΗ. Σὺλλ. ΚΕ', 159—160 (συμαῖκά τοῦ ΙΖ', ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰ.). Μικρασιατ. ἡμερολ. 1913 σ. 349—351 (Σίφνου καὶ Ἀνδρου τοῦ ΙΗ' αἰ.). Φύσις 1909 τ. Θ', 270 (Σόρου-καθολικῶν-τοῦ 1710). Πασπάτη Χιακ. γλῶσσάρ. σ. 33—5 (χιακὸν τοῦ 1720 καὶ προικολαβὴ τοῦ 1793). Ἑστία 1882 τ. ΙΔ', 712—3 (Αἴνου τοῦ 1806). Ἐπίσης πολλὰ χιακὰ ἐν *Κανελλάκη Χιακὰ ἀνάλ.* σ. 394—7. 404—6. 413 κ.ε. 456 κ.ε. 480 κ.ε.]].

4) Βίος Γρηγορίου τοῦ Ε' πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀθ. 1853 σ. 26 καὶ ἐν Πανδώρα ΙΒ', 124. Τὴν λέξιν ταύτην παράγουσιν ἐκ τοῦ τράγημα (τράγωμα) «ὡς ἂν εἴποις χάριν δῆθεν τραγημάτων εἰς τὴν νύμφην διδόμενα, κατὰ τὸ ἐλληνικὸν ἔδνον ἐκ τοῦ ἔδω, τρώγω, ἔδανον», ἣ ὀρθότερον «ἐκ τοῦ λατινικοῦ tractus, tractatus, σύνθημα, συμφώνημα». [[Ἐν τῷ Ἱμπερίῳ καὶ Μαργαρόνᾳ ἀπαντᾷ ὁ ῥηματικὸς τύπος τῆς λ. : «δουκάτα τραχωμένα» (στ. 606 σ. 274 Λάμπρου. Βλ. καὶ σ. 368 ἐν λ. τραχωμένα). Περὶ τῆς λ. βλ. προσέτι Ἀναστ. Ν. Ζιάκα Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως τράχωμα ἐν *Νεολόγῳ* 1894 ἀρ. 7606. *Καμπούρογλου Μνημεῖα Β'*, 378 κ.ε. καὶ ἐν *Παρνασσῷ* 1894 τ. ΙΖ' σ. 161 κ.ε. *Σβορῶνον ἐν Διαθελ. Ἐφημ. Νομισμ. Ἀρχαιολ.* 1899 σ. 352 κ.ε. ἰδίως 357 κ.ε. Θ. Ν. Φιλαδέλφεια ἐν Ἀρμονία 1901 σ. 265 κ.ε.]].

τητα ἐνδυμασιῶν¹⁾· οἱ πλουσιώτεροι δίδουσιν ὅσα ἂν θέλωσιν· εἰς τὴν κομίσασαν δὲ τὸ κιθώτιον τοῦτο δίδεται μικρόν τι ποσὸν χρημάτων. Ἀνοίγεται δὲ ἐνώπιον πολλῶν συγγενῶν καὶ φίλων συναθροισθέντων ἐπὶ τούτῳ»²⁾).

Ἐκτὸς τῆς κεκανονισμένης προικὸς καὶ ἄλλα δῶρα συνηθίζονται νὰ δίδωνται, μέρος αὐτῆς ἀποτελοῦντα· τοιαῦτα εἶναι ἡ προγαμιαία δωρεά, τὰ ἐμβατήρια, τὰ ἀνακαλυπτήρια καὶ τὰ ἀπανωπροίκια. Ἡ προγαμιαία δωρεά εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὰ προγάμια τῶν ἀρχαίων, δῶρα πρὸ τοῦ γάμου διδόμενα³⁾. Ἐμβατήρια δὲ λέγονται τὰ εἰς τὸν γαμβρὸν ἢ τὴν νύμφην ὑπὸ τῶν πενθερῶν δωρούμενα κτήματα, ὅταν οὗτοι ἐμβαλίνωσιν εἰς τὴν οἰκίαν των (τὸ πενθερικό⁴⁾). Τὰ ἀνακαλυπτήρια παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐδίδοντο, «ὅτε τὴν νύμφην πρῶτον ἐξάγουσι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ»⁵⁾. Καὶ νῦν «τῇ τρίτῃ τοῦ γάμου ἡμέρᾳ οἱ συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι φίλοι δῶρα τοῖς νεονύμφοις προσφέρουσιν»⁶⁾. Ἐν Κερασσοῦντι τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ γάμου ἡμέραν ἀρχίζουσι τὰ χαρίσματα· εἰς τὴν νύμφην προσφέρουσιν εἰς πάντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ ποτήριον οἶνοπνεύματος, χαρίζουσιν ἕκαστος φλωρίον ἴσης ἢ διαφόρου ἀξίας, ρίπτοντες αὐτὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, ὅταν πῖωσι τὸ οἶνόπνευμα. Ἡ νύμφη ἀναλαμβάνουσα τὸ ποτήριον φιλεῖ καὶ πάλιν

1) [[Καὶ παρ' ἀρχαίοις τὴν ἐπομένην τοῦ γάμου ἡμέραν ὁ πενθερὸς ἔπεμπε τῷ γαμβρῷ παντοσιδῇ οἰκιακὰ σκευή· ταῦτα διὰ τινος προίκου, ὀδηγούμενα ὑπὸ λειχεύμονος παιδὸς καὶ κόρης (Schoemann Griech. Alterth. II, 559)].

2) Πανδῶρ. τ. Θ' σ. 518. [Ἐν Γαλιναίᾳ τῆς Καλαμάτας κατὰ τὴν ὠρισμένην ἡμέραν τοῦ γάμου γίνεται τὸ προικοπαραδόχον καὶ τελεῖται τὸ μυστήριον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης (κατ' ἀνακαλίνωσιν Γ. Βαλαχῶ, ἱερτοῦ). Μετὰ τὴν πύρρον τῆς ἐροταλῆρας, τοῦ νυφροστολιοῦ, τῶν συγχαρητηρίων, ἀναχωροῦντος τοῦ γαμβροῦ ἀκολουθοῦντες οἱ συγγενεῖς τοῦ παραλαμβάνουσιν ἕκαστος ἐν τῶν προικῶν πραγμάτων, ἅτινα ἐν συνοδείᾳ κομίζουσιν εἰς τοῦ γαμβροῦ. Προπορεύεται δὲ εἰς κρατὶν κόκκινον βῶυχον, ἀντικαθιστῶν τὸ ἀλλαχὺ συνηθιζόμενον φλάμπουρο (αὐτόθεν). Περὶ προικοπαραδόσεως ἐν Χίῳ βλ. Πασπάτη Χιακ. γλωσσάρ. σ. 301—2 (πρὸς περὶ τῆς λ. προικανάδοχος καὶ Σανθουδίδην ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ. Α', 172—3)].

3) Πολυδεύκ. Γ', 38. Τζέτζ. εἰς Λυκόφρ. 516. Κωνστ. Μανασ. Χρον. 5567. Λούκ. Βυζαντιν. Ἰστ. σ. 16 d. [[«Ἡ προγάμου δωρεά, ἡγουν τὸ κανίσκι» ἐν Ἑλληνικοῖς νόμοις Κύπρου παρὰ Σάθα Μεσαιων. Βιβλ. Γ', 528 (βλ. καὶ σ. 583). Ἐν Καρπάθῳ γαμβρῶν λέγεται ἡ εἰς τὸν μελλονύμφον, νυμφίον δ' ἢ εἰς τὴν νύμφην προγαμιαία δωρεά (Ζωγρ. Ἀγ. Α', 321)].

4) Χουρμουζ. Κρητικ. σ. 29 : «Ἐπιστρέφοντες δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τοὺς στέκονται ἐξωθεν τῆς θύρας ἐντὸς τῆς ὁποίας στέκει ἡ πενθερά τῆς νύμφης τὴν ὁποίαν ἐρωτοῦν τί χαρίζεται εἰς τὴν νύμφην τῆς ; αὐτὴ λέγει· τῆς χαρίζω τὸ θεῖνα ἀμπέλι· ἢ 10, 20, 30 ῥίζας ἐλαίας εἰς τὸ θεῖνα μέρος». Ἐρατῶ τ. Α' σ. 115 : «Εἰσερχόμενον τὸν γαμβρὸν ἀσπάζεται ὁ πενθερὸς καὶ δωρεῖται αὐτῷ δῶρόν τι κινητὸν ἢ ἀκίνητον πολλάκις κτήμα, καλούμενον ἐμβατήριον». Wachsmuth Das alte Gr. im neuen σ. 94—95 : «Hierauf entwickelt sich eine weitere Scene mit den Schwiegerältern der Braut, welche derselben bedeutende Geschenke an Oelbäumen oder Weinstöcken u.s.w. versprechen müssen (ἐν Ἡλιδι)». [[Ἐν Καρπάθῳ ἐμπατίκι λέγεται ἡ διδομένη τῷ μελλονύμφῳ δωρεά ἐν τῇ εἰσαγωγῇ του εἰς τοὺς γάμους πρὸς στεφάνωσιν (Ζωγρ. Ἀγ. Α', 322). Ἐμπασιόδιον ἐν Χίῳ «τὰ προγαμιαία ἢ τὰ προικῶα δῶρα» (Πασπάτη Χιακ. γλωσσάρ. σ. 148)].

5) Ἡσύχ. λ. Τί περὶ τῶν ἀνακαλυπτηρίων λέγει ὁ Ἀρποκρατίων βλ. κατωτέρω.

6) Χ. Πουλίον Περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων σ. 32.

τὴν χεῖρα τοῦ δόντος. Ἔρχονται δὲ καὶ διάφοροι συγγενεῖς καὶ φίλοι, καὶ ποιοῦσιν ὁμοίως ¹⁾). Ἐν Κύπρῳ ἐξημέρωμα λέγονται, ὡς διδόμενα ὑπὸ τοῦ νυμφίου τῇ νύμφῃ περὶ τὴν αὐγὴν τῆς ὑστεραίας τοῦ γάμου ²⁾), ὁμοιάζουσι δ' οὕτω πρὸς τῶν ἀρχαίων τὰ ἐπαύλια «τὰ μετὰ τὴν ἐρχομένην ἡμέραν τοῦ γάμου δῶρα παρὰ τοῦ τῆς νύμφης πατρὸς φερόμενα τοῖς νυμφίοις ἐν σχήματι πομπῆς» ³⁾).

Ἀλλαχοῦ προσφέρονται τῇ νύμφῃ δῶρα πρὸ τῆς τελετῆς τοῦ γάμου, ἢ εὐθὺς ἅμα περατωθῇ ἡ ἱεροτελεστία ⁴⁾). Κᾶπου δ' ἄλλου, λέγει δ' Ἀ. Ἀντω-

1) Πανδῶρ. Θ', 518.

2) Σαριπόλου Σύστημα ποινικῆς νομοθεσίας, 1868 τ. Α' σ. 381. [[Βλ. καὶ Λουκά Φιλολ. Ἐπισκέψεις σ. 93. Σίμου Μενάρδου Περί πλουμιστήρας ἐν Ἀγῶνι (ἐφ. Ἀθηνῶν) 28 Δεκεμβρίου 1901 καὶ ἐν Ἀληθείᾳ (Κύπρου) 1 Ἰαν. 1902]].

3) Εὐστ. εἰς Ἰλιάδ. Ω, 29 σ. 1337, 43. [[Ἐτομ. Μ. λ. ἐπαύλια. Σουῖδ. ἐν λ. Deubner Ἐπαύλια ἐν Jahrb. d. deutsch. arch. Instit. 1900 σ. 151]]. Ὅμοια φαίνεται εἶσι τὰ τῶν ἀρχαίων προσρθεγματοῖρια (Πολυδεύκ. Γ', γ', 36) καὶ ὀπτῆρια (Ἡούχ. λ.). Περί τῶν ἀνακαλυπτηρίων δ' Ἀρποκρατίων λέγει τὰ ἐξῆς ἐν λ.: «δῶρα διδόμενα ταῖς νύμφαις παρὰ τοῦ ἀνδρός καὶ τῶν οἰκείων καὶ φίλων, ὅταν τὸ πρῶτον ἀνακαλύπτωνται». [[Περί ἐπαυλίων βλ. καὶ Becker-Göll Charicles III, 377 καὶ. *Monatsschrift für Privatalt.* 278 καὶ. Deubner ἐνθ. ἀν. σ. 146 καὶ. Bruckner Athenische Hochzeitsgebräuche ἐν Ath. Mittheil. 1907 σ. 91 καὶ. Pauly-Wissowa Real-Enc. V, 2 σ. 2116 καὶ. VIII, 2 σ. 2131]].

4) [[Ἐν Φέρραις, κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν τῶν ἀνδρῶν ἐκκλησιάζονται καὶ προσκεκλημένη ἀπελθεῖν νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν νύμφην ὡς δῶρον ἢ ἀγγεῖον καὶ ἄλλοις τοῦ γάμου, τοῦ εὐπρόσβ. οἴου σίτου, κριθῆς, φαρούλλων, σικάλων καὶ τῶν ὁμοίων» (Κη. Σούλ. II, 547). Ἐν Κύπρῳ κατὰ τὸ πλούμισμα τοῦ κορβατιοῦ καὶ ἐνθ' ἄρξεται τὸ ἄσμα τοῦ πλουμισμοῦ, οἱ συγγενεῖς ῥίπτουσιν ἐπὶ τοῦ στρώματος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν τι νόμισμα (Λουκά Φιλ. ἐπισκ. σ. 78—80). Δῶρα τῶν συγγενῶν κατὰ τοὺς γάμους ἐν Σινασφ Καππαδοκίᾳ βλ. Ἀρχελάου-Σαραντίδου Σινασφ σ. 70. Περί τῆς ἐπικρατούσης συνθησείας νὰ προσφέρωσιν οἱ προσκεκλημένοι δῶρα μαρτυρεῖ καὶ γαμήλιον ἄσμα τῆς Κύπρου (Λουκάς σ. 85. Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 723), ἐν ᾧ γίνεται μνηεὶα καρισκιῶν τῶν καλεσμένων, προσεῖτι δὲ καὶ ἡ λακωνικὴ παροιμία «Ἀκουσες λάδι; τρέχα. Ἀκουσες στεφάνι; φεύγα» (Παρνασσός ΙΕ', 639. ΠΗ. λάδι 1) λεγομένη ἐπὶ τῶν «διωκόντων τὰς ὠφελείας καὶ φευγόντων τὰς ζημίας», διότι οἱ σπεύδοντες εἰς γάμους ζημιοῦνται, καθὼ «ὕποχρεοι νὰ ῥίπτωσιν εἰς τὸν δίσκον τῶν ἱερέων», κατὰ τὴν ἐπεξηγήσειν τῆς παροιμίας ὑπὸ τοῦ Νεστορίδου (αὐτ.). Ἐν Κυθῆροις ἐπαύλια λέγονται τὰ προσφερόμενα ἐν καιρῷ γάμου (Πανδῶρ. ΙΒ', 478), ἐν δὲ Λέρῳ ξένια τὰ ὑπὸ τῶν νεόνυμφων διδόμενα πρὸς τὰ πενθερικά δῶρα (Οἰκονομοπούλου Λεριακά σ. 70. 81). Παλαιότερον, ἐν Καρυαῖς τῆς Κορσικῆς, «μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ γάμου, ὅταν οἱ νεόνυμφοι ἐπέστρεφον ἐκ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν οἰκίαν, τότε ἀντὶ νὰ καθίσωσιν ἐπὶ καρεκλῶν ἢ ἀνακλίντρων, ἐκάθηντο ἐπὶ δύο σακκίων, ἅτινα ἦσαν πλήρη σίτου, οἱ δὲ συγγενεῖς καὶ φίλοι αὐτῶν, ἐρχόμενοι εἰς χαίρετήσιν των, ἔθετον ἐν ὁποιοδήποτε δῶρον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς νύμφης» (Φαρόν Ἱστορ. τῆς ἐν Κορσικῇ ἑλλην. ἀποικίας, 1888 σ. 99). Καὶ παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῆς Ῥωμυλίας, κατὰ τὸν Paspatis (Etudes sur les Tchinghianés 1870 σ. 288), «il est d'usage d'offrir aux personnes, qui sont sur le point de se marier, des offrandes, soit en habillements, soit en bijoux. Le parrain qui, pendant la cérémonie du mariage tient les couronnes des fleurs posées sur la tête des mariés, est tenu de leur donner quelque objet de valeur; c'est cette offrande que plusieurs nomades chrétiens appellent kiribé, grec moderne κουμπαριάτικα». Περί προσφορῶν συγγενῶν καὶ φίλων παρ' ἀρχαίοις βλ. Becker-Göll Charicles III, 379. Schömann

νιάδης ἐν τῇ Κρητηίδι¹⁾,

Κᾶπου δ' ἄλλου νεανίαί τὰ δῶρα συλλέγουσιν, δσα
φέρουσι φίλοι πιστοί, κηδεσταί, συγγενεῖς καὶ ἑταῖροι,
μέλλοντες ἔπαινον πάλιν ν' ἀκούσουν εἰς πλῆθος διστίχων.
Ἄδουν καὶ πλέκουν στεφάνην χρυσῇν νομισμάτων ἀρχαίων,
ἦντινα κόρη μικρὰ πρὸς τὴν νύμφην ἐν ὥρᾳ θὰ φέρῃ.

Τελουμένου τοῦ μυστηρίου, ὁ πατήρ πρῶτος ἀσπάζεται τοὺς στεφάνους, δίδει τὴν εὐχὴν τοῦ ἐπισήμως εἰς τοὺς στεφομένους, καὶ ἀναρτᾷ εἰς τὸν λαμ-
μόν τῆς νύμφης χρυσᾶ νομίσματα. Τὸ αὐτὸ πράττει ἡ μήτηρ καὶ ἅπαντες οἱ
συγγενεῖς βαθμηδόν, καθὼς καὶ οἱ παρευρισκόμενοι ἅπαντες δίδουσι χρημα-
τικά δῶρα εἰς τὴν νύμφην²⁾. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ῥούμελης τίθεται δίσκος
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς νύμφης καὶ ἐπ' αὐτοῦ οἱ περιστῶτες ρίπτουσι νομίσμα-
τα, ἅτινα ὕστερον τρυπᾷ ἡ νύμφη καὶ κοσμεῖ τὸ φέσι ἢ τὸν λαιμόν της³⁾.

Griech. Altert.² II, 559. Πρὸλ. καὶ Ἡούχ. λ. λεκανίδες, «κεράμει λοπάδες, καὶ ἐν
αἷς ἀνθρωπτά (κατὰ διόρθωσιν τοῦ Salvasius εὐθραπία) ἔφερον τοῖς νεογάμοις». Φώτιον λ.
λεκανεῖς σ. 213, 9. Miller Lexiques gr. ἐν Annuaire de l'Assioci. Et. gr. 1874 σ.
251 λ. ἀθρίμματα. Μαρτυρία περὶ τῆς συνήθους τῆς προσφορᾶς δώρων κατὰ τοὺς γάμους
παρὰ διαφόροις λαοῖς βλ. Nore Contumes, mythes et tradit. des provinces de
France σ. 62 (Aude Λαγκεδόνη), Rev. d. trad. pop. 1904 σ. 351—5 (Κάτω Βρε-
τάνης). Rev. d. l'hist. d. relig. 1915 τ. 62 σ. 329 κέ. (Σαβοΐας). Arch. per le trad.
popol. τ. 22 σ. 293, 294 (Ἰταλίας). Zeitsch. d. westerr. u. österr. Volksk. IX, 158—9
(Μοραβίας). Journal Asiatique 1871 τ. VII σ. 145 (Γεωργίας). Συμβολικά δῶρα ἐν Μα-
ριαῖς Ζακύνθου βλ. B. Schmidt Die Insel Zakynthos σ. 31. Βλ. καὶ δσα περὶ τῶν
κατὰ τὴν μνηστειάν δώρων ἀναφέρονται ἐν Λαογρ. Συμμ. Β', 224 σημ. 2 καὶ 251]].

1) Ἀντωνιάδου Κρητικῆς σ. 9 [[δ' ἐκ σ. 15]].

2) Ἐρατὼ τ. Α' σ. 116. Χουρμούζ. Κρητικὰ σ. 29 : «οἱ γονεῖς τῆς νύμφης, καὶ ἐν
ἐλλαίφει οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς της, ἀσπάζονται τὸ εὐαγγέλιον, ἔπειτα τὸν νυμφίον καὶ
τέλος τὴν νύμφην θέτοντας εἰς τοὺς ὦμους της μανδύλια ἢ ἄλλα χαρίσματα· ὁμοίως καὶ
οἱ γονεῖς ἢ οἱ συγγενεῖς τοῦ νυμφίου· ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι καὶ τέλος οἱ περιστῶτες, οἵτινες
κρεμοῦν εἰς τὸν λαιμόν τῆς νύμφης διάφορα νομίσματα· παρασμένα εἰς κλωστής». [[Βλ.
καὶ Δελτ. Ἰστ. Ἐτ. Α', 529, 3. Καὶ ἐν Μεγαλοπόλει «αἱ φίλαι καὶ συγγενεῖς τῆς νύμφης
καὶ τοῦ γαμβροῦ, καθ' ὃν χρόνον φιλοῦσι τὰ στέφανα, δωροῦσιν ἐν μεταξωτὸν μανδύλιον
εἰς τὸν γαμβρόν καὶ συνοδεύουσιν τὸ δῶρόν των μὲ ἐν μικρόν ῥάπισμα» (Ἀρχαῖ. Ἐπετ.
1903 σ. 76). Παρόμοιον ἔθιμον καὶ ἐν Λάσῃ (Λάσκαρη Λάστα σ. 107). Ἐν Βυσσικᾷ Κα-
λαβρύτων ἡ πανθερά ρίπτει εἰς τὸν δεξιὸν ὦμον τοῦ γαμβροῦ μπόλιαν ἢ ποικιλόχρωμον μαν-
δύλιον (Δελτ. Ἰστ. Ἐτ. Α', 130). Ἐν Σκύρῳ δὲ ἑκάτερος τῶν δύο παρανύμφων προσ-
φέρει μεταξωτὸν ὕψασμα, ριπτόμενον ἐπὶ τῶν ὦμων τῶν νεονύμφων (Κωνσταντινίδου Ἡ
νῆσος Σκύρος σ. 164)]].

3) Buchon La Grèce continentale et la Morée σ. 236 : « Sa tête (τῆς νύμφης)
et ses épaules étaient recouvertes d'un épais voile ou plutôt d'un châle, et sur
sa tête était posée une large coupe d'argent... en arrivant devant la mariée,
chacun de nous déposa sur la coupe, placée sur sa tête, une petite pièce d'ar-
gent ou d'or, antique ou moderne, grecque ou française. Les pièces d'or et
d'argent recueillies ce jour-là sont ensuite percées, passées dans un fil d'argent
et ajustées de manière à former un bonnet fort gracieux, composé parfois des
monnaies antiques les plus rares».

Ἐν Πελοποννήσῳ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἱεροτελεστίας κάθηται ἡ νύμφη εἰς γωνίαν πινά τῆς αἰθούσης, οἱ δὲ πλησιέστεροι συγγενεῖς ἀσπαζόμενοι αὐτὴν τῇ δωροῦσιν ἀδαμάντινον δακτύλιον.

Ὁ Lebrun περιγράφει ἕτερον τρόπον τοῦ δίδειν τοῖς μελλονύμφοις δῶρα, σωζόμενον μέχρι τοῦ νῦν εἰς πολλὰ μέρη. Πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ ἱεροτελεστία φέρουσι μέγαν δίσκον εἰς τὸν ἱερέα, ὅστις τὸν θέτει πρὸ τῶν περιεστώτων καὶ ἐρωτᾷ αὐτοὺς ἂν ἔχωσι δῶρόν τι νά κάμωσιν εἰς τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην. Πρῶτος ὁ παράνυμφος (le Compère ou Parrain qui est comme le Parrainymphe) θέτει τὸ δῶρόν του εἰς τὸν δίσκον καὶ μετ' αὐτὸν πάντες οἱ προσκεκλημένοι ἕκαστος κατὰ τὴν περιουσίαν του ἢ τὴν ἐλευθεριότητά του. Τινὲς μὲν δίδουσιν ἔν χρυσοῦν δουκάτον, ἄλλοι ἔν τάληρον, καὶ οἱ πενέστεροι ἔν γρόσιον (vingt huit sous)¹⁾. Ἄλλοι δίδουσιν πράγματα διὰ τὸ οἰκοκυρεῖον, ὡς μανδύλιον, λυχνίας, μαγειρικά σκεύη καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὅταν ὅλοι προσήνεγκον τὰ δῶρά των ὁ παράνυμφος συλλέγει ὅλα τὰ χρήματα, τὰ δένει εἰς ἔν μανδύλιον καὶ τὰ θέτει εἰς τὴν ποδιὰν τῆς νύμφης, βάλλει δὲ κατὰ μέρος τὰ ἐπιπλα²⁾.

Ἀπανωπροῖκι λέγεται τὸ ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ εἰς τὸν γαμβρὸν διδόμενον κτήμα, ὅταν ἡ κόρη του δὲν ἦτο παρθένος. Ἀνωτέρω δὲ ἐποιησάμεθα μνεῖαν τοῦ παλληκαριάτικου, δωρεᾶς ὑπὸ χήρας διδομένης εἰς γαμβρόν, ὅστις συνέρχεται μετ' αὐτῆς εἰς γάμον, τὸ πρῶτον νυμφευόμενος.

Ὁ γαμβρὸς εἶναι ὑπόχρεως νά ἀγοράσῃ τὴν νυμφικὴν ἐσθῆτα ἡντινα πέμπει εἰς τὴν νύμφην διὰ παιδός, εἰς ὃν ἡ νύμφη προσφέρει δῶρόν το³⁾. Ἐν Κεραισσοῦντι τὴν Κυριακὴν τοῦ γάμου πέμπονται εἰς τὴν νύμφην τὰ σινία. Εἶναι δὲ ταῦτα δύο δίσκοι, ἐφ' ὧν τίθενται διὰ τὴν νύμφην ὑποδήματα καὶ καλύπτρα, ἧτις πρότερον μὲν ἦν ἐριοῦχον ἢ ὕψισμα θαλασσοῦσαν, καὶ ἐλέγετο τουβάκι, τανῦν δὲ εἶναι μεταξίνη (τουρκιστὶ τσαρτσάφ). Τοῦτους φέρουσιν ἐπὶ κεφαλῆς νεάνιδες ἢ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ, συνοδευόμεναι ὑπὸ τῶν γυναικῶν. Ἀφοῦ δὲ παρτεθῶσιν αὐτοῖς τρωγάλια καὶ τράπεζα, τίθενται ἐν τοῖς αὐτοῖς δίσκοις

1) [[Εἰς τρυβλίον ῥίπτουσι τὴν παραμονὴν διάφορα νομίσματα, χαρίσματα τῆς νύμφης καλούμενα, ἐν Καρυαῖς Καδακλῇ (Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλογὴ σ. 182). Ἀργυροῦν νόμισμα ἐν Ὑδρᾷ πρὸ τῆς στέψεως (Γ'. Α. Κριεζῇ Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας. Πάτριαι 1860 σ. 203). Ἐν Σαράντῃ Ἐκκλησίαις οἱ προσκεκλημένοι ἐπήγνυον τὰ χρηματικά των δῶρα ἐπὶ τοῦ ἄρτου, ὅστις μετὰ ἁλατος προσεφέρετο ἐντὸς δίσκου εἰς τὴν νύμφην μετὰ τὴν εἰσοδὸν αὐτῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ· ἐκ τοῦ ἄρτου τούτου μίαν βούκαν ἔτρωγε ἡ ἡμέρα, τὴν δ' ἄλλην προσέφερε εἰς τὸν γαμβρόν (Θρ. Ἐπετ. 1897 σ. 193)]].

2) Lebrun Voyage au Levant σ. 153.

3) [[Ἐν Καρυαῖς Καδακλῇ ἡ νυμφικὴ στολὴ γίνεται ἐκ μέρους τοῦ πατρός τοῦ γαμβροῦ, παρὰ δὲ τοῖς μετοίκοις ἐκ μέρους τοῦ πατρός τῆς νύμφης (Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 59). Ἐν Βουρδουρίῳ πλὴν τῆς νυμφικῆς ἐσθῆτος δι' ἐξόδων τοῦ γαμβροῦ παρεσκευάζοντο καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν διαφόρων μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, προσκαλουμένου εἰδικῶς ῥάπτου. (Ξενοφάν. Γ', 165). Πρὸ τῶν ἀρραβώνων, ἐν Νισύρῳ, ὁ μνηστὴρ φέρει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ῥάπτριαν, διὰ νά κόψῃ τὰ φορέματα τῆς μνηστῆς (Γ'. Παπαδοπούλου Γεν. περιγρ. Νισύρου σ. 58)]].

ἀπὸ μέρους τῆς νύμφης ὑποκάμισά τινα διὰ τὸν γαμβρόν, τὸν παράνυμφον, τοὺς γονεῖς, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἄλλους τινὰς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ¹⁾).

Ἡ χρηματικὴ ποσότης ἢ διδομένη ὡς προῖξ ²⁾ δὲν εἶναι παντάπασιν ὑπερογκος· ὁ Γάλλος About ὁ πάντα ἐν Ἑλλάδι περιπαίζων, διότι μέτρον τὴν εὐρωπαϊκὴν κοινωνίαν νὰ λαμβάνῃ συνηθίζει, ποιεῖ μετ' εἰρωνείας λόγον καὶ τῶν μικροσκοπικῶν προικῶν ³⁾· ἀλλ' ὡς ὁ Βρετὸς παρατηρεῖ ⁴⁾, ἢ προῖξ πολ- λάκις καταντᾷ τύπος ἀπλοῦς τοῦ συνοικεσίου, ἂν καὶ δὲν λείπουσιν οἱ προικο- θῆραι· τὰ τοιαῦτα ὅμως συνοικέσια δὲν εἶναι ἐκ τῶν εὐτυχεστέρων ⁵⁾. Ἐν τοῖς, ὡς ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ συνήθως συμβαίνει, πολλαπλασιαζομένων τῶν ἀναγκῶν, ἠὺξάνετο καὶ τὸ ποσὸν τῆς προικός· κατὰ τὸν [[προ]]παρελθόντα μάλιστα αἰῶνα, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1737, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτος ἀπηύθυνε πατριαρχικὸν γράμμα περὶ ὅρου προικοδοσίας πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν, ἐν ᾧ ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ ὠρίζετο εἰς 1500 γρόσια μετὰ τοῦ ἀναγ-

1) Πανδώρα τ. Θ' σ. 510.

2) [[Περὶ προικός γενικῶς βλ. Grimm Deutsche Rechtsaltert. ³ σ. 429 κέ. Theodoridis Sexuelles Fühlen und Werten, Leipzig 1920 σ. 84 κέ. Μαρτυρίας περὶ τῆς κατὰ τόπους συνηθείας νὰ δίδεται προῖξ ὡς ἐπὶ τί συνίσταται αὕτη κτλ. βλ. Ἐγχαλὶ παρὰ Βικέλα Διαλέξεις καὶ ἀναμνήσεις σ. 311 (Κούμμελη). Λάσκαρη Λάστα σ. 112 § 14. 114. Κουκουλὲ Οἰνουτιακά σ. 94. Φιλοθέου σ. 11. Κριεζῆ Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, Πάτραι 1860 σ. 199. B. Schmidt Die Insel Zakynthos σ. 89—90. Λαμπροῖδου Ἡπειρ. μελετήμ. Γ', 57. Δ' 33—4. Ζ', 22. Ἡπειρ. σ. 1. Φερραιοὶς φιλολογικὴ 1888 σ. 607. 606 (ἀβτ.) Μ. Γ'. Κωνσταντινουπόλιν Ἡ νῆσος Σάμος σ. 10. 1901 σ. 103. Βαλλήνθα Κυθνιακά σ. 112. Γάσπαρη Ἡ νῆσος Ἀμοργός, 1895 σ. 96. Σαρακιάδου Ἰκαριακά σ. 108. (Βλ. καὶ σ. 154 κέ. ἐν προικοσυμφώνοις). Χιακὰ Νεοκλ. Ἀμάντιον Α', 82 (Χίος). Οἰκονομοπούλου Λε- ριακά σ. 77. 97. ΚΠ. Σύλλ. ΚΕ', 159—160 (Σύμη). Σακελλαρίου Κυπρ. 1890 Α', 719—720. I. Προῖτον Γαμήλια ἦθη καὶ ἔθιμα ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Ἑθν. Ἀγωγῇ 1901 σ. 108. Abbott Maced. Folkl. σ. 148. Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 181 (Καρναὶ Καδακλή). Ἀκρό- πολις φιλολογικὴ 1888 σ. 791 (Βιτώλια). Θρακ. Ἐπετ. 1897 σ. 192. 194 (Σαράντα Ἐκκλησίαι). ΚΠ. Σύλλ. Η', 547 (Φέρραι Θράκης). II. Γ'. Μακροῇ Τὸ Κατιρλί, Κ/π. 1888 σ. 93. Ξενοφάνης Δ', 231—2 (Λιθίσιον). Αὐτ. Γ', 163 κέ. (Βουρδούριον). Αὐτ. Δ', 426 (Μαλακοπή Καππαδοκίας). Παρνασσός ΙΕ', 603 (Καππαδοκία). Σ. Φαρασοπούλου Τὰ Σύλατα σ. 36. Βύρων 1878 Γ', 558 (Σινώπη τοῦ Πόντου). Παρὰ Βουλγάρους βλ. Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. 1915 σ. 336. Μνησὶν προικός εἰς δημ. ἄσματα βλ. Πολίτου Ἑκλ. ἀρ. 136. 137. Κληρονομικὰ ἔθιμα: Μ. Γεδεὼν Κανονικαὶ διατάξεις Α', 146 κέ. 149 κέ. Β', 81 κέ. Οἰκονομοπούλου ἔνθ. ἀν. σ. 97 κέ. (ἐν Λέρῳ). Παπαδοπούλου Γενικὴ περιγραφή Νισύρου 1909 σ. 59. ΚΠ. Σύλλ. ΚΕ', 160—161. Michaud et Poujoulat Corresp. d'O- rient, Bruxelles 1835 IV, 134]].

3) About La Grèce contemporaine κατ. IV § 3: «Un jeune homme cherche non seulement une femme, mais une dot. Malheureusement les dots sont plus rares que les femmes. Une fille qui a six mille francs en argent et l'habitude de porter des plumes, n'est pas un mauvais parti».

4) Duvray Les Grecs modernes. Moeurs, coutumes, usages, littérature, poli- tique, religion, commerce, marine etc. Bruxelles 1863 σ. 18 κέ.

5) [[Παράπονα κατὰ προικοθηρῶν κτλ. βλ. ἐν Ὑπαρι. πρ. Ε' στ. 225 κέ. σ. 274 Σάθα. Ὀλθέρια κοινωνικὰ ἀποτελέσματα ἀπληστίας γαμβρῶν ἐν Ῥόδῳ βλ. Μπιλιώτου-Κοτρί Ἡ νῆσος Ῥόδος Β', 284]].

καίου (ματισμοῦ ὁ ἀνώτατος ὅρος τῆς προικὸς ¹⁾). Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀποσπῶμεν τὰ κατωτέρω, ἐν οἷς ἐν ἐκτάσει ἐκτίθενται αἱ περὶ προικὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνήθειαι.

«Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ οἱ τῆς Πολιτείας καὶ ἐπαρχίας ταύτης (τῶν Ἀθηνῶν) χριστιανοὶ ἔφθασαν ἤδη περιπεσεῖν τοιαύτῃ τινὶ κοινῇ δυστυχίᾳ τε καὶ δυσπραγίᾳ ἐξ ὑπερβολῆς καὶ ἀμετρίας, τὴν ἀρχὴν λαβούσῃ ἐν ταῖς διδομέναις προικοδοσίαις ταῖς θυγατράσιν αὐτῶν ἐπικρατησάσης καὶ γὰρ ἄνωθεν συνηθείας ἐν τῇ πολιτεῖᾳ ταύτῃ μὴ μόνον δίδεσθαι ἄσπρα μετρητὰ ταῖς εἰς γάμον ἐκδιδομέναις θυγατράσιν αὐτῶν, ἀλλὰ προσέτι προικοδοτεῖσθαι ταύταις καὶ πράγματα, καὶ κτήματα, ἐλαιόδενδρα δηλαδὴ, ἀμπέλια, χωράφια, μάλαγμα, μαργαριτάριον, καὶ φορέματα ῥουχικὰ οὐ τῆς τυχούσης τιμῆς ὄντα, καὶ διὰ τὸ ἀδιόριστον εἶναι τὴν τούτοις δόσιν, εἰς ὑπέρογκόν τινα αὐξήσιν τοῦ πράγματος κατὰ μικρὸν προκεχωρηκότος φιλοτιμίαις σφαλεραῖς τῶν ἀσταθμῆτων λογισμῶ ἀδιακρίτως εἰς ἐπιδείξεις ματαίας φερομένων ἡθῶν, οἱ τέως ἐμπολιτευόμενοι χριστιανοὶ βιαζόμενοι ἐκόντες ἀέκοντες ἀκολουθεῖν τῇ τοιαύτῃ ἀταξίᾳ τῆς ὑπερβολῆς, ἐφ' ᾧ διασῶσαι ἕκαστος τὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐτυχε τάξεως ἐν τῇ πολιτικῇ καταστάσει ἐντιμον, μυρίων κακῶν ἀθρόον ἐν πείρᾳ γίνονται· αὐτοὶ τε γὰρ ὑποπίπτουσιν ἐσχάτῃ δυστυχίᾳ ἀναγκασμένοι ἐκκενωσαὶ πᾶσαν αὐτῶν τὴν περιουσίαν εἰς τὴν προικοδοσίαν τῶν θυγατέρων αὐτῶν, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐν ἐνδείᾳ ἐσχάτῃ ἀτρεκέως διαβίῃ, οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄρρενας αὐτῶν παῖδας ἀπρονοήτους καὶ ἀνυπερνήτους καταλιμπάνει· καὶ ἀδίκως κατερεῖν αὐτοὺς τῆς ἀνηκούστης ἀπὸ πατρὸς φιλοστοργίας καὶ νομικῆς διατάξεως κοινῆς καὶ ἰσομοίρου ἐκ τῆς αὐτῆς περιουσίας συμμεθέξεως μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν... Κάντευσαν οὖν ὡς ἔγνωσαν, ὅπως ἡ μὲν πρώτη προικοδοσία ὑπάρχει διωρισμένη εἰς χίλια πεντακάσια γρόσια, δηλαδὴ πάντων τῶν προικοδοτουμένων πραγμάτων εἰς μέσον προτιθεμένων, τῶν μουλκίων,

1) Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἑθνικῷ Ἡμερολογίῳ ὑπὸ Μ. Π. Βρετοῦ 1864 σ. 233—237. [[Γενικῶς περὶ κανονικῶν διατάξεων καὶ ὅρων προικοδοσιῶν βλ. Μ. Γεδεῶν Αἱ κατὰ τῆς πολιτείας καὶ τῶν προικῶν ἐθνικαὶ ἐνέργειαι κατὰ τοὺς τελευταίους τέσσαρας αἰῶνας ἐν ΚΠ. Συλλ. 1891 τ. ΚΑ' σ. 49—55, εἰδικῶς δέ: Διαταγαὶ Γάμων, Ἐν ἔτει σωτηρίου 1767 (Ἀδ-γοὶ Σαμουήλ, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Πρὸλ. καὶ Ἀθ. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 410). Διαταγαὶ γάμων καὶ προικοδοσιῶν. Ὅροι καὶ κανόνες, Κων/πολις 1827. Μ. Γεδεῶν Κανον. διατάξεις Α', 70—3. 218. 257—260. 305—310. 314—339. Β', 78—80. 129—136. 145—8. 437—451. Τοῦ αὐτοῦ Γράμμα [πατριαρχικόν] κατὰ προικοδοσιῶν ἐν Φιλολ. Ἡχθ 1896 ἀρ. 1 σ. 17—19. Α. Α. Παναγιωτίδου Κῶδιξ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος κατὰ προικοδοσιῶν ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει Παραμυθίας καὶ ἱστορικαὶ τινες εἰς αὐτοῦ σημειώσεις ἐν ΚΠ. Συλλ. ΚΖ', 307—312. Κανονισμὸς τῶν προικῶν ἐν Λιασκοθέτῃ τῆς Ἠπείρου, δημοσ. ὑπὸ Σπ. Λάμπρου ἐν Νέφ Ἑλληνομνήμονι Ι', 193—5 (ἐκ νομοκάνονος ΙΗ αἱ.). Προικὸς καὶ γαμηλίων ἐθίμων κανονισμὸς ἐν τῇ μητροπόλει Λαρίσης διὰ διατάξεως τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης καὶ τῶν παρεδρευόντων ἐπισκόπων Τρίκκης καὶ Ἐλασσόνης, δημοσ. ὑπὸ Α. Μομφερράτου ἐν Ἐφημερίδι (Κορομηλᾷ) 31 Μαΐου 1889. Πρὸλ. καὶ Α. Γρ. Καμπούρογλου Οἱ προικοθεῖραι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ τὰ τραχώματα ἐν Παρνασσῷ 1894 ΙΖ', 161—7. Θ. Ν. Φιλαδελφείως Τὰ ἀθηναῖκά τραχώματα ἐν ἔτει 1734, ἐν Ἐδομάδι 1884 Α', 105—6. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τραχώματος ἐν Ἀρμονίᾳ 1901 σ. 258—268]].

τοῦ μαλάγματος, τοῦ μαργαριταρίου, τοῦ χαλκώματος, τοῦ στάγκου, ἐτι δὲ καὶ τῶν διωρισμένων σὺν τούτοις ρουχικῶν, ἤτοι δέκα ὑποκαμισοδράκων καὶ οὐ πλειόνων, δέκα μπολίων, δύο κραδαστοστρωσίων μετὰ τῶν ἐπακολουθούντων αὐτοῖς νυμφικῶν κοσμημάτων, καὶ λοιπῶν τῶν ἐπιδιδομένων μέχρι καὶ τοῦ μικροτάτου... Μετὰ δὲ τοῦτον εἶναι, καὶ γίνεσθαι καὶ δευτέρας, καὶ τρίτης τάξεως προικοδοσίαι, αἵτινες ἔχωσι μένειν ἀδιόριστοι μὲν κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἔμψης ὀλιγωτέρας καὶ κατωτέρας ποσότητος καὶ ὑποδεδηκυίας τῇ πρώτῃ...»¹⁾.

Ἄμα οἱ γονεῖς δώσωσι λόγον, ὥς συνήθως καλεῖται ἡ συγκατάθεσις αὐτῶν εἰς τὸν ὑπὸ τῶν προξενητριῶν προταθέντα γάμον²⁾, τελεῖται συμπεφωνημένην τινὰ ἡμέραν ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης ὁ ἀρραβών. Ὁ μνηστήρ μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ, τοῦ παρανύμφου (κουμπάρου)³⁾ καὶ τινων συγγενῶν ὑπὸ περι-

1) [[Ἀνάλογος εἰς πτωχὰς προίξ : «δοθήτωσαν ὑπέρπυρα ρ' τινὶ παιδί θηλυκῷ πένητι πρὸς τὸ ὑπανδρευθῆναι» (Ἐκ διαθήκης ἐν Κρήτῃ τοῦ 1502 ἐν Σάδα Μεσ. Βιβλ. Γ', 683)].

2) Λουκᾶ Φιλολογ. Ἐπισκ. σ. 77. [[Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 719.—Συνήθως οἱ γάμοι συνομολογοῦνται διὰ προξενειᾶς ἢ πάντως διὰ μεσολαβήσεως προξενητῶν. Μαρτυρίας περὶ τούτου ὡς καὶ τρόπους, καθ' οὓς γίνεται ἡ προξενειὰ βλ. Καρκαβίτσα Λυγερῇ 1896 σ. 19 κέ. 1920 σ. 18 κέ. Ἔστι 1882 ΙΔ', 579 (Ἀθήναι ἐπὶ Τουρκοκρατίας). Δελτ. Ἰστ. Ἐτ. Α', 124 (Βυσσικὰ Καλαδρύτων). Κοινωνικὴ Ζῆλον. σ. 93—4. Πιττακὸς 1878 σ. 202 (Ἡπειρος). Ἡμερολ. Σκόκου 1910 σ. 302—3 (Βελθεντός). Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 171 (Καρναὶ Καδακλῆ). Ἐθν. Λογ. 1901 σ. 122 (Μακεδονία). Abbott Maced. Folk. σ. 148 (αὐτ.). Γουαίον Ἡ κατὰ τὸ Περσικὸν γάμος σ. 57 (Λακκοβίτσια). Βάλληνδα Κυθν. σ. 111 (Οὐλομοπούλου Δερμακ. σ. 39). Ε. Παπαδοπούλου Δελτ. Νεοστροφ. σ. 57. Σακελλαρίου Κυπρ. 718—9. Ἡμερολ. Σκόκου 1908 σ. 312—6 (Λαδογρ. Α', 404—5 ἐν Κωνσταντινίᾳ κατὰ τοὺς παλαιότερους γάμους). Ε. Ε. Μακρῇ Κατιρλί σ. 93. Δελτ. Ἰστ. Ἐτ. Α', 527 (Ἀμισός). Ξενοφάν. Γ', 164 (Βαλκάνια). Ἔστι 1889 ΚΖ', 46 (Ἰκόνιον). Ξενοφάν. Δ', 428 (Μαλακοπή Μ. Καππαδοκίας). Αὐτ. σ. 231 (Λιθίσιον). Ἡ αἵτισις γίνεται ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ (Βάλληνδα Κυθν. σ. 111. Λαμπριδίου Ἡπειρ. μελετ. Γ', 57. Σ. Φαρσσοπούλου Τὰ Σύλατα σ. 13). Περὶ προμνηστριῶν παρ' ἀρχαίοις βλ. Γρ. Παλιουρίτου Ἀρχαιολ. ἑλλ. Β', 209. Becker-Göll Charicles III, 354 κέ. Hermann Privatalt. σ. 261. Ἀπόφασις γάμου διὰ προξενητῶν στελλομένων εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, παρ' ἀρχαίοις Ἰνδοῖς: Haas ἐν Weber's Ind. St. V, 181. 236. 288. 291 κέ. 350. Περὶ προξενειᾶς γενικῶς καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς βλ. καὶ Reinsberg-Düringsfeld Ethn. Curiositäten, Lpz. 1879 σ. 1—19. Rev. d. trad. pop. VIII, 402 (παρὰ τοῖς Ἀναμίταις). Note Coutumes des provinces de France σ. 187 (ὅτι ἐν Pont-l'Abbé τῆς Βρετάνης οἱ προξενηταί, ὅπως ἐπιτύχωσι, φοροῦσι δύο εἰδῶν κάλτσαις. Ὁμοίως καὶ ἐν Κύθνῃ: Βάλληνδα Κυθν. σ. 111. Εἰς τινὰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας ἐν γένει ὁ τοιαύτας περικνημίδας φορῶν πιστεύεται ὅτι ἐξουδατεροὶ τὰ μάγια: Note αὐτ. σ. 285)]].

3) Κουμπάρος. «Κόμπαρος, ὅς συνέζευκται εἰς ὑπηρεσίαν τινί, ὁμοίως τὴν αὐτὴν ἐκτελῶν χρεῖαν» ἐξηγεῖ ὁ Σουΐδας ἐν λ. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ ταυτόσημος τῇ ξενικῇ καὶ μέχρι τοῦ νῦν σωζομένη παρ' ἡμῖν ἐλληνικὴ λ. σύντεκνος, ἥτις εἰς τινὰ τῆς Ἑλλάδος μέρη σημαίνει ἐπίσης καὶ τὸν παρὰνυμφον. Περὶ τῆς λ. κουμπάρου, ἐκ τοῦ λατινικοῦ παραγομένης βλ. Pashley Travels in Crete τ. II σ. 197. Iken Eunomia τ. III σ. 101. Πρβλ. καὶ Du Cange Glossar. Latinit. ἐν λλ. commater, commaternitas, compater, compaternitas καὶ compateratus. [[Τοῦ αὐτοῦ Glossar. Graecit. στ. 1113 λ. παρὰνυμφος]]. Ὁ κουμπάρος λέγεται διὰ λατινίζουσης ἐπίσης λ. καὶ γονός, ὅθεν καὶ τὸ ἄλλανικὸν κούνη, πληθ. νουνέρε·τε (Hahn Alban. Stud. III, 86). Κουμπάρος διορίζεται ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ συνήθως ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ, καὶ τούτου μὴ ζῶντος ὁ υἱὸς του, ἢ ἕτερος τοῦ

ληπτικὸν ὄνομα συμπεθεριὸ καλουμένων¹⁾, ἔρχονται ἐκ τῆς νύμφης, ὅπου ἀπλῶς ἀνταλλάσσουν δακτυλίδια, μὴ τελουμένης τῆς ἀκολουθείας τοῦ ἀρραβῶνος²⁾, ἣτις συνήθως τελεῖται τὴν Κυριακὴν τοῦ γάμου, πρὸ τῆς τοῦ γάμου ἀκολουθείας³⁾. Ὁ ἀρραβὼν ἐτελεῖτο καὶ παρὰ Ῥωμαίοις, *arra sponsalia* κα-

γαμβροῦ φίλος (Πανδῶρ. Θ', 509. *Χουρμούζη* Κρητικ. σ. 28 [[βλ. καὶ Λαογρ. Σύμμ. Β', 231 καὶ σημ. 4]]), ἡ δὲ σύζυγός του *κουμπάρα* ἢ *κουμπάρισσα* λεγομένη συμπαραστατεῖ καὶ αὕτη εἰς τὰς τελετὰς τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τοῦ γάμου καὶ τὰς ἄλλας ἐτοιμασίας· εἰς τὰς νήσους, ὅταν μάλιστα αἱ νυμφευόμεναι ἦσαν πρωτότοκοι, συνηθίζετο νὰ ἔχωσι τρεῖς ἢ τέσσαρας ἢ καὶ πλείονες *κουμπάρους* (*Tournefort Voyage du Levant* τ. I σ. 124. *Χουρμούζη* αὐτ.). Ὅμοιοι πρὸς τοὺς *κουμπάρους* ἦσαν οἱ *παράνυμφοι* ἢ *πάροχοι* τῶν ἀρχαίων ('Ετυμολογ. μέγ. σ. 145, 31. *Εὐσταθ.* Εἰς Ἰλιάδ. Z, 420 σ. 652, 42 : «ὁ συναπάγων τὴν νύμφην ἢ πεζῇ ἢ ἑφ' ἀμάξης». *Schoemann Griech. Altert.* II, 557 [[βλ. καὶ *Hermann-Blümner Privataltert.* σ. 272. 273. 274. *iv. Müller Gr. Privataltert.* σ. 447 d]], πρὸς δὲ τὰς *κουμπάρας* αἱ *νυμφεύτριαι* : «Νυμφεύτρια, ἢ *παράνυμφος*, ἀττικῶς» (*Μοῖρις* σ. 269. *Θωμ. Μαγιστ.* σ. 633 λ. *νυμφεύτρια*)· «ἡ διοικουμένη τὰ περὶ τὸν γάμον γυνή» (*Πολυδεύκ.* Γ', 41)· «ἡ συμπεμπομένη ὑπὸ τῶν γονέων τῇ νύμφῃ *παράνυμφος*» (*Φώτιος* λ. *Νυμφεύτρια*) ἢ *νυμφοστόλοι* : «*νυμφοστόλος*, ἢ *παράνυμφος*» (*Ψευδοχρυσόστομ.* τ. V σ. 744 e Paris). Παρὰ Ῥωμαίοις ὑπῆρχον ἐπίσης *παράνυμφοι* (*pronuba*) ἐν ταῖς τοῦ γάμου τελεταῖς (*Marquardt Römische Privataltert.* τ. I σ. 47 κέ.). [[Ὁ *βυζαντινὸς ἱστορικός* ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸν γάμον τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου «*παρενύμφοι*» *Μαρίται* ὁ εὐλοῦχος» (σ. 388—9 Bonn. 252 De Boor). Περὶ *παράνυμφοι* παρὰ *Γραικοῦ* καὶ ἄλλοις λαοῖς βλ. *Herzog Realencyklopädie f. protestant. Theologie* u. Kirche II, 245—6]]. Παρ' Ἀλβανοῖς *παράνυμφοι* γίνονται οἱ *παράνυμφοι* ἢ *ἀνελφοποι* τῶν *παρόχων* (*Hahn ἐνθ. ἀν. σ. 143*), ὅπως συνήθως καὶ παρὰ τοῖς ποιμαῖσι τῆς Ῥωμανίας (*Revue de la Grèce Continentale* σ. 235). [[Κατὰ τὸν *Pouqueville* (*Hist. de la République, de la Grèce*, Par. 1824 I, 84. 1825 I, 100. *Génève* 1825 I, 61. *Bruxelles* 1843 I, 64) παρὰ τῶν Ἑλλήνων *παρέλαβον* οἱ Ἀλβανοὶ τὸ ἔθιμον τοῦ *κουμπάρου*]]. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ μόνον γυναῖκες δοκῶνται νὰ ὦσι *κουμπάραι*, ἥτοι νὰ συμμετάσχωσι τῶν ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν. [[Ἐν Βελγίῳ (στ. 1033—4 σ. 159 *Legrand*) ἀνὴρ εἶναι ὁ *κουμπάρος* τοῦ *γαμβροῦ*, γυνὴ δ' ὁ τῆς νύμφης. Πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὁ *κουμπάρος* ἀγοράζει τὰ στέφανα καὶ τὰς λαμπάδας τοῦ γάμου]].

1) Ἡ λέξις *συμπένθερος* καὶ *συμπενθεριάζειν* ἦσαν εὐχρηστοὶ καὶ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς· παρ' Ἀλβανοῖς τὸ *συμπενθεριὸ* λέγεται *κρουσκερί* (*Hahn ἐνθ. ἀν. σ. 143*).

2) [[Ἀνευ ἱεροτελεστίας οἱ ἀρραβῶνες κατὰ διαταγὴν τῆς συνόδου ('Εγκύκλιοι Ἱερᾶς συνόδου σ. 63 ἀρ. 11. σ. 88 ἀρ. 286). Ἱερὰ εὐλογία μνηστείας ἐν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ νεαραῖς περὶ μνηστείας ('Εστία 1889 τ. ΚΗ' σ. 232 α. 232 β. 233 α). Πρβλ. καὶ *Ducange* σ. 124 λ. ἀρραβῶνες (ἀρραβωνίζεσθαι)].

3) Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα περιγραφὰς τινὰς ἀρραβῶνων : *Χουρμούζη* Κρητικὰ σ. 27—28· «ὁ ἀνδρας μὲ μερικὸς συγγενεῖς του καὶ τὸν Ἱερέα τοῦ χωρίου πηγαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικός, καὶ μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμόν, παρουσιάζεται ἡ νέα, κρατοῦσα εἰς μὲν τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐν πιάτῳ μὲ ὀπωρικά, καὶ μὲ ἐν ῥακοπότηρον, ἔχουσα καὶ ἐν χειρὸμακτρον εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς ἀριστερᾶς, εἰς δὲ τὴν δεξιάν κρατεῖ δοχεῖον μὲ ῥακή· κερνᾷ λοιπὸν πρῶτον τὸν Ἱερέα, ἔπειτα τοὺς γεροντοτέρους καὶ τελευταῖον τὸν ἀρραβωνιστικὸν τῆς· εὐχόμενοι ὅλοι τὸ καλὰ *ξετελέσματα* ἀλλάζουσιν ἔπειτα τὰ δακτυλίδια καὶ ἀναχωροῦν τὸν ἀρραβῶνα αὐτὸν ὀνομάζουσιν *δακτυλίδωμα*». Πανδῶρα τ. Θ' σ. 509 : «Ἀφ' οὗ ἀποτέρωθεν συναινεσώσιν, ἔρχονται ἀπὸ μέρους τοῦ νέου εἰς τῆς νεάνιδος εἰς Ἱερεὺς, ὁ ἀνάδοχος ἢ ὁ μέλλων *παράνυμφος* (*κουμπάρος*) τοῦ νέου μετὰ συγγενῶν, ἐν' ἀρραβωνίσωσι τοὺς νέους... Ἀφ' οὗ δ' ὁ Ἱερεὺς εὐλογήσῃ, ἀνταλλάσσονται τὰ δακτύλια· καὶ τὸ μὲν τῆς

λούμενος ¹⁾).

Μετά τὸν ἀρραβῶνα οἱ μνηστῆρες βλέπουσιν ἀλλήλους συνεχῶς· ἡ τῶν ἡθῶν δὲ αὐστηρότης κανονίζει τὰς συνεντεύξεις ταύτας, ἐν αἷς πολλάκις συμπα-

νεάνιδος θίδεται εἰς τὸν παράνυμφον, τὸ δὲ τοῦ νέου κρατῶν ἐπ' ἄρτου ὁ αὐτὸς παράνυμ-
φος κομίζει εἰς τὴν μητέρα τῆς νεάνιδος. 'Ορίζεται δ' ἡ προθεσμία ἡ μέχρι συζεύξεως· πα-
ρατίθεται τράπεζα, καὶ γίνεται πρόποσις ὑπὲρ τῶν νέων· διανέμονται πεφυγμένα λεπτοκάρυα
καὶ γλυκύσματα εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ γαμβροῦ ἐλθόντας, οἵτινες μετὰ ταῦτα ἀναχωροῦσιν»
Fauriel Chants pop. de la Gr. τ. I σ. XXXIV : «La soirée d'un jour convenu,
les parents des deux futurs se réunissent, avec un prêtre, soit chez le père du
jeune homme, soit chez celui de la fille. On dresse le contrat civil du mariage,
après quoi deux jeunes filles introduisent la future épouse voilée, et la présen-
tent à son futur, qui la prend et la conduit par la main devant le prêtre. Ce-
lui-ci bénit le jeune couple, après qu'ils ont échangé leurs anneaux. Cela fait,
la fiancée se retire, et les parents restent ensemble à se réjouir et à boire à la
santé des futurs époux». *Saint-Sauveur Voyage pittoresque etc. τ. II σ. 42*. 'Εν
Κύπρῳ ἐπίσης προσφέρεται κατὰ τοὺς ἀρραβῶνας γεῦμα εἰς τοὺς συγγενεῖς (*Λουκά Φιλόλ.*
ἐπισκ. σ. 77). [Ἐν δὲ τῇ Οἰτύλῳ καὶ ἐν μέσῃ Μάνῃ κερνώσι κρασί καὶ ῥήχνουν μερικά
τουφέκια. Εἰς δὲ τὰ μεσόγεια τῆς Κρήτης, κατὰ τὸν *Κουκουλὲν ἐν Λαογρ. Α', 307*, «ὁ
γαμβρὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἀρραβῶνος προσφέρει εἰς τὸν πενθερὸν νωπὸν καὶ μέγαν ἰχθύν,
ὅστις... τρώγεται κατὰ τὸν δείπνον τῆς προέρας τοῦ ἀρραβῶνος». Παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τῆς
Μικρᾶς Ἀσίας ἐσυνήθειζτο νὰ νηστεύωσι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας αἱ μεμνηστευμέναι γυναῖκες
(*Theodoridis Sexuelles Fühlen u. Werben σ. 16, 2*). Ἐν Πόντῳ δὲ, κατὰ τὸν *Α. Α.*
Παπαδόπουλον ἐν Λαογρ. Γ', 60—61, ἡ κρησὶς ἔχει καθήκον νὰ περιποιῇται τοὺς ἐπισκε-
πτομένους συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ. Εἰς τὰς ἀπόψεις τῆς Κρήτης ἰδιαιτέρον διακριτικὸν τὸν
μεμνηστευμένων παρθέτων εἶναι ὅτι καὶ εἰς τὴν νύκτα, ἥτις περιβάλλει τὴν ὁσφύν των, φέ-
ρουν μικρὴν καὶ κομψὴν μάχαιραν, ἥτις τίθεται παρὰ τοῦ μνηστῆρος ὡς ἀρραβῶν, συμβο-
λίζων τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀπειλὴν τοῦ ἄρραβος» (*Ι. Κορυλάκης ἐν Ἑστία 26 Ἰουνίου*
1896 σ. 2). Ἰδιαιτέραν στολὴν ἔφερον ἄλλοτε αἱ μεμνηστευμέναι καὶ ἐν Καρυαῖς Κα-
δακλῇ, ἥς περιγραφὴν βλ. ἐν *Λουλουδοπούλου* : Ἀνακθ. συλλ. σ. 173. Ἐν Βιτωλίοις δὲ
ἡ ἐν ὧρᾳ γάμου προσεπέρραπτε ἐπὶ τοῦ φορέματος κατὰ τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ ἀριστεροῦ
βραχίονος κέντημά τι κυκλωτέρες (Ἀκρόπολις φιλολογικὴ 1888—9 σ. 791 β). Περιγραφὰς
τῶν κατὰ τοὺς ἀρραβῶνας βλ. προσέτι : *Γ. Α. Κριεζῇ Ἰστ. τῆς νήσου Ὑδρας σ. 198* (ἐν
Ὑδρᾷ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως). *Μ. Γ. Κωνσταντινίδου Ἡ νῆσος Σκύρος σ. 163—4*. *Geor-
geakis et Pineau Le Folk-lore de Lesbos σ. 313—4*. *Οἰκονομοπούλου Λερισκὰ σ. 81*.
84. *Παπαδοπούλου Γεν. περιγρ. Νισύρου σ. 58*. *Σακελλάριον Κυπρ. 1890 Α', 719*. Φιλία
(περιοδικὸν Μεγίστης) τ. Α' (Η') 1909 σ. 34—5 (ἐν Καστελλορίζῳ). Ἑθν. Ἀγωγή 1901
σ. 123 (ἐν Μακεδονίᾳ). *Abbott Maced. Folkl. σ. 150* κέ. (αὐτ.). *Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ.*
συλλ. σ. 171—4 (ἐν Καρυαῖς Καδακλῇ). Ἡμερολ. Ἀνατολῆς 1885 σ. 83—86 (ἐν Βιζύῳ).
Θρακ. Ἑπτ. 1897 σ. 192 (ἐν Σαράντᾳ Ἐκκλησίαις). Ξενοφάν. Β', 284—5 (ἐν Συλάτοις).
Αὐτ. Α', 232—3 (ἐν Λιδισίῳ). *Ι. Σαραντιδὸν Ἀρχελάου Ἡ Συνασὸς σ. 76—8*. Δελτ. Ἰστ.
Ἑτ. Α', 527—8 (ἐν Ἀμισῷ). Γενικῶς περὶ ἀρραβῶνων : *Α. Π. Παπούλια Ἱστορικὴ ἐξέ-
λιξις τοῦ ἀρραβῶνος ἐν τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ, Λιψία 1911*. *G. Ferrari ἐν Byz. Zeitschr.*
1909 σ. 167 κέ. Πρβλ. καὶ αὐτ. 1899 σ. 546. Βλ. καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ *Μομφερράτου* ἐν Ἑστίᾳ
1889 τ. ΚΗ' σ. 232—3 δημοσιευθείσας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ νεαρὰς περὶ μνηστείας]].

- 1) Sponsalia : *Gell. N. Att. IV, 4*. *Isidor. Orig. IX, 7, 3*. *Ulpian. Digest. XXIII*,
1. 2. *Plaut. Aul. II, 2. 77*. *Trin. II, 4. 98*. *V, 2. 33—39*. *Curcul. V, 2. 74*. *Pamul.*
V, 3. 37. (*J. Marquardt Röm. Privatalt. I, 38* κέ.). Arra sponsalia (*Juvenal VI*,
27. *Plin. Nat. Hist. XXXIII, 1*. *Isidor. Origin. XIX, 22, 4*. *Tertullian. Apologet.*
6) ἐπειδὴ εἰς ὅλας τὰς συναλλαγὰς σχεδὸν ἀντήλλασσαν δακτύλια (*Marquardt* αὐτ. 39—40).

ρίσταται ἡ μήτηρ ἢ τις τῶν τῆς κόρης συγγενῶν. Ἐν Κάσῳ ὁ ἀρμαστής, ὡς καλεῖται ὁ μνηστήρ ¹⁾, δύνανται νὰ εἰσέρχῃται εἰς τὸν οἶκον τῆς ἀρμαστής,

1) Ἐκ τοῦ ἀρμόζω. Παρ' Ἡροδότῳ (Γ', 65) ἀρμοσάμενος=ἀρραδωνίσας. [(Κάτων) ἤρμωσατο Λεπίδαν» (Πλουτάρχ. Κάτ. 7 σ. 762)]. Ἡρμωμένη=μεμνηστευμένη ἐν ταῖς Πράξεσι Παύλου καὶ Θέκλῃς (Β' αἰ. μ. Χ.) ἐν Tischendorf Act. apost. apocr. σ. 44 § 15 σ. 46. [(«Ἀρμόζω σφίσιν ἀλλήλους»=νυμφεύω (Ἀππιαν. Σορ. 61). «εἶναι γὰρ αὐτῷ ἤρμωμένην πρὸς γάμον» (Πρόσκον Παρίτου ἀπ. 16 ἐν Müller FHG. IV, 99). «συνηρμόσθησαν ἀλλήλοις» ἐπὶ γάμου (Ἰουστινιαν. νεαρ. 97 (74) § 1 σ. 523 Lingenthal). «ὀρμασάμενος»=μνηστευθεὶς (Θεοφάν. σ. 460 Bonn. 298 De Boor· κατωτέρω σ. 461 Bonn. 299 De Boor «ἡ μεμνηστευμένη»)· «ὁ ὀρμασάμενος αὐτήν»=«ὁ μνηστευσάμενος αὐτήν», τῶν ὅσοι τούτων λέξεων ἀδιαφόρως χρῆσις ἐν τῷ αὐτῷ κειμένῳ (Βίος ὁσίας Εὐφροσύνης 12, Η' αἰ., ἐν Anal. Bolland. II, 201 (1883). «συναρμόσαι» (Ἄντ. Κομν. Η' 9 σ. 241 d Paris). «καὶ ἤρμωθη αὐτόν». (Γεωργ. ἀμαστ.) (IB' αἰ.) Γ' 14 σ. 886 Muralt). «ὀρμαστός» (Μαρτῖριον. ἀγ. Νηρέου καὶ Ἀχιλλέου, IB' αἰ., σ. 17, 8 Achelis), «ὀρμαστάς» (αἰτιατ.) (αὐτ. 20, 17)· «ἐνηρμόζετο» ἡ κόρη τῷ υἱῷ ἐκείνου· ἐπὶ γάμου (Παχυμῆρ. Γ', 3 σ. 175). «καὶ αὐτὸς ἐτέραν τῷ υἱῷ ἀρμόσεται» (Καρτακουζ. Γ', 48 σ. 291 Bonn). Καὶ ἐν Ἀσσίξαις Κύπρου: «πρὶν ὀρμαστοῦν εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ... ἐκκλησίαν»· «ἡ καλὴ ἀρμα». (Α', 151 ἐν Σάθα Μασ. Βιβλ. Γ', 112). «γυναῖκα ἀρμασμένη ἢ χαριτωμένη» (αὐτ. 154 σ. 116). «ἡ καλὴ ὀρμασία» (Β', 148 σ. 363). «ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα πιαστοῦν εἰς ὀρμασίαν» (σ. 364). «τὸ δίκαιον τῆς ἀρμασίας, διὰ πόσαις αἰτίαις ἡμπορεῖται νὰ χωριστῇ ἀπὸν γένη» (164 σ. 375). «ἐὰν εἰς ἄνθρωπος λάβῃ μίαν γυναῖκα εἰς ὀρμασίαν» (171 σ. 380). «νὰ ὀρμαστῇ καμμίαν» (148 σ. 364). «τοὺς ὀρμασέν» (148 σ. 364). «νὰ ὀρμαστῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν» (151 σ. 367). «περὶ τῆς γυναίκας ὅπου ἔρμωσεν ἕτερον ἄνδρα» (155 σ. 370). Καὶ ἐν Ἑλληνιστῇ Κύπρῳ 39 (Σάθα Μασ. σ. 529). «ἐπελὴν ὀρμασέν τῇ μνηστῇ δωρεῖσθαι, ἵππων τῆς χαριτωμένης, οὐχὶ τῆς ὀρμαστῆς» (χαριτωμένη ἢ μνηστὴ ἰσως μετὰ τὴν σύνταξιν τῶν γαμικῶν συμβολαίων). Βλ. καὶ ὁ Γραμμὸν Ἐρρ. Στεφάνου λ. ὀρμάζω. Ducange στ. 123 λ. ἀρμασία. Χατζιδάκι 19 σ. 2. Παλῆται Α', 613—4. Ἐν Κύπρῳ ἅπαντες νῦν ὁ τύπος ἀρμάζω, ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ νυμφεύω (Σακελλαρίου Κυπρ. 1868 Γ' 247. 1891 Β', 471—2. 703—4), ἐπίσης ἀρμασία, ἢ ὁ γάμος, ἀρμασμένη ἔγγαμος γυνὴ (αὐτ. 1891 Β', 704). Ἐν Δωδεκανήσῳ ἀρμαστός, ἀρμάζω=μνηστήρ, μνηστεύω (Dieterich Spr. u. Volksüberl. d. südl. Sporad. στ. 164—5), ἐν Λέρῳ ἀρμαστός καὶ θηλ. —ἡ, ὁ ἀρραδωνιαστικός, —ἡ (Οἰκονομοπούλου Λερισκά σ. 67) καὶ ἐν Ἀμοργῷ ἀρμαστός=ὁ ἐρωμένος (Γάσπαρη Ἡ νῆσος Ἀμοργός σ. 79). Καὶ βουλγαριστὶ armasbam, armosbam (D. Matow Gritschko-bilgarecki Studii, Sofia 1893 σ. 6), ἀλλὰ καὶ rabunisbam (αὐτ. σ. 7). Ἀλλὰ λέξεις πρὸς δῆλωσιν τοῦ μνηστήρος καὶ τῶν παραγῶγων αὐτοῦ: οιαστικός (ἐκ τοῦ οιάζω) ἐν Ἡπείρῳ (Ἀραβαντινοῦ Ἡπειρ. γλωσσάρ. σ. 82), οιαστικὴ ἐν Χίῳ (Πασπάτη Χιακ. γλωσσάρ. σ. 320) καὶ ἐν Μεγάρῳ (Βάλληνηδα Πάρεργα σ. 107). Ἐν κώδικι τῆς μητροπόλεως Σερρών ἅπαντες καὶ τὸ ρ. οιαζώ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀρραδωνίζω καὶ οιασμός (Παπαγεωργίου ἐν Byz. Zeitschr. 1894 III, 284). Ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι «συβάζω, ἐσυδάστηκαν (ἡρραδωνίσθησαν, νῦν συριβάζομαι καὶ συριβαστικὴ ἢ ἀρραδωνιτικὴ)... σύμφωνα ἡμεῖς πολλαχού (ὁ ἀρραδών)· ἡμεῖς λόγοι (συμφωνία καὶ ἀρραδών)» (αὐτ.). Ἐπίσης σιβασμα, ὁ ἀρραδών, ὁ δὲ μνηστήρ σιβασκός, θηλ. σιβασκὴ ἐν νοτιοανατολ. Μακεδονίᾳ (Ἑθν. Ἀγωγὴ 1901 σ. 123 α), συββάζω ἀρραδωνίζω ἐν τοῖς βλαχοφώνοις χωρίοις τῆς Ἡπείρου (Ζωγρ. Ἀγ. Α', 55), «κόρη ἀσύδαστη» ἢ ἀμνήστευτος, ἐν Ἡπείρῳ (Ἀραβαντιν. ἐνθ. ἀν. σ. 26) καὶ καλή, ἡ μνηστὴ (αὐτ. σ. 45), πρόθεσις δὲ ἐν ἄσματι Χίου (Πασπάτη ἐνθ. ἀν. σ. 301). Ἐν Βιζύῃ ὁ ἀρραδών ὠνομάζετο παζαρίκι, διότι συνηθίζετο νὰ παζαρεύουν τὴν θαμαλίδα (θηλ. τὴν νύμφην) (Ἡμερ. Ἀνατολ. 1885 σ. 82· πρβλ. ἀνωτέρω σ. 236 σημ. 2). Ὀνομασίας τοῦ ἀρραδῶνος ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ βλ. καὶ ἐν τ. Β' σ. 225, 1 καὶ 253—5]],

καὶ νὰ χορεύῃ μετ' αὐτῆς ¹⁾). Ἀρχαιότερον, καὶ νῦν εἰς εὐάριθμά τινα μέρη, ἡ μνηστὴ ἀπέφευγε τὸν μέλλοντα σύζυγόν της καὶ ἐν μεγάλῃ αὐστηρότητι ἐγίνοντο αἱ συνεντεύξεις αὐτῶν ἐπὶ παρουσίᾳ πάντοτε καὶ τῶν γονέων τῆς νύμφης. Ὅσον μακρὸν καὶ ἂν ᾖ τὸ μεταξὺ τῶν ἀρραβώνων καὶ τοῦ γάμου διάστημα, οἱ μνηστῆρες δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον οὔτε νὰ βλέπωνται οὔτε νὰ συναντῶνται, λέγει ὁ Fauriel ²⁾). Ἐν Κερασσοῦντι καὶ μετὰ τὸν ἀρραβῶνα οὐδέποτε συνεχωρεῖτο τοῖς νέοις συμπεριφορά. Καὶ ἐσπούδαζε μὲν ὁ νέος ὥπως βλέπῃ τὴν μνηστὴν αὐτοῦ, ἀλλ' αὕτη πάντοτε ἐκρύπτετο καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν συγγενῶν του. Ἀλλὰ τὸ ἔθος τοῦτο ἐκλείπει κατ' ὀλίγον, ἐσημείου τῷ 1859 ὁ περιγράψας τὰ κατὰ τοὺς ἐν Κερασσοῦντι γάμους ³⁾).

[[Ἐνταῦθα περατοῦται τὸ ἐν Παρθενῶνι δημοσιευθὲν ἀπόσπασμα τῆς περὶ τοῦ «Γάμου παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλήσι» μελέτης. Ἡ συνέχεια εἶναι ἀνέκδοτος]].

Ὁ ἀρραβὼν θεωρεῖται ἱερὰ ὑπόσχεσις, ἡ δὲ διάλυσις αὐτοῦ ὕβρις καὶ προσβολὴ καθ' ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας ⁴⁾. ἀλλὰ σπάνια εἰσὶ τὰ παραδείγματα διαλύσεως, καὶ ταῦτα εἰς τὰς πόλεις ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπαντῶσι.

Τὸ μεταξὺ ἀρραβώνων καὶ τῆς τελετῆς τοῦ γάμου χρονικὸν διάστημα εἶναι ἀόριστον, βραχὺ ἢ μακρὸν κατὰ τὰς περιστάσεις ⁵⁾. Ἐν Κερασσοῦντι συμπλη-

1) Ἐρατῶ τ. Α' σ. 113. [[Καὶ ἐν Αἰῶνι ὁ μνηστὴρ εἰσέρχεται ἐλευθέρως εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μνηστῆς (Georgakios et Pinesas, Les Folklore de Lesbos p. 314). Ἐν Σκῶνι μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς μνηστῆς προσκύβαν νύμφα, ἐπὶ πλαστοτήρας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μνηστῆρος, δύναται αὕτη νὰ εἰσέρχηται ἐλευθέρως ἐκεί (M. Γ. Κωνσταντινίδου Ἡ νῆσος Σκῶρος σ. 164)].

2) Fauriel ἐνθ. ἀν. [[Ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἀπὸ τῶν ἐνθάδε ἐπιτρέπεται ἡ εἰσοδος τοῦ μνηστῆρος εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μνηστῆς, οὐδὲ συνάντησις αὐτῶν κατορθοῦται (Δελτ. Ἰστ. Ἑτ. Α', 126). Ἐλευθέρᾳ συναναστροφῇ τῶν μελλονύμφων πολλαχοῦ δὲν ἐπιτρέπεται (Βάλληρηδα Κυθν. σ. 111—2. Ἡμερολ. Σκόκου 1910 σ. 364. Abbott Maced. Folk. σ. 154. Δελτ. Ἰστ. Ἑτ. Α', 528. Ἑστία 1886 KZ', 46 6), ἐνιαχοῦ δὲ οὐδὲ καὶ ἀπλῇ συνδιαλέξει (Γουαίσιου Ἡ κατὰ τὸ Πάγγαιον χώρα σ. 57—8)].

3) Πανδώρα τ. Θ' σ. 510. [[Ἐν Συλάτοις τοῦ νομοῦ Ἰκονίου ἡ μελλονύμφος ἐκρύπτετο ἀπὸ τοῦ μνηστῆρος (Φαρασοπούλου Σύλατα σ. 34), ἐν Λιθισίῳ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ (Ξενοφάν. Δ', 233). ὁμοίως ἐν Σινασφῷ (I. Σαραντιδίου Ἀρχαίου Σινασφῶ σ. 78) καὶ ἐν Μακεδονίᾳ (Ἑθν. Ἀγ. 1901 Δ', 123), ἐνθα ὁμοῦς εἰς τὰ ΝΑ μέρη αὐτῆς οἱ μνηστῆρες δὲν κρύπτονται, ἀλλὰ δύνανται λίαν ἐλευθέρως νὰ συνδιαλέγωνται, παρούσης ὁμοῦ καὶ τῆς μητρὸς (αὐτ.). Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐν Ἀθήναις ἡ νύμφη παρέμεναν ἀγνωστος εἰς τὸν γαμβρὸν μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς στέψεως (A. Γρ. Κ[αμπούρογλους] ἐν Ἑστίᾳ 1882 1Δ', 579. 595)].

4) About ἐνθ. ἀν. κεφ. IV § 2. Βλ. καὶ Duvaugy ἐνθ. ἀν. σ. 16. [[Ἀλεξίου Κομνηνοῦ νεαραὶ περὶ μνηστῆρας, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Μομφερράτου, ἐν Ἑστίᾳ 1889 KH', 233 α. Ἐν δὲ νύμφῃ Οἰτύλου καὶ ἐν μέσῳ Μάνη θανάσιμος ὕβρις θεωρεῖται ἡ διάλυσις τοῦ ἀρραβῶνος· πολλοὶ ἐπέρχονται φόνοι ἕνεκα τούτου· τὸν νέον δὲ μνηστῆρα φονεῖ ὁ ἀπορριφθεὶς καὶ ἀρπάζει τὴν κόρην, ἐγκαυχώμενος ὅτι τοῦ τὴν ἤρπασε· καὶ ἂν ἀκόμη νυμφευθῇ πολλάκις, τὴν ἀρπάζει καὶ τὴν νυμφεύεται. Ἄν ὁ μνηστὴρ διαλύσῃ τὸν ἀρραβῶνα, ἡ οἰκογένεια τῆς νύμφης ἐκδικεῖται τὴν ὕβριν]].

5) Fauriel σ. XXXIV. Πανδώρα Θ', 509. Ἐρατῶ Α' 113. [[Ἀλεξίου Κομνηνοῦ νεα-

ρωθείσης τῆς ὀρισθείσης προθεσμίας, στέλλονται πάλιν ἀπὸ τοῦ γαμβροῦ συγγενεῖς, ἵνα εἰδοποιήσωσιν ὅτι προσεχῶς ἄρχονται τοῦ γάμου. Τοῦτο δὲ λέγεται λόγος ἢ λογόπαρμα. Καὶ τότε δὲ προσφέρονται αὐτοῖς τρωγάλια καὶ οἶνος ¹⁾).

Προτέλεια ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι τὰς πρὸ τοῦ γάμου μίαν ἡμέραν ²⁾ ἢ πλειοτέρα ³⁾ γενομένας θρησκευτικὰς τελετάς, ἧτοι εὐχὰς καὶ θυσίας τοῖς γαμηλίοις θεοῖς ⁴⁾. Ἀνάλογα τούτοις εἰσὶ τὰ πρὸ τοῦ γάμου παρ' ἡμῖν τελούμενα προπαρασκευαστικὰ ἔθιμα, ἅτινα καταγράφομεν ἐνταῦθα.

Τὴν πρώτην Κυριακὴν ἢ ἑορτὴν πρὸ τοῦ γάμου ⁵⁾ πολυπληθὴς ὁμήγυρις ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, συγγενῶν καὶ φίλων, φερόντων στολὰς πολυτελεῖς, ἐξέρχονται ἐν Κάσῳ εἰς τὰ λεγόμενα καλέσματα ⁶⁾. οἱ πεζοὶ ἔπονται, οἱ ἑφιπποὶ προηγούμενοι, λυρισταὶ δὲ μετὰ αὐλητῶν ἀποτελοῦσι τὴν μουσικὴν τοῦ μικροῦ τούτου στρατοῦ, ὅστις μετὰ τῶν σημαιοφόρων αὐτοῦ καὶ πάσης τῆς ἀναγκαίας προμηθείας τῶν τροφίμων περιέρχεται τὰς κώμας ἐν μέσῳ πυροβολισμῶν πρὸς

καὶ ἐνθ. ἀν. σ. 232 ε]]). Κατὰ τὸν Λουκᾶν (σ. 77) ἐν Κάσῳ προσέρχονται εἰς τὸν γάμον μετὰ ἐν ἡ δὴ οὗτο ἀπὸ τῆς τελετῆς τῶν ἀρραβῶνων. Ὁμοίως καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις πολλάκις μακρὸς ἐμμεσολάβει χρόνος μετὰ τὴν ἀρραβὴν καὶ τοῦ γάμου (Marquardt Röm. Privatalt. τ. I σ. 38). [[Ἐν Οἰνοῦντι ἐν ἧτις τὰ κοινὰ διαρκεῖ ὁ ἀρραβῶν (Κουκουλὴ Οἰνοῦντ. σ. 95), οὐχὶ ὀλιγώτερον δὲ ἐν τῇ Κρήτῃ ἐν Βελδεντῷ (Ἑπερ. Σφόκου 1910 σ. 344), μακρὸν χρόνον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Πάφῳ (Σαφειρίου Περὶ τῆς 86) καὶ ἐν Σκύρῳ (Μ. Γ. Κωνσταντινίδου Σκύρος σ. 160). Ἀσπίδιος ἐν Καρυαῖς Καθακλῇ μικρὸν εἶναι τὸ χρονικὸν διάστημα μετὰ τὴν ἀρραβῶνα καὶ γάμου (Πουλунδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 171), ἐπίσης ἐν Κύθνῳ (Βάλληρδα Κυθν. σ. 114). Ἐν Μαλακοπῇ δὲ τῆς Καππαδοκίας ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τοὺς ἀρραβῶνας ἐγίνετο ὁ γάμος (Ξενοφάν. Δ', 428). Ἀόριστος ἡ διάρκεια τοῦ ἀρραβῶνος ἐν Λακκοδικίοις (Γουσίον Ἡ κατὰ τὸ Πάγγαιον χώρα σ. 57) καὶ ἐν Νισύρῳ (Γ. Παπαδοπούλου Γεν. περιγρ. Νισύρου σ. 58—9)]].

1) Πανδώρα Θ', 510.

2) Ἡσύχ. λ. γάμων 10η.

3) Ὡς ἐξάγεται ἐξ Εὐριπίδου Ἰφιγ. Αὐλ. 707.

4) Schoemann Griech. Altert. II, 553 (γ' ἐκδ.).

5) Bybilakis Neugriechisches Leben σ. 34 : «Sind die Eltern beiderseits einverstanden, so laden sie schon 8 Tage vor der Hochzeit die Verwandten und Freunde zu dieser Festlichkeit ein».

6) [[Ἡ λ. ὁμοίως ἐν Κρήτῃ κάλεσμα καὶ καλεσμένος, ὁ κεκλημένος, καλεστής «ὁ τοὺς ἐν τῷ γάμῳ καλῶν» καὶ τὸ ῥ. καλιῶν (Ἑφημ. Φιλομαθ. 1858 σ. 447). Πρβλ. καὶ Σάθα Βυζαντ. Θέατρ. σ. οζ'. Ἐν Ἡπείρῳ «καλέστρα, ἡ πρόσκλησις εἰς γάμον ἢ συμπόσιον» καὶ τὸ ῥ. καλνᾶω καὶ καλῶ (Ἀραβαντινοῦ Ἡπειρ. γλωσσάρ. σ. 45. 46). Καλέστρα ὁμοῦς ἐν Σάμῳ «ἡ προσκαλοῦσα εἰς γάμους» (Σαφειρίου Περὶ τῆς συγχρόνου σαμίας διαλέκτου σ. 77). Καλεσιῆδες ἢ καλεσιῆδες ἐν Συλάτοις οἱ καλοῦντες (Ξενοφάν. 1905 Β' 286. Παπαδοπούλου Σύλατα σ. 35). Ἀλλὰ καὶ λέξεις πρὸς δῆλωσιν τῶν καλεσμένων : γαμιώτης ἐν Κύθνῳ (Βάλληρδα Πάρεργα σ. 58), γαμηλιώτης ἢ γαμουλιώτης ἐν Κρήτῃ (Πανδώρα Κ', 303. Ἑφημ. Φιλομ. 1858 σ. 447), «γαμουλιάταις, οἱ παρευρεθέντες εἰς τελετὴν γάμου» ἐν Κυθήροις (Πανδώρα ΙΒ', 451), μπουντζιάρηδες ἐν Λακκοδικίοις Μακεδονίας, παρασιτόλια δὲ ἢ παρασιτεκάμενοι οἱ προσκαλοῦντες (Γουσίον Πάγγαιον σ. 60)]].

ἐνδειξιν χαρᾶς ῥιπτομένων¹⁾. Κήρυκες δὲ φωνάζουσιν «ὣς εἰσθε καλεσμένοι εἰς τὸν γάμον τοῦ δεῖνα». Ἐν δ' ἐκάστη κώμῃ, ἐν εὐρυχώρῳ ἱστάμενοι χώρῳ καὶ ὁμαλῷ, σχηματίζουσι χορόν, ὅστις εὐρύνεται προσερχομένων καὶ ἐκ τῶν κατοίκων τῆς κώμης ἐκείνης ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν· οὕτω δὲ πάσας περιελθόντες τὰς κώμας, καὶ πάντας τοὺς κατοίκους σχεδὸν τῆς νήσου προσκαλέσαντες, ἐπανέρχονται εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ, ὅπου καὶ διαλύονται εὐχρηθέντες αὐτῷ²⁾. Ἀλλαχοῦ αἱ προσκλήσεις γίνονται πεμπομένων διὰ παιδὸς ὑπὸ τῶν γονέων τῶν μνηστήρων πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τῶν γραμματίων προσκλήσεως, συνοδευομένων μὲ φιάλην οἴνου³⁾. ἄλλαχοῦ, μετὰ τὴν ὕλοτομίαν τὴν Παρασκευὴν, γράφουσι τὸν κατάλογον τῶν προσκεκλημένων, ὃν δίδουσι εἰς ἐπίτηδες ἀνθρώπους ἐπιφορτιζομένους νὰ κάμωσι τὰς προσκλήσεις⁴⁾. Οἱ δὲ

1) Ἐν πάσῃ ἐπισήμῃ περιστάσει, κατ' ἐξοχὴν δ' ἐν συμποσίοις καὶ πανηγύρεσι, πυροβολοῦσιν ἐν Ἑλλάδι εἰς ἐνδειξιν χαρᾶς. Πυροβολισμοὶ εἰς ἐκδήλωσιν χαρᾶς ἐν τοῖς γάμοις συνηθίζοντο καὶ ἐν Γεωργίᾳ (Journal Asiat. 1831 τ. VIII σ. 113). [[Καὶ ἐν Ἀνω Βρετανίᾳ τῆς Γαλλίας διὰ πυροβολισμοῦ χαιρετίζεται ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη· λέγουσι δὲ ὅτι τοῦτο γίνεται «pour tuer la misère, si les jeunes gens devaient en avoir» (Rev. d. trad. pop. 1892 τ. VII σ. 99). Ἀλλας μαρτυρίας περὶ πυροβολισμῶν βλ. ἐν Rev. d. l'hist. d. relig. 1910 τ. 62 σ. 202 (ἐν Σαβοῖν καὶ ἔννοια αὐτῶν). Mélusine I, 93 (ἐν Αἰν τῆς Γαλλίας). Arch. per lo studio delle tradiz. popol. XXII, 292 (Ἰταλία). Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. 1900 σ. 144 (Γερμανία). Γενικῶς περὶ πυροβολισμῶν κατὰ τοὺς γάμους βλ. Samter Geburt, Hochzeit u. Tod σ. 43 κέ. Μαρτυρίαι περὶ πυροβολισμῶν κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τοῦ γάμου παρὰ τῶν καθ' ἑμᾶς λαῶν βλ. τ. Γερμ. Ἐταιρ. Α' 129, 131 (Βυθωκὰ Καλαβρίται· ἡ γυνὴ τῶν Ἀρκαδ. Ἐπειτ. 1903 σ. 75, 77 (χωρὶα Μεγαλοπόλεως). Λάσκαρη Λάσκαρ σ. 104. Ἐπιθεώρησις πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ 1882 Γ' σ. 58 (Σεδαβίκος Δωριεὺς). Ἐστία 1882 φ. 25 σ. 4 α (χωρίον παρὰ τὸν Ἀχελφόν). Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. Συλλογὴ σ. 175 (κατὰ τοὺς ἀρχαῖους ἐν Καρυαῖς Καδακλῇ). Γαβαλὰ Στέφανος σ. 43. Γάσπαρη Ἀμοργός σ. 66. Georgeakis et Pineau Le Folk-lore de Lesbos σ. 314 (κατὰ τοὺς ἀρχαῖους). Κ. Ἀμάντιου Χιακὰ Χρονικά 1911 Α', 82 (Παρπαρὶὰ Χίου). Σταματιάδου Ἰκαριακὰ σ. 112. Γ. Παπαδοπούλου Γενικὴ περιγραφὴ Νισύρου σ. 60. Wescher-Μανωλακάκη Δωρικὸν ψῦγμα Καρπάθου σ. 57 (Κάρπαθος). Κατὰ τὴν γέννησιν βλ. ἀνωτέρω σ. 210]].

2) Ἐρατὼ τ. Α' σ. 114. [[Καὶ ἐν Τήλῳ «τὸ ἑσπέρας ἔτι τῆς παραμονῆς ὁ γαμβρὸς, οἱ παρὰ νυμφοὶ καὶ ἄλλοι περιέρχονται μετὰ λύρας καὶ ᾄδοντες καὶ προσκαλοῦσιν ὅλον ἀνεξαρτέτως τὸ χωρίον εἰς τὸν γάμον» (Ζωγρ. Ἀγ. Α', 266 β)]].

3) Fauriel ἔνθ. ἀν. Σημειωτέον ὅτι νῦν ἐν ταῖς πόλεσιν αἱ προσκλήσεις γίνονται, ὡς εἶκός, δι' ἐντύπων προσκλητηρίων γραμμάτων.

4) Buchon La Grèce contin. σ. 233—4. Ἐν Κύπρῳ τοὺς εἰς τοὺς γάμους προσκεκλημένους συνηθίζουσι νὰ καλῶσι πέμποντες πρὸς αὐτοὺς λαμπάδα καὶ μανδήλιον (Λουκᾶ Φιλολ. ἐπισκ. σ. 90). Ἐν Φέρραις ὁ πενθερὸς, κρατὼν τσίτραν πλήρη οἴνου, «περιέρχεται εἰς τὰς οἰκίας καὶ θερμοπωλεῖα κερνῶν», πᾶς δὲ κερασθεὶς θεωρεῖται προσκεκλημένος (ΚΠ. Σύλλ. Η', 548). Πολλὰχοῦ δὲ τῆς Πελοποννήσου οἱ γονεῖς τῶν μελλονύμφων ἀποστέλλουσι πρὸς πρόσκλησιν κανελλογαυροῦφαλλα καὶ σακχαρικά διὰ συγγενοῦς παιδὸς ἢ κόρης. [[Εἰς τὴν Γιάννιτσαν τῶν Καλαμῶν αἱ πλησιέστεραι συγγενεῖς ἀμφοτέρων τῶν μελλονύμφων συνάζονται αἱ μὲν τοῦ γαμβροῦ εἰς τοῦτου τὴν οἰκίαν, αἱ δ' ἄλλαι εἰς τὴν τῆς νύμφης τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου, διὰ νὰ κατασκευάσουν ταῖς δίπλαις· αὗται ἀποστέλλοντα εἰς τοὺς συγγενεῖς ἀνὰ μία εἰς ἕκαστον ἀντὶ πρόσκλησεως εἰς τὸν γάμον, ὃ δὲ λαθὼν δίπλαν θεωρεῖται προσκεκλημένος· συναθροίζονται δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου οἱ μὲν προσκε-

προσκεκλημένοι υποχρεούνται νὰ πέμψωσι τι διὰ τὸ συμπόσιον τῶν γάμων. Ἐν Κρήτῃ στέλλουσιν ἓνα κριὸν καὶ μία φουρνιὰ ψωμιά ¹⁾). Ἀλλαχοῦ κριὸν ἢ πρόβατον ζῶντα καὶ ταινίαις κεκοσμημένα, ἢ ἀπλῶς ἐν τέταρτον προβάτου ²⁾). Ὁ Ζῆδρος ³⁾), λέγει δημοτικόν τι ᾄσμα,

Ὁ Ζῆδρος κάνει τὴ χαρά, χαρὰ γιὰ τὸν ὑγιό του,
κ' ἐκάλεσε τὴν κλεφτουριά, τὰ δώδεκα πρωτάτα,
τὸ Λάπα δὲν ἐκάλεσε, τὸ μαῦρο ψυχοπαῖδι.

Ὅλοι παγαίνουν κάλεσμα ⁴⁾ κριάρια μὲ κουδούνια
κι' ὁ Λάπας πάει ἀκάλεστος μὲ ζωντανὸ ἀλάφι,
ᾠ τ' ἀσῆμι καὶ ᾠ τὸ μάλαμα καὶ ᾠ τὸ μαργαριτάρι ⁵⁾).

Οἰκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι τὰ δῶρα ταῦτα, ἢ καλέσματα ὡς τὰ ἀποκαλεῖ τὸ ἀνωτέρω ᾄσμα, εἰσὶν ἀνάλογα τῇ λαμπρότητι τῶν γαμηλίων τελετῶν καὶ τῇ καταστάσει τῶν προσκεκλημένων. Ἐν Ἀλδανίᾳ οἱ προσκεκλημένοι φέρουσι μίαν κουλούραν, μίαν τσίτσα κρασί καὶ ὀλίγα χρήματα ἢ χρηματικὴ ποσότης συνίσταται εἰς 20 παράδες μέχρι 10 γροσίων· οἱ δὲ συγγενεῖς, οἵτινες δὲν φέρουσιν ἄλλο τίποτε εἰς τὸν γάμον, δίδουσι 10—20 γρόσια ⁶⁾). Ἡ συνήθεια τῶν καλεσμάτων ὑπάρχει καὶ ἐν Νορμανδίᾳ τῆς Γαλλίας· ἐνθα, ὅταν πτωχὸς τις νυμφεύηται, προσκαλεῖ πάντας σχεδὸν τοὺς συγγενεῖς, ὧν ἕκαστος δεχόμενος τὴν πρόσκλησιν ὀφείλει ἀναλόγως τῆς καταστάσεως αὐτοῦ νὰ φέρῃ ἄρτον,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

κλημένοι τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς, οἱ δὲ καὶ ἀντιπρόσθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦτου καὶ τὸν συνοδεύουσιν εἰς τῆς νύμφης (Κατ' ἀνακοίνωσιν Γ. Παπαδόπουλου, ἱερέως). Ἄλλοι τρόποι προσκλήσεως κατὰ τόπους: Ὀλύμπια 1896 Α', 244 (Τσίτσα· Ἀργούς). Δελτ. Ἰστ. Ἑτ. Α', 127. 128. (Βυσσικά Καλαδρύτων). Κουκουλὲ Οἰνουνητικά σ. 98. Ἐπιθεώρ. πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ 1882 Γ', 58 (Σεβεδικὸς Δωρίδος). Λαμπροῖδου Ἠπειρ. μελετ. Γ', 57. Ζ', 22. Ἡμερολ. Σκόκου 1910 σ. 365 (Βελθεντός). Ἑστία 1883 ΙΕ', 359 (Καταφύγιον Ὀλύμπου). Ἑθν. Ἀγωγή 1901 σ. 138—9 (Μακεδονία). Γουσίον Πάγγαιον 58. 59 (Λακκοβίχια Μακεδονίας). Ἀκρόπολις φιλολογικὴ 1888 σ. 791 (Βιτώλια). Γάσπαρη Ἀμοργός σ. 66. Wescher-Μαρωλακάκη Δωρ. Ψῆφ. Καρπάθου σ. 56. 57. Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 722 (Κύπρος). Η. Γ. Μακρῇ Κατιρλί σ. 94. Ρ. Ἐλευθεριάδου Σινασός σ. 78. Φαρασσοπούλου Τὰ Σόλατα σ. 35. 38. Ξενοφάν. 1905 Β', 286 (Σόλατα). Αὐτ. 1906 Γ', 166 (Βουρζούριον)]].

1) *Bybilakis* αὐτ. [[Κατὰ τι κρητικὸν ᾄσμα, παρὰ *Jeannarakí* σ. 175 ἀρ. 232, ὁ προσκεκλημένος κομίζει πέρδικας, ἀγρίμια κ' «ἓνα ψωμί ἀσῆμι»]]. Ἐν Μήλῳ τὴν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου ἕκαστος τῶν συγγενῶν φέρει 12 ἄρτους, 1 ἄρνιον καὶ ἀγγεῖον μέγα πλήρες οἴνου (Νεοελλ. Ἀνάλ. Α', 353). [[Πρὸς. Ἀρχ. Ἑπ. 1903 σ. 73. Ἐπιθ. πολ. φιλ. 1882 Γ', 58]].

2) *Fauriel* σ. XXXV. 66. Βλ. καὶ *Μαρούσου* Τραγούδια ἑθνικά Α', 76.

3) Περὶ τοῦ ἀρματωλοῦ τοῦτου βλ. *Βαλαωρίτου* Ἀθανάσιον Διάκον σ. 179—181 [[=Ποιήματα (1891) Β', 374 κέ. (1907) Γ', 283 κέ.]]. *Fauriel* Chants pop. I, 65—7. *Μαρούσου* Α', 75—6.

4) Κάλεσμα, ἀλλαχοῦ κέρασμα.

5) *Fauriel* αὐτ. σ. 68. Ζαμπελ. ᾠσμ. δημ. σ. 704. *Passow* Carm. pop ἀρ. 16 α. 16 (βλ. καὶ ἀρ. 15 σ. 15). *Μαρούσου* Α', 77.

6) *Hahn* Alban. Stud. I, 144.

κρέας, ὡά, δι' ὧν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον συντηρεῖται τὸ ζεῦγος τῶν νεανύμφων¹⁾).

Ὡρισμένην τινὰ ἡμέραν, συνήθως τὴν Πέμπτην ἢ τὴν Παρασκευὴν²⁾ συγγενεῖς ἐκατέρωθεν συνελθόντες ἐπὶ τὸ αὐτό, πορεύονται εἰς τὰ ὄρη πρὸς ὕλοτομίαν τῶν ξύλων, δι' ὧν θὰ φουρνίσωσι τοὺς ἄρτους τοῦ γάμου. Λύραι καὶ αὐλοὶ προηγούνται τῆς εὐθύμου συνοδείας, ἣτις ἀπέρχεται ἐν πομπῇ, ἀνὰ πᾶσαν πλατεῖαν ἱσταμένη καὶ στήνουσα χορόν. Μετὰ τὴν ὕλοτομίαν γεῦμα ἄφθονον καὶ οἶνος ἀποζημιούσι τοὺς ἐργασθέντας, οἵτινες ἐπανακάμπουσιν εἰς τὸ χωρίον ἄδοντες καὶ ὀρχούμενοι³⁾. Ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι νέοι ἄγαμοι συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ὑπάγουσι τὴν Παρασκευὴν νὰ κόψωσι τὰ τοῦ γάμου ξύλα, καινουργῇ σχοινία φέροντες ὅπως τὰ φορτώσωσι⁴⁾, καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ δάσους ἐπιστροφὴν γίνονται αἱ εἰς τὸν γάμον προσκλήσεις. Ἐν Ἀλβανίᾳ ἡ Πέμπτη τῆς πρὸς τῆς Κυριακῆς τοῦ γάμου ἐβδομάδος εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς ὕλοτομίας (*dit' ε' δροῦβει δάσμε*) καὶ κατ' αὐτὴν ἐκ μέρους τῆς νύμφης προσκαλοῦνται νὰ κόψωσι τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὸν γάμον ξύλα, κράζοντος τοῦ προσκαλοῦντος «*ῖνι φτουάρε περ δρου δάσμε*». Τὴν πρωτὴν τῆς αὐτῆς ἡμέρας αἱ προσκληθεῖσαι γυναῖκες ἀπέρχονται τραγωδοῦσαι εἰς τὸ δάσος κρατοῦσαι εἰς τὰς χεῖρας μακρὰ ξύλα (*βίγε*), εἰς ᾧ προσδένουνσι θάμνους ἢ ἐρυθρὸν μανδύλιον, ἐπιστρέψασαι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν πετώσιν εἰς τὴν αὐλὴν τὸν θάμνον καὶ κάθηνται εἰς παρατεθὲν συμπόσιον⁵⁾.

Μετὰ τὴν ὕλοτομίαν φέρουσιν εἰς τὸν οἶκον τὸν ἀπαιτούμενον σίτον διὰ τὰ συμπόσια τοῦ γάμου, ὅπου τὸν ἀλέθουσιν, καὶ ὁ τοῦ γάμου σίτος ἀλέθεται κατὰ προτίμησιν, παραδλεπομένης τῆς σειράς τῶν ἄλλων⁶⁾. Ἐν Ἀλβανίᾳ τὴν

1) Musée des familles 1840—1841 τ. Μ' 11 σ. 27. [[Παρ' ἀρχαίοις βλ. *Becker-Göll* Charicles III, 369. *Hermann Privat* 1871, σ. 272. Μυσία τῆς συνηθείας εἰς θυμῶδη ἄσματα: Βαλθεντοῦ ἐν Ἀρχείοις νεωτ., ἑλλ. γλώσσης Α', β' σ. 114 ἀρ. 1. 2. Κύπρου ἐν *Λουκά* Φιλολ. ἐπισκ. σ. 85. *Σακελλάριου* Κυπρ. Α', 723]].

2) *Wachsmuth* Das alte Griech. im neuen σ. 85: «Den Donnerstag und Freitag wird der für die bevorstehende Feier erforderliche Bedarf an Holz eingeholt, für die Braut von Weibern». [[Ἐν Βυσσηκᾷ τῶν Καλαβρύτων τὴν Πέμπτην ἢ ὕλοτομία (Δελτ. Ἰστ. Ἑταιρ. Α', 127), «μίαν ἢ δύο ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου» ἐν Κῦθνῃ (*Βάλληγδα* Κῦθν. σ. 112), τὸ Σάββατον ἐν Δόδριανῇ Ἠπείρῳ (Δωδώνη 1896 σ. 119—120), τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου ἐν Καρπάθῳ (*Wescher-Marwolakaki* Δωρικὸν ψήφισμα Καρπάθου σ. 57). Βλ. προσέτι περὶ τοῦ ἐθίμου τούτου: *Λάσκαρη* Λάστα σ. 100. *Λαμπρόδου* Ἠπειρ. μελετ. Ζ' 22. *Παπαδοπούλου* Γενικὴ περιγραφὴ Νισύρου 1909 σ. 60. *Ξενοφάν.* Α', 234 (ἐν *Λιθισίῳ*)]].

3) Ἑρατῶ Α' σ. 114.

4) *Buchon* ἐνθ. ἀν. σ. 233: «Le vendredi, dès le matin, les parents non mariés du futur partent du village, portant sur l'épaule une grosse corde toute neuve, tressée presque toujours avec les filaments de l'aloès; ils vont dans la forêt voisine ramasser le bois nécessaire aux apprêts du repas. La corde neuve est destinée à retenir le bois en faisceau sur l'épaule. Souvent, dans les familles riches, on se contente de quelques branchages ramassés et rapportés au son de la musique et avec des chansons appropriés à la cérémonie».

5) *Hahn* ἐνθ. ἀν. I, 144.

6) [[Τὴν Τετάρτην καθαρισμός καὶ κοσκίνισμα τοῦ σίτου ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἄδομένων ἁσμάτων

πρὸ τοῦ γάμου Δευτέραν ὑπάγουσιν εἰς τὸν μύλον, ἡ δὲ Δευτέρα ἐκείνη Δευτέρα τῶν ἀλευρῶν καλεῖται (γενν' ε' μέλιτ) ¹⁾.

Ἐν Λευκάδι κατὰ τὴν Δευτέραν ἢ Τρίτην τῆς ἐβδομάδος, καθ' ἣν ὠρίσθη ὁ γάμος, δύο κοράσια ἐκ τῶν εὐειδεστέρων τοῦ χωρίου, ἀνδρικὰ ἐνδεδυμένα καὶ φέροντα εἰς τὴν ζώνην πιστόλιον, ζυμώνουσι τὰ καλούμενα κουλλούρια ²⁾ τοῦ γάμου. Ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ ζύμης κατασκευάζουσι καὶ μέγα τι ἄλλο κουλλούριον, καλούμενον πρωτόπλαστον, ὅπερ περιτυλίσσουσιν ἐρυθρᾷ μετάξῃ, καὶ τηροῦσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νυμφίου μέχρι τῆς τελετῆς τοῦ γάμου ³⁾. Μετὰ ταῦτα ἢ τὴν πρὸ τοῦ γάμου Κυριακὴν ⁴⁾, στέλλουσιν ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ εἰς τὴν νύμφην τὴν λεγομένην κουλλούραν τῆς νύμφης, ἣν πρέπει νὰ κομίσῃ παῖς ἀμφιθαλῆς (οὗ ἀμφότεροι οἱ γονεῖς ζῶσι, μαννοκυρουδάτης) ⁵⁾.

εἰτα ἀποστέλλεται πρὸς ἄλλοισιν (Κανδηλώρου Ἀρχ. Ἐπετ. 1906 σ. 182). Ἐν Βουρδουρίῳ τὴν Παρασκευὴν συνηλικιωται τοῦ γαμβροῦ ἐκοπάνιζον τὸν σῖτον (Ξενοφάν. Γ', 166). Παρὶ τοῦ εἰθίμου τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων ἀλεομάτων ἐν Τήλῳ βλ. Ζωγρ. Ἀγ. Α', 265—6. Ἐν Κύπρῳ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου γίνεται τὸ πλύσιμον τοῦ σίτου πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἄρτου, ὅπερ συνίσταται «ἐκ σίτου κοπανισμένου, κρέατος, λίπους, τυροῦ τετριμμένου καὶ ἀρωμάτων» (Σακελλάριον Κυπρ. Α', 720· πρὸβλ. καὶ Β', 769. Λουκᾶ Φιλολ. Ἐπισκ. σ. 80). Ἐν Λιθισίῳ τὴν Τετάρτην ἐκοπάνιζον τὸν σῖτον, ἡ δὲ κατασκευάζετο τὸ κροκί, φαγητόν τι μεμιγμένον μετ' αἰγείου κρέατος (Ξενοφάν. Α', 245—6).

1) Hahn ἐνθ. ἀν.

2) Ἡ λέξις ἀρχαία : «Κόλλις ὁ ἄρτος, ὅθεν καὶ καλεῖται ἀπὸ τοῦ κολοδόν» λέγει ὁ Σουδας ἐν λ. καὶ ἄλλα τοῦ : «Κουλλούρια, τὰ καλούμενα ἐν τῇ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Ταῦτα δὲ καὶ ἐπὶ ἄρτων καὶ ἐπὶ ταπεινῶν φαγητῶν λέγεται»· καὶ ἡ «Κόλλις ὁ ἄρτος μικρός» καὶ «Κουλλούριον, εἶδος μελιττούτης»· «κουλλούρια» : Δημιτ. ἀντιστοιχισμοὶ. Παρὶ τῆς ἱερᾶς ἀνατροφῆς 129 σ. 86 Rig. (Ὁ ἐν Μονάχῳ κώδιξ φέρει *κουλλούρια* ed. Hercher. Ἀρχαιοτέρων δὲ τι ἱεροκοσφόριον ἀντὶ κουλλούρια ἔχει σφαίρας). βλ. καὶ Ἐτυμολογ. Μέγα σ. 536. Ἀριστοφ. Εἰρήν. 122. Βασιλείων Β', ε', 19. ιγ', 6 δις. Γ', ιθ', 3 καὶ Ὑέλδον ἐν Boissonade Anecd. graeca τ. III σ. 221.

3) Ἐφημερίς Φιλομαθῶν ἔτ. ΙΓ' 1868 σ. 1687. ΚΠ. Σύλλ. τ. Η' σ. 410—411. [[Ἐστία 1877 Δ', 701. Πρὸβλ. καὶ Λαογρ. Α', 310. Ποικίλλει κατὰ τόπους ἡ ἡμέρα τῆς παρασκευῆς τοῦ ἄρτου ἢ τῶν κουλλουριῶν τοῦ γάμου, ὡς καὶ τὰ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐπιζόμενα. Μαρτυρίαι βλ. Λάσκαρη Λάστα σ. 100. Κουκουλὲ Οἰνουνητικά σ. 95. Ἐπιθ. πολιτ. καὶ φιολ. 1882 Γ', 58 (Σεβεδίκος Δωρίδος). Ἐβδομάς 1889 φυλλ. 25 σ. 3 β ('Ακαρνανία). Λαμπροῖδον Ἡπειρ. μελετ. Ζ', 22. Ἡμερολ. Σκόκου 1910 σ. 364 (Βελθεντός). Λουδοποῦλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 178—180 (Καρναὶ Καδακλή). Ἐθν. Ἀγωγή 1901 σ. 138 (Μακεδονία). Γουσίον Ἡ κατὰ τὸ Πάγγαιον χώρα σ. 58 (Λακκοβίτικα). Ἐστία 1883 ΙΕ' 358—9 (Καταφύγιον Ὀλύμπου). Ἀκρόπολις φιολογ. 1888 σ. 791 (Βιτώλια). Θρακ. Ἐπετ. 1897 σ. 192 (Σαράντα Ἐκκλησίαι). Ἐπιθ. Κ[πόλ. 12 Ἰαν. 1889 ('Απολλωνιάς [Βαλουκισέρ ;]). Wescher-Mawolakaκή Δωρ. φήφ. Καρπάθου σ. 56. Ἐν Βουρδουρίῳ τὴν Παρασκευὴν παρασκευάζοντο ἄρτοι καὶ τρόφιμα τοῦ γάμου (Ξενοφάν. Γ', 165), ἐν δὲ Γιάννιτοῦ τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τῆς Πέμπτης προσέρχονται οἱ συγγενεῖς εἰς τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης πρὸς κατασκευὴν γλυκυσματων (Ν. Σιών 1907 Γ', 1119). Ἐν Κῶνι τὸ εἶθιμον τοῦ προζυμοῦ ἐξέλιπε (Βάλληδα Κῶν. σ. 111). Παρασκευὴ ἄρτων παρὰ Βουλγάρους: Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. 1915 σ. 337]].

4) Wachsmuth ἐνθ. ἀν. σ. 83.

5) [[Εἰς πλείστας πράξεις κατὰ τὸν γάμον χρησιμοποιεῖται ἀμφιθαλῆς (παῖς ἢ παρθένος). Μαρτυρίαι : Καραγιάννη Δεισιδ. δοκίμιον σ. 270, ιβ', ιγ'. Wescher-Mawolakaκή Δωρ.

Ὅπως ζυμώνωσι τὸν ἀπαιτούμενον διὰ τὸν γάμον ἄρτον ὑπάγουσι τρεῖς νεάνιδες συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ, αἱ ὠραιότεραι τοῦ χωρίου, ἵνα κομίσωσιν ἐκ τῆς πηγῆς ἀμίλητο νερό ¹⁾. Καὶ αἱ τρεῖς, ἐνδεδυμέναι τὰ καλύτερα ἐνδύματά των καὶ φέρουσαι ἐπὶ κεφαλῆς τὰς λαγήνους των, ὀφείλουσι νὰ μὴ προφέρωσιν οὐδὲ λέξιν ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ μέχρι τῆς πηγῆς. Φθάσαι ἐκεῖ ῥίπτουσι νομίσματά τινα εἰς τὸ ὕδωρ, ἐπικαλούμεναι τὰς Μοῖρας, πληροῦσι τὰς στάμνους των καὶ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τηροῦσαι τὴν αὐτὴν σιγὴν, διότι κακὸν θεωροῦσιν οἰωνὸν καὶ μίαν μόνον ἂν ἐκστομίσωσι λέξιν. Τὸ ὕδωρ τοῦτο χρησιμεύει ὅπως ζυμωθῇ τὸ προζύμι, δι' οὗ θὰ κατασκευασθῶσιν οἱ ἄρτοι τοῦ γάμου ²⁾. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ γαμβροῦ, ἐὰν ἔχῃ τοιαύτην ἄγαμον, ἥ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει μία παρθένος ἐκ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν ἐπιφορτίζεται νὰ ἀναπύσῃ τὸ προζύμι, ἐνῷ αἱ ἄλλαι συγγενεῖς τοῦ νέου, εἰς δύο στίχους τεταγμένοι, τραγωδοῦσιν ᾄσματα κατάλληλα τῇ περιστάσει· μεθ' οὗ δειπνοῦσι καὶ χορεύουσι μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ³⁾. Ἐν Ἀλβανίᾳ ἐκείνη, ἣτις ἀναπιάει τὸ προζύμι πρέπει νὰ εἶναι νέα, ἢς ἀμφότεροι οἱ γονεῖς ζῶσιν ⁴⁾.

Ἐν Κερασσοῦντι ἀπὸ τῆς Πέμπτης ⁵⁾ ἡ τῆς Παρασκευῆς ἄρχεται νὰ παίξῃ ἡ λύρα (τουρκιστὶ κεμεντσέ) καὶ στήνονται χοροί. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς δ' ἡμέρας ἡ

ψῆφ. Κερπάθου σ. 57. 59. Πλάτων 1881 II, 364, τ'. Ἐστία 1882 ΙΔ', 582. Δελτ. Ἰστ. Ἐτ. Α', 127. 128. 129—30. Ζωγρ. Ἀγ. Α' 213, σ. 27. Λέσκαρη Λέστα σ. 103. Γ. Παπαδοπούλου Γεν. περ. Κισίου σ. 60. Σκαρ. Ἡμερ. 1904 σ. 70. Λαογρ. Α' 310. Ἡμερ. Σκόκου 1910 σ. 365. Ξενοφάν. Ζ' 19. Βλ. καὶ κατωτέρω. Ἐν Καστανίᾳ Κορινθίας ὑπάρχει πρόληψις ὅτι «τὰ μαλλιά τοῦ κριτοῦ καὶ τῆς νύμφης πρέπει νὰν τοὺς τὰ κρατὶ ἵνας ἀπὸ πίσω πού νὰ χῇ μάννα καὶ κατὰ τὴν νύμφην νὰ τελειώσῃ τὸ στεφάνωμα, γιατί ὑστερώτερα τοὺς πέφτουν καὶ τὰ παιδιά γίνονται κακοδιάδικα» (Κατ' ἀνακοίνωσιν Ι. Κωστοπούλου, δημοδ. 1888). Πρὸλ. καὶ Ῥωμαῖον ἐν Λαογρ. Ζ', 361. Παρ' ἀρχαίοις ἀμφιθαλεῖς παῖδες ἢ παρθένοι ἐν θρησκευτικαῖς τελεταῖς, κατ' ἐπιγραφὴν Μαγνησίας ἐν *Dittenberger Sylloge* ² 553 στ. 19. Βλ. καὶ *Hermann Privatalt.* σ. 275 καὶ σημ. 7. *Rosbach Röm. Ehe* σ. 138 καὶ *C. Pascal Studi di antichità e mitologia*, Mil. 1896 σ. 38 καὶ *Παρά Βουλγάρους* : *Zeitschr. d. Ver. f. Volksk.* 1915 σ. 338. 342. 343]].

1) Βλ. τὰ περὶ Κληδόνων [[ἐν Παρθενῶνι Α', 578]].

2) [[Ἐν Ἀρκαδίᾳ παῖς ἀμφιθαλῆς οὐχὶ μονογενῆς κομίζει τὸ ὕδωρ ἐν ἀπολύτῳ σιγῇ καθ' ὃν χρόνον δὲ λαμβάνεται τὸ ὕδωρ τοῦτο διὰ τὴν γαμήλιον ζύμην, συγγενῆς τοῦ μελλονύμφου ῥίπτει ἀργυροῦν νόμισμα ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης τῶν ὑδάτων σκάφης, ὅπερ ἀμιλλῶνται τίς νὰ συλλάβῃ διὰ τῶν χειλέων του (Ἀρκ. Ἐπετ. 1906 σ. 183)].

3) *Buchon La Grèce continentale* σ. 233. [[Ἐν Λακκοδικίῳ τῆς Μακεδονίας τὸ προζυμώσιμο ζυμώνεται τὴν Πέμπτην ὑπὸ ἀμφιθαλοῦς παρθένου καὶ τριῶν πρωτοστεφάνων γυναικῶν, ἁδομένων διαφόρων ᾄσματων. Εἰτα δι' ἁλεύρου προσπαθοῦσι ν' ἁλευρώσωσι τὸν γαμβρόν ἢ τὴν νύμφην ἢ τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ συγγενεῖς τῆς νύμφης καὶ τὰνάπαλιν (Γουσίον Ἡ κατὰ τὸ Πάγγαιον χώρα σ. 58). Ἐν Βελδεσνῷ ὁ γάμος ἀρχίζει κυρίως τὴν Τετάρτην μετὰ τὰ ἀλείμματα : γυναῖκες καὶ παρθένοι ἁδοῦσαι ἀσπρίζουσι τὰς οἰκίας τῶν μελλονύμφων, πᾶς δὲ ἀσθενὴς ἐμφανιζόμενος ἐκεῖ ἀλείφεται μετὰ μικρὰν ποσότητα ἀσβέστου (Ἡμερ. Σκόκου 1910 σ. 364)].

4) *Hahn Alban. Stud* I, 144.

5) [[Ἐν Κύπρῳ τὴν Πέμπτην συγκαλοῦνται οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἵνα στρώσωσι τὸ κρεβάτι, μετὰ τοῦτο δὲ γίνεται τὸ πλούμισμα (Λουκάς σ. 78)].

νύμφη εἰσέρχεται εἰς τὸν νυμφῶνα, ὅστις εἶναι παραπέτασμα κλεῖον γωνίαν τινὰ τοῦ δωματίου. Ἐρχονται δὲ ἤδη καὶ πολλαὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι, προσφέρουσαι εἰς τὴν νύμφην διάφορα δῶρα οἷον ἐνδύματα, ζώνην, ὑφάσματα καὶ τὰ τοιαῦτα· πρὸς δὲ καὶ τὴν τουρκιστὶ καλουμένην κινά, δι' ἧς καλλωπίζουσι τὴν νύμφην κατὰ τὸν τρόπον τῶν τουρκισσῶν γυναικῶν βάφουσαι τὰς χεῖρας αὐτῆς ¹⁾. Τὴν Παρασκευὴν πέμπουσι καὶ ἀπὸ τοῦ γαμβροῦ τοιαύτην, ἣν κομίζει συγγενὴς συνοδευμένη καὶ ὑπ' ἄλλων, καὶ ὑπὸ λύρας. Πάλαι φέρουσά τις τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης τὴν βαφήν ταύτην ἐπὶ κεφαλῆς ἐχόρευεν ἐν τῇ αἰθούσῃ, τῆς λύρας παιζούσης. Τὴν ἐσπέραν βάφουσι διὰ τῆς κινᾶς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας τῆς νύμφης, ἐνῶ γυναῖκες ᾄδουσι τραγούδιά τινα, ὧν ἐνὸς ἡ περίληψις εἶναι τοιαύτη τις : «Σὺ ἀπέρχεσαι πλέον ἀπὸ τῆς οἰκίας ταύτης· σὺ πλέον εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην δὲν ἔρχεσαι, καὶ ἂν ἔρχεσαι, πολὺ δὲν δύνῃσαι νὰ διαμένης»· καὶ τύπτουσι μικρὰ τύμπανα (τοτρκιστὶ τέφ) ²⁾, ὅλη δ' αὕτη ἡ πρᾶξις λέγεται *κινάγματα* ³⁾. Ταῦτα ἐν Πανδώρα πρὸ ὀκτωκαιδεκαετίας [[ἐβδομηκονταετίας]] περιγράφει ὁ Βαλαδάνης ὡς ἐθιζόμενα ἐν Κερασσοῦντι. Ἀγνοοῦμεν δ' ἂν μέχρι τοῦδε τηροῦνται.

Ἐν γένει δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τελοῦνται τὰ προεόρτια τοῦ γάμου ἐν χοροῖς καὶ εὐθυμίαις ⁴⁾· ἐν Κρήτῃ συνάγονται αἱ παρθέναι τοῦ χωρίου εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης διὰ νὰ στολίσωσι τὸν νυμφικὸν θάλαμον· καὶ τοὺς μὲν τοίχους καλύπτουσι μὲ καινουργεῖς σινδόνας, ἐπὶ τῶν ὑπάλωθεν θέτουσιν ἄρτους, φύλλα λεμονέας, πορτοκαλλέας, μύρτου καὶ δαυλῆς, σφουραὶ συγχρόνως διάφορα τραγούδια πρὸς ἑπαῖνον τῶν νεονύμφων. Ἐνῶθεν δὲ τῶν προσκεκλημένων

1) Καὶ πρὸς τοῖς χριστιανοῖς ἐν Συρίᾳ ὅμοιος καλλωπισμὸς (ΚΠ. Σύλλ. Η', 496).

2) Τὸ μουσικὸν τοῦτο ὄργανον ὁμοιάζει τὰ μέγιστα πρὸς τὸ κύμβαλον τῶν διονυσιακῶν θεοτήτων καὶ τῶν ὁπαδῶν τῆς Κυβέλης.

3) Πανδώρα τ. Θ' σ. 510. [[Ἐν Μακεδονίᾳ μίαν ἐβδομάδα πρὸ τῆς στέψεως στέλλονται εἰς τὴν νύμφην οἱ μπογιαῖς, δηλ. τὰ δῶρα τοῦ γαμβροῦ, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπάρχει καὶ μπογιά κατὰ τὴν ὀκτὰ λεγομένη, διὰ τῆς ὁποίας βάφεται ἡ κόμη τῆς νύμφης (Ἐθν. Ἀγωγή 1901 σ. 138). Ἐν Τσιβέρι (Ἄργους) ἡ νύμφη κρατεῖ ἐπὶ τῶν γονάτων μέγα ταψὶ πλήρες κινά, αἱ δὲ προσερχόμεναι γυναῖκες βάφουσι τὰ νύχια τῶν εἰς τὴν κινά, ρίπτουσαι εἰς τὸ ταψὶ μίαν πεντάραν ἢ δεκάραν ἢ καὶ περισσότερα καὶ εὐχόμεναι «καλὰ στέφανα» (Ὀλύμπια 1896 Α', 253). Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐν Ἀθήναις ἐγένετο τὸ λεγόμενον *κατὰ-γκεγκέσι*, περὶ οὗ βλ. Ἑστίαν 1882 τ. ΙΔ' σ. 582. Ἐν Θεσσαλίᾳ προσφέρεται ἐν τινὶ ἁγείῃ ἡ ὀκτὰ εἰς τὰ ἔχοντα ξανθὴν τὴν κόμην κοράσια, δι' αὐτῆς δὲ βάφουσι τὴν κόμην τῶν, τινὰ δὲ καὶ τοὺς ὀνυχας τῶν χειρῶν (Κατ' ἀνανοίνωσιν Κ. Β. Γιαννακοπούλου 1900. Πρὸς καὶ Δελτ. Ἰστ. Ἑτ. Α', 128). Ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις τὴν Πέμπτην γίνεται τὸ βάψμον τῆς κόμης τῆς νύμφης (Θρακ. Ἑπετ. 1897 σ. 192). Ἐν Λέσβῳ τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου συγκεντρώνονται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης νεάνιδες, αἵτινες βάφουσι τοὺς ὀνυχας αὐτῆς διὰ κινά, φάλλουσαι καὶ σχετικὸν ᾄσμα (*Georgakis et Pineau Folk-lore de Lesbos* σ. 315—6). Τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς τινα μέρη τῆς Κύπρου μετὰ τὸ λουτρὸν γίνεται τὸ *σχετίσμα*, ἣτοι ἀλείφουσι διὰ *σχετᾶς* (κινά) τὴν κόμην, τὰς παλάμας καὶ τοὺς ὀνυχας τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν τῆς νύμφης, παιανίζουσιν μουσικῆς (Σακελλάριον Κυπρ. Α', 726)].

4) Ἀρτιωνιάδου Κρητικῆς σ. 9. [[δ' ἐκδ. ἐν Χανίοις 1899 σ. 15]].

τῆς παστάνδος θέτουνσι τρία ἡμικύκλια ἀπὸ βάτον καὶ φύλλα μύρτου ¹⁾ συμβολικῶς διὰ τούτων διαφόρους ἰδέας ἐκφράζουσαι, περὶ ὧν κατωτέρω θέλει γίνεαι λόγος. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ γαμβροῦ οἰκία στέφεται δι' ἀνθέων καὶ ῥόδων, πολλάκις δὲ καὶ ὕλαι αἱ τοῦ χωρίου οἰκίαι, ὅταν ὁ γάμος εἶναι ἐπίσημος ²⁾. Τὸ ἔθος τοῦτο τοῦ ἀναστέφειν τὰς θύρας εἶναι ἀρχαῖον· «οἰκέται δὲ περικύκλῳ δραμόντες, λέγει ὁ Πλούταρχος τελετὴν τινα γάμου περιγράφων ³⁾, ἀνέστεφον ἐλαίῳ καὶ δάφνῃ τὰς θύρας, οὐ μόνον τὰς τῆς Ἰσμηνοδώρας, ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ Βάκχωνος».

Τὴν πρωτάν τοῦ Σαββάτου σφάζουσι πανηγυρικῶς τὰ διὰ τὸ συμπόσιον τοῦ γάμου ἀπαιτούμενα ζῷα ⁴⁾. Ἐν Λευκάδι σφάζουσι τράγον, καὶ ρίπτουσι πυροδόλον, διακηρύσσοντες οὕτω τὴν ἐναρξιν τοῦ γάμου· οἱ δὲ ἀκούοντες λέγουσιν· αἵματώθῃ ὁ γάμος ⁵⁾. Ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι σφάζουσι κατὰ τὴν μεσημβρίαν τὸν βοῦν, τὴν ἀγελάδα καὶ τὰ πρόβατα, ἅτινα ἀπὸ τῆς Πέμπτης ἔχουσιν ἐτοιμάσει ⁶⁾. Ταῦτα ἀναλογοῦσι πρὸς τὰ προτέλεια τῶν ἀρχαίων, καθ' ἃ ἐτελοῦντο θυ-

1) Χουρμούζη Κρητικά σ. 28. [[Εἰς τὴν διακόσμησιν χρησιμοποιοῦνται καὶ παντοία ἄνθη ἢ ὀπώραι τῆς ἐποχῆς (Παρνασσός 1879 Γ', 956. Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 726), συνήθως δὲ καὶ κισσός (Γουοίον Ἡ κατὰ τὴν Πάγγαιον χώρα σ. 59—60. Ἑθν. Ἀγωγή 1901 σ. 140). Ἐν Λιδίᾳ ἡ συνήθεια τῶν ζῶων τοῦ γάμου ἐγένετο ἐν πομπῇ τὴν Παρασκευὴν (Ξενοφάν. Δ', 234). Καὶ ἡ ἐπιτεταμένη θύρα τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ ἐδαφνοστολίζετο ἐν Παραμυθίᾳ τῆς Ἠπείρου. Ἡ ἐκ τῆς πόλεως εἰσερχομένη ὄψις καὶ διακοσμήσις τῆς θύρας τῆς οἰκίας (Νεολόγος ἐπὶ τῇ ἐπιθεσίᾳ 1892 Α', 664). Καὶ ἀλλοῦ τοῦ Languedoc στολίζουσι διὰ στεφάνων μύρτου καὶ δάφνης τὴν θύραν τῆς κατοικίας τῶν νυμφῶν (Note Coutumes etc. σ. 199)].

2) Ἀντιωνιάδου Κρητικῆς σ. 66. [[σ. 73]] :

Πᾶσα δ' ἡ κώμη ὅμοι' ἐσπάζει φαιδρὰ καὶ συγχαίρει
εἶναι μὲ μύρτα παντοῦ στολισμένα τῆς θύρας τὰ ἄνω·

.....
Μίαν δὲ θύραν στεφάνῃ μὲ ῥόδα πολλὰ στεφανώνει
εἶναι νυμφίου τὸ στέμμα, καὶ ἡ νύμφη αὐτοῦ καταβαίνει.

3) Πλουτάρχ. Ἑρωτικὸς § 10.

4) Wachsmuth ἔνθ. ἄν. σ. 86. [[Τὴν δείλῃν ἐν Βυσσικῇ : ΔΙΕ. Α', 128]].

5) Ἑφημ. Φιλομαθ. 1868 τ. ΙΓ' σ. 1687. ΚΠ. Σόλλ. Η', 411. [[Ἑστία 1871 Δ', 701]].

6) Buchon ἔνθ. ἄν. σ. 233 καὶ : «Le jeudi, on va en pompe choisir dans le troupeau le boeuf le plus gras ou la vache la meilleure, et les moutons destinés au repas de la noce ; on garnit leurs cornes et leur tête de guirlandes de fleurs ; puis, au son de tous les instruments, on les amène dans le village, on leur fait faire le tour de la paroisse en accompagnant leur marche de chants et de danses et on vient les placer en grande pompe dans l'étable... Le samedi, au moment où le soleil annonce midi, on se rend processionnellement à l'étable. On pare le boeuf destiné à la noce, on lui dore les cornes, on les entoure de guirlandes de fleurs ; on lui fait faire de nouveau, au bruit de la musique, le tour du village, et on l'amène dans la cour de la maison du marié, au milieu de laquelle on a planté solidement un poteau. Le boeuf est attaché à ce poteau par une corde toute neuve, pendant que les assistants, hommes et femmes, se tiennent alentour chantant la chanson du jour ; puis un homme, habillé de vêtements tout blancs, se présente, brandit son long cou-

σίαι καὶ δωρεαί ¹⁾. Τὴν ἐσπέραν ἐν Λευκάδι ἐτοιμάζουσι σημαίαν τινά, καλουμένην σημαίαν (μπαϊράκι) τῆς παρθενίας ²⁾, ἣτις φαίνεται ἔχουσα σχέσιν πρὸς τὴν παλαιότερον ἐν Ζαγορίῳ πρὸ τῆς νυμφικῆς συνοδίας περιγεμένην σημαίαν, ἐφ' ἧς ἦτον ἀπεικονισμένη ἰδίως ἡ Παναγία, ὡς ἔμβλημα παρθενίας ³⁾. Καὶ ἀλλαχοῦ ὁμοως συνηθίζεται ἡ νυμφικὴ πομπὴ νὰ ἔχῃ σημαίαν ἰδίαν, καίτοι μηδεμίαν ἐγκρύπτουσιν συμβολικὴν σημασίαν. Ἐν Φέρραις ἡ συνοδία ἡ πορευομένη πρὸς παραλαβὴν τῆς νύμφης ἔχει σημαίαν ἐρυθρὰν περίχρυσον, ἣν κρατεῖ εἰς τῶν πλησιαστικῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κατοικίᾳ τῆς νύμφης θέτουσιν ὡς σημαίαν μανδῆλιόν τι εἰς δένδρον τῆς αὐλῆς ἢ ἄλλο προεξέχον μέρος ⁴⁾.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην λούουσι τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην ⁵⁾. Καὶ εἰς μὲν τοὺς τόπους ἐνθα ὑπάρχει λουτρὼν ἀπέρχεται εἰς αὐτὸν ὁ γαμβρὸς μετὰ τοῦ παρανύμφου καὶ ἄλλων πολλῶν συγγενῶν καὶ φίλων, ἄδόντων καθ' ὁδὸν

teau et le lui enfonce adroitement dans la nuque, à la jonction de la moëlle épinière, aussi prestement que le ferait le plus habile matador des Castilles. Le boeuf tombe à l'instant au bruit des cris de joie; en un clin d'œil le cou est tranché, la peau enlevée, et le boeuf est dépecé en quatre parties, qui, placées sur un linge blanc, sont portées solennellement dans le lieu destiné aux provisions de la noce. Le même soir, on donne un grand repas dans la maison du futur à tous les invités, et la nuit se passe en chants et en danses. [Τὸ ἀλλοτινὸν ἐν Λακωνίᾳ ἔσκεν κατὰ τὴν σφαγὴν τῶν σφαγίων καὶ τὸν γάμον βλ. ἐν Πανώρῳ Κ', 113].

1) Ἀχιλλ. Τατ. Δευκίππη καὶ Κλειτοφ. Β', 12. Γαλ. Νέστορ. σ. 224. Γρηγορ. Ναζιανζην. Σηλ. Α' σ. 68. Πρὸβλ. Πολυδεύκ. Γ', 58. Bloomfield ad Aeschyl. Agamemnon. στ. 64.

2) Ἐφημ. Φιλομ. ἐνθ. ἀν. ΚΠ. Σόλλ. ἐνθ. ἀν. [[Ἐστία 1877 Δ', 701]].

3) Λαμπριδίου Ζαγορικὰ σ. 180. [[Ἡπειρ. μελετ. Ζ', 22—3. Ἐν Παραμυθίᾳ ἡ σημαία φέρει ἐπὶ λευκοῦ πεδίου ἐρυθρὸν σταυρὸν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Ι. Χ. ΝΙΚΑ ἢ τὸν καθολικὴν ἅγιον Γεώργιον (Νεολόγου ἐκδομ. ἐπιθεώρ. 1892 Α', 664. Πρὸβλ. καὶ Λαμπριδίου Ἡπειρ. μελετ. Γ', 57. Ἐστία 1883 ΙΕ', 359)].

4) ΚΠ. Σόλλ. Η', 548. [[Ἐν Βυσσωνῇ τῶν Καλαβρύτων ἀμφιθαλὲς πρωτεξάδελφος τοῦ γαμβροῦ μετὰ καὶ ἄλλων φίλων καὶ συγγενῶν παραλαμβάνουσι τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σημαίαν, εἰς ἣν προσαρτῶσι μανδῆλιον θωρηθὲν ὑπὸ τῆς νύμφης· εἰς τὴν αἰχμὴν δὲ τοῦ κοντοῦ ἐμπήγουσι μῆλον (Δελτ. Ἰστ. Ἐτ. Α', 128). Ἀλλαχοῦ τεμάχιον ἐρυθροῦ ὑφάσματος ἀντικαθιστᾷ τὸ φλάμπουρο (βλ. ἀνωτέρω σ. 240, 2. Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 180). Ἐν Λιθισίῳ 8 ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου ἐορτήνατο ἐκ τῆς καπνοδόχης τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ κοντὸς μήκους 4—5 μέτρων φέρων εἰς τὸ ἄκρον τριῶν εἰδῶν μετὰ ξίνα μανδῆλια καὶ ἐν πορτοκάλι· οὗτος ἐλέγαστο *σερβελελί* καὶ ἐορτήμαινε ὑπαρῆν γάμου (Ξενοφάν. Δ', 233). Ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης, ἐν Καρυαῖς Καθακλῇ, τὸ Σάββατον παρσεκαυάζετο παρόμοιος κοντὸς, ὀνομαζόμενος *μηλιά* (Λουλουδοπούλου αὐτ.) Φλάμπουρο παρὰ Βουλγάρους βλ. Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. 1915 σ. 339. 340]].

5) Πούλιος Περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων σ. 31. Λαμπριδίου Ζαγορ. σ. 180. [[Περιγραφὰς τῶν κατὰ τὸ λούσιμο τοῦ γαμβροῦ βλ. Ἐστία 1882 ΙΔ', 581. Κουμανοῦδη Στράτης Καλοπείχειρος" 179. Ὀλύμπια 1896 Α' 253—4. Ξενοφάν. Γ', 166. Τὴν Παρασκευὴν ἐλούετο ὁ γαμβρὸς ἐν Συλάτοις Καππαδοκίας (Ξενοφάν. Β', 285), τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς ἐν Σιάννᾳ τῆς Ῥόδου (αὐτ. Ζ', 49), τὴν πρωτὴν τῆς Κυριακῆς ἐν Καρυαῖς Καθακλῇ (Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 186) κ. ἄ.]].

καὶ παιζούσης τῆς λύρας. Ἐν τῇ λουτρῶνι οἱ συνοδεύοντες τὸν γαμβρὸν οἶνο-
ποτοῦσιν, ᾄδουσι καὶ χορεύουσι. Τὰ τραγούδια ἐξακολουθοῦσι καὶ κατὰ τὴν ἐπι-
στροφήν ¹⁾. Ὅπου δὲ λουτρῶν δὲν ὑπάρχει, λούουσιν οἵκαδε τὴν κεφαλὴν
μόνον τοῦ γαμβροῦ, ἐνῷ αἱ παριστάμεναι γυναῖκες ᾄδουσι διάφορα ᾄσματα,
ὧν ἐν παρατιθέμεθα ἐνταῦθα :

Περνᾶμε 'πὸ τριανταφυλλιά,
ἐπέσαν τὰ τριαντάφυλλα, τὰ κόκκινα καὶ τ' ἄσπρα
κ' ἐπῆγαν νὰ τὰ μᾶσουνε, ῥοδόσταμο νὰ κάνουν'
νὰ λούσουν νύφη καὶ γαμπρὸ
καὶ πεθερὰ καὶ πεθερό,
νὰ γενοῦν συμπεθεριό ²⁾.

Οὕτω περίπου ἐκτελεῖται καὶ τὸ λουτρὸν τῆς νύμφης ³⁾. Ἐν Κύπρῳ συμ-
μετέχουσι καὶ αἱ παράνυμφοι ἐνίοτε καὶ βοηθοῦσιν εἰς τὴν καθαριότητα τῆς
μελλονύμφου. Φέρουσι δ' ἐπ' ὤμων τὸ ὕδωρ τοῦ λουτροῦ τούτου ἐκ τῶν πα-
ρακειμένων κρηνῶν πλείσται κόραι διὰ τῶν ὑδριῶν αὐτῶν ⁴⁾. Τὸ ἔθιμον τοῦ
λούεσθαι τοὺς μέλλοντας νὰ νυμφευθῶσιν εἶναι ἀρχαῖον ⁵⁾· τὸ ὕδωρ συνήθως
ἡντλεῖτο ἐξ ὠρισμένων πηγῶν, ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Ἰλισσοῦ, ἐν Θήβαις ἐκ τοῦ
Ἰσμηνοῦ ⁶⁾, ἐκομίζετο δὲ ὑπὸ συγγενέος τινος κόρης ἢ παιδός ⁷⁾.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

1) Πανδώρα Θ', 510.

2) Χασιώτου Συλλογὴ Δημ. καμ. σ. 178. Βλ. καὶ αὐτ. σ. 40.

3) Πανδώρα Θ', 510 : «Τὸ Σαββατικὸν ἐσπέραν ἡ νύμφη εἰς τὸ λουτρὸν κεκαλυμμένη
διὰ καλύπτρας, μετὰ συγγενῶν καὶ φίλων συνοδευομένη μέχρι τινὸς ὑπὸ λύρας, ὅπου λούε-
ται, ᾄδουσιν τῶν μετ' αὐτῆς». *Guys Voyage littéraire en Grèce* τ. I σ. 254 : «Au-
jourd' hui, la veille des noces, la jeune mariée est menée au bain comme en
triomphe, et plusieurs femmes l'accompagnent». Βλ. καὶ *Sonnini Voyage en
Grèce* τ. II σ. 134. [[Πιττακὸς 1878 σ. 202. Ἔστι 1882 ΙΔ', 581. Περιγραφὰς λου-
τροῦ καὶ κομμώσεως νύμφης βλ. *Κουμανούδη* Στρ. Καλοπύχ. ² σ. 176. II. Γ'. *Μακρῇ* Κα-
τιρλί σ. 94. Ὀλύμπια 1896 Α', 253. Ξενοφάν. Γ', 167. Τὴν Τετάρτην ἔλουον τὴν νύμφην
καὶ τὴν Παρασκευὴν διὰ λουτροῦ ἐν Σαράντῃ Ἐκκλησίαις (Θρ. Ἐπ. 1897 σ. 193), τὴν
Πέμπτην ἐν Μακεδονίᾳ (Ἐθν. Ἀγ. 1901 σ. 138), τὴν ἐσπέραν τοῦ Σαββάτου ἐν Βοιωτίᾳ
Καλαβρύτων, τὰ δὲ κοράσια παραμένουσιν ἵνα λουσθῶσι μετὰ τῆς νύμφης (Δελτ. Ἰστ. Ἐτ.
Α', 128). Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν καὶ ἐν Σιάννᾳ Ῥόδου ἡ νύμφη λούεται καὶ κτενίζεται ὑπὸ
νεανίδων καμαρωτοῦν καλουμένων (Ξενοφάν. Ζ', 49)]].

4) *Λουκάς* σ. 84. [[*Σακελλαρίου* Κυπρ. Α', 725. Ἐν Λάστᾳ τὴν Κυριακὴν τὸ πρῶτον
ταβαίνουν εἰς τὴν βρύσιν, ὅπως λάβωσιν ὕδωρ διὰ τὸ λούσιμον, τὸ κτένισμα καὶ τὸ ξύρισμα
τοῦ γαμβροῦ (*Λάσκαρη* Λάστα σ. 104). Ὁμοίως καὶ ἐν Οἶνοῦντι (*Κουκουλλὴ* Οἶν. σ. 95—6)]].

5) [[Βλ. *Hermann Privatalt.* σ. 270. *Ju. Müller Gr. Privatalt.* σ. 447 c. *Roscher's
Lex.* I, 2100. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰνδοῖς ὑπανηγιστοὶ μόνον ἐν τῇ *Atharva Veda* : Με-
ταξὺ τῶν γαμηλίων τελετῶν ἡ ἀντλησις ὕδατος διὰ λουτρὸν, ὅπερ εἶχε διττὸν σκοπόν, τὴν
κάθαρσιν καὶ τὴν προφύλαξιν ἀπὸ μαγγανειῶν (*Haas ἐν Weber's Ind. St.* V, 278. Πρὸς
καὶ σ. 304. Τὸν αὐτὸν διττὸν σκοπὸν εἶχε καὶ τὸ κτένισμα καὶ ἡ κόμμισις (αὐτ. σ. 278).
Ὡς πρὸς τὸ λουτρὸν νύμφης βλ. προσέτι αὐτ. σ. 198. 294 κέ. 304. 381—2]]].

6) *Πολυδ.* Γ', 43. *Εὐριπ.* Φοίν. 347 καὶ *Σχολ.* αὐτ.

7) Ἀραιοκρατίων λ. λουτροφόρος. Βλ. καὶ *Θουκυδ.* Β', 15. *Becker Charicles* III,



ΑΘΗΝΩΝ

Μετά τὸ λουτρὸν χτενίζουσι τὴν κόμην τῆς νύμφης ¹⁾ αἱ φίλαι τῆς ²⁾ ψάλλουσαι μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἀκόλουθα ᾠσματα :

Ἐχεις μαλλιά τειράξανθα, ὅς τοις πλάταις σου ῥιμμένα,
ποῦ σ' τὰ χτενίζουν οἱ ἄγγελοι μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ χτένια ³⁾

Χρυσάοργυρό μου χτένι κ' ἑλεφαντινόν,
σὺρ' ἀγάλι' ἀγάλια, νὰ μὴν κόψῃς τρίχα,
γιατὶ τὴν ἔχω χάρη ἀπ' τὸν καλὸ νουνό μ' ⁴⁾.

Τὸ χτένισμα τῆς νύμφης, τὸ εἶδος τῆς κομμώσεως αὐτῆς οὐχὶ ἐπουσιώδη κατεῖχον θέσιν καὶ ἐν τοῖς γαμηλίοις ἐθίμοις τῶν Ρωμαίων ⁵⁾.

Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐν Κερασσοῦντι ἔρχονται εἰς τῆς νύμφης ἱερεῖς, διάφοροι συγγενεῖς καὶ ὁ παράνυμφος κομίζοντες ἀπὸ τοῦ γαμβροῦ δῶρόν τι, συνήθως σταυρὸν ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν καὶ φλωρίον ἀνταλλάσσονται δὲ καὶ τὰ πρότερον δεδομένα δακτύλια, ἐπιθεδαιουμένου καὶ αὐθις τοῦ ἀρραβῶνος ⁶⁾.

Τὴν Κυριακὴν ⁷⁾ γίνεται τὸ ξύρισμα τοῦ γαμβροῦ καὶ τοῦ κουμπάρου ὑπὸ

300 κέ. [[Becker-Göll Charicl. III, 364 κέ]]. Schenkl. Gen. Alt. II, 557. [[Πρβλ. καὶ R. Schmidt De Hymenaeo σ. 66 κέ.]].

1) Τὸ πλέξιμον τῆς νύμφης (Πανδώρα Θ', 510).

2) *Wachsmut* ἐνθ. ἀν. σ. 88.

3) *Eὐλαμπ.* Ἀμάραντος σ. 48. *Marcellus Chrys.* ἐν *peuple en Grèce* II, 170. *Raisou* σ. 457 ἀρ. 622, 1. *Kind* Μνημόσυρον σ. 10.

4) *Χασιώτης* σ. 197, 15. Ὅμοια ᾠσματα βλ. ἐν *Πανδώρα* IB', 599 (Ῥόδος). K', 113 (Λακωνία). Πρόσθετε καὶ τὸ [[ἀνωτέρω ἐν σ. 43 παρατιθέμενον]] Θεσσαλικὸν ᾠσμα, περὶ οὗ ὁ *Fauriel* (II, 233) σημειοῖ ὅτι ᾄδεται τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης, «pendant que ses jeunes compagnes la peignent et lui nattent les cheveux», [[πρὸς δὲ τὰ ἐν Ἑστίᾳ 1883 IE', 62 (Ῥόδου), *Κουκουλὲ* Οἰνοῦντ. σ. 96, *Georgeakis et Pineau* Le Folk-lore de Lesbos σ. 316 (ἐν γαλλ. μεταφράσει) κ.τ.λ. Δύο ἐπίσης παινέματα τῆς μελλονύμφου, ὅταν τὴν χτενίζουν βλ. ἐν *Βλαστοῦ* Ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ σ. 42. Περιγραφὴν κομμώσεως νύμφης ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίας βλ. ἐν Ἑστίᾳ 1882 ID', 593. Ἐν Λακκοδικίοις : *Γουσίον* ἐνθ. ἀν. σ. 59. Κόμμωσις νύμφης παρ' ἀρχαίοις Ἰνδοῖς βλ. *Haas* ἐν *Weber's Ind. St.* V, 202. 215—6. 278, 279, 385. 405—6]].

5) *Marquardt* Röm. Privatalt. I, 43—44.

6) *Πανδώρα* Θ', 510.

7) [[Ἡμερολ. Σκόκου 1910 σ. 365—6. Ἑθν. Ἀγωγὴ 1901 σ. 140. *Λουλουδοπούλου* ἐνθ. ἀν. σ. 181. *Γουσίον* ἐνθ. ἀν. σ. 59. *Ξενοφάν.* Δ', 234. Ἑστίᾳ KZ', 47]]. Εἰς τινὰ μέρη τὴν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου : Ἑφημ. Φιλομ. ἐνθ. ἀν. KII. Σόλλ. Η', 411. [[Ἑστίᾳ 1877 Δ', 701]]. *Fauriel* τ. I σ. XXXV : «La veille de la noce, durant la nuit, les conviés se rendent, les uns chez le père de la fiancée, les autres chez celui du fiancé ; et l'on s'apprête, dès-lors, de chaque côté, à la grande cérémonie. Un jeune homme, garçon pour l'ordinaire, et qui doit exercer, dans la cérémonie du jour, les fonctions du paranymphé, y prélude en faisant la barbe au futur. Cette opération se fait avec beaucoup de sérieux et d'appareil, en présence des jeunes filles conviées». [[Πρβλ. καὶ *Παπαδοπούλου* Γεν. περ. Νισύρου σ. 61. Δελτ. Ἰστ.

νέου ἀγάμου, ψαλλομένων τῶν ἀκολούθων τραγωδίων ¹⁾ :

Ἄργυρὸ ξουράφι καὶ μαλαματένιο
τραύα γαλι-γάλι σὲ γαμπροῦ κεφάλι,
τρέχα μὴν ἀφήσης καὶ τὸν ἀσκημίσης,
καὶ τὸν ἀσκημίσης ἔς τὰ πεθερικά του ²⁾.

Μπαρμπέρης εἶν' ὁ πλάτανος, γαμπρὸς τὸ κυπαρίσσι,
καὶ νύφη τὸ κρυὸ νερὸ ἀπὸ καθάρια βρύση ³⁾.

Ἀπάνου ἄσὲ ψηλὸ βουνόν, αἰτὸς ἐρρήχνε τὴν φωνήν·
Βουνά μου, χαμηλώσετε, δένδρη μου, κλίνετε κορφαῖς,
ὁ κὺρ γαμβρὸς ξυρίζεται κλπ. ⁴⁾

Ἑταιρ. Α', 529. Ἐν Σουλταίσις Καππαδοκίας τὸ ξύρισμα τοῦ γαμβροῦ καὶ τῶν συγγενῶν ἐγένετο τὴν πρωτὴν τοῦ Σαββάτου. Καὶ ἐν Κύπρῳ ἡ κουρά τοῦ μελλονύμφου γίνεται τὴν πρωτὴν τοῦ Σαββάτου κατὰ τὸν Λουκᾶν (σ. 83), μετὰ μεσημέριαν δὲ κατὰ τὸν Σακελλάριον (Κυπρ. Α', 725). Ἐν Κόθνῳ τὸ ξύρισμα τοῦ ξυρίσματος ἐξέλιπε (Βάλληρδα Κόθν. σ. 112). Περιγραφὴν τῶν κατὰ τὸ ξύρισμα ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίας βλ. ἐν Ἑστία 1882 ΙΔ', 594. Ξύρισμα γαμβροῦ καὶ γαμπρῶν ἄσμα παρ' Ἀρμενίοις βλ. ἐν Zeitschr. f. cesterr. Volksk. X, 103—1. Περὶ Κρητικῶν Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. 1915 σ. 338]].

1) Σημειωτέον ὅτι εἰς ἐκάστην περίετον τοῦ γάμου ψάλλοντο κατὰλληλὰ ἄσματα (καὶ καὶ *Fam. et I* σ. XXXVI), ἀπ' ἐνὸς μὲν τὴν επικρατοῦσαν χάραν καὶ εὐθυμίαν ἀπεικονίζοντα καὶ διὰ τῆς πομπῶδους αὐτῶν ἐκπράσεως ἐννοεῖται πως καὶ μεγαλοπρεπεστέραν ἀναδεικνύοντα πᾶσαν τῆς τελετῆς λεπτομέρειαν, ἀπ' ἑτέρου δ' ἐξηγούντα καὶ διασαφηνίζοντα τὸν συμβολικὸν χαρακτήρα τῶν διαφόρων γαμπρῶν ἐθίμων. Τὰ τοιαῦτα ἄσματα εἶναι πολυπληθέστατα, οὐχὶ δὲ σπανίως ἐν αὐτοῖς εὐρησκται πολύτιμοι μαργαρίται γνησίου καὶ ὑψηλοῦ ποιητικοῦ αἰσθητικῶς ἐπιτυχῶς ἐμμένηθη ταῦτα ὁ Ζαμπέλιος ἐν τῇ ἀξιοσημειωτῇ αὐτοῦ μεθυστορήματι, τοῖς Κρητικοῖς γάμοις, περιγράφων τελετὴν γάμου ἐν Κρήτῃ. Κατὰ τὴν Κρητικὴν μέλισσαν [[τῆς Ἑλπίδος Μελαίνης, 1873]] (σ. 60) [[β' ἐκδ. 1888 σ. 39]] ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ πλεῖστα τῶν τοιούτων ἄσματων, μάλιστα δὲ τὰ ἐγκωμιαστικά τοῦ νομφίου καὶ τῆς νόμφης, αὐτοσχεδίως ψάλλονται ὑπὸ τῶν παιζόντων τὴν λύραν καὶ ὑπὸ γυναικῶν. Τραγουδία τοῦ γάμου ἐδημοσιεύθησαν ἐν πολλαῖς συλλογαῖς δημοτικῶν ἄσματων, [[ὧν ἀναγραφὴν ἴδε ἐν παρεκδορικῇ σημειώσει]]. Τοῖς ἄσμασι τούτοις ἀναλογοῦσι τὰ ἀρχαῖα ἄσματα τοῦ Ὑμναίου καὶ τὰ ἐπιθαλάμια. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὰ νῦν φθόμενα, ἐκτὸς ὀλίγις ἐξαιρέσεων, ἰδίως τινῶν κατὰ τοὺς χοροὺς ἀδομένων ἀστειῶν, εἰσὶ σεμνά καὶ μὴδὲ ὑπανιγμοὺς αἰσχροὺς ἐνέχοντα· ἐνθ' παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ τοῦ Ὑμναίου ἄσματα ἦσαν μὲν ἐν μέρει σοδάρᾳ καὶ θρησκευτικοῦ χαρακτήρος, τὰ πλεῖστα ὅμως ἦσαν ἀστεῖα, ἀσελγῆ καὶ ἄσεμνα (βλ. *Schoemann Gr. Alt.* II, 558 καὶ τὰς εἰς τὸν Ἀριστοφάνη παραπομπὰς αὐτοῦ)· ἐπίσης καὶ τὰ ἐπιθαλάμια. Ἄσεμνα ὁμοίως ἦσαν καὶ τὰ παρὰ Ῥωμαίοις ὑπὸ τῆς συνοδείας τῆς φερούσης τὴν νόμφην ψαλλόμενα (*Marquardt* ἐνθ. ἀν. I, 51. *Rosbach* *Die Röm. Ehe* 1853 σ. 341).

2) Χασιώτης σ. 40, 1.

3) Ἐφημ. Φιλολ. 1868 τ. ΙΓ' σ. 1687. ΚΠ. Σόλλ. Η', 370. [[Ἑστία 1877 Δ', 701]].

4) Πανδῶρ. Θ', 510. Ἐν Ἀραχόδῃ Λακωνίας ψάλλουσι τὸ ἀκόλουθον, ὅταν λούουν καὶ ξυρίζουν τὸν γαμβρόν·

Φέρετε μου τὸ χρυσὸ ῥανὶ καὶ ὀλόχρυσον λεγέει,

Κτενίζοντες δὲ τὸν γαμβρὸν ᾄδουσιν :

Ἄργυρό μου χτένι καὶ μαλαματένιο,
τραυὰ γάλι-γάλι σὲ γαμπροῦ κεφάλι¹⁾).

Μετὰ τοῦτο ἄρχεται ὁ καλλωπισμὸς τοῦ γαμβροῦ, ὅστις καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἴσως ἐγένετο²⁾. Στολίζεται δὲ ὁ γαμβρὸς ἐνδύμενος ἢ αὐτὸς ἢ ὑπὸ τοῦ παρανύμφου τὰ γαμπριάτικὰ του, ἐνῶ κύκλῳ τραγουδοῦσιν οἱ περιϊστάμενοι³⁾. Ἐν Κερασσοῦντι τὸν γαμβρὸν ζωννύει ὁ παράνυμφος, ἀφοῦ ὁ πατήρ, ἢ ἐν ἐλλείψει τούτου ὁ πρῶτος τῶν συγγενῶν συνεπτυγμένην περιφέρῃ τρίς τὴν ζώνην περὶ τὸν γαμβρὸν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ στολισματος πρῶτον μὲν οἱ γονεῖς, εἶτα δὲ καὶ οἱ συγγενεῖς ἀσπαζόμενοι τὸν γαμβρὸν δίδουσιν αὐτῷ δῶρόν τι ἀσπάζονται δὲ καὶ τὸν παράνυμφον· ἔπειτα χορεύουσι τὸν χορὸν κοιτσαγκέλι, ἐν τῇ μέσῳ τὸν γαμβρὸν καὶ τὸν παράνυμφον ἔχοντες, καὶ ᾄδοντες⁴⁾.

Κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης καιρὸν, ἀλλὰ μετὰ μείζονος ἐπιμελείας καὶ φρον-

νά λούσωμεν τὸν κύρ γαμβρὸν καὶ τὸν καμαρωμένον.

Ποῦ ναῦρω ἀργυροξούραρον καὶ ὀλόχρουν λουρίδα,

νά μπαριπερίσω τὸ γαμπρὸ καὶ τὸν καμαρωμένον.

Φέριε μου ἀργυροξούραφο καὶ ὀλόχρουν λουρίδα,

νά μπαριπερίσουν τὸν γαμπρὸν καὶ τὸν καμαρωμένον.

Ποῦ πέφτι ἡ πόλη μακρονό, ποῦ περὶ ὁ χορὸς ἀσπάζει : (Πανδώρα Κ', 113).

1) Χασιώτης σ. 40, 8.

2) Πρβλ. Πλουτάρχ. Ῥωμαϊκ. 10 : «ἀμα τὰ αἰ γυναικες ἐνθον αὐτῶν τὸν χλαμύδα ἡτορπάζοντες περιβάλλον ἡμέτιον νυμφικόν».

3) Πανδώρα Θ', 510. Ἐρατῶ Α', 113 ἐνθα παρατίθενται ἐγγυλῆκες δὲ παστολογίστριαι καλούμεναι ᾄδουσι δίστιχά τινα, δι' ὧν παστολόγοι τοὺς νυμφίους. Ἡ λέξις παστός διεσώθη ἐν Κρήτῃ (ἐνθα καὶ ᾄσματα παστικά [[βλ. κατωτέρω]]), ἀλλαχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ «ὅσα πάρη ἡ νύφη 'ς τὸν παστό».

4) Πανδώρα. Θ', 510—511. [[Ἐν Κύπρῃ οἱ μὲν ἄνδρες συρρέουσι περὶ τὸν νυμφίον, αἱ δὲ γυναῖκες περὶ τὴν νύμφην καὶ ἐνδύουσιν αὐτοὺς ὑπὸ τὸν ἦχον ᾄσμάτων (Λουκάς σ. 84. Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 726). Ὁμοίως ἐν Δόδριανῇ τῆς Ἠπείρου (Δωδώνη 1896 σ. 119), Καταφυγίῳ Ὀλύμπου (Ἐστία 1883 ΙΕ', 359), Νισύρῳ (Παπαδοπούλου Γεν. περ. Νισύρου σ. 61), Καρπάθῳ (Wescher-Mariwλακάκη Δωρ. ψήφ. Καρπάθου σ. 57) κἀ.]]. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίστασιν ᾄδονται ἐν Ἠπείρῳ καὶ τὰ ἑξῆς :

«Γαμπρέ μου, ποῖός σ' ἀσματώνει

μὲ τὴν εὐκὴ, μὲ τὴν εὐκὴ

Ἀφέντης μου μ' ἀσματώνει

μὲ τὴν εὐκὴ, μὲ τὴν εὐκὴ». (Χασιώτης σ. 40, 4. [[Ἐθν. Ἀγωγή 1901 σ. 140]]). Βλ. καὶ Πανδώρα. Κ', 113 (Λακωνίας). [[Εἰς τὰ χωρία τῆς Κυζίκου «ὁ

γαμπρός, τὴν ὄρα ποῦ τὸν ἀλλάζουν, πατάει μέσ' 'ς ἓνα σινὶ καὶ ἀφοῦ τόνα στολίσουνε τόνα σηκώνουν μαζί μὲ τὸ σινὶ καὶ σπάνουν ἀπάνω 'ς τὸ κεφάλι του ἓνα πλατὺ φωμί ἐπὶ ταυτοῦ πλασμένο· τὸ ἴδιον κάνουν καὶ 'ς τὸ κεφάλι τῆς νύφης μετὰ τὸ στολισμα» (Κατ' ἀνακοίνωσιν Μ. Φιλήντα 1906). Καὶ ἐν Κατιρλί Βιθυνίας ἐπὶ ὁμοίου χαλκοῦ σκεύους ἐνέδουν τὸν γαμβρὸν διὰ νὰ στερεώσῃ τὸ στέφανον (Π. Γ. Μακρῇ Κατιρλί σ. 94). Πρβλ. καὶ Rouse ἐν Folk-lore 1896 VII, 145. Ἐν Καρατσόλ Τερνάδου πρὶν ἢ στολισθῇ ὁ γαμβρὸς αἱ γυναῖκες χορεύουσι τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, κρατοῦσαι ἐκάστη ἀνὰ ἓν (Κατ' ἀνακοίνωσιν Κ. Β. Γιαννακοπούλου 1900). Ἡ ἐναρξίς καὶ ἡ λήξις τοῦ στολισμοῦ τοῦ γαμβροῦ ἀγγέλλεται διὰ παραβολισμῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ (Ἐβδομάς 1889 φ. 25 σ. 4 α)]].

τίδος ¹⁾), στολίζουν και τὴν νύμφην ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν γονέων της ²⁾). Ἡ παρά-
 νυμφος ἐνδύει αὐτὴν τὰ νυφιάτικά της, τὴν ὥραιότεραν δῆλον ὅτι ἐνδυμασίαν
 της ³⁾), τὴν ὁποίαν ἐπὶ πολὺν καιρὸν φυλάττει ἢ νύμφη κατὰ τὰς ἐπισήμους
 μόνον ἡμέρας φέρουσα αὐτήν. Ἐκτὸς τούτου ἐπιχρῶσι τὰς παρειάς της ἐνίοτε
 διὰ ψιμμουθίου, ὡς εἶδομεν ὅτι συνηθίζεται καὶ ἐν Κερασσοῦντι, ὃ δὲ τοιοῦτος
 καλλωπισμὸς πολλάκις γίνεται διὰ τρόπου καὶ φιλοκαλίας λίαν παραδόξων ⁴⁾
 ἐνδύουσαι δὲ τὴν νύμφην ἄδουσιν :

“Οντας σ’ ἐγέννα ἢ μάννα σου, ὄλα τὰ δέντρο’ ἀνθοῦσαν,
 καὶ τὰ πουλάκια ’ς τοῖς φωλιαῖς κ’ ἐκεῖνα κελαῖδοῦσαν
 καὶ ἔταν τὴν στολίζωσιν :

“Οντας σ’ ἐγέννα ἢ μάννα σου, ὃ ἥλιος ἐκατέβη
 καὶ σ’ ἔδωκε τὴν εὐμορφιά, καὶ πάλι μετανέβη

1) [[Πρὸς. καὶ τὴν παροικιώδη φράσιν]] σὰ νύμφη στολισμένη.

2) Ἑρατὼ Α', 114. *Fauriel* I σ. XXXV : « Dans le même temps, les compagnes
 de la fiancée, réunies chez elle, l'aident à faire sa toilette de noce, la vêtissent
 de blanc, et lui couvrent le visage d'un long voile blanc aussi, et de l'étoffe la
 plus fine ». [[Βλ. καὶ Γ. Α. Κοιλιῇ Ἰστ. τῆς νήσου Ἰζῆρας σ. 202. Λουλουδοποιέου
 Ἀνέκδ. συλλ. σ. 182. Γοναίου Πάργου σ. 60. Ἐξδομάς 1889 φ. 25 σ. 3 γ. Ἐν τῷ Ἑρω-
 τοκρίτῳ (Ε', 1203 κέ.) οἱ καλοῦντο ἐπὶ τῶν τὴν Ἀρετοῦσαν]].

3) Περιγραφὴν ἐνδυμασίας νύμφης ἐν Μέρᾳ βλ. ἐν *Stephanopoli Voyage en Grèce*
 τ. II σ. 9. Ζαχορέου ἐν Χρυσῇ Βίβλ. Α' 14. [[Ἀνατολικῶν Μακεδονίας ἐν Ἰωαννίνοις
 7. 59. Ἰζῆρας ἐν Κοιλιῇ Ἰστ. ἐν Κερασσοῦντι Ἰ. Παπαδοπούλου Ἡ πρό εἰκαστική ἐνδυ-
 μασία τῆς νυμφευτικῆς νύμφης ἐν Ῥοδῶν ἡμέρ. 1912 σ. 36—8. Περιγραφὴν ἐνδυμασίας
 γαμβροῦ ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίᾳ βλ. ἐν Ἑστία 1889 ΙΕ', 594 β. Στολὴ γαμβροῦ
 καὶ νύμφης παρ' ἀρχαίοις : *Becker* καὶ *Charicl.* III, 373 κέ. Ἐν Κύθῳ συγγενεῖς καὶ
 φίλοι παρθένου τὴν πρὸ τοῦ γάμου ἐξδομάδα βοηθοῦσι τὴν νύμφην νὰ βάλῃ τὴν νυμφικὴν
 της στολὴν (νυφοστολί) (Βάλληνδα Κυθν. σ. 112)]].

4) *Buchon* La Grèce contin. σ. 237 : « Quant à son teint (de la mariée), il était
 impossible d'en juger, car elle était fardée comme la plus précieuse marquise
 de la cour de Louis XV. Au-dessus de ses deux sourcils étaient peints deux
 petits cercles d'or ; au dessus des yeux était tracée une ligne bleuâtre qui les
 agrandissait encore ; sur ses joues étaient répandues d'épaisses couches de rou-
 ge, et cà et là de petites mouches . . . [qui] sont un ornement et un trait de
 beauté fort appréciés en Grèce, et on ne manque jamais, dans les chansons po-
 pulaires, de décrire les mouches qui parent les joues, le cou, les épaules et le
 sein des belles qu'on veut louer. Celles de la jeune fiancée de Méra étaient fort
 habilement posées ». [[Περιγραφὴν παραδόξου φιλοκαλίας στολισμοῦ νύμφης ἐν Ἀθήναις
 ἐπὶ Τουρκοκρατίας βλ. ἐν Ἑστία 1883 ΙΔ', 582. 592 κέ. Διὰ κηροῦ ἡγιασμένου, ὅν κα-
 πνίζουσι, βάφουσιν ἐν Κύπρῳ τὰ βλέφαρα τῆς νύμφης (Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 726). Ἐν
 Ἰωαννίνοις κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐστολίζετο ἡ νύμφη διὰ ψιμμουθίου τὸ ἑσπέρας τῆς
 παραμονῆς (Προπύλαια Ι. Βλαχογιάννη Α', 143). Περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῆς συνηθείας
 μαρτυρεῖ τὸ ἑξῆς χωρίον : « Τῆς γὰρ μνηστειᾶς φημιζομένης ἐκείνην οὐκ εἶχον ὀρίσκει
 καὶ περιδέραιον, νίτρον τε καὶ κομμωτικὰ ἐπιτρίμματα καὶ ὅσα βλεπόμενα οἶδεν ἐπισπᾶσθαι
 νυμφίων ὀφθαλμοὺς πρὸς πλείονα τῆς ἐρωμένης ἔρωτα » (Ἰω. Πειραιῶν Βίος Συμείων τοῦ
 ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει I σ. 9 Engelbert Müller, γραφεὶς πιθανῶς οὐχὶ μετὰ τὸν Ι' αἰ.).
 Παραμόρφωσις, ψιμμουθίων κττ. παρὰ Βουλγάρους : *Zeitschr. Ver. Volksk.* 1915 σ. 338]].

καὶ ἔταν τὴν ἀποστολίσωσι :

Σήμερα λάμπ' ὁ οὐρανός, σήμερα λάμπ' ἡ μέρα,
σήμερα στεφανώνεται αὐτός τὴν περιστέρα ¹⁾).

Κατὰ τι ἀρχαιότατον ἔθιμον ²⁾, διατηρούμενον ἔτι παρ' ἅπασι σχεδὸν τοῖς
εὐρωπαϊκοῖς λαοῖς, ἡ νύμφη καλύπτεται διὰ πέπλου λεπτοτάτου ³⁾ χρυσοῖς ποι-

1) *Passow* σ. 457. *Kind* Μνημόσυνον σ. 22.

2) Τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ἔθιμου τεκμηριοῖ ἡ διατήρησις αὐτοῦ παρὰ τοῖς πλείστοις λαοῖς. Σκοπὸν δ' εἶχαν ἡ χρῆσις τοῦ πέπλου, νομίζομεν, νὰ προφυλάττῃ τὴν νύμφην ἐκ τῆς δυσχεροῦς θέσεως, ἐν ᾗ θὰ εὕρισκετο δειλὴ καὶ αἰδήμων παρθένος, τὸ πρῶτον ἐκτιθεμένη εἰς τὰ βλέμματα πάντων. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, καὶ μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ προσώπου αὐτῆς, ἡ νύμφη ὑποχρεοῦται νὰ καμαρώνῃ, ἥτοι νὰ νεύῃ ἀεὶ πρὸς τὰ κάτω τοὺς ὀφθαλμούς. [[Ὁς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ πέπλου πρὸλ. *Samter* Familienfeste σ. 36 καὶ *Wünsch* ἐν Hess. Bl. f. Volksk. 1903 σ. 80—1. *Rev. de l'hist. d. relig.* 1903 τ. 47 σ. 88. Αὐτ. 1906 τ. 54 σ. 228 (ἐκ βαβυλωνιακῶν δοξασιῶν). *C. Fries* Kl. Beiträge zur griech. u. altoriental. Mythologie, Leipz. 1911 σ. 20 καὶ *Dieterich* Mutter Erde ² 1913. ³ 1925 σ. 102. *Roscher's Lex.* III, 1192 σημ. *Reinach* Cultes, mythes et religions I, 310. Γενικῶς: *Pley De lanæ in sacrificiorum ritibus usu* (RGV V XI, 2) Giessen 1911 σ. 45. *Gubernatis Usi sacralis*, Mil. 1878 σ. 161—3 (ii, 6 Gli sposi velati)]. Ὁ νυμφικὸς πέπλος ἦν ἐν γένει καὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, ὡς εἰάγεται ἐκ τῆς Γενέσεως. [[Βλ. καὶ *Herzog* Realeencycl. f. protestant. Theolog. u. Kirche III, 664]]. Παρὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας τὸ κάλυμμα, λεπτοφύλλον ἑσθρὸν, ἐκκαλύπτειν ἐντὶ πέπλου νυμφικῷ, ὡς μαρτυρεῖ *Εὐαγγέλιον τῆς Νύμφης* (τ. Γ σ. 101 καὶ *Περὶ τοῦ θερίστρου* βλ. καὶ *Seiler* εἰς Ἀλκίφρονα f. 1 σ. 311)· «καρδόλαιον νυμφικόν ἐστὶ τὸ θέριστον, συγκαλύπτον μετὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώπου». Σημειωτέον προσέτι ὅτι θέριστρον μεταφράζουσιν οἱ Ὁ' (Γεν. ΚΔ', 65) τὴν εὐραίνην, ἢ τὴν σημαίνουσαν τὸ φόρεμα, δι' οὗ αἱ ἀνατολίτιδες γυναῖκες καλύπτουσι τὸ πρόσωπον καὶ μέρος τοῦ σώματος. Τοῦ νυμφικοῦ πέπλου μέμνηται καὶ ὁ *Αἰσχύλος* (Ἀγαμέμν. 1177—8): «καὶ μὲν ὁ χρησμός οὐκέτ' ἐκ καλυμμάτων ἐστὶ δεδωρκῶς νεογάμου νύμφης δίκην». Ὁ δὲ *Λουκιανός* ἀναφέρει (*Συμπόσ.* 8 σ. 423) ὅτι ἡ νύμφη «πάνυ ἀκριβῶς ἐγκεκαλυμμένη» κατεκλίνετο ἐν τῇ συμποσίῃ παρ' ἰδιαιτέραν τράπεζαν μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν. [[Βλ. καὶ *Hermann* Privatalt. σ. 272. *IV. Müller* Gr. Privatalt. σ. 446 b. 447 d]].

3) *Fauriel* I σ. XXXV. Πρὸλ. Πανδῶρ. Θ', 512. *Πουλίον* Περὶ τῆς καταγ. τῶν Ἑλλήνων σ. 32. Ἐν Μάνῃ καὶ παρὰ τοῖς Ἑλληναλβανοῖς ὁμοῦς καλύπτεται διὰ χονδροῦ μαλίνου ὑφάσματος, *μπόλιας* (πρὸλ. *Buchon* ἐνθ. ἀν. σ. 237 καὶ 238. [[*Ukert* Bild. v. Griechenl. σ. 212]]). [[Ἐν Ἰθρᾷ ἐπίσης *μπόλια* ὠνομάζετο ἡ νυμφικὴ καλύπτρα, ἣτις ἦτο λευκὴ, καντημένη μὲ μαῦρα στίγματα εἰς τὰς δύο αὐτῆς ἄκρας καὶ εἶχε φούνταις καὶ κρόσια (*Γ. Α. Κριεζή* Ἰστ. Ἰθρᾶς σ. 202). Δι' ἀδιαφανοῦς ἐπίσης πέπλου ἐκαλύπτετο ἡ νύμφη ἐν Ἀμισῷ τοῦ Πόντου (Δελτ. Ἰστ. Ἑτ. Α', 529) καὶ ἐν Βουρδουρίῃ, καλουμένου *δουβάκ* (Ξενοφάν. Γ', 167), διὰ λεπτοῦ δέ, καλουμένου *κιβράκι*, ἐν Σουλάτοις Καππαδοκίας (ἀντ. Β', 286. *Φαρασοπούλου* Τὰ Σύλατα σ. 37) καὶ Σινασῷ (Ἀρχ. Σαρατιίδου Σινασός σ. 80. Πρὸλ. καὶ *P. Ἐλευθεριάδου* Σινασός σ. 80). Ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου *μαφούρι*(ν) τό, ἐκαλεῖτο ὁ πέπλος δι' οὗ ἀπεκρύπτετο ἡ νύμφη ἀπὸ τὴν κοινὴν θέαν κατὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκίας τῆς ἐξόδου μέχρι τῆς ἀφίξεώς της εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν στέψιν (Ἡ ἐν Οἰνόῃ διάλεκτος. Γλωσσ. Ἑταιρ. 1903). Ἀλλὰ ὀνομασίαι τοῦ πέπλου: *ἀσσανιά* ἐν Λιθισίῳ Λυκίας (Ξενοφάν. Δ', 235), *ἄλια* ἐν Μαλακοπῇ (ἀντ. 431), *παρθενικὸν* ἐν Αἰξούρι (κατ' ἀνακοίνωσιν Σ. Δ. Παγώνη) κ.τ.λ.]].

κίλμασι κεκοσμημένου καὶ ἐρυθροῦ τὰ πολλὰ¹⁾). Ὁ πέπλος οὗτος ἐπὶ πολὺ καλύπτει τὸ πρόσωπόν της, μόλις δὲ μετὰ τὸ τέλος τοῦ συμποσίου τοῦ γάμου ἢ τοῦ χοροῦ ἀφαιρεῖ αὐτὸν ὁ παράνυμφος, καὶ παρουσιάζει διὰ πρώτην φοράν τὸ πρόσωπον τῆς νύμφης εἰς τοὺς παρόντας²⁾).

1) Κόκκινη σκέπη σιναζελλιδικὴ=mit goldenen Tressen verbrämt (*Bybilakis* Neugriechisches Leben σ. 34). Ἐν Λέσβῳ ἕνεκα τοῦ χρώματος τούτου λέγεται φοινίκα, ἴσως ἐκ τοῦ φοινίκια, φοινικίς (Πανδώρα II^ο, 471).—*Hahn* Alban. Stud. I, 196 : «Bei den Neugriechen ist es (τὸ κάλυμμα) ein feuerrother durchsichtiger Frauenschleier mit Goldfransen gehüllt». Βλ. καὶ *Wachsmuth* Das alte Griechenl. im neuen σ. 89. [[Πρὸς λ. καὶ Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 189. Ἐθν. Ἀγ. 1901 σ. 156. Γουσίου Πάγγ. σ. 59. Θρ. Ἐπ. 1897 σ. 193. Σακελλάριου Κυπρ. Α', 734. Παλαιότερον ἐν Πολίτσειανη πρὸς τῇ κορώνῃ, ἣτις ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐφόρουσαν αἱ νύμφαι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα χρυσοῦφαντον, ὡς καὶ ἐρυθρὰν χλαμύδα (Λαμπρίδου Ἠπειρ. μελετ. Ζ', 25). Ἐν Μαλακοπῇ Μ. Καππαδοκίας πέπλον χρώματος ἐρυθροῦ, πρασίνου ἢ κυανοῦ, διαπεποικιλμένον διὰ τριχάπτων καὶ μικρῶν τρεμουσῶν ἐκ λευκοσιδήρου, ὅστις ἐκάλυπτε ὅχι μόνον τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσωπον (Ξενοφάν. Δ', 429)]]]. Ἐν Ἀλβανίᾳ συνηθίζεται ὁ ἐρυθρὸς νυμφικὸς πέπλος, ἐν Σκόδρᾳ μάλιστα καθήκει μέχρι ποδῶν (*Hahn* ἔνθ. ἀν. σ. 145. 196. Βλ. καὶ *Dora d' Istria* Περί τῶν ἐν Ἀνατολῇ γυναικῶν βιβλ. IV ἐπ. 4 τ. I σ. 258 μεταφρ. Σκουζέ). Ὅμοιον ἦν τὸ τῶν Ῥωμαίων flammeum (*Rosbach* Die Röm. Ehe σ. 276. *Marquardt* Röm. Altert. I, 43 σημ. 208). Ἐρυθρὸν δὲ φαίνεται ὅτι ἦτο καὶ τὸ ἐλληνικὸν θέριστρον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς Παλατ. Ἀνθολογίας (Σ', 254,3) «τάκ κόκου βαφθέντα καὶ θέριστρα (βράγνιοι) θέριστρα» καὶ ἐκ τοῦ Ἀχιλλέως Τητίου (Λευκιπ. καὶ Κλειτοφ. Β', τ. 2) «ἀφ' οὗ τὸ πρὸς τὸν γάμον περιδέραιον μὲν λιβῶν προκίλων, ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ τὸν γάμον» [Βλ. καὶ *K. Schmitt* De Hymenaeo σ. 38 κέ. Παρὰ Βουλγάροις : *Zeitschr. d. Ver. d. Volksk.* 1915 σ. 340]]].

2) *Fauriel* I σ. XXXVI : «De retour à la maison de l' époux, et après quelques autres menues cérémonies, le cortège se met à table, à l' exception de la nouvelle mariée qui reste debout et toujours voilée. Mais vers le milieu du banquet, le paranymphe s' approche d' elle, dénoue le voile qui la cachait, et, pour la première fois, en ce moment, tous les assistants la voient à visage découvert». Βλ. καὶ τ. II σ. 231 : «et c'est pendant cette cérémonie que les convives et assistants chantent le troisième morceau (τὸ ἐπόμενον ᾄσμα), dont le motif est d'avertir la jeune épouse des travaux et des devoirs qui l' attendent dans sa nouvelle position».

Ἡ περιστεροῦλα ἡ νύμφη μας
κάθεται ἔς τὸν πόρο, καὶ τραγουδᾷ
καὶ οὐδὲ νιὸν φοβᾶται, οὐδ' ἄγωνον,
μόν' τὴν ἀνδραδέσφην τὴν πύρινην,
ὅπου τὴν σηκώνει πολλὰ ταχέ·
—Σήκον, κυρὰ νύμφη, ὅτ' ἔφεξε,
πότε θὰ ζυμώσης ἐννιά ἡρωμιά·
νὰ ξεπροβοδήσης ἐννιά βοσκούς,
καὶ νὰ καρτερέσης ἄλλους ἐννιά·

(*Fauriel* II, 238. *Passow* σ. 456 ἀρ. 619).

[[Κατὰ τὸ γεῦμα, τὸν χορὸν καὶ τὸ δεῖπνον κεκαλυμμένη ἦτο ἡ νύμφη ἐν Μαλακοπῇ (Ξενοφάν. Δ', 431)]]]. Ἐν Ζαγορίῳ τὴν νυμφικὴν καλύπτραν φέρει ἡ νύμφη μέχρι τοῦ πρώτου μετὰ τὸ στεφάνωμα δημοσίου χοροῦ, καὶ τὴν ἀφαιρεῖ ὕστερον ἕν τισι μὲν χωρίοις ὁ ἴδιος γαμβρός, συνήθως ὁμῶς παῖς τις συγγενῆς, εὐχόμενος τὴν εὐχὴν «πάντε υἱοὺς καὶ μιά μη-

Τὰ πρὸ τῆς ἱεροτελεστίας. Τὰ κατὰ τὴν ἱεροτελεστίαν τοῦ γάμου καὶ τὸ νυφόπαρμα παραλλάσσουσι κατὰ τόπους· καὶ ἀλλαχοῦ μὲν παραλαμβάνουσιν οἱ τοῦ γαμβροῦ συγγενεῖς τὴν νύμφην, τὴν φέρουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐκεῖθεν τελεσθέντος τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ· ἀλλὰχοῦ ἢ ἱεροτελεστία γίνεται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ὁπόθεν ὁ γαμβρὸς παραλαμβάνει καὶ φέρει αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν του· εἰς ἄλλα τέλος μέρη, κατ' ἐσχάτην δὲ εἰς τὰς πόλεις, γίνεται ἐπίσης ἡ ἱεροτελεστία ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης, ὁ γαμβρὸς ὅμως δὲν παραλαμβάνει αὐτὴν ἀμέσως, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν μακροῦ ἢ βραχέως χρονικοῦ διαστήματος, ὀριζομένου κατὰ τὰς περιστάσεις¹⁾. Σημειωτέον ὅμως ὅτι πολλάκις καὶ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἅπαντες οἱ τρόποι οὗτοι συνηθίζονται, ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν κανονίζεται ὑπὸ τῆς ἐκάστοτε ἀνάγκης. Ἐν-

λιά» (Ι. Λαμποῖδου Ζαγοριανά σ. 181)· Ἐν τισι χωρίοις τῆς Μέσας Μάνης ἐκαλύπτετο ἀπὸ τοῦ πατρικοῦ οἴκου μέχρι τοῦ τοῦ γαμβροῦ διὰ μακροῦ πέπλου (μπόλια) κατερχομένου μέχρι τῶν γονάτων. Ὅταν ἐφθάνον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ἐκάθητο πάντοτε κεκαλυμμένη εἰς μίαν γωνίαν, ἔχουσα πλήρη τὴν ποδιάν αὐτῆς καρύων· ἕκαστος τῶν παρευρισκομένων τὴν ἐπλησίαζε καὶ τῇ ἠύχετο νὰ ἀποκτήσῃ «ἐννιά γυιούς καὶ μία κόρη». Ἡ νύμφη τότε προσεκάλλουσα ἐκ τοῦ πέπλου τοὺς δακτύλους αὐτῆς τῷ ἔθιδε καρύδια· εἰς δὲ εἶχε τὴν φροντίδα νὰ πληροῖ καρύων τὴν ποδιάν κενουμένην. [[Πλείονα συναφῇ πρὸς τὸ ἔθιμον τοῦτο βλ. ἐν Λαογρ. Συμμ. Β' σ. 266—7]]. Τέλος αὐτοῦ πάντες οἱ παρευρισκόμενοι ἐπηύχοντο τὴν νύμφην, ὁ γαμβρὸς ἀνυπόμονος νὰ ἴδῃ τὴν ἀντιπρὸς τοῦ παρώτρυνε τοὺς ἄλλους νὰ τὴν ἀποκαλύψωσιν, ἐκφωνῶν· «Ξεμπαμπουζιστὴ τίς εἶναι νὰ ἰδοῦμε τί διάττος (διάβολος) ἐνε!» Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐξέλιπε νῦν. [[Ἐκτὸς τῆς Γορτυνίας ἐξεμπουμπούνηται τὴν νύμφην ὁ πενθερὸς αὐτῆς ἢ, ἐν ἀλλοῖσι τόποις, ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός (Λαογραφ. Λαοτ. σ. 108)]. Ἐν Κάρραις Καπαλὴ τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν στέφιν ἀφήρει τὴν σκέπην τῆς νύμφης ὁ νοῦνος (Λαογραφ. Λαοτ. σ. 189). Ἐπὶ τρεῖς μῆνας, ἐν Σινασφ, φορεῖ τὸ κιβράκι ἢ τὸν ἀνὰ ἄκρην κατόπιν τοῦτο μὲ τὸ πωλιγάδι, λευκὸν κεφαλόδεσμον ἀφήνοντα ἐλευθέρων τὸ πρόσωπον (Ρίζου Ἐλευθεριάδου Σινασός σ. 80), ἐν Κύπρῳ δὲ ἐν ἑτος ὁλόκληρον τὴν κουρούκλαν λεγομένην, τὴν ὁποίαν ἐπίσης φορεῖ καὶ ὁσάκις τίττει (Σακελλαρίον Κυπρ. Α', 734). Ἐπ' ἀόριστον, ἐν Μαλακοπῇ τῆς Μ. Καπαδοκίας, ἔφερεν ἡ νύμφη τὸν πέπλον, μέχρις ὅτου ἤθελε δόξαι τῷ πενθερῷ ἢ τῇ πενθερᾷ αὐτῆς ἢ τῷ παρανύμφῳ, ἀντικαθισταμένου τότε δι' ἐτέρου καθημερινοῦ (Ξενοφάν. Δ', 429). Κάλυψις προσώπου νύμφης παρὰ Βουλγάρους: Zs. Ver. Volksk. 1915 σ. 334. 337]].

1) [[Ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ γυνὴ μένει κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ, αἰσχύνην δὲ φέρει, εἰάν μείνῃ ἔγκυος πρὶν ἢ τὴν πάσῃ ὁ ἄνδρας τῆς. Ἐν τοῖς δήμοις Φελλόης, Νωνάκριδος καὶ Κράθιδος τῶν Καλαβρύτων, καὶ ἐν τοῖς δήμοις Αἰγείρας καὶ Ἀκράτας τῆς Αἰγιαλείας (κατ' ἀνακοίνωσιν Χ. Π. Κορύλλου), ἅμα τελειώσουν αἱ διαπραγματεύσεις καὶ μείνωσι τὰ μέρη σύμφωνα, τελεῖται μετ' ὀλίγον καὶ ὁ γάμος, δηλ. μόνον τὸ μυστήριον· ὁ δὲ γαμβρὸς ἀμέσως μετὰ τὴν τέλει τοῦ μυστηρίου ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς οἰκίας τῆς νύμφης καὶ σπανίως ἐπανέρχεται ἐκεῖς μόνος· εἰάν δὲ πού τὸν συναντήσῃ καθ' ὁδὸν ἢ νύμφη, φεύγει ταχέως ἢ κρύπτεται. Μετὰ παρέλευσιν χρόνου ἱκανοῦ πρὸς προετοιμασίαν τῆς προικὸς τῆς νύμφης καὶ τῶν λοιπῶν χρεωδῶν, πολλάκις μετὰ 6—12 μῆνας, προσκαλεῖται ὁ γαμβρὸς, καὶ τότε πηγαίνουν καὶ παῖνον τὴν νύμφην μετὰ μουσικῶν ὀργάνων καὶ τῆς λοιπῆς πανηγύρεως. Τὸ τοιοῦτον ἔθιμον μετέφερον καὶ εἰς τὴν ἑπαρχίαν Πατρῶν οἱ ἐκ τῶν ἀνωτέρω δήμων ὁρμώμενοι ἔποικοι εἰς τοὺς μεταξὺ των γάμους. Ὅμοιον ἔθιμον καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ (Ἐφορος παρὰ Στράβωνι Ι', θ', 20 σ. 482). Ὅτι ἡ in domum deductio ἦτο ἡ κατακλείς τοῦ γάμου βλ. Leist Gräco-ital. Rechtsge-schichte σ. 65]]

ταῦθα δὲ περιγράφομεν τὴν πρώτην συνήθειαν, καὶ διότι ἐστὶν ἢ μᾶλλον ἐν χρήσει καὶ διότι κατὰ τὰς λοιπὰς οὐδὲν τελεῖται ἰδιαίτερον.

Μετὰ λιτὸν πρόγευμα ¹⁾ τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ γαμβροῦ ἀποτελοῦντες πολυπληθῆ συνοδίαν, συμπεθεριό ²⁾ ἢ ψίκι ³⁾ καλχυμένην πορεύονται ὅπως παραλάβωσι τὴν νύμφην ⁴⁾. Μουσικὰ ὄργανα παίζονται καθ' ὅλην τὴν ὁδόν, καὶ τραγουδιστάδες, ἀοιδοὶ ἐξ ἑκατέρων τῶν φύλων, ᾄδουσι διάφορα ᾄσματα, ὡς τὰ ἐπόμενα :

Ὁ τὸ κίνημά σου, σταυραῖτέ, ἔς τ' ὄριον σου καβαλῆκε ⁵⁾
φέρνεις τὴν ῥοῦσα πέροδικα καὶ χαμαῖδὴ τρυγόνα,
φέρνεις τὰ ἄστροα πρόβατα, φέρνεις τὰ ἄστροα γίδια.

Ἐκίνησε τὸ κάτεργο καὶ πάει τὸ κυπαρίσσι
ποιὸς εἶν' ἄξιος καὶ γλήγορος νὰ πάη νὰ τὸ γυρίσῃ ;

1) *Buchon* La Grèce continentale et la Morée σ. 234. [[*Α. Παπαγιωάννου* ἐν Ἀρχαῖς. Ἐπετ. 1903 σ. 73 (ἐν Μεγαλοπόλει). *Λάσκαρη* Λάστα σ. 106]].

2) [[*Συμπεθερικὸ* ἐν Καταφυγίῳ Ὀλύμπου (Ἔστια 1883 ΙΕ', 359), ἄσκέρι ἐν Καρναῖς Καθακλῇ (Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 186). Ἐν Λέσβῳ παρῶν—«συνοδεύειν τινὰ ἐν πομπῇ π. χ. θὰ παρλάξεν τὸ νῦν καὶ τὸ «ἄστρο» (*Kretschmer* Der heutige lesbische Dialekt στ. 453)]].

3) Ἐκ τοῦ λατινικοῦ obsequium ἡ λέξις αὕτη ἦν εὐχρηστος παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς : «ὀψίκιον» (*Κεδρενὸς* π. κτισμάτων σ. 79 *Erasm.*) [[«ὀψίκιον» (*Νοτοδομήμι* Α' 112 σ. 41 *Leptand*) «ἀψίκιον»—ἀκολουθία νεκροῦ (Ἀγγέλλου Ἀπολλωνίου στ. 535 σ. 285 *Wagner*). Βλ. καὶ *Du Cange* στ. 1072 λ. ὀψικέσιον. *Σύνα* Βυζαντ. θέατρ. σ. κε']]. Obsequium, obsicium ἡ τῶν βασιλέων καὶ μεγιστάνων πρό πάντων ἀκολουθία. Βλ. *Fabroti* Glossarium ad Cedrenum λ. ὀψίκιον ἐν *Byzant. Patrol. gr.* τ. 122 στ. 1386. [[Ἐν Γιάννινα Καλαμάτας ψίκι λέγεται πῖττα μετὰ ἀμνοῦ, κομιζομένη ὑπὸ τῶν συγγενῶν εἰς τῆς νύμφης τὴν Κυριακὴν τοῦ γάμου (*Ν. Σιών* Γ', 1119)]].

4) [[*Μαρτυρία* περὶ τοῦ ἐθίμου τῆς πομπῆς πρὸς παραλαβὴν τῆς νύμφης ἢ καὶ τοῦ κουμπάρου βλ. : Ὀλύμπια 1896 Α', 263. Δελτ. Ἰστ. Ἑτ. Α', 129. *Καρκαβίτσα* Λυγερῇ 1896 σ. 147 (β' ἐκδ. 1920 σ. 141 κέ.). *Λάσκαρη* Λάστα σ. 103, 106. Ἐβδομάς 1889 τ. 25 σ. 4. Δωδώνη 1896 σ. 120—1. *Λαμποῖδου* Ἠπειρ. μελετ. Γ', 57 (εἰς τὴν συνοδίαν δὲν εἶναι γυναῖκες). Ζ', 23. Ἔστια 1883 ΙΕ', 359. Ἡμερολ. Σκόκου 1910 σ. 365, 366. Ἑθν. Ἀγωγή 1901 σ. 140. *Γουσίου* Πάγγαιον σ. 60 κέ. Θρ. Ἐπετ. 1897 σ. 194. *Λουλουδοπούλου* Ἀνέκδ. συλλ. σ. 186—7. *Κανελλάκη* Χιακὰ Ἀνάλ. σ. 140. *Η. Γ. Μακρῇ* Κατιρλί σ. 96. Ξενοφάν. Β', 286. Περιγραφή πομπῆς ἐν δημ. ᾄσμασι : Ἀραβαντινοῦ σ. 284 κέ. ἀρ. 471, 472. *Χασιώτη* σ. 138 ἀρ. 9. ΚΠ. Σύλλ. Ζ', 224 β. Ζωγράφ. Ἀγ. Α', 67, 24. Καὶ παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς τῆς Σικελίας πομπή : *Pitrè* Usi e costumi II, 68. Πρὸ τῆς ἐκκινήσεως τῆς συνοδίας πρὸς παραλαβὴν τῆς νύμφης, ἐν Κρήτῃ τελεῖται ἡ τελετὴ τῆς ζόγιας, περὶ ἧς βλ. Ἑλπίδος *Μελαίνης* Κρητ. Μέλισσα 1873 σ. 57—9 (β' ἐκδ. 1888 σ. 36—8). Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν γαμήλιον πομπὴν λέγονται ἐν Κρήτῃ γαμηλιώταις, ἐν Χίῳ γαμοφόροι καὶ γαμοῦσοι (Δεξ. Ἀρχ. Δ', 11—12. Πρβλ. καὶ ἀνωτέρω σ. 251, 6). Ἐν Ματσούκῃ (τοῦ Πόντου) αἱ συμμετέχουσαι τῆς γαμηλίου πομπῆς, τοῦ γαμοστόλου καλουμένου, καθ' ἣν μεταφέρετο ἡ νύμφη ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας εἰς τὴν τοῦ γαμβροῦ, ἐλευχεμόνουν περιβαλλόμεναι εἶδος λευκῆς καλύπτρας, ἡ ὁποία κατήρχετο ὀπισθεν μέχρι τῶν κάτω ἀκρων (*Α. Α. Παπαδοπούλου* Ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμός τῆς Ἀσιατ. Ἑλλάδος 1919 σ. 132)]].

5) Τοῦτο λέγεται ὅταν ἔφιππος ὁ γαμβρὸς πορεύεται.

Περπάτει ἄστροί, περπάτει αὐγή, περπάτει νιὸ φεγγάρι,
 περπάτει μῆλο κόκκινο, κυδῶνι μυρισμένο·
 κ' ἐγὼ κοντὰ σου ἔρχομαι μὲ δυό, μὲ τρεῖς χιλιάδες
 μὲ τοῦ παπάνου τοὺς ὕγιονς καὶ τοὺς καμαρωμένους ¹⁾

Κίνα, δένδρι μ', κίνα,
 κίνα, κυπαρίσσι,
 πάν' νὰ φέρῃς νύφη
 φροῦντα καρυοφύλλι.

Καλότυχη μούρ μάννα,
 ὁπῶστειλες τὸν ἥλιο
 νὰ φέρῃ τὸ φεγγάρι
 νὰ λάμπῃ τοῦ σπιτιοῦ σου,
 κι' ὅλης τῆς γειτονιᾶς σου.

Ἐσύ 'σαι πύργος μὲ γυαλιά, ἀθρέφτης μὲ τσαρκέφια (πλαίσιον)
 ἐσύ 'σαι τ' ὠραιότερο ἀπ' ὅλα σου τ' ἄλφια.

Γαμπρέ μου, τ' εἶσαι ῥοῖιδινος καὶ ὁ γρήθας ²⁾ σ' ἰδρουμένος,
 καὶ τὰ παλληκαράκια σου βαρεὰ καὶ ἀκαταμάχια ³⁾.

Ὅταν ἡ κατοικία τῆς νύμφης εἶναι μακρὰν, εἰς ἄλλο χωρίον, ἡ συνοδία
 τοῦ γαμβροῦ πορεύεται ἔφιππος· τὴν συνοδίαν καὶ τὴν τάξιν, ἣν τηρεῖ κατὰ
 τὴν ὁδοιπορίαν, περιγράφει λεπτομερῶς ὁ Buchon ⁴⁾. "Ἀμα φθάσῃ εἰς τὴν

1) Ἐφημερ. Φιλομ. 1869 12' σ. 1756. Πανδώρα Κ', 113.

2) Φαιός ἵππος (gris). Ἡ συνήθεια τοῦ ὀνομάζειν τοὺς ἵππους ἐκ τοῦ χρώματός των
 ἦν ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

3) Χασιώτης σ. 41—42 ἀρ. 5—8.

4) Buchon ἐνθ. ἀν. σ. 234—235: «Le dimanche, après un repas général du
 matin, on se dispose à partir en grande pompe pour conduire le futur à sa
 future, et ramener celle-ci dans la demeure de son époux. A la tête du cor-
 tège sont placés les papas aux longues barbes, montés sur de bons mulets;
 derrière eux s'avancent à cheval les archontes du village et les grands pa-
 rents, moins le père du marié, qui reste à la maison et délègue pour ce jour-là
 ses fonctions au *nounos* ou compère; puis, après les notabilités, vient la masse
 des conviés, généralement vêtus de blanc en Roumélie, et presque tous montés
 sur des chevaux ou des ânes. En dernière ligne s'avance à pied le futur, la
 mangoura de berger en main, comme signe de son noble état de pasteur. A
 ses côtés marchent aussi ses deux assistants: à sa droite, le *nounos* ou parrain
 qui remplace son père; à sa gauche, le frère-fait (*adelphopoiëtos*), remplissant
 l'office du garçon de noces dans nos campagnes; il porte et fait flotter au-
 dessus de la tête de son ami une bannière sur laquelle est brodée une vaste
 croix grecque, et qui est couverte de guirlandes de fleurs. La marche est fer-

οἰκίαν τῆς νύμφης ὑποδέχονται τὴν συνοδίαν οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης αἱ δὲ τῆς νύμφης γυναῖκες ἐξερχόμεναι εἰς προὔπαντήσιν τοῦ νυμφίου ᾄδουσι πολλάκις τὸ ἑξῆς :

Καλῶς ἔρχεται, πῶρχεται
τοῦ Ῥήγα γυνίος, τ' ἀρχόντ' ὁ γυνίος ¹⁾.
Κάτι πολὺ ἀργήσετε
συμπεθεροί, συμπεθεροί ²⁾,

αἱ δὲ παρακολουθήσασαι τὸν γαμβρὸν γυναῖκες ἀποκρίνονται

Μᾶς ἄργησαν κι' ἀργήσαμεν,
συμπεθεροί, συμπεθεροί
ἦταν ἡ τσέργα 'ς τὸ νερό
καὶ τὰ σκ'λαρίκια 'ς τὸ χρυσ'κό,
συμπεθεροί, συμπεθεροί ³⁾.

Τότε ψάλλουσιν ἐξ ὑπαικοῦ καὶ τὰ ἀκόλουθα ᾄσματα :

Μὲ γειά σ', γαμπρέ μ', τὰ ροῦχα σου νὰ τὰ καλοφορέσης
μὲ γειά σου καὶ τὴ νιόνυφη νὰ τὴν καλοκερδίσης.

Α. Πῶς πρόπ' ἡ φοῦνια ἡ κόκκινη 'ς τὰ πράσινα λιβάδια,
ἔτο' πρόπει καὶ ὁ γαμβρός 'ς τὴ μέσ' τὰ παλληκάρια.

Β. Πῶς πρόπ' ἡ φοῦνια ἡ κόκκινη 'ς τὰ πράσινα λιβάδια,
ἔτο' πρόπει καὶ ἡ νιόνυφη 'ς τὴ μέσ' τὰς κοσυφάδας ⁴⁾.

Ὁ γαμβρὸς εἰσερχόμενος εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης ὀφείλει νὰ θέσῃ πρῶτον τὸν δεξιὸν πόδα εἰς τὴν φλιάν τῆς νύμφης, ὡς πράττει καὶ ἡ νύμφη ἅμα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ εἰσέρχεται, περὶ οὗ κατωτέρω θὰ ὁμιλήσωμεν, ἐνιαχοῦ δὲ

mée par toutes les jeunes filles non mariées du village, à pied, avec leurs plus beaux atours et chantant tout le long du chemin la chanson de la mariée. L'air, le mouvement et les paroles de cette simple et gracieuse chanson me rappelleront nos chants populaires du Béarn et ceux de Bretagne dans les mêmes occasions». [Ἐν Κύπρῳ ὁ γαμβρὸς μεταβαίνει ἐφιππος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὴν κώμην τῆς νύμφης, συνοδεύει δὲ αὐτὸν ἡ νεολαία μετὰ τυμπάνων καὶ μουσικῶν ὀργάνων· ἀλλ' εὐθὺς ὡς φθάσῃ ἐκεῖ, οἱ προὔπαντῶντες αὐτὸν συγγενεῖς τῆς νύμφης ἀπαιτοῦσι νὰ εἰσέλθῃ πεζός εἰς τὴν κώμην, καθότι θεωρεῖται κακὸν εἰς ξένος νυμφίος εἰσέλθῃ ἐφιππος. Οἱ περὶ τὸν γαμβρὸν ἀνθίστανται καὶ συνάπτεται πάλιν πεισματώδης καὶ πολλάκις αἱματηρά (Λουκᾶ Φιλ. ἐπισκ. σ. 87 κέ. Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 727). Περιγραφὴν ἐφιππου συνοδίας ἐν Μεγαλοπόλει βλ. Δ. Παπαγιωάννου ἐνθ. ἀν. σ. 73—5. Ἐν Μακεδονίᾳ : Ἐθν. Ἀγωγή 1901 σ. 156. Ἀκρόπολις φιλολ. 1888 σ. 792 (Βιτώλια). Ἐν Ἀμμοῦ : Δελτ. Ἰστ. Ἐτ. Α', 530 (ἐφιπποὶ καὶ παρθένοι πεπλοφόροι—παρανυφσάδες)].

1) Χασιώτης σ. 42 ἀρ. 9.

2) Αὐτ. σ. 46 ἀρ. 25.

3) Αὐτ. σ. 46—47.

4) Αὐτ. σ. 47. [Ἔσματα ᾄδόμενα ἐν Ῥόδῳ «ὅταν ἐφικεύουν τὴ νύμφη 'ς τὴν ἐκκλησίαν» βλ. ἐν Νέᾳ Ζωῇ Ἀλεξάνδρ. 1909 τ. Ε' σ. 237].

καὶ νὰ διαβῇ ἄλμυτι κούφῳ καινὸν πολὺτιμον ἐφάπλωμα ἐστρωμένον ἐκεῖ ¹⁾· ὁ πενθερὸς δωρεῖται αὐτῇ τότε ἀκίνητόν τι κτῆμα ἐμβατήκιον καλούμενον, ὃ ἀνωτέρω ἐποιησάμεθα μνεῖαν ²⁾).

Ὁ γαμβρὸς παραλαμβάνει τότε τὴν νύμφην καὶ, πολυπληθοῦς συνοδίας ἀκολουθοῦσης, πορεύεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ³⁾). Εἰς τινὰ μέρη τότε γίνεται ὁ ἀποχωρισμὸς τῆς νύμφης ἀπὸ τῶν γονέων τῆς, ἀλλαχοῦ ὁμῶς μετὰ τὴν ἱεροτελεστείαν τοῦ γάμου, ὥστε ἐκεῖ περὶ αὐτοῦ θὰ ὁμιλήσωμεν. Ἔως οὗτου δὲ φθάσωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνθα οἱ πάντες περιμένουσι, λέγουσι πρὸς αὐτὴν διαφορα τραγούδια· ἂν τυχὸν δὲν ἔχῃ μητέρα, λέγουσι·

Νά ταν ἡ γῆ καφασωτή, νά χε καὶ παραθύρια,
νά σ' ἔβλεπεν ἡ μάμμα σου ᾗς τὰ μάτια καὶ ᾗς τὰ φρούδια ⁴⁾).

Ὅταν δὲ πλησιάσωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄδουσι :

Ἰκκλησιά μου κουκλουτή,
κουκλουτή καμαρωτή,
ὅπως δέχτ' κες τὰ κιργιά
τῇ μεγάλῃ Πασχαλιά,
δέξου καὶ τὸ νιόγαμπρο,
δέξου καὶ τὴ νιόνυφη ⁵⁾).

Ἐπὶ ἡ νυμφικὴ οὕτω συνοδία πορεύεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπανταχόθεν· κατόπιν αὐρῶν εἰσὶν ὅσοι ἴδωσι τὴν νύμφην· τοιοῦτον περίεργον δὲ τὸ θέαμα νομίζεται, ὥστε καὶ παροιμιακῇ ὑπάρχει ἐκφρασις «ὅθεν εἶναι καμία νύφη», ἐπὶ τῶν μετὰ σπουδῆς τρεχόντων νὰ ἴδωσι προηγουμένως ἀνάξιον λόγου. Καὶ ἄσμα δὲ ὑπὸ τῆς συνοδίας ψάλλεται τὴν συνθήθειαν ταύτην ὑπαινιττόμενον, τὸ ἐξῆς :

Α. Τρέχουν τὰ νερά, τρέχουν οἱ βρύσες,
τρέχουν ἄρχοντες νὰ ἰδοῦν τὴ νύφη,
τ' ἄρχοντίπουλα καὶ τὴν ξιτάζουν·
ἄχ, νυφοῦλά μου καμαρωμένη,

1) Ἐρατὼ Α', 115.

2) [[Βλ. σ. 240 καὶ σημ. 4. Πρόσοες καὶ Wescher-Marwολακάκη Δωρ. ψήφ. Καρπ. σ. 58]].

3) [[Ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίας πρώτη μετέβαιναν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡ συνοδία τῆς νύμφης, ἣτις ἀφῆνετο ἐκεῖ μετ' εὐαρίθμων συγγενῶν, ἡ δὲ λοιπὴ συνοδία μετέβαιναν ὅπως παραλάβῃ καὶ τὸν γαμβρὸν (Ἐστία 1882 ΙΔ', 594). Ἐν Σουλᾶτοις ἰδίᾳ μετέβαιναν ὁ γαμβρὸς μετὰ τῶν συντέκνων, ἡ δὲ νύμφη ἐν πομπῇ (Σ. Φαρασσοπούλου Τὰ Σόλατα σ. 37). Χωριστὰ ἀπὸ τὴν ἄλλην συνοδίαν καὶ ὀλίγα λεπτά μετὰ ταύτην μετέβαινον ἐν Βουρδουρίῳ ὁ πατήρ καὶ οἱ ἄλλοι στενοὶ συγγενεῖς τῆς νύμφης (Ξενοφάν. Γ', 170). Ἐν Καρπάθῳ οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης παραλαμβάνουσι τὸν γαμβρὸν (Wescher-Marwολακάκη σ. 57)]].

4) Πανδώρα ΙΓ', 471.

5) Χασιώτη σ. 47 ἀρ. 28.

ποιὸς σὲ μάθαινε καὶ καμαρώνεις ; ¹⁾

B. Νηῦρα πεθερὸ καμαρωμένο

κ' ἔμαθα κ' ἐγὼ καὶ καμαρώνω ²⁾).

Ἐν τῇ γνωστῇ περιγραφῇ τῆς ἀπεικονίσεως τελετῆς γάμου ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς χρόνοις ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος δὲν παρέλιπε καὶ τὴν λεπτομέρειαν ταύτην:

νύμφας δ' ἐκ θαλάμων... ἡγίνεον...

.....αἱ δὲ γυναῖκες

ιστάμεναι θαύμαζον ἐπὶ προθύροισιν ἐκάστη ³⁾).

Διερχομένης τῆς συνοδίας διὰ τῶν ὁδῶν, ἀπὸ τῶν παρακειμένων οἰκιῶν ραίνουνσι τὴν συνοδίαν ἐν γένει, κατ' ἐξοχήν δὲ τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην, εἰς σημεῖον εὐτεχνίας καὶ πλούτου, δι' ὀρύζης ⁴⁾, βαμβάκοςπόρου, τρωγαλίων,

1) Ἡ νύμφη καμαρώνει, ἤτοι μένει πάντοτε τοὺς ὀφθαλμοὺς χαμαὶ νεύουσα, καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν οἰκίαν. [[Πρβλ. καὶ Γ. Δ. Κριεζῆ Ἰστ. Ὑδρας σ. 202. Λαμπροῖδου Ἠπειρ. μελετ. Ζ', 23. Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 728. Βραδέως καὶ σιμνοπρεπῶς, ἔχουσα ἡμικλείστους τοὺς ὀφθαλμοὺς πορεύεται ἡ νύμφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν Λακκοδικίοις Μακεδονίας, τὸ προσηγορικὸν ἐκ τούτου βᾶδιον καλεῖται καμάρισμα (Γονοῖον Πάγγαιον σ. 60). Ἐν Κατιρλί Ἑβανίος καὶ τὰ καμάρι, τὸ ὁποῖον ἐγίνετο μετὰ τὸ ἀλλαγμα, ἡ νύμφη ἐκάθητο μὲ κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους, μὴ τολμῶσα νὰ κινηθῇ, μὴ νὰ εὐχῇ, εἰς τὸ εὐχαῖσταιναι καὶ ὑποδοῦναι κατεκρίνατο καὶ ἐβουλόμαίτο (Γ. Δ. Κριεζῆ Κατιρλί σ. 95—96)]. Ἐν Φέδρας παλαιοῖς, ὅπως τὸ καμάρισμα ἢ ἐντελές, κολλοῦσι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς διὰ κόλλας, οὕτω δὲ κρατεῖ αὐτοὺς πάντοτε κλειστοὺς (ΚΠ. Σόλλ. Η', 548). Τὸ καλῶς καμαρώνειν θεωρεῖται προτέρημα τῆς νύμφης· ἐν Μάνη λέγεται καὶ τὸ ἐξῆς ᾄσμα :

Νύμφη μου τοῖα καμάρισμα, τοῖα κάσιτρα σοῦ χαρίζω,

τὴν Πόλη καὶ τὴ Βερεϊτά, τὴ Χιὼ μὲ τὰ καράβια

καὶ τὴν Κωσταντινούπολη μὲ τὰ μαγαζοκράσια. (ΚΠ. Σόλλ. Η', 504—5

ἀρ. 27). [[Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν πρόκειται νὰ πάρῃσι τὴν νύμφην ἐν μέσῃ Μάνη, αὕτη ἐγείρεται τὴν νύκτα ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ καὶ προγευματίζει, ἐπειδὴ καμαρώνουσα δὲν δύναται νὰ φάγῃ τὴν ἐπίλοιπον ἡμέραν. Ἐν Σιάννῃ Ῥόδου αἱ νεάνιδες αἱ λούζουσαι καὶ κτενίζουσαι τὴν νύμφην λέγονται καμαρώνουσαι (βλ. ἀνωτέρω σ. 260, 3). Ἐνδεῖξιν καμαρώματος παρ' ἀρχαίοις βλ. ἐν Λουκιαν. Ἡρόδοτ. 5 σ. 835]].

2) Χασιώτης σ. 45 ἀρ. 23. [[Παρόμοιον ᾄσμα Βαλδεντοῦ βλ. ἐν Ἀρχ. νεωτ. ἑλλ. γλ. Α', β', 114 ἀρ. 4]].

3) Ἰλιάδ. Σ, 492—6.

4) Τὸ καταχάειν ὀρύζαν ἔχει συμβολικὴν ἔννοιαν στηριζομένην ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος τῆς λέξεως ὅτι μὲ τὴν λέξιν ὀρίζωται· ραίνουνσι λοιπὸν τοὺς νεογάμους διὰ νὰ ὀρίζωσιν, νὰ γίνωσι μακρόβιοι καὶ εὐδαίμονες (Πρβλ. A. Pap. Vrete Memoria su di alcuni costumi tuttora esistenti nell' isola di Leucade, Napoli 1825 σ. 37). Τοῦτο ἐπιβεβαιῶ καὶ τὸ ἀκόλουθον δημοτικὸν τοῦ γάμου ὁλοτικὸν (Χασιώτης σ. 48 ἀρ. 33) :

Σπείρε ὅτι νὰ ὀρίζωσι

καὶ κοιτάει νὰ φουτώσῃς.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας στηρίζεται καὶ ἐν ἔθιμον εἰς τινὰ μέρη τῆς μέσῃ Μάνης συνηθισμένον. Ὅταν προπέμπωσι τὴν νύμφην, τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ὁ πατήρ μέλλει νὰ ἀποχωρισθῇ τῆς θυγατρὸς του παραδίδων αὐτὴν εἰς τὸν γαμβρὸν, ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη, κρατοῦντες

λεπτῶν νομισμάτων, μυρτοφύλλων, ἀρωματικοῦ ὕδατος καὶ τῶν τοιούτων. Τούτο δὲ γίνεται καὶ ἔτι νύμφη εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ¹⁾).

τὰς χεῖρας ἀλλήλων, θέτουν τὸν δεξιὸν πόδα ἐπὶ τινος ἐδραίου βράχου (πέτρα ριζομαῖα)· τότε ὁ πατήρ, ἢ ὁ πλησιέστερος συγγανὴς τῆς νύμφης τούτου ἀποθανόντος, εὐχεται αὐτοῖς νὰ μένωσι σταθεροὶ καὶ μακρόβιοι ὥς ὁ λίθος ἐκείνος, καὶ τέλος ὑπενθυμίζει τῇ νύμφῃ τὰ συγγενικά αὐτῆς καθήκοντα. [[Καὶ ἐν Τοιδέρι (Ἄργους) ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη πατῶσιν ἐπὶ μεγάλου λίθου τοποθετηθέντος πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἐπεύχεται :

Ἵσάν τὸ βράχο· τὸ γερὸ νὰ εἴσιε στερεωμένοι
καὶ ὅσο ζοῦνε τὰ βουνὰ νὰ ζήσετε 'ς τὸν κόσμον

(Ὀλύμπια 1896 Α', 263). Ἐν ἀρχαίᾳ Ἰνδικῇ ἡ ριζομαῖα πέτρα ἀπετάλει μίαν τῶν κυριωτέρων ἱεροτελεστιῶν τοῦ γάμου, σύμβολον ὑπερνικήσεως πικρῶς ἐχθρικοῦ ἐμποδίου εἰς τὸ μέλλον (*Weber's Ind. Stud.* V, 318). Çāṅkhāyana I, 13, 12 (αὐτ. σ. 341). Λέγει ὁ γαμβρὸς: «Ἐμπρός, πάτησε ἀπάνω 'ς τὴν πέτραν γερὴ νὰ σαι σάν καὶ τούτῃ τὴν πέτραν. Πάτησε ἐκείνους ποὺ σ' ἐχθρεύονται· νίκησε ἐκείνους ποὺ σὲ μάχονται». Ὁμοίως καὶ ἄλλα Σούτραι. Pāraskara I, 7, 1 (αὐτ. σ. 357). Aṣvalāyana I, 7, 6 (αὐτ. σ. 365). Gobhila II, 2, 3, 4 (αὐτ. σ. 372). «Ὅταν πατῇ τὸν λίθον ἡ νύμφη καὶ ὁ γαμβρὸς λαμβάνῃ τὴν χεῖρά της» «Βάζω τὴ γερὴ καὶ πιστὴ πέτρα γιὰ τὰ παιδιά σου 'ς τὸν κόρφο τῆς θεῆς γῆς· πάτησέ τη μὲ χαρὰ καὶ ἀναγάλῃσιν. Καὶ ὁ Σαβιτάρ νὰ σοῦ χαρίξῃ πολλὰ χρόνια» (*Abharvasamhitā* XIV, 47 κέ. αὐτ. σ. 201. Πρβλ. αὐτ. σ. 214, 294—5). Ἐν τῷ νομῷ τῶν Κάτω Ἀλπεων τῆς Γαλλίας, après la cérémonie religieuse, le plus proche parent du mari conduit l' épousée vers une pierre de forme conique qu' on désigne sous le nom de *pietre de la mariée* et la mariée s' y assied, posant le pied droit dans une entaille à gauche dans la pierre et tenant le gauche suspendu. Elle est dans cette position qu' elle reçoit les félicitations et les embrassements des membres des deux familles, et ensuite d' eux lui place alors un anneau au doigt» (*Notre Coutumes, mythes et traditions des provinces de France* σ. 7. κέ. Βλ. καὶ *Monnier Traditions populaires comparées* 1854 σ. 792 κέ). Περὶ πέτρας ριζομαῖας βλ. καὶ *Folk-lore* 1902 σ. 234 κέ. Ἐπίθεσιν νεογνοῦ εἰς πέτραν ριζομαῖαν βλ. ἀνωτέρω σ. 220]]. Ἐν Ἀλβανίᾳ φαίνεται τοὺς νεονύμφους, ἀμα εἰσερχομένους εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ἡ μήτηρ αὐτοῦ δι' ὀρύξεως, εἰς σημεῖον εὐτεχνίας καὶ πλούτου (*Hahn Alb. Stud.* I, 146), ἐν δὲ τῇ Ἰνδίᾳ ἔρρακινον μὲ παφρυγμένην ὀρυζαν τοὺς ἀπερχομένους εἰς μάχην (Βαλαβαράτα βιβλ. II κεφ. ii διστ. 7. βιβλ. V κεφ. iii διστ. 14 μετ. Γαλανοῦ), [[καὶ ὑπὸ τοῦ συζύγου ἐτίθεντο εἰς τὴν χεῖρα τῆς νύμφης παφρυγμέναι κριθαὶ καὶ ὀρυζα καὶ κατεσκαδίζοντο μετ' εὐχῆς ὑπὲρ εὐδαιμονίας τοῦ οἴκου (*R. Schmidt Beitr. z. ind. Erotik*, 1902 σ. 675 κέ. Βλ. καὶ σ. 681), ὁ δὲ νυμφαγωγὸς ἐξ ἀγγείου καινουργοῦς πλήρους ὕδατος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνετίθεντο κλῶνες δένδρου ἀρσενικόν ἔχοντος ὄνομα καὶ ὀπὸν καὶ φύλλα καὶ τὸ ὁποῖον ἐκράται ἀνὴρ σιωπῶν πρὸς τὴν ἐστίαν, ἔρρακινε τοὺς νεονύμφους (αὐτ. σ. 680—2)]].

1) *Sonnini Voyage en Grèce et en Turquie* 1801 τ. II σ. 134: «Κατὰ τὴν στιγμήν καθ' ἣν οἱ νεόνυμφοι ἐξέρχονται τῆς οἰκίας των ἢ τῆς ἐκκλησίας, ἀμα εὐλογηθῶσι, ῥίπτουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν σπόρους βάμβακος, ἢ χρήματα διὰ νὰ εἶναι πλούσιοι, ἐπευχόμενοι οὕτω εὐτυχίαν καὶ μακροδιότητα». *Χουρμούζη Κρητικά* σ. 28—29: «ῥαίνουν τοὺς νυμφίους μὲ βαμβακόσπορον, μυρτοφύλλα καὶ πορτοκαλλόφυλλα». Σκ. *Βυζαντινοῦ Λεξικόν* τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς διαλέκτου 1835. β' ἐκδ. 1857 ἐν λ. φαίνω: «ἡ λέξις διεσώθη μόνον εἰς τοὺς γάμους, ὅπου φαίνουν τοὺς νεονύμφους μὲ λεπτά νομίσματα, μὲ ῥόζι, βαμβακόσπορον, ζαχαρωτά κλπ.». *Bybilakis Neugriechisches Leben* σ. 34: «Die angekommene Gäste werden nun vorerst mit kalorrrizika (Rosinen) und στρα-

Ἡ συνήθεια αὕτη διειτηρήθη ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ¹⁾).

γάλια und mit Wein in Fühle bewirtheet» καὶ σ. 37—38 : «Wir sammeln auf diesem Gange die aus allen Fenstern auf ihr und ihrer Gäste Haupt herabfallenden καλορριζικα (Bonbons auch τὸ κόσκινον genannt)». Ἐρατὸ τ. Α' σ. 115 : «παρθένοι ραίνουσι τοὺς μελλονύμφους καὶ τὸ περιϊστάμενον πλῆθος μὲ ἄνθη, μῦρα καὶ βαμβακόσπορον, τοῦτο δὲ ὡς εὐπορίας σύμβολον». Wachsmuth Das alte Griechenl. im neuen σ. 92 : «Dabei werden aus allen Fenstern von Verwandten und Freunden Geldstücke, Reis, Baumwollensaamen, Zuckerwerk, auch Nüsse herabgeworfen». (Μὲ καρύδια ραίνουσι καὶ οἱ Βλάχοι : Sulzer παρὰ Wachsmuth αὐτ. [[Πρὸς. καὶ Zeitschr. österr. Ver. f. Volksk. III, 372 (Βλάχοι Βουκοβίνας). Ἐπίσης ἐν Gaillac τῆς Γαλλίας (Nore Coutumes etc. σ. 91. Πρὸς. καὶ Quillard Proverbes franç. σ. 225 κέ.). Ὡς πρὸς τὴν συμβολικὴν ἔννοιαν τῶν καρύων ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ τῆς συνθέσεως αὐτῶν πρὸς ἰδέας ἔρωτος καὶ γάμου βλ. ἐν ἐκτάσει W. Mannhardt Frö-Donar ἐν Zs. f. deutsche Mythologie III, 95—104]). Ἀριωνιάδου Κρητικῆς σ. 66 (δ' ἐκδ. σ. 73) :

«Νύμφη γλυκεῖα, μικρὰ ἐπεβόων κοράσια, ζῆσε
ἔτη πολλά, κ' εἰς ἡμᾶς τὰ παρέχης ἀφθόνως τὸν πλοῦτον».
Ἄμα δὲ ἄνθη πολλά καὶ εὐώδεις ἐροάντιζον ἕδωρ,
τρέφοντ' ἐλπίδ' ἀμοιβῆς κερματίων χαλκῶν, ὅταν λύσῃ
χαίρων γαμβρὸς βαλαντίον παγίος τὸ εὐλυτον δέμα.

Πανδώρα Θ', 511 : «Ρίπτεται δ' ἐπ' αὐτὴν ἄνθος ἀπὸ τῶν οἰκίων συγγενῶν καὶ ἄλλων, τῶν βουλομένων, ... ὅταν δ' ἔλθωσιν ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ, ὁ πατήρ ρίπτει ἀπὸ θυρίδος ἐπὶ τοὺς νεονύμφους ὀρύζιον καὶ κομμάτια». Πανδώρα II', 471 : «Μόλις δὲ φθάσωσιν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ῥίπτουσιν ἀμέσως ἀπὸ τῆς θυρίδος ἢ καὶ ὀρύζιον πολὺν διὰ τῶν ὀφείλων σημαίνεται ἐπὶ τὸ πλοῦτος καὶ ἡ ἀφθονία μετὰ τοῦ γαμβροῦ συνεπεισέμεται». Ἐν Κυζίκῳ ραίνουσι κατὰ τὴν ἱεροτελεστείαν, ὅταν φυλάσσεται τὸ Ἡσαΐα χόρευς (Λουκά σ. 89 [[καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις : Σακελλαρίου Περὶ τῆς λ. 725]]). Ἐν Λευκάδι «ἐπὶ τῆς στέγης τῆς οἰκίας τοῦ νυμφίου ἵσταται παῖς φέρων καὶ ἄλλοτρον πλῆρες βαμβακοσπόρου καὶ ὀρυζίου, ἐξ ὧν ριπίζει (;) τὴν κεφαλὴν τῆς προσκεκλημένης νύμφης» (ΚΗ. Σύλλ. Η', 411. [[Ἐστία 1877 Δ', 701]]). [[Τὴν Πέμπτην τὸ ἀπόγευμα αὐτόθι, ὅτε γίνονται τὰ καρφώματα τῶν στρωμάτων, ἡ μήτηρ τῆς νύμφης, ἡ ταύτης μή ζωσσης ἡ πλησιεστέρα συγγενής, τοποθετεῖ ἐντὸς αὐτῶν μέγα κουλλοῦρι, τὸ πρωτόπλαστο, καὶ συγχρόνως ρίπτει ἀμύγδαλα, κάρυα, λεπτοκάρυα, σταφίδας, σῦκα καὶ κουφέτα. Μεθ' ὃ ἐκάστη τῶν προσκεκλημένων προσέρχεται καὶ ρίπτει ἐκ τῶν αὐτῶν εἰδῶν, οὕτω δὲ μετ' ὀλίγον σχηματίζεται σωρός. Τὸ στρώμα ῥάπτεται προσωρινῶς. Τὸ δ' ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας, διανεμομένων τῶν καρπῶν εἰς ὅλους τοὺς προσκεκλημένους, ῥάπτονται στερεῶς τὰ στρώματα καὶ στρώνεται ἡ νυμφικὴ κλίνη (Κατ' ἀνακοίνωσιν Σ. Δάλλα γυμνασιάρχου). Κατὰ τὸν χορὸν τοῦ Ἡσαΐου, ἐν Κυζίκῳ καὶ τοῖς πλησιοχώροις, ἐρρίπτοντο ὑπὸ στενῶν συγγενῶν γυναικῶν τοῦ κουμπάρου ῥύζι, κουφέτα καὶ φιλοὶ παράδες, μάλιστα ἀσημένιοι (Κατ' ἀνακοίνωσιν Μ. Φιλήντα). Ἄλλας μαρτυρίας, κατὰ τόπους, βλ. εἰς τὰς ἐν τέλει τῆς παρούσης μελέτης συμπληρωματικὰς σημειώσεις]].

1) «Ἐθὸς ἦν Ἀθῆναιον, ὅτε νεώνητος οἰκέτης εἰσάγοιτο εἰς τὴν οἰκίαν, τὸν δεσπότην ἢ τὴν δεσποινὴν ἰσχυάων καὶ καρύων πλῆθος καταχεῖν αὐτοῦ, ἃ καταχύσματα ἐκάλουν» (Σουῖδ. λ. καταχύσματα. Βλ. καὶ Σχολ. Ἀριστοφάν. Πλοῦτ. 768. Δημοσθ. π. Στεφάνου σ. 617. Ἀριστοκρατίων ἐν λ. Θεμιστοφ. XXIII σ. 294 c. Ἀριστοφ. Πλοῦτ. 768. [[Πτολεμαίου Περὶ διαφορᾶς λέξεων ἐν Hermes 1887 XXII, 401]]). «ὥσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν πρῶτον προσδευόντων καὶ ἐπὶ τῶν θεωρῶν τοῦτο γίνεσθαι, ὅτε πρῶτον τοῦτον ἐποίησιν ἢ ἀπλῶς τῶν ἐφ' ὧν οἰωνίσασθαι τι ἀγαθὸν ἐδοῦλοντο καὶ τοῦ νυμφίου παρὰ τὴν ἐστίαν τραγήματα κατέχεον, εἰς σημεῖον εὐετηρίας ὡς καὶ Θεόπομπός φησιν ἐν Ἡδυχάρει :

Ἄμα φθάσωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τοποθετοῦνται πρὸ τῆς ὥραίας πύλης ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη, καὶ ὀπισθέν των ὁ κουμπάρος καὶ ἡ σύζυγός του, καὶ ἄρχεται ἡ ἱεροτελεστία τοῦ ἀρραθῶνος καὶ μετ' αὐτὴν ἡ τοῦ στεφανώματος ¹⁾.

φέρεσιν αὐτὰ καταχύσματα

ταχέως κατάχει τοῦ νυμφίου καὶ τῆς κόρης

σχηματίζονται δὲ τὰ καταχύσματα ἀπὸ φοινίκων, κολλύβων, τρωγαλίων καὶ ἰσχάδων καὶ καρπῶν, ὥστε ἡρπαζόν οἱ σύνδουλοι» (Σουῖδ. αὐτ. Ἡούχιος, Φώτιος Λεξ. σ. 145, 6—17). Ὅμοια εἶδος, κατὰ τὸν Κοραῖ, τὰ γεμίδια, καταχύσματα ἐπὶ τῶν προδιδαζομένων εἰς τὰ σχολεῖα παίδων (Κοραῖ Ἄτακτα Γ', 55). [[Διὰ ζαχαρωτῶν φαίνονται οἱ παῖδες, ὁσάκις ἀλλάζωσι ταῖς φυλλάδαῖς (Μ. Χ. Ἰωάννου Θεσφαῖς σ. 46)]].—Καὶ παρὰ Ρωμαίοις οἱ παῖδες κατέχεον κάρυα, ἰσως, ὡς οὐχὶ λίαν πιθανῶς παρατηρεῖ ὁ Marquardt (Röm. Privatalt. I, 51—52), ὅπως σηµάνωσιν ὅτι παύει πλέον διὰ τὸν γαμβρὸν τῶν παιγνίων ὁ καιρὸς. [[Παρ' ἀρχαίοις βλ. προσέτι Hermann Privatalt. σ. 275. Becker-Göll Charicles III, 376. Bruckner ἐν Ath. Mitth. 1907 σ. 83—4. Πρὸς καὶ Gruppe Griech. Mythol. σ. 1423—4. Reisch ἐν Pauly-Wissowa Realenc. I, 847. Παρὰ Ρωμαίοις: Rossbach Röm. Ehe σ. 104. 226]]. Ἐν Πολωνίᾳ φαίνει ὁ πατήρ τοὺς μελλονύμφους διὰ κόκκων κριθῆς, σηµαινόντων ἀφθονίαν τῶν γεωργικῶν καρπῶν, ἣν ἐπεύχονται αὐτοῖς (Dora d'Istria Αἱ γυναῖκες ἐν τῇ Ἀνατολῇ, Βιβλ. Β', ἐπιστ. σ. 11 σ. 230 μεταφρ. Σκουζέ), ἐν Ῥωσίᾳ δὲ διὰ τοῦ φυτοῦ βρυωνίας, εἰς σηµεῖον ὅτι ὁ βίος αὐτῶν θὰ διέλθῃ εὐθύμως (Gerebtzoff Hist. de la civilisation en Russie τ. I σφ. 41 παρὰ Dora d'Istria αὐτ.), [[Παρ' ἄλλοις λαοῖς, ὡς καὶ γενικῶς βλ. εἰς τὰς ἐν τῇ ἐπισηµατικῇ σηµειώσεσιν]].

1) Ἡ Παράκλησις τῶν περὶ ἱεροτελεστίας, στεφάνου, κουμπάρου τοῦ ἀρραθῶνος, καὶ τοῦ ποτηρίου καὶ κυλικίου χοροῦ, ὧν πληρεστέρα ἀναπτύξις ἐγαστο ἐν τῇ περὶ Γαμήλιων συμβόλων διατριβῇ (βλ. Λαογρ. Σύμμ. Β', 219—251, 253—257). Περιγραφὴν τῆς ἱεροτελεστίας τοῦ γάμου βλ. ἐν Baird Modern Greece 1866 σ. 88 καὶ Lebrun Voyage au Levant 1714 σ. 153: «Le mariage des Grecs se fait de la manière que nous allons dire: on mène l'épouse dans une chambre à part après qu'on l'a bien parée, afin que les parens et les amis l'aillent voir. Après qu'elle a été trois ou quatre heures dans cet état, ses compagnes et ses bonnes amies viennent pour lui tenir compagnie, et elles se placent auprès d'elle, les unes à sa main droite et les autres à sa gauche. Alors on va querir le Papas ou Prestre grec, et l'on met dans la chambre un siège ou une petite table pour servir d'autel, et sur cette table une planche ou tableau, où est représenté quelque Saint. Tout auprès il y a deux anneaux ou deux petites couronnes faites de laine, et enfin on y met deux cierges allumés. Après on fait venir l'époux dans la chambre, et on lui donne le haut bout de la mariée... Alors l'époux et l'épouse viennent devant le Prêtre lequel avant que de lire le formulaire fait fumer, tant sur eux que sur tous les assistants, de l'encens ou quelques autres parfums. Cependant tous les assistants marmottent quelques prières, et font plusieurs signes de croix comme s'ils prioient pour ceux qui entrent dans l'état du mariage; après quoi le Papas leur lit le formulaire, et les marie, prenant premièrement l'anneau de dessus de l'autel, et après l'avoir benit et fait plusieurs signes de croix, il le met au petit doigt de la main droite de l'époux, et puis au petit doigt de l'épouse, ce qu'il réitère jusqu'à trois fois tant à l'un qu'à l'autre. Il fait la même chose des deux petites couronnes, qu'il leur met sur la tête. Lorsque cela est fait, ils s'entre-donnent la main, et on leur présente un verre de vin dont ils boivent chacun une gorgée et le

Ἐν Λευκάδι πρὶν ἢ ὁ ἱερεὺς ἀρχίσει τὴν τελετὴν, ὁ νυμφίος πατεῖ τὸν δεξιὸν πόδα τῆς νύμφης ¹⁾, καὶ διὰ χρυσοῦ, ἢ ἀργυροῦ νομίσματος σταχυρώνει αὐτὴν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στήθος· ἀκολουθῶς τίθησι τὸ νόμισμα ἐκεῖνο εἰς τὸ στόμα τῆς, ὁπόθεν αὕτη τὸ λαμβάνει καὶ τὸ φυλάττει ²⁾.

Ἐν Οἰναίῳ, πόλει τοῦ Εὐξεινίου Πόντου, μετὰ τὴν στέψιν νέος τις, ἀφοῦ ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς ἐκκλησίας ἱστάμενος διανείμῃ οἶνον τοῖς παρευρισκομένοις, θραύει τὸ σκεῦος παρὰ τοὺς πόδας τῶν νεονύμφων ³⁾· ὥς δὲ εἶδομεν ἐν τῇ τοῦ Lebrun διηγήσει (σ. 275,1), ὁ ἱερεὺς δίδων τὸν οἶνον τοῖς νεονύμφοις ἔθραυε τὸ ποτήριον ⁴⁾· ἐν τισι χωρίοις τῆς Πελοποννήσου (Βλαχοχώρια) χέουσιν ὑψηλὰ ὕδωρ περιεχόμενον ἐν λαγγήνῳ ἐπὶ καλῷ οἶωνῳ, καὶ ῥίπτουσιν ἔπειτα ὀπισθὲν τὴν λάγγηνον. Αἱ τοιαῦται συνήθειαι προήλθον ἴσως ἐκ τῆς ἰδέας, ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνηται ἄλλη τις οἰαδήποτε χρήσις παντὸς σκεύους, οὐ ἐγένετο χρήσις εἰς ἐπίσημόν τινα περίστασιν ⁵⁾. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀσιατική, εἰς πολλὰς δὲ περιστάσεις ἐφαρμόζεται παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ⁶⁾.

Ἀποχωρισμὸς τῆς νύμφης. Ἀμα ἐξέλθωσι τῆς ἐκκλησίας ἀποχωρίζεται ἡ νύμφη τῶν γονέων καὶ συγγενῶν τῆς· εἰς τινα μέρη ὁ ἀποχωρισμὸς γίνεται

Parrain aussi. Quand le vœu est unido, le Papis le jette et le casse, et puis il leur étend une espèce de voile ou un morceau d'étoffe de soie sur la tête, et les fait danser ou faire quelques mouvements semblables. Après que toutes ces cérémonies sont faites, les hommes se retirent et les femmes aussi, et ils s'en vont chacun à part se réjoindre et faire les Noces. La compagnie est fort grande».

1) [[Ἐὰν «ἡ νύμφη πατήσῃ τὸν γάμβρον, σημαίνει ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ ἔχῃ τοῦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς» ἐν Κρήτῃ (Κρητ. Ἀστὴρ Δ', 667). Ὡς πρὸς τὴν δοξασίαν ταύτην βλ. Sartori Sitte u. Brauch, Lpz. 1910 I, 87. Πρὸς καὶ Zs. Ver. Volksk. 1915 σ. 28, 25. Παρὰ Βουλγάρους αὐτ. σ. 333]].

2) Ἐφημ. Φιλολ. ΙΓ' σ. 1687. ΚΠ. Σύλλ. Η', 411. [[Ἐστία 1877 Δ', 701. Πρὸς καὶ Λαογρ. Σύμμ. Β', 224—5, 2 (ἐν τέλει τῆς σημειώσεως). Τὴν ἐπομένην τοῦ γάμου, ἐν Μακεδονίᾳ, ἡ νύμφη λαμβάνει διὰ τῶν ὀδόντων ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ γαμβροῦ χρυσοῦν νόμισμα, ὅπερ τῇ προσφέρει οὗτος ὡς θῶρον (Ἐθν. Ἀγωγ. 1901 σ. 158). Ὁμοίως ἐν Λάσπῃ, μετὰ τὸ ξεμπουμπόλωμα ὁμοῦς ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ (βλ. ἀνωτέρω σ. 266—7, 2), λαμβάνει ἡ νύμφη ἀπὸ τοῦ στόματος τούτου διὰ τοῦ στόματος ἀργυροῦν νόμισμα, σημαδι ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ (Λάσκαρη Λάστα σ. 108—9). Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐν Ἀθήναις, δοάκις συνάπτει νὰ συναντηθῶσι δύο γαμήλια συνοδαί καθ' ὁδόν, αἱ νύμφαι ἐπροχώρουν καμαρώνουσαι ἡ μὲν πρὸς τὴν δὲ καὶ κρατοῦσαι εἰς τὸ στόμα ἀργυροῦν νόμισμα (παρὰν), προσεγγίζουσαι δὲ τὰ χεῖλη των, ἀντήλλασσον τῇ βοηθείᾳ τῶν ὀδόντων τὸ νόμισμα, τῶν συνοδευόντων ἀπευθυνόντων εὐχὰς (Ἐστία 1882 ΙΔ', 595)].

3) Πανδώρα Θ', 519.

4) [[Ἀλλας μαρτυρίας περὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐνιαχοῦ ἐθίμου τῆς θραύσεως τοῦ ποτηρίου βλ. ἐν Λαογρ. Σύμμ. Β' σ. 237. 261]].

5) [[Πρὸς αὐτ. σ. 261]].

6) Ἀπλῶς χάριν περιεργείας ἀναγράφωμεν παρὰ πλησίαν τινὰ συνήθειαν τῶν Ἀθηγγάνων, οἵτινες κατὰ τοὺς γάμους ῥίπτουσιν ὑψηλὰ πῆλινον ἀγγεῖον κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν συντριμμάτων αὐτοῦ τὰ ἔτη τῆς συζεύξεως ὀρίζοντες (Φρεαρίτης ἐν Πανδώρα ΙΒ', 509).

κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς νύμφης ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας ¹⁾, καὶ εἰς ἄλλα μέρη οἱ γονεῖς καὶ ἡ συνοδία τῆς νύμφης ὑπάγουσι μέχρι τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ, ὁπόθεν ἀναχωροῦντες τὴν δευτέραν τοῦ γάμου ἡμέραν ψάλλουσιν :

Ἦρθαν ἔξη, πάνουν πέντε,
καὶ τὸν κάλλιο τὸν κρατοῦνε,
γιὰ νὰ στρώνη, νὰ ξεστρώνη,
νὰ τιμάη τὸν πεθερό της,
νὰ τιμάη τὴν πεθερά της ²⁾.

Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν γονέων ψάλλουσι καὶ τὸ ἐπόμενον ᾄσμα :

- A. Φέγ' ἡ μαννοῦλά τ'ς, φέγει μὲ τὴν καρδιά καμμένη,
φέγ' ἀφεντούλης τ'ς, φέγει, 'ς τὰ δάκρυα γιουμισμένος.
B. Σ' ἀφήνω τὴν καλονυχτιά, λαμπάδα μου γραμμένη,
κ' ἐγὼ πάνω 'ς τὸ σπίτι μου μὲ τὴν καρδιά καμμένη ³⁾.

Τὴν συγκινητικὴν σκηνὴν τοῦ ἀποχωρισμοῦ περιγράφει ὡς ἀκολούθως ὁ Σπ. Ζαμπέλιος ⁴⁾, εἰς οὗ τὴν λεπτομερῆ καὶ γλαφυρὰν περιγραφὴν ὀλίγας μόνον σημειώσεις προστιθέμεθα.

«Μετὰ τὴν ἱερὰν Εὐχὴν τοῦ Στεφανώματος ἡ νύμφη, τοὔτέστιν ἡ κόρη, ἡ νεόνυμφος, ὑπὸ δύο τῶν ὠραιότερων παρθένων ἢ νεονύμφων συνοδευομένη,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

1) [[Κατὰ τὴν ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας ἐξοδὸν ἡ νύμφη ν' ἀποχαιρετήσῃ αὐτὴν δι' ὑποκλίσεως τρεῖς ἐν Σαράντα Ἑκκλησίαις (Θρησκ. Ἔθ. 1897 σ. 193). Ὁμοίως καὶ ἐν Καταφυγίῳ Ὀλύμπου, ἀφοῦ προηγουμένως ἱσταμένη πρὸ τῆς θύρας ἡσπάζετο τὴν χεῖρα πάντων τῶν ἐξερχομένων ('Εστία 1883 ΙΕ', 360). Ἐν Μακεδονίᾳ ἱσταμένη εἰς τὴν κλίμακα καὶ στρέφουσα πρὸς ἀνατολὰς κάμνει τρεῖς βαθεῖας ὑποκλίσεις (προσκύνημα), ὅταν δὲ πρὸκηται νὰ ἐξεέλθῃ τῆς αὐλείου θύρας, νέοι κρατοῦντες δοχεῖα πλήρη ὕδατος ἐκκενοῦσιν αὐτὰ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς ('Εθν. Ἀγ. 1901 Δ', 156). Καὶ ἐν Λακκοδικίῳ τῆς Μακεδονίας ἐπὶ τῆς κλίμακος ποιεῖ τρεῖς ἐθαφιαῖας ὑποκλίσεις καὶ διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς λακτίζει ποτὴριον πλήρες οἴνου (Γουσίου Πάγγ. σ. 60). Ἐν Βουρδουρίῳ μετὰ τὰς τρεῖς ὑποκλίσεις ἡσπάζετο τὰς χεῖρας τοῦ τε πενθεροῦ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῆς (Ξενοφάν. Γ', 169—170). Ἐν Μαλακοπῇ Μ. Καππαδοκίας κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας ἀπεχαιρέτα τοὺς οἰκείους μὲ κατὰλληλα κλαυθυμηρὰ ᾄσματα, ἡσπάζετο τὸ κατώφλιον καὶ ἅμα τῇ εἰσόδῳ τῆς εἰς τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας, διευθυνομένη εἰς τοὺς τάφους τῶν προγόνων τῆς προσκύχετο καὶ ἀπεχαιρέτα τὰς σκιὰς αὐτῶν ἄδουσα ἐπίσης κλαυθυμηρῶς (αὐτ. Δ', 429)]].

2) Χασιώτης σ. 49 ἀρ. 35. Ἐπειδὴ ἐν τῇ περικοπῇ τῆς πρὸς Ἑφραίους ἐπιστολῆς (κεφ. Ε', 22—33), τῇ ἀναγινωσκομένῃ κατὰ τὴν ἱεροτελεστείαν τοῦ γάμου, διαγράφονται τὰ καθήκοντα τῆς γυναίκος, ὀφειλοῦσης νὰ ὑποτάσσῃται τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς καὶ νὰ φοβῇται αὐτόν (Ε', 22. 33), ὅταν ἐξέρχονται τῆς ἐκκλησίας αἱ συνοδεύουσαι τὴν νύμφην γυναῖκες ἄδουσιν ἐπίσης τὰ ἑξῆς :

Τᾶκουσε, κυρὰ νύμφη, τί λέει τὸ βαγγέλιο,
τί λέει τὸ βαγγέλιο, τί μολογᾷ τὸ γράμμα.

Τίμα τὸν πεθερό σου, τίμα τὴν πεθερά σου. (Χασιώτ. σ. 47 ἀρ. 29).

3) Αὐτ. σ. 49 ἀρ. 36.

4) Σπ. Ζαμπέλιου Πόθεν ἡ κοινὴ λέξις τραγουδᾷ 1859 σ. 45—46.

»Νυφοῦλ', αὐτοῦ ποῦ θὲ νὰ πᾶς εἰς τὰ πεθερικά σου
σὰ δέντρ' ὀλόρθη νὰ σταθῇς, σὰ δυνόσμο νὰ μυρίσης,
σὰν ἄλικη γαροφαλιὰ νὰ τοὺς μωσχοβολήσης!

»Ὑν ὀνόματι τῆς μητρός, συγκεκινημένης οὔσης, ἐκφωνεῖ ἐτέρωθεν ὁ χορός

»Δεκάξη χρόνια ἐπότιζα μηλίτσα 'ς τὴν αὐλή μου·
τώρα μοῦ τήνε παίρνουνε, ἅς πάγη 'ς τὴν εὐχή μου ¹⁾.

»Τότε, ἐπὶ τῇ εὐχῇ τῶν γονέων, ἡ μὲν νεόνυμφος θρύπτεται τὴν καρδίαν, τρέπεται εἰς δάκρυα καὶ γογγυσμούς, οἱ δὲ γονεῖς συνθρηνοῦσι· κλαίουσι δὲ καὶ ἀδελφαί, καὶ ἐξαδέλφαι, καὶ ἐταῖραι, καὶ γείτονες ²⁾. Ἄλλ' ὁ θρήνος ἀποβαίνει γενικὸς ἐν μέσῳ τοῦ γάμου, ἀλλὰ κοπετὸς ἐκρηγνύεται πανταχόθεν, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἀρτίγαμος ἀποχαιρετίζει τοὺς συγκεκλημένους διὰ τοῦ χοροῦ, ὡς ἐξῆς :

»Ἀφήνω 'γειὰ τῆς συνοδιᾶς, καὶ σᾶς μου φιλενάδαις,
παγαίνω 'ς ἄλλη γειτονιά καὶ 'ς ἄλλους μαχαλάδες!
Ἔχετε 'γειὰ γειτόνισσαις καὶ νοικοκυραπούλαις,
παγαίνω 'ς ἄλλη γειτονιά, 'ς ἄλλους γειτοροπούλαις! ³⁾.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Εὐχήσου με, πατερά μου, τώρα τὴν ἀγάπιά μου,
ποῦ φεύγ' ἀπὸ τὰ στήνι μας καὶ γὰρ ὁ δρόμος στίβι.
—Μὲ τὴν εὐχή μου, κόρη μου, καὶ ὁ Θεὸς ὡς εὖ προκόνη.
—Εὐχήσου με, πατέρα μου, τώρα τὴν ἀγάπιά μου κλπ.

ΑΘΗΝΩΝ

Αἱ αὗται δ' εὐχαὶ ἐπαναλαμβάνονται καὶ παρ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας (ΚΠ. Σύλλ. Π', 505, 29. Ὅμοιον Δευκάδος: αὐτ. σ. 411).

1) Ἀλλαχοῦ :

Ἀσπρη κατάσπρη ζαμπακιὰ (ἡ μπαμπακιά), ποῦ εἶχα 'ς τὴν αὐλή μου,
τ'ν ἐσκάλιζα, τ'ν ἐπότιζα, νεῖχα χαρὰ μεγάλη,
τὴν ἔθρεφα τὴ ζάχαρη, τὴν πότιζα τὸ μόσχο,
κ' ἦρθε ξένος· κι' ἀλλόξενος, ἦρθε καὶ μοῦ τὴν πῆρε.

(Χασιώτης σ. 44 ἀρ. 17. [[Πρβλ. καὶ Πολίτιον Ἐκλ. ἀρ. 141 Α']]).

Ἡ : Ἀνοῖξαν οἱ ἐφ'τὰ οὐρανοί, τὰ δώδεκα βαγγέλια
κ' ἐπῆραν τὸ παιδάκι μου μέσ' ἀπ' τὰ δυνό μου χέρια

(Passow σ. 458 ἀρ. 702, 6).

2) Πρβλ. καὶ St. Sauveur Voyage etc. τ. II σ. 44. Fauriel τ. I σ. XXXV. [[Ἄκρόπολις φιλολογ. 1888 σ. 792. Ἑθν. Ἀγ. 1901 Δ', 156. Ξενοφάν. Β', 286. Ἐν Βουρ-δουρὶν ἐθεωρεῖτο ἐντροπή νὰ μὴ κλαίῃ ἡ νύμφη, ὅθεν πολλοὶ προσεποιῶντο μᾶλλον ἢ ἔκλαιον πράγματι (αὐτ. Γ', 169). Προσποιητοὶ κλαυθμοὶ νύμφης καὶ ἐν Κ. Λαϊόντε Καθρ. τῶν γυναικῶν, Λιφία 1766 Α' σ. 339. Παρ' ἄλλοις λαοῖς: R. Schmidt Beitr. z. indisch. Erotik, Lpz. 1902 σ. 680. Zs. Ver. Volksk. 1904 σ. 289. 384. 1915 σ. 334. 337. Rev. de l' hist. d. relig. 1910 τ. 62 σ. 200]].

3) Ἡ : Ἀφήνω 'γειὰν 'ς τὸ μαχαλά καὶ 'γειὰν 'ς τοὺς ἐδικούς μου,
ἀφήνω καὶ 'ς τὴ μάνατ' μου τρεῖς γυαλιὰ φαράκι

»Πρὸς ὃν ἀποχαιρετισμὸν ὁ χορὸς, ἐκ τοῦ ἀπέναντι μέρους ἀπαντῶν, ἐπανεὶλημμένως ψάλλει :

»Σύρε, νυφοῦλα, ἔς τὸ καλὸ, καὶ ἔς τὴν καλὴν τὴν ὥρα,
δοθεν περάσῃς νὰ βγουνε τριαντάφυλλα καὶ ῥόδα ¹⁾».

Τὴν θλίψιν τῆς μητρὸς ἐπὶ τῷ ἀποχωρισμῷ τῆς θυγατρὸς τῆς κατὰ τοὺς γάμους ἀναφέρει καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν τοῖς ἐξῆς, ἐνθα δέικνυται ὅτι τὸ αἰσθημα τοῦτο ἀρχαϊόθεν ἦν ἔμφυτον τῷ ἑλληνικῷ λαῷ :

Ἀποστολαὶ γὰρ μακάριαι μὲν, ἀλλ' ὅμως
δάκνουσι τοὺς τεκόντας, διὰν ἄλλοις δόμοις
παῖδας παραδιδῶ πολλά μοχθήσας πατήρ ²⁾.

Παραδίδουσιν ἀκολούθως τὴν νύμφην τῷ γαμβρῷ ³⁾, ἐνῷ ὁ χορὸς τραγουδεῖ τὸ ἀκόλουθον ᾠσμα :

Παρακαλῶ σε, κὺρ γαμπρέ,
τὴ νύφ' ὅπου σου δίνουμε,
μὴ τὴν μαλώσῃς τίποτε
τὴν ἔχ' ἀφέντης τ'ς μοναχὴ
κ' ἢ μάννα τ'ς ἀκριβώτεση,
τὴν ἔστειλαν τ'ς τὴ Βενετιά
νὰ πὰν τὰ μὲν γράμματα,
καὶ ποῦματ' ὅν εἰμαθε
μοῦν εἰμαθε καὶ κομπλιαζε
τ' ἄστρι τοῦ τῶν Ἀστροινό,
τ' ἄστρι μὲν τ' ἄστρι εἰμάλωσαν
κ' ἢ Πούλια τὰ ξεχώριζε ⁴⁾.

τό να νὰ πίνῃ τὸ ταχὺ, τ' ἄλλο τὸ μεσημέρι,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ ταῖς πύσημας ἡμέραις

(*Fauriel* II, 236, *Passow* σ. 456 ἀρ. 618. [[Πρὸς καὶ Ἑθν. Ἀγ. ἐνθ. ἀν.]]).

Ἡ : Ἐχετε γειά, γειτόνισσαις, καὶ σεῖς γειτονοπούλαις,
κ' ἐγὼ πάνω ἔς τὸ σπῖτι μου μὲ τὴν καρδιά καμμένη

(*Χασιώτης* σ. 45 ἀρ. 19. Πρὸς καὶ *Πανδώρα* IΑ', 449). Περὶ τοῦ πρώτου σημείου τὰ ἐξῆς ὁ *Fauriel* (τ. II σ. 234) «Le second se chante au moment où la fiancée quitte la maison paternelle pour se rendre, avec son cortège, à l'église, et de là chez son mari. C'est proprement l'adieu de la fiancée à ses voisins et à ses proches».

1) Ὅμοιον καὶ ἐν *Λευκάδι* (ΚΠ. Σύλλ. Η', 411).

2) *Εὐριπίδ.* Ἰφιγ. Αὔλ. 687.

3) [[Πρὸ τῆς στέψεως ἐγίνετο ἡ ἐπίσημος παράδοσις τῆς νύμφης ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς εἰς τὸν πατέρα τοῦ γαμβροῦ ἐν *Βουρδουρίῳ* (*Ξενοφάν.* I', 169). Ἐν *Λάστα* *Γορτυνίας* μετὰ τὴν στέψιν παρεδίδοτο ἡ νύμφη ὑπὸ τῶν συγγενῶν τῆς εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ, διδόντος τοῦ στενωτέρου ἐξ αὐτῶν ἀσημένιο (νόμισμα) εἰς τὸν στενώτερον συγγενὴ τῆς νύμφης, ὅπερ οὗτος ἔδενεν εἰς τὸ μαντήλι τῆς (*Λάσκαρη* *Λάστα* σ. 107). Ἐν *Μεγαλοπόλει* ἡ παράδοσις ἐγίνετο ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν καὶ οἰκείων τῆς νύμφης, ζητούντων τὸ λεγόμενον *χαράτσι*· καὶ τότε ὁ γαμβρὸς ἔρριπτε χάλκινα κέρματα δύο ἕως τριῶν δραχμῶν κατὰ πρόσωπον τῆς νύμφης, διὰ νὰ εἶναι ὡς ἐπιστεύετο, πάντοτε αὕτη μὲ χρήματα εἰς τὴν τέλην τῆς καὶ διὰ τὸ καλὸ (*Κανδηλώρον* Ἀρχ. Ἐπετ. 1903 σ. 76)].

4) *Χασιώτης* σ. 42 ἀρ. 11.

Οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ παραλαμβάνουσι τὴν νύμφην, ἣτις ποιεῖ ἀσθενῆ τινα ἀντίστασιν, ὥς καὶ οἱ γονεῖς τῆς ¹⁾). Ἐν Εὐβοίᾳ δὲ ὁ γαμβρὸς παραφυλάττει τὴν νύμφην ὥπως αἰφνιδίως τὴν ἀρπάσῃ ²⁾). Ἐν Φέρραις, ὥπως ἐκδηλωθῇ ὅτι βιαίως ἀποσπᾶται τῆς πατρικῆς ἐστίας ἢ νύμφη, ὀφείλει ὁ γαμβρὸς νὰ κατενέγκῃ κατὰ τῆς θύρας τῆς πενθερικῆς οἰκίας λάκτισμα προσερχό-

1) *Buchon* La Grèce continentale σ. 238 : «lorsque le repas est terminé, la fiancée se lève de son escabelle, entourée de sa mère et de ses parents, et s'avance jusqu'à la porte intérieure. Le fiancé l'attend en dehors, soulève la portière, saisit le bras de sa fiancée qui résiste mollement, et il l'arrache comme de force de la maison paternelle. Ses parentes, pendant ce temps, remplissent les fonctions du chœur antique et adressent, au nom de leur compagne, des adieux à sa mère, à son père, à ses frères et sœurs, parents et voisins, et elle demandent aussi en son nom la bénédiction de tous». Τὴν ἀντίστασιν ταύτην ὑπαινίσσονται καὶ τὰ ἐξῆς ᾠσματα :

Ἦλπε ἀνέβαινε περικατήβα,
κάτσε 'ς τὸ θρονί, δός μας τὴ νύμφη
ὅλοι βούλονταν νὰ μᾶς τὴ δώσουν
κι' ἀφεντιούλης τῆς δὲν μᾶς τὴ δώσαν
ὅλοι δύνονταν νὰ μᾶς τὴ δώσουν
κ' ἡ μαννοῦλά τῆς δὲν μᾶς τὴ δώσαν

(Λακωνικῆς σ. 43 ἀρ. 12).

Μοῦ ποτε κατέλασον ἡμιτακιά τὴν ἐξέτασιν τῆς αὐτῆς μου,
τὴ σκάκιζα, τὴν πότιζα, τὴν κίττα νὰ δώσῃ μου

Μὰ ὅθι ξένος κι' ἀπόξενος, ποῦ καὶ ποῦ τὴν πῆρε.

—Κοῦψε με, μάννα, κοῦψε με, νὰ σε γὰρ πάρῃ ὁ ξένος.

—Τί νὰ σὲ κοῦψω, μάτια μου, ποῦ σὺ τοῦ ξένου εἶσαι

τοῦ ξένου φόβια φόβεσε, τοῦ ξένου δακτυλίδια,

γιατὶ τοῦ ξένου εἶσαι καὶ σὺ, κι' ὁ ξένος θὰ σὲ πάρῃ.

(Ἀλαγονίας. ΚΠ. Σύλλ. Η', 505, 28).

2) *Hahn* Alb. Stud. I, 196. [[Καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς νοτιοανατολικῆς Ἰβίως Μακεδονίας ἢ ἀρπαγὴ τῆς νύμφης γίνεται ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ κατόπιν συνεννοήσεως αὐτοῦ μετὰ τῶν γονέων τῆς (Ἑθν. Ἀγ. 1901 σ. 158. Πρβλ. καὶ *Abbott* Maced. Folkl. σ. 150). Ἐν Κρήτῃ «τοῦ νυμφίου ἀπερχομένου πρὸς τὴν νύμφην, χορὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς σχηματίζεται, ἕτερος δὲ περὶ αὐτόν ἐκ τῶν τοῦ νυμφίου καὶ ἀρπάζεται αἰφνης ἢ νύμφη ἀπερχομένης δὲ ᾄδουσι : Ἐπήραμέν το τὸ πουλί, | ὅπου κηλάδιε 'ς τὴν αὐγή | ἐπήραμεν τὴν ὁδοῦν | κι' ἀσχίμασε ἡ γειτονιά» (Ἑφημ. Φιλομ. 1858 σ. 447). Πλαστὴ συμπλοκὴ ἐν Μάνῃ συμβολίζουσα ἀρπαγὴν τῆς νύμφης (Ἑβδ. 1887 ἀρ. 25 σ. 2 γ). Ὁμοίως ἐν Κἀτῳ Ἀλπεσι (*Nore Coutumes etc.* σ. 8· πρβλ. καὶ σ. 9), ἐν Ἰταλίᾳ (*Arch. per le trad. popol.* 1900 σ. 464), παρὰ Βουλγάροις (*Zs. Ver. Volksk.* 1915 σ. 333). Ἐν γαμηλίῳ ᾠματι Καταφυγίου Ὀλύμπου (Ἑστία 1883 ΙΕ', 359 ε) ὁ γαμβρὸς καλεῖ τὰ παλληκάρια τοῦ νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ πατήσῃ τρία χωριά : «κι' ἄσπρα ἂν πάρωμε, δικὰ σας θὰ ραί, | κόρη ἂν πάρωμε, δική μου θὰ ραί». —Μὴ συγκατατιθεμένων τῶν γονέων εἰς τὸν γάμον, σὺχ! σπανίως ἀπάγεται ἢ νέα (Λάσκαρη Λάστα σ. 114 κέ. Ἀκρόπολις φιλολ. 1888 σ. 791. Λονδουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 175. Πρβλ. καὶ *Καρκαβίτσα* Λυγερῇ σ. 103—4. β' ἐκδ. 1920 σ. 99—100). Ἐν Χιμάρᾳ ὁ ἀπάγων φέρει τὴν νέαν εἰς ἑτέρου χωρίου τὸν προῦχοντα, καὶ τίθεται ὑπὸ τὴν προστασίαν τούτου. Ἡ ἄρνησις τῆς προστασίας θεωρεῖται ἐπίμμεπτος (*Ζωγράφ. Ἀγ. Α'*, 207)]].

μενος ¹⁾. Ἐκ τῆς συνηθείας τοῦ ν' ἀνθίσταται ἡ νύμφη προήλθε καὶ ἡ παροιμία τραυᾶτέ με κι' ὥς κλαίω, κι' ἂν κλαίω τί σᾶς κάνω ; ²⁾ ἥτις δὲν λέγεται μὲν εἰς τοὺς γάμους, ὥς τινες ἐνόμισαν, ἀλλ' ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν προσποιουμένων ὅτι ἀρνοῦνται πράγμα τι, ὅπερ ἐκ καρδίας ἐπιθυμοῦσιν. Ὡς δὲ καὶ ἡ συμβολικὴ ἀγορὰ τῆς νύμφης (ἡ coemptio τῶν Ρωμαίων), περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁμιλοῦμεν, καὶ τὸ ἔθιμον τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, ὅτε οἱ ἄνδρες ἡγόραζον ἢ ἡρπαζον τὰς συζύγους αὐτῶν· ἐντεῦθεν παράστασις τις τούτου διετηρήθη ἐν τε τῇ σπαρτιατικῇ πολιτείᾳ ³⁾ καὶ ἐν Ρώμῃ ⁴⁾ πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνδρός· καίτοι δ' ἀπολέσαν σχεδὸν πᾶσαν συμβολικὴν σημασίαν σώζεται ἔτι αὐτὸ μόνον παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Βλάχοις ⁵⁾, τοῖς Κιρκασίοις ⁶⁾ καὶ εἰς πού ἄλλοις ⁷⁾.

Ἡ συνοδία τῆς νύμφης ἀπέρχεται ⁸⁾ ψάλλουσα θριαμβευτικῶς ᾄσματα ἐκ-

1) ΚΠ. Σόλλ. Η', 548. [Ἐν Ῥεβενχωρίοις Θεσσαλίας ὁ γαμβρὸς ἐμφανιζόμενος πρὸ τῆς πενθερικῆς οἰκίας ἐξέβαλλε μάχαιραν καὶ ὁρμῶν ἔφιππος παρὰ τὴν θύραν ἐκτόπα αὐτὴν ἢ τὰς κεράμους τῆς στεγῆς (Κατ' ἀνακοίνωσιν Κ. Β. Γιαννακοπούλου 1900)].

2) *Benizelon* Παροιμ. δημοῶδεις σ. 325 ἀρ. 592. *Wachsmuth* σ. 89. *Fauriel* τ. I σ. XXXV κέ. : «mais, en certains endroits, la douleur de la fiancée s'exprime par une formule d'usage, qui est devenue proverbiale, pour caractériser un chagrin de bienséance, à propos d'une chose que l'on désire au fond du cœur. Dans ce dernier cas, le paraganiphan dit au cortège venu pour chercher la fiancée : «Laissez-la donc, puis-je elle pleure». Alors celle-ci répond : «Emmenez-moi d'ici, et laissez-moi pleurer». Βλ. καὶ *W. Voyage en Syrie*, 27. [Κρητ. Ἀστὴρ 30 Ἀπρίλ. 1907 σ. 10 ἐν Κασσῶ]. Πρβλ. καὶ *Waitz Anthop.* I, 360. II, 388. Παραλλαγὰς τῆς παροιμίας εἰς τὸ ἀνέκδοτον μέρος τῶν Παροιμιῶν ἐν λ. κλαίω ἀρ. 57—9. 63—7]].

3) Βλ. *Schæmann Gr. Alterth.* I, 280. II, 561. [Ἐν Ἀρπαγῇ παρ' ἀρχαίοις : *Hermann Privaltalt.* σ. 272. *iv. Müller Gr. Privaltalt.* σ. 446 b. *Becker-Göll Char.* III, 368. *Roscher Juno u. Hera* σ. 76—7. Τοῦ αὐτοῦ *Lex.* I, 2100· πρβλ. καὶ 2264 κέ.]].

4) Πρβλ. *Festus* σ. 289 a καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρπαγῆς τῶν Σαβίνων παρθένων. [Ἐν *Marquardt Röm. Privaltalt.* I, 50]].

5) *Hahn* ἐνθ. ἀν. I, 196. *Dora d' Istria* Α' ἐπ. 3 τ. I σ. 38.

6) *Montemont* ἐν *Hist. des voyages* τ. V σ. 18.

7) [Ἐν Παρὰ Σλάβοις : *Zs. Ver. Volksk.* 1906 σ. 222 (πρβλ. καὶ *Ramnaud La Russie épique* σ. 93, ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ῥωσικοῖς ᾄσμασι πολλάκις γίνεται μναία τοῦ γάμου δι' ἀρπαγῆς τῆς νύμφης). Βουλγάροις : *Zs. Ver. Volksk.* 1915 σ. 333—7. Ἐν τῷ δουκάτῳ τοῦ Berg : *Αὐτ.* 1900 σ. 171. Ἐν Κορσικῇ : *Rev. trad. pop.* 1897 σ. 521. Ἐν Πολωνίᾳ (πραγματικῇ καὶ πλαστῇ) : *Waitz Anthop.* VI, 126, Μελανησίᾳ : *αὐτ.* σ. 633. Ἐν Ταττῇ : *Rev. trad. pop.* 1900 σ. 162. Παρ' ἀγρίοις καὶ ἡμιαγρίοις λαοῖς : *J. Lubbock Entstehung der Civilisation* κεφ. 3 σ. 85 κέ., ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους *αὐτ.* σ. 96 κέ. Γενικῶς περὶ τοῦ ἔθιμου βλ. *Gubernatis Usi nuziali* σ. 179—182 (ii, 15 : Il rapimento della sposa). *Waitz* ἐνθ. ἀν. I, 360. 516. *Peschel Volkskunde* σ. 235 κέ. *Dargun Das Mutterrecht und die Raufche*, Breslau 1883. *Rev. de l'hist. des relig.* 1903 τ. 47 σ. 85. 88. *Van Gennep* *αὐτ.* 1910 τ. 62 σ. 325. Βλ. καὶ *Arch. f. Religionswiss.* 1899 σ. 356]].

8) [Ἐν Μαλακοπῇ πρὸ τῆς μεταβάσεως ἐκ τόν οἶκον τοῦ γαμβροῦ, ἡ συνοδία ὤφειλε νὰ διέλθῃ πρὸ τῶν οἰκιῶν τοῦ παρανύμφου καὶ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ, ἐνθα προσεφέροντο εἰς τὴν νύμφην δῶρα (Ξενοφάν. Δ', 430). Ἐν Μεγαλοπόλει θεωρεῖται

φράζοντα τὴν χαρὰν ἐπὶ τῇ ἀρπαγῇ τῆς ὠραίας πέριδικας ¹⁾ ὑπὸ τοῦ χρυσοῦ αἵτου, ὡς εἰκονικῶς ἀποκαλοῦσι τὴν νύμφην καὶ τὸν γαμβρόν ²⁾. Ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οἱ τῆς νύμφης συγγενεῖς αἰτιῶνται τοὺς γονεῖς διότι ἀφήγουσιν οὕτω τὸ τέκνον των. Ἀνάθεμά σε, ἄδουσι πρὸς τὴν μητέρα τῆς νύμφης ἀπευθυνόμενοι,

Ἀνάθεμά σε, μάννα μου, καὶ σέν' καὶ τ'ς προξενιαῖς σου,
ποῦ κάλεσες τοὺς ξένους νὰ πάρουν τὸ παιδί σου,
νὰ πάρουν καὶ τὸ βιό σου, νὰ πιοῦν καὶ τὸ κρασί σου ³⁾.

Ὅταν εἰς ἄλλο χωρίον κατοικῇ ὁ γαμβρός, ἀναβαίνει ἡ νύμφη, ὡς καὶ ἡ λκιπὴ συνοδία, εἰς ἵππον, οὗ τὰς ἡνίας κρατεῖ νέος ἄγχος ⁴⁾. Ὁ Guys ἀνα-

κλὸν ἐπανερχομένη ἡ συνοδία νὰ σταυρώσῃ πρὸς τὸν δρόμον, ὅν ἠκολούθησεν ἐρχομένη (Ἀρχαῖ. Ἐπετ. 1903 σ. 78). Ὁμοίως καὶ ἐν Ζατούνῃ (Κατ' ἀνακοίνωσιν Κ. Κασιμάτη 1894)]].

1) [[Καὶ ὁ Θεόδωρ. Πρόδρομος (Ἀμάραντος ἐν Not. et extr. d. manuscrits VIII, 2 σ. 126) πρὸς πέριδικα καὶ κυπάρισσον ἐν ἀνακρεοντείῳ ἄσματι παραβάλλει τὴν νύμφην]].

2) Ὡς τοῖταις ταῖς αὐλαῖς, ὥς τοῖταις ταῖς πόρταις,
Ἡλιος ἔλαμψε καὶ αὐτὸς ἐμπήκε,
κόρην ἄρπαξε καὶ πίσω βγήκε.
(Χασιώτης σ. 14 ἀρ. 15. Πρβλ. καὶ ἀρ. 16).

Ἐπήραμε τὴν πέριδικα τὴν περταπλουμισμένην
καὶ ἀφήκαμε τὴν γειτονιά σου γόρρα ἀνταρμένη.
(Passow σ. 458 ἀρ. 622, 5. Bybilakis σ. 38. Ἐπίδαυρος Μελίσσης Κρητ. Μελίσσα 1878 σ. 62. [[1888 σ. 40. Πολίτου Ἐκλ. ἀρ. 144 B']]). Μικρὸν παραλλάσσει διστιχὸν παρὰ Jeannarakī σ. 202 ἀρ. 264· μετὰ τοῦτο ψάλλουσι καὶ γόρρα, τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο οὗ πολλὰ παραλλαγαί, [[ὡν ἀναγραφὴν βλ. εἰς Πολίτου Ἐκλ. 75 B']] τὸ ἀφηγούμενον περὶ τοῦ συλληφθέντος αἰχμαλώτου τριῶν ἡμερῶν γαμβροῦ, ὅστις μετὰ πολλῶν ἐτῶν δουλείαν μαντεύσων ὅτι νυμφεύεται ἡ σύζυγός του ἀναστενάζει, στέκεται τὸ καράδι καὶ ἀνευρίσκει εἰτα αὐτὴν (Jeannarakī ἀρ. 264. 265).

Ἐπήραμε τὴν ῥοδαρή, ἐποῦ 'κανε τὰ ῥόδα,
καὶ ἀφήκαμε τὴν γειτονιά σου γόρρα ἀνταρμένη.

Πρὸς τὴν μητέρα τῆς νύμφης :

Ἐπήραμε τὴν πέριδικα τὴν περταπλουμισμένην
καὶ ἀφήκαμε τὴν μάννα της κλιτὴ καὶ χολιασμένη.

(Ἰασεμίδης ἐν μεταφράσει τοῦ Ἐγχειριδίου τῆς θρησκείας καὶ μυθολογίας τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων τοῦ W. Stoll 1865 σ. 75).

Ποιὸς ἦταν ὁ προξενιτὴς ποῦ νὰ 'χε φάη κανέλλα,
π' ἀντάμωσε χρυσὸν αὐτὸν μὲ κάργια πελισιτέρα
ἡ πελισιτέρα ἦταν χρυσὴ καὶ αὐτὸς περιγραμμένος,
παίρνει νερό 'ς τὰ νύχια της καὶ χιόνι 'ς τὰ φτερά της.

(Χασιώτης σ. 45 ἀρ. 20).

3) Χασιώτης σ. 45 ἀρ. 21.

4) [[Ἐν Κύπρῳ ὁ γαμβρός θέτει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὴν νύμφην εἰς τὰ ὀπίσθια τοῦ ἵππου του (Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 728)]].

φέρει δτι εἰς πολλὰ χωρία ἡ νύμφη φέρεται ἐπὶ ἄρματος συρομένου ὑπὸ βουδάλων ¹⁾, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐσυνήθιζετο ²⁾.

Ἡ συνοδία προχωρεῖ ἐν μεγάλῃ πομπῇ ³⁾, καὶ ἐν τῷ ἤχῳ πολλῶν μουσικῶν ὀργάνων ⁴⁾, περίεργον παρουσιάζουσα θέαμα, δταν μάλιστα κατέρχεται

1) *Guy's Voy. littér. en Grèce I*, 267 : « Dans les villages et à la campagne, la mariée est conduite, au son des instrumens, sur un charriot trainé par des buffles ». [[Βλ. καὶ Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 183. 188. Θρ. Ἐπετ. 1897 σ. 194]].

2) *Πανσαν*, Θ', γ', 1 : « Ἦσαν ἐφ' ὅτῳ δὴ πρὸς τὸν Δία ὀργισμένην ἐς Εὐβοιάν φασιν ἀναχωρῆσαι· Δία δὲ ὡς οὐκ ἔπειθεν αὐτήν, παρὰ Κιθαιρῶνα λέγουσιν ἔλθειν θυναστεύοντα ἐν Πλαταιαῖς τότε· εἶναι γάρ τὸν Κιθαιρῶνα οὐθενὸς σοφίαν ὑστερον· οὗτος οὖν καλεῖται τὸν Δία ἄγαλμα ξύλου ποιησάμενον ἄγειν ἐπὶ βοῶν ζεύγους ἐγκεκαλυμμένον, λέγειν δέ, ὡς ἄγοιτο Πλαίταιαν τὴν Ἀσώπου· καὶ ὁ μὲν ἔπρασσε κατὰ τὴν παραίνεσιν τοῦ Κιθαιρῶνος. Ἦρα δὲ ἐπέπυστό τε αὐτίκα, καὶ αὐτίκα ἀφίκετο. Ὡς δὲ ἐπλησίαζε τῇ ἀμάτῃ, καὶ τοῦ ἀγάλματος τὴν ἐσθῆτα περιέρρηξεν, ἤσθη τε τῇ ἀπάτῃ ξόανον εὐροῦσα, καὶ διαλλαγὰς ποιεῖται πρὸς τὸν Δία ». Τὸν μῦθον τοῦτον παρέλαθεν καὶ ὁ Πλανούδης εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ συγγραφέντα βίον τοῦ μυθογράφου Αἰσώπου.

3) *Guy's* ἐνθ. ἀν. σ. 254 : « On voit aujourd' hui, dans la marche des Grecs, la même pompe, le même cortège, et la même musique. Elle est ouverte par des danseurs, par des instrumens, et par des chanteurs qui entonnent l' épithalame. La mariée, chargée d'ornemens, les yeux baissés, et soutenue par des femmes, ou par deux de ses proches parents, marche avec une lenteur affectée qui doit la gêner beaucoup. On s' empresse jusqu' à l' impatience pour la voir ». *Πανσαν* Κρητης σ. 166 (δ' ἐκαστ. σ. 12—13).

Κι' ἐφθαρ' ἐκεῖ συνοδία τὴν τὴν ἑμπρὸς καὶ κατόπιν
ἔπλεον πλῆθος πολὺ γυναικῶν καὶ λαμπροὺς ἡμίονους,
οὓς τῶν ἀνδρῶν αἱ παλάμαι ἄρρει μετὰ τάχους ἐποιοῦν,
πλήττους μ' ἦσαν ἰσόποιν τὰ νῶτα κτηνῶν ροημόνων.
Ἐφερον πέπλους μετὰξῃς μὲ χρῶμα πορφύρας αἱ νέαι,
κι' ἅπαντες ἄσματα ἦδον, ὑμνοῦντες συζύγων τὴν πίστιν,
ὄλβιον ἔρωτος τέλος καὶ γῆρας λευκαῖνον τὰς τοίχας.

Buchon σ. 228—9 : « je distinguai une cinquantaine d' hommes à cheval, puis d' autres hommes à pied rangés autour d' une bannière flottante ; un nombreux cortège des femmes terminait la marche ». σ. 238 : « Douze gardiens, choisis dans la famille de la mariée, sont chargés de l' accompagner et de la confier au mari, ainsi que l' eût fait la mère, aussitôt que la cérémonie religieuse qui suit l' arrivée du cortège est accomplie. Le cortège, deployant la même pompe qu' à son arrivée, emmène aussi la fiancée et ses douze gardiens dans le village et à la demeure du marié ».

4) *Wachsmuth Das alte Griechenl. im neuen* σ. 93. [[Ἡ συνοδία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν ἄσμασι καὶ ἤχῳ αὐλῶν ἐπορεύετο :]] *Πρβλ.* Ἰλιάδ. Σ, 494—5. [[*Πολυδ.* Δ', 80. *Schæmann Gr. Alt.* ² II, 558. *Περὶ ἀγωγῆς νύμφης παρ' ἀρχαίοις βλ.* *Becker-Göll Charicl.* III, 370 κέ. *Iv. Müller Gr. Privatalt.* 446 b. *Hermann Privatalt.* 272 κέ. Παρὰ Ῥωμαίοις συνοδία φέρουσιν τὴν νύμφην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ μετ' αὐλητῶν καὶ ζαφρούχων : *Marquardt Röm. Privatalt.* I, 50—51. Πομπή γαμήλιος καὶ ἄσματα παρ' Ἑβραίοις : *Herzog Realenc.* III, 664]].

ἐξ ὁρέων ¹⁾). Ὅταν εἶναι νύξ, καὶ τοῦτο συνήθως συμβαίνει καθ' ἣν περίστα-
σιν ἢ τοῦ στεφανώματος ἱεροτελεστία τελείται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης,
προπορεύονται δαδούχοι ²⁾), ὥπως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τὸ φῶς δάδων
ἦγον γάμους ³⁾). Ἐν δὲ τῇ Κερασσοῦντι ἔταν ἡ νύμφη πηγαίνῃ εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν, προπορεύεται γραῖά τις γυνὴ λαμπαδηφοροῦσα, παραμάννα ἢ παρα-
νύμφισσα καλουμένη ⁴⁾· νομίζομεν δὲ ὅτι καὶ αἱ κατὰ τοὺς γάμους ἀπτόμεναι
λαμπάδες ἔχουσιν τινὰ ἀναλογίαν πρὸς τὰς δάδας τοῦ ὑμεναίου ⁵⁾). Ὁ Guy's

1) Βλ. Ἰόνιον ἀνθολογίαν σ. 400. Ζαμπελίου Ἄσπ. θυμ. σ. 753. *Tomaseo Canti-
popol.* IV, 135. *Passow* σ. 335 ἀρ. 456 :

Θωρεῖς ἐκεῖνο τὸ βοννὸ ποῦ ναι ψηλὸ καὶ μέγα ;
ἀπὸ 'κει κατεβάσανε τῆς ὀρφανούλας γάμο,
μὲ τετρακόσια δυ' ὄργανα, μὲ χίλιους συμπεθέρους·
οἱ συμπεθέροι 'ς τὰ χροσὰ κι' ὅλοι καβαλαροῖ,
κ' ἡ νύφη 'ς τὰ μεταξωτά, γαμπρὸς 'ς τὰ κατηφένια.

Πρὸλ. καὶ ΚΗ. Σὺλλ. Ζ', 224 β.

2) Guy's ἐνθ. ἀν. : «Le brillant flambeau de l' hyménée, ce flambeau, si
connu, si célèbre,... n' a pas été oublié par les Grecs modernes. On le porte
devant les nouveaux époux, et dans la chambre nuptiale, où il brûle, jus-
qu' à ce qu' il soit entièrement consumé. Ce serait même un mauvais présage,
s' il venoit à s' éteindre par quelque accident. On s' occupe-t on avec autant
de soin que les Vestales en avoient pour le feu sacré. » (Βλ. καὶ *Mathieu* I. a
Tranquie et ses différents peuples 1857 II, 201). Κρατὶς δὲ Ὁ *Ψαχμακὶ* (12. αὐ.)
θεωρεῖ ψευδῆ τὰ ἀνωτέρω τοῦ Guy's. ἔστι καὶ μέρη τοῦ γυν. εἰς πολλὰ μέρη ἐπικρατεῖ ἡ
ταύτη συνήθεια.

3) Ἰλιάδ. Σ, 492 :

Νύμφας δ' ἐκ θαλάμων δαΐδων ἔπυ λαμπρομέναν
ἡγήεον ἀνὰ ἄστυ, πολὺς δ' ὑμέταιος ὄρωρε.

Βλ. καὶ Ἀριστοφάν. Εἰρήν. 1317 κλπ.

4) Πανδώρα Θ', 511. [[Ἐν Ἀνδρῷ παρανύμφη ὀνομάζεται ἡ συνοδαύουσα τὴν νύμφην
παρθένος (*Dieterich Sprache u. Volksüberl. d. südl. Sporaden* σ. 232), *παροῦνυμφοι*
δὲ ἐν Πογώνι· Ἡπειροῦ αἱ συνοδεύουσαι τὴν νύμφην τρεῖς γυναῖκες, αἵτινες παραμένουσιν
ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ μέχρι τῆς ἐπαύριον τοῦ γάμου (*λαμπρίδου Ἡπειρ. μελετ. Ζ',
23—4*· *φυλάκτριαι* ἐν Κουρέντοις : αὐτ. Γ', 57). Ἐν Ἀμιοφ̄ παρανυφσάδες αἱ ἔφιπποι
πεπλοφοροῦσαι γυναῖκες καὶ παρθέναι αἱ συνοδεύουσαι τὸν γαμβρὸν κατὰ τὴν εἰς τὴν
οἰκίαν τῆς νύμφης μετάδασίν του (*Δελτ. Ἰστ. Ἑτ. Α', 530*), *παρασιτόλια* δ' ἐν Μακεδονίᾳ
δύο οἰγῶσαι καὶ ἀκίνητοι παρθέναι ἑκατέρωθεν τῆς νύμφης ἱστάμεναι εἰς τὸ *τυφροστόλι* (Ἑθν.
Ἀγ. 1901 σ. 140)]].

5) Λαμπάδας μεταχειρίζοντο εἰς τοὺς γάμους τῶν καὶ οἱ Ρῶμαί (Πλουτάρχ. Κεφαλ.
Ρῶμ καταγρ. 2). [[Ἐν Κωνστ. Πορφυρογεννήτου Ἐκθ. βασ. ταξ. σ. 204, 20. 208, 18
Bonn γίνεται μνεῖα κηρῶν κατὰ τὴν στέφιν. Κηροὺς ἀναφέρει καὶ Ἀκολουθία τοῦ γάμου
ἐν κώδ. Ἑθν. Βιβλιοθ. ἀρ. 849 τοῦ 12' αἰ. : «καὶ δίδωσι (ὁ ἱερεὺς) αὐτοὺς (γρ. αὐτοῖς,
τοῖς νεονύμφοις) κυροὺς ἀπτομένους» (φ. 1). «εἰτα ἀλλάσσουν ἐκ τρίτου (τοὺς δακτυλίους),
ὁμοίως καὶ τὰ κηρία» (φ. 1 β). «Εἰσέρχονται ἐν τῷ ναφ̄ μετὰ κηρῶν ἀπτομένων, προπο-
ρευομένου τοῦ ἱερέως μετὰ θυμιατοῦ» (φ. 5). Δάδες παρ' Ἑβραίοις : *Herzog Realenc.
f. protent. Theol.* III, 664. Γενικῶς : *Hock Gr. Weihegebräuche* σ. 111. *Samter
Geburt, Hochzeit u. Tod* σ. 75. Λαμπάδες ἰσομεγέθεις ἀναστήματι ἐν Ἰκαρίᾳ : *Σταμα-*

ἀναφέρει προσέτι ¹⁾ ὅτι εἶδε σωζομένους εἰς τοὺς ἐλληνικοὺς γάμους τὰς ἀρχαίας λαμπαδηδρομίας ²⁾, παρεξηγήσας ἰσως παιδαριώδη τινὰ παίγνια τῶν φερόντων τὰς δᾶδας.

Καθ' ὁδὸν ψάλλουσι τὰ κατωτέρω ᾠσματα, ἀναλογοῦντα πρὸς τῶν ἀρχαίων τὸν ὕμναιον, ὅστις ἐπίσης καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει ἐψάλλετο ³⁾.

Ἐδᾶ ᾗς τὸν ἐξεκινισμό, τρεῖς ποταμοὶ κινουῖσι,
ὁ γεῖς ὑπάει ἀνατολή, κί' ἄλλος ὑπάει δύση
κί' ὁ τρίτος ὁ καλύτερος σὲ περιβόλι μπαίνει,
ποτίζει δένδρ' ἀρίθμητα, μηλιάς καὶ κυπαρίσσια,
μὰ μιὰ μηλιά, γλυκομηλιά δὲν σώνει νὰ ποτίσῃ.
Κινᾷ ἡ μηλιά καὶ φύγεται ⁴⁾ καὶ κυτρινοφυλλιάζει.
Ἄλλη μηλιά τήνε θωρεῖ, κί' ἄλλη μηλιά τῆς λέγει
«Μηλιά, εἰντά ᾗς καὶ φύγεσαι καὶ κυτρινοφυλλιάζεις;
Μηλιά, νερὸ σοῦ λείφθηκε ἡ κλῶνος σοῦ τσακίσθη;
—Μηδὲ νερὸ μοῦ λείφθηκε γῆ κλῶνος μοῦ τσακίσθη,
μ' ἀνδρόγυνον ᾗς τὸ βλάβισμον ⁵⁾ ᾗς τῇ ῥίζα μου εὐλογήθη
κ' ἐμνώξασι ᾗς τοὺς κλῶνας μου νὰ μὴ ξεχωρισθοῦσι,
καὶ τώρα ξεχωρίζονται καὶ αὐτοὶ θὰ μαραθοῦσι» ⁶⁾.

ἰσχυρὸν ἱκανοῦται σ. 109. Ἐν Σαλαμίνι, κατασκευάσας τὴν ἐκτακτικὴν τοῦ γάμου κατὰ τὴν ἐπισκεψὶν τοῦ γαμβροῦ μεθ' ἀπάσῃ τῇ συντεταγμένῃ αὐτοῦ συνοδίᾳ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μελλονύμφου καὶ μετὰ μικρὰν θρησκευτικὴν ἱερουργίαν, προσέφερε αὐτῇ ἡ πενθερά τὰ νομισμένα δῶρα, ἐν οἷς ἐπρώτῃσι μεγάλῃ λαμπρᾷ κεκοσμημένη διὰ διαφόρων ποικιλοχρῶν ταινιῶν καὶ τεχνητῶν ἀνθέων κίτρον (Ξενοφ. Β', 285). Δᾶδας ἀνημμένους προσφέρει καὶ ἐν Πογώνι Ἡλείου ἡ κουμπάρα τῇ νύμφῃ κατὰ τὴν εἰσοδὸν αὐτῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ἃς ἡ νύμφη ῥίπτει μετ' ὀλίγον εἰς τὸν κλῖβανον (Λαμπίδου Ἡ. εἰρ. μελετ. Ζ', 24)].

1) *Guys* ἐνθ. ἀν. σ. 229: «J' ai vu jouer encore, à un mariage grec, un jeu très ancien, qui se faisoit aux noces les plus distinguées. On portoit, en courant, des flambeaux et des torches jusqu' au but convenu entre les acteurs; celui qui laissoit éteindre sa torche perdoit et payoit l' amende imposée par le Roi du jeu, au profit de celui qui portoit son flambeau allumé jusqu' au bout de la carrière».

2) Ἡροδότ. Γ', 105. Η', 98. Σχολ. Ἀριστοφ. Βατρ. 131. Ἑτυμολ. μ. λ. Δαήρ. Ἀποκρατίων λ. Λαμπάς. Πλάτων Πολιτ. σ. 328. [[*Pauly - Wissowa Realenc.* XII, 1 στ. 569—577 καὶ τοὺς αὐτόθι ἀναφερομένους συγγραφεῖς]].

3) Φωτ. Βιβλιοθ. κώδ. 239 σ. 321. Πρβλ. Ἰλιάδ. Σ, 490. Εὐστάθ. εἰς Ἰλιάδ. Ε, 420. Πολυδεύκ. Γ', 41. Ἡσιόδ. Ἀσπ. Ἡρ., 273. Κατὰ τὸν Ἀριστοφάνην συνέχαιρον καὶ στυγνῶν οἱ ἀπαντῶντες νυμφικὴν συνοδίαν, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν εἰς πολλὰ μέρη γίνεται: «ἐὺφημεῖν χρή καὶ τὴν νύμφην ἔξω τινὰ δεῦρο κομίζεῖν, | δᾶδας τε φέρειν, καὶ πάντα λαῶν εὐχαῖραι καὶ κίκαλεῦν» (Εἰρ. 1317).

4) ξηραίνεται.

5) παράνομον.

6) Ἰασομίδης ἐνθ. ἀν. σ. 75—6. [[Παραλλαγὰς τοῦ ᾠσματος τοῦτου βλ. εἰς Πολύτου Ἑκλ. ἀρ. 127 σ. 292 α' ἐκδ. 325 κέ. β' ἐκδ.]]. Τὴν ἰδέαν περὶ τοῦ ξηρανθέντος δένδρου

Πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐξῆς ἂν πολὺ ἀπέχουσιν αἱ οἰκίαι :

- Ἡ Ἀγαπὴ μ' ἀπάντηξε κ' ἐδεονομούρισέ με ¹⁾.
 — Ποῦ πάεις, ψεύτη τοῦ φιλιοῦ καὶ κομπωτὴ τ'ς ἀγάπης,
 — Ἄν ἤμουν ψεύτης τοῦ φιλιοῦ καὶ κομπωτὴς τ'ς ἀγάπης,
 πῶς μοῦ δωκες τὰ χεῖλη σου κ' ἐγλυκοφίλησά τα ;
 — Κι' ἂν σοῦ δωκα τὰ χεῖλη μου κ' ἐγλυκοφίλησές τα,
 νύχτιά 'το ποιὸς μᾶς ἔβλεπε, κι' αὐγὴ ποιὸς μᾶς ἐθώρχει ;
 — Τ' ἄστρον τ'ς αὐγῆς τὸ λαμπυρὸ ἐκεῖνο μᾶς ἐθώρχει,
 καὶ τ' ἄστρον ἐχαμήλωσε καὶ τό πε τοῦ θαλάσσου
 καὶ τὸ θαλάσσι τοῦ κουπιού, καὶ τὸ κουπὶ τοῦ ναύτη,
 κι' ὁ ναύτης τὸ διαλάλησε 'ς ὅλην τὴν οἰκουμένην.
 Κόκκινο χεῖλι ἐφίλησα κ' ἔβασπε τὸ δικό μου
 καὶ 'ς τὸ μαντῆλι τό συρα κ' ἔβαψε τὸ μαντῆλι,
 καὶ 'ς τὸ ποτάμι τό πλυνα κ' ἔβαψε τὸ ποτάμι,
 καὶ τὸ ποτάμι πήγαινε 'ς ὁμορφο περιβόλι,
 ποτίζει δέντρ' ἀρίθμητα, μηλιάς καὶ κυδωνίταις,
 μὰ μιὰ μηλιά, γλυκομηλιά δὲν φτάνει νὰ ποτίσῃ.
 Κινᾷ ἡ μηλιά καὶ φύγεται καὶ κίτρινο φύλλαζει,
 κι' ἄλλη μηλιά τήνε ῥωτάει ἀπ' ἄλλο περιβόλι :
 — Τ' ἔχεις, μηλιά, καὶ φύγεσαι καὶ κίτρινο φύλλαζεις ;
 μηλιά, νερὸ σοῦ λείφθηκε ἡ κλωνὸς σου τοῦ κίτρου ;
 γι' ἀνδρόγενο 'ς τὸ βλάνιμο 'ς τὴν γαῖαν σου ἐλογήθη ;
 — Μηδὲ νερὸ μοῦ λείφθηκε... κτλ. ὡς ἀνωτέρω ²⁾.

Ὅταν πλησιάζωσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ᾄδουσι συμβουλευόντες τὴν νόμφην :

Αὐτοῦ ποῦ ζύγωσες νὰ μπῆς,
 Ἥλιος φεγγάρι νὰ φανῆς ³⁾.

ἀποτεινόμενοι δὲ πρὸς τὴν οἰκίαν ᾄδουσι :

Παραθυράκια μου χουσά, παρμάκια μ' ἀσημένια,

ἐκ τῆς ἀθετήσεως τῶν ὑπ' αὐτὸ δοθέντων ὀρκων ἐξέφερε καὶ ὁ ποιητὴς Ἀχ. Παράσχος ἐν τῷ ποιηματίῳ «Ἀναμνήσεις» (ἐν Εἰρην. Ἀσωπίου Ἀττικ. ἡμερολογ. 1866 σ. 175. Πλατάρχου) Παρνασσός 1868 σ. 610). Τὸ ᾄσμα σκοπεῖ νὰ ἐμπνεύσῃ ἀμοιβαίαν πίστιν καὶ ἀγάπην εἰς τοὺς νεονύμφους, δεικνύον εἰκονικῶς τὰ κακὰ τῆς παραβιάσεως τοῦ ὀρκου τῶν.

1) μὲ ἐπέπληξε παραπονουμένη.

2) Ἰασεμίδης αὐτ. σ. 76. [[Πολίτου Ἑκλ. ἀρ. 125. 126. 127]]. Τὰ δύο ταῦτα ᾄσματα πολλάκις συγχέονται, ὥς φαίνεται καὶ ἐν Χρυσολλίδι (τ. Β' σ. 753), ἐνθα ἀτελεῖ ἐδημοσιεύθησαν. Οἱ δὲ στίχοι οἱ ἐκφράζοντες τὴν μεγάλην πορφυρότητα τῶν χειλέων τῆς ἐρωμένης διὰ τρόπον ὅλως εἰς τὴν ἀσιατικὴν ποίησιν ἰδιάζοντος, ἀπαντῶσι καὶ εἰς ἕτερον δημοτικὸν ᾄσμα (Fauriel II, 98. Passow σ. 357 ἀρ. 476). [[Πρβλ. καὶ τὴν σημείωσιν εἰς Πολίτου Ἑκλ. ἀρ. 126]].

3) Χαιώτης σ. 48 ἀρ. 30.

δεχθῆτε τὴ νυφοῦλά σας ποῦ ἔρχετ' ἀπ' τὰ ξένα,
 ποῦ ἔρχετ' ἀπ' τὴ μάννα της πολλὰ θαρραπαμένη,
 ποῦ ἔρχετ' ἀπ' τ' ἀδέρφια της πολλὰ θαρραπαμένη ¹⁾).

Ἀκολούθως δι' ἁσμάτων προσκαλοῦσι τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ γον
 αὐτοῦ νὰ ἐξέλθωσιν ὅπως ὑποδεχθῶσι τὴν νύμφην.²⁾ :

Ἐβγα, κυρὰ καὶ πεθερά,
 γιὰ νὰ δεχτῆς τὴν πέροδικα,
 νὰ τὴν ἰδῆς πῶς περπατεῖ,
 πῶς περπατεῖ λεβέντικα
 ἔχει τὴ μέση της λιανὴ
 σὰν τὸ καθάργιο τὸ βεργί,
 ἔχει καὶ τὸ κορμάκι της
 σὰν κυπαρίσσι ψηλωτό ³⁾.

1) Ἐφημ. Φιλομ. τ. ΙΖ' σ. 1756. Πανδώρα Κ', 113.

2) [[Ἐν Ἀμφίσσῃ, ὅτε φέρουσι τὴν νύμφην ἐξ ἄλλου μέρους, ἐπιπλὸς τις, προτρέχων
 τῆς συνοδείας, φθάνει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ δίδει εἰς τοὺς οἰκείους τὴν εἰδησιν
 ὅτι ἔρχεται ὁ γαμβρός μετὰ τῆς νύμφης, τοὶ δὲ οἰκεῖοι τότε φιλοδωροῦσιν αὐτόν, τὸν σπα-
 ριάτην (Ἐφημ. Φιλομ. 1857 τ. Κ' σ. 1949). Ἐν Καρυστῶν Τερνάδου, ὅτε ἡ συνοδεία τοῦ
 γαμβροῦ διακινεῖται πρὸς παρακλήσιν τῆς νύμφης, ἀποσπῶνται ἐξ αὐτῆς οἱ συχαριῆται,
 ἔφιπποι, ἢ πεζοὶ ἐάν ἡ ἀπόστασις εἴη μακρά, καὶ σπεύδουσι νὰ συγχαρῶσι τὴν οἰκογέ-
 νειαν. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τότε τῆς νύμφης προσφύονται εἰς αὐτοὺς μανθ' ἑλιν λευκὸν καὶ οἶνον,
 ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπηναιχόμενοι καὶ νῶσι καὶ τοὺς λοιποὺς (Ἰακ. ἀνακρίωνται Κ. Β. Παννακ-
 πούλου 1900). Πρβλ. καὶ Θρ. Ἐπ. 1893 σ. 191]].

3) Χαιρώτης σ. 48 ἀρ. 31. [[Ἐφ. καὶ Ἐθ. Ἀγ. 1901 σ. 157]]. Ἀλλαχοῦ λέγοντα
 καὶ τὰ ἐξῆς ἅσματα :

Πρόβαλε, μάννα τοῦ γαμβροῦ καὶ πεθερὰ τῆς νύμφης,
 νὰ ἰδῆς τὸν ἀκριβό σου γιυό καὶ τὴ χρυσὴ σου νύφη.

(Ἰασεμίδης ἔνθ. ἀν. σ. 76)

Πρόβαλε, μάννα τοῦ γαμβροῦ καὶ πεθερὰ τῆς νύμφης,
 ν' ἀποδεχτῆς τὸ νιό γαμπρό καὶ τὴν καινούργια νύφη.

— Χίλια καλῶς ἐκόπιασε τὸ ξένο 'ς τὸ χωριό μας,
 κ' ἐμεῖς τὸ καμαρώνομε σὰν νὰ τον ἐδικό μας.

(Jeannarakī σ. 204)

Παρέβγα, μάννα τοῦ γαμβροῦ καὶ πεθερὰ τῆς νύμφης,
 νὰ ἰδῆς τὸν πεπαρό σου γιυό, τὴν πεπαρὴ σου νύφη.

— Νύφη, κι' ἂν εἶς ἀρχόντισσα, κι' ἂν εἶς ἀρχοντοπούλα,
 ὡῆξε φλωριά 'ς τὴν πόρτα σου, λογαίρα 'ς τὴν αὐλή σου.

(Μάνης)

Sortez, sortez, heureuse belle-mère

pour recevoir cette jolie perdrix,

qui s'avance avec pas léger et cœur léger,

et vient se placer dans une jolie cage,

où elle chantera et chantera mélodieusement,

de manière à vous donner longue joie

et à ce que vous vous félicitez de votre bonheur, etc.

(Buchon σ. 239)

ἀποτείνουσι δὲ καὶ συμβουλὰς πρὸς τὴν νύμφην περὶ τοῦ τρόπου τῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς γονεῖς τοῦ συζύγου τῆς καὶ ἐν γένει περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου ¹⁾). Ἐνταῦθα δ' ἀνάγεται καὶ ἡ παροιμία *Νύφη μου, ὄχι καθὼς ἔμαθες, ἀλλὰ καθὼς ἤρθες* ²⁾), νοοῦσα ὅτι πρέπει νὰ συμμορφωθῇ καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὰς συνηθείας τῆς νέας τῆς οἰκογενείας.

Εἴσοδος εἰς τὴν νέαν οἰκίαν. Κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ τελοῦνται πολλαὶ συμβολικαὶ πράξεις ³⁾ σκοποῦσαι νὰ ὑπομνήσωσιν αὐτῇ τὰ καθήκοντα, ἅτινα εἰς τὸ ἐξῆς ἀναλαμβάνει. Τὰς τοιαύτας πράξεις περιγράφομεν ἐνταῦθα, ὡς εἰς διαφόρους τόπους συνηθίζονται.

Ἐν Ζαχορίῳ συντρίβουσι τὸ σάγμα τῆς ἡμιόνου, ἐφ' ἧς ἐφέρετο ἡ νύμφη ⁴⁾.

- 1) Ἐδῶ ποῦ ῥθες, νυφοῦλα μου, ὅδ' ἔς τὰ πεθερικά σου,
οὖν κυπαρίσσι νὰ σταθῇς, οὖν βέργα νὰ λυγίσῃς,
οὖν μαιοτραπᾶς βενέτικος νὰ μᾶς συγροκεράσῃς.
Γιὰ τίμα τὴν τὴν πεθερά, νὰ σαι καλὴ νυφοῦλα,
γιὰ τίμα τὸν τὸν πεθερό, νὰ σαι καμαρωμένη,
τίμα τ' ἀνδρός σου τὴ σειριὰ νὰ σαι καμαρωμένη.

(Ἐφημ. Φούρη καὶ Πανδώρα ἐνθ. ἀν.)

Ἔμπα, νύφη, ἔς τὸ κρεῖττον
πάρε μῆλο, πάρε ὄσιν,
πάρε ὁσοῦν σιγαῖται,
τὸ ὁσοῦν τὴν πεθερά σου
νὰ ὁρῶς ἔς τὸν πεθερό σου,
ἀντροδέσφι ἀντροξαστέρεσι.

(Χασιώτης σ. 48 ἀρ. 32)

Ἐβγα, μανφοῦλα τοῦ γαμπροῦ καὶ πεθερά τῆς νύμφης,
νὰ ἰδῇς τὸν ἀκριβό σου γυνό, μὰ πέρικα ποῦ φέρνει.
— Καλῶς ἦρθε κ' ἡ ἀνοιξη, τ' ὁμορφο καλοκαῖρι,
καλῶς ἦρθε κι' ὁ νιόγαμπρος μὲ τὸ χρυσό του ταῖρι.
Νύφη μου, ξάστερο νερό καὶ ξέλαμπρο φεγγάρι,
τὸ ἱταῖρί σου ναι ζηλευτό κι' ὁμορφοπαλληκάρι.
Ἐς τὸ σπίτι τὸ πεθερικό, ἔς τὴν γειτονιά ποῦ ἦρθες,
οὖν κυπαρίσσι νὰ σταθῇς, οὖν δέντρο νὰ ῥιζώσῃς,
καὶ οὖν μηλιά γλυκομηλιά ν' ἀνθίσῃς, νὰ καρπίσῃς,
νὰ κάμῃς τοὺς ἐννιά ἔγινους καὶ μὰ γλυκομηλίτσα.
Ἄν θέλῃς, νύφη, νὰ χαρῇς μέσ' ἔς τοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι,
ῥῆξε φλωριά ἔς τὴν πόρτα σου, κι' ἀσῆμι ἔς τὴν αὐλή σου
καὶ ἔς τὰ πορτοπαράθυρα ῥῆξε μαργαριτάρια.

(Ἀλαγονίας. ΚΠ. Σύλλ. Η', 505, 30. [[Πρβλ. καὶ Πολίτιον Ἐκλ. 145]]).

2) Βενιζέλου Παροιμ. σ. 173, 71. [[ΠΠ. νύφη 40. Πρβλ. καὶ βρίσκω 8 τ. Γ' σ. 268]].

3) Πρβλ. ἐκτός τῶν ἐνταῦθα ἀναφερομένων ἀρχαίων ἐθίμων Πλουτάρχ. Γαμ. παραγγ. 1. 2. 27. Ρωμαϊκ. κεφάλ. 1. 2. 87. [[Βλ. καὶ Hermann Privatalt. σ. 275. 276. Πράξεις κατὰ τὸν γάμον συμβολικὴν ὑποχρύπτουσαι ἔννοιαν ἐν Γαλλίᾳ: Nore Coutumes etc. σ. 7]].

4) Ι. Λαμπροῦδου Ζαχοριακά σ. 183.

κατὰ Πλούταρχον ¹⁾ «ἐν Βοιωτίᾳ καίουσιν πρὸ τῆς θύρας τὸν ἄξονα τῆς ἀμάξης, ἐμφαίνοντες δεῖν τὴν νύμφην ἐμμένειν ὡς ἀνηρημένου τοῦ ἀπάξοντος» ²⁾).

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, κοσμοῦσι τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ὅπως καὶ παρ' ἀρχαίοις, διὰ φύλλων λεμονέας, πορτοκαλέας, μύρτου καὶ δάφνης· ἐκτὸς τούτων θέτουσιν εἰς τὴν κλίνην στεφάνους ἐκ βάτου καὶ ἄρτους· ἐννοοῦσι δὲ διὰ μὲν τῶν φύλλων ὅτι τῶν νεονύμφων ἡ ἀγάπη πρέπει νὰ εἶναι εὐώδης ὡς αὐτά, διὰ δὲ τῆς βάτου τὴν πολυγονίαν καὶ διὰ τοῦ ἄρτου τὴν εὐτυχίαν ³⁾).

Ἡ πενθερὰ παρουσιάζει τῇ νύμφῃ ἐν πινάκιον περιέχον μέλι, διὰ τοῦ ὁποίου αὕτη χρίει ἐμβάπτουσα τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὴν θύραν τετράκις τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ σταυροειδῶς σχηματίζουσα· τοῦτο δὲ ἐννοεῖ ὅτι ἡ νύμφη πρέπει νὰ ᾗ προσηγνὴς καὶ γλυκεῖα ὡς τὸ μέλι ⁴⁾). Ἐν Κρήτῃ

1) Πλούταρχ. Κεφαλ. Ρωμ. καταγρ. 29. [[Βλ. καὶ *Becker-Göll Charicl.* III, 372]].

2) [[Ἐν Καρυαῖς Καθακλῇ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια νὰ θραύσῃ τὸν ἄξονα τῆς ἀμάξης, ἐφ' ἧς ἐπέβαινον οἱ νεόνυμφοι (*Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 185*). Ἐν Σαράντῃ Ἐκκλησίᾳς ἐκλεπτον τὸν ζυγὸν ἢ ἓνα τῶν τροχῶν, ὃν παρέδιδον ἀντὶ ἀμοιβῆς (Θρακ. Ἐπ. 1897 σ. 191). Ἀλλὰ καὶ οἰονδήποτε ἄλλο ἀντικείμενον ἐκλεπτον οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ἐκ τῆς οἰκίας τῆς νύμφης, κατὰ συνήθειαν ἀναφερομένην ὑπὸ *L. Viola* ἐν *Παρνασσῷ* 1880 Δ', 266, διότι ἐνόμισαν ὅτι συναποκομίζουσα ἡ νύμφη ἐν οἰονδήποτε ἀντικείμενον, μετέφερε «τὴν εὐτυχίαν, τὴν γαῖαν καὶ τὴν εὐεστίαν ἀπὸ τῆς μιᾶς οἰογενείας εἰς τὴν ἄλλην». Ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ γάμου κατὰ τὰς ἐπισκέψεις τοῦ γαμβροῦ εἰς τὰς συγγενεῖς οἰκίας, οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν ἐκλεπτον ὅρθησας, νήσους καὶ ἰνδιάνους, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἔτινον (*Κοττά 1882 ΙΔ', 595*). Ἐν Ἑρμούπολιν οἱ σταθίζοντες τὸν γαμβρὸν ἤρπασαν πρᾶγματά του μεταχειρισμένα, ὅσον καπνοσφύγγας, καμβολόγια κ.τ.τ. (*Ξενοφάν. Γ'*, 169)]].

3) *Λουκουμίζ. σ. 28*.

4) Αὐτ. σ. 29. *Buchon* σ. 238. *Παροικισμὸς* σ. 95. [[*Ross Erinnerungen* σ. 60. ΔΙΕ Α', 131 (ἐν Βυσοῦ καὶ Καλαδρύτων). Ἐν Κρήτῃ βλ. Λαογρ. Σύμμ. Β', 240, 3. Ὁμοίως ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίας διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἡ νύμφη ἔχριε σταυροειδῶς τὸ ἀνώφλιον, τὰς δύο πλευράς καὶ τὸν οὐδὸν τῆς θύρας τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ, οὗτος δὲ διὰ μαυρομάτικου μαχαιρίου ἐχάρασσε τρίς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ὅπου ἡ νύμφη ἤλειψε μέλι, καὶ εἰτα ἐνεπήγνυε τὴν μάχαιραν εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς θύρας (*Κοττά 1882 ΙΔ', 595*. Πρβλ. καὶ αὐτ. 1877 Δ', 559 α, ἐνθα γίνεται μνηεῖα ὅτι ἐν Κρήτῃ τοὺς τρεῖς σταυροὺς ἐχάρασσον οἱ παρευρισκόμενοι ἄνδρες). Ἐν Καρυαῖς Καθακλῇ ἐμβάπτουσα ἡ νύμφη τὸν δεῖκτην εἰς μέλι προσφερόμενον αὐτῇ ὑπὸ παρθένου ἔχριε σταυροειδῶς τὸ ἀνώφλιον τῆς θύρας ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν (*Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 185*), ἐν δὲ Βιτωλίοις διὰ τοῦ λειχανοῦ ἐμβάπτομένου ἐσοχημάτιζε σταυρὸν εἰς ἐξωτερικὴν γωνίαν τῆς οἰκίας καὶ ἐδέχετο τρεῖς συγκρούσεις τῆς κεφαλῆς τῆς πρὸς τὸν τοῖχον, δι' οὗ ἐδηλοῦτο ὅτι ὤφειλε νὰ εἶναι προσκεκολλημένη εἰς τὸν νέον οἶκόν της (*Ἀκρόπολις φιολ. 1888 σ. 792*). Διὰ μέλιτος χρίει ἡ νύμφη τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ ὡσαύτως ἐν Οἰνοῦντι (*Κουκουλὲ Οἰνοῦντ. σ. 100*) καὶ ἐν Παραμυθίᾳ τῆς Ἠπείρου (*Νεολόγου ἐδδομ. ἐπιθ. 1892 Α', 664*), ἐν δὲ Καρπάθῳ παρθένοι πρωτότοκοι ἀμφιθαλεῖς τοὺς παραστάτας τῶν οἰκιῶν (*Wescher-Marwolakaki Δωρ. φήφ. Καρπ. σ. 57*). Πρβλ. καὶ κατωτέρω σ. 291 σημ. 3, 4. Ἐν Λέσβῳ τὴν 1ην Μαΐου γραῖα σταυρώνει μὲ μέλι τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν καὶ τὰ μέτωπα τῶν γυναικῶν διὰ νὰ εἶναι σὰν τὸ μέλι εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων (*Rev. tr. pop. 1893 VIII, 327*)). Κατὰ τὸν Πλούταρχον (Γαμ. παραγγ. 1. Πρβλ. Σόλ. § 20) «ὁ Σόλων ἐκέλευε τὴν νύμφην τῇ νυμφίῳ συγκατακλίνεσθαι μῆλου κυθωνίου καταφαγοῦσαν, αἰνιττόμενος, ὡς εἴκειν, ὅτι δεῖ τὴν ἀπὸ στόματος καὶ φωνῆς χάριν, εὐάρμοστον εἶναι πρῶτην καὶ ἡδαιάν». Σημειωτέον δὲ ὅτι συνήθως μεταχειριζόμεθα

νέα κόρη προσφέρει τῇ νύμφῃ νά γευθῇ πλακοῦντα ἐκ μέλιτος, καρύων καὶ σισάμου, εὐτεχνίαν διὰ τούτου ἐπευχομένη ¹⁾), ὅπως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐσυνήθιζετο ²⁾). Παρὰ δὲ τοῖς νομαδικοῖς φύλοις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀλείφει ἡ νύμφη τὸ κατώφλιον μὲ βούτυρον, τὴν ἀφθονίαν, ἣν ἡ οἰκία τοῦ συζύγου τῆς τῇ προσφέρει, ἐννοοῦσα ³⁾), ὡς καὶ παρὰ Ῥωμαίοις ἡ νύμφη ἤλειφε τὸ κατώφλιον μὲ λίπος χοίρου ἢ λύκου ⁴⁾).

Εἰς τὰ αὐτὰ μέρη ἡ νύμφη ῥίπτει εἰς τὴν οἰκίαν σῖτον, πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς

τὴν ἐκφρασιν μέλι σιάζει ἡ γλῶσσά του ἐπὶ προσηνοῦς καὶ στωμύλου ἀνδρός. [[Περὶ τῆς παροιμιώδους ταύτης ἐκφράσεως βλ. ΠΠ. Δ', 45 λ. γλῶσσα 47, ἐνθα ἀναγράφονται αἱ ἀνάλογοι μεταφοραὶ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ὡς καὶ πολλαὶ ἐκ τῶν νεωτέρων γλῶσσων]].

1) *Bybilakis* σ. 38. *Wachsmuth* σ. 95—6. Ἀντωνιάδου Κρητικῆς σ. 66 (δ' ἐκδ. σ. 73) :

εὐθυμος δὲ πενθερά κατασπάζει αὐτὴν (τὴν νύμφην) εἰς τὰ χεῖλη,
κόρην αὐτὴν εἰς τὸ μέλλον καλοῦσα κι' ἀκούουσα μήτηρ.

Φέρεται πινάκιον, ἐνθα εἰς μέλι μ' ἀδάμαντος χρῶμα
εἶναι καρούων τὸ ἔνδον· αὐτὸ δ' ἡ παρθένος κατόπιν
μόνη 'ς τοὺς νέους αὐτῆς συγγενεῖς χαριέντως προσφέρει,
ἵνα γευθέντες γλυκεῖαν ὡς μέλι τὴν βλέπουν ἐν οἴκῳ.

Αὐτῆς δὲ χοίρει τετρακίς μ' αὐτὸ τῆς οἰκίας τὴν ἄφθονον.

Καὶ ἐν Κυθήροις: *Saint-Sauveur Voyage etc.* τ. II σ. 186: «Elle (ἡ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ) fit ensuite partager aux époux un petit pain fait de farine de blé de Turquie, pétri avec du miel, en prononçant ces mots: Puissiez-vous, comme les abeilles, qui portent continuellement du miel dans votre ruche, porter l'abondance dans votre famille.» [[Περὶ τῆς ἐκφράσεως τοῦ γαμβροῦ (σ. 200). Συμμ. Α', 240 καὶ σημ. 3, ἰδίως σ. 266—7, εἰς ἃ πρόσθετα καὶ τὰς ἐξῆς μαρτυρίας: Ἐστία 1882 ΙΔ', 595 (Ἀθηναί ἐπὶ Τουρκοκρατίας). ΔΙΕ. Α', 131 (Βυσωνα Καταβολῶν). Ὀλύμπια 1896 Α', 269 (Τσιδέρη Ἀργούς). Ἐπιθ. πολιτ. καὶ φιλολ. 1882 Γ', σ. 1 (Πατριεὶς Δωριζός). Ἐβδομάς 1889 Γ' φ. 25 σ. 46 (Ἀχελῷος). Πιττακός 1878 σ. 203. Καὶ ἐν Γιάννινας τῆς Καλαμάτας κατὰ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἵσταται τις εἰς τὴν θύραν κρατῶν γλύκωμα, δι' οὗ ταγίζει τοὺς νεονύμφους (Κατ' ἀνακοίνωσιν Γ. Βελημάχου ἱερέως). Ὁμοίως εἰς τοὺς ὁρεινοὺς δῆμους τῆς Μαντινείας ἡ πενθερά κρατοῦσα ἀγγεῖον πλήρες μέλιτος καὶ ἀμυγδαλῶν δίδει ἀνά ἓν μελιτωμένον ἀμύγδαλον εἰς τοὺς νεονύμφους καὶ τὸν κουμπάρον, ἐνθ' ἡ κοράσια ψάλλουσι τὸ μέλωμα τῆς νύμφης (Κατ' ἀνακοίνωσιν Ν. Τριανταφυλλάκου). Ἀνά μία χουλιανὰ μέλιτος προσφέρεται καὶ ἐν Κορινθῇ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἱεροτελεστίας ὑπὸ ἀπκσῶν τῶν γυναικῶν τοῦ χωρίου εἰς τοὺς νεονύμφους ὑποχρέους νά τὸ φάγωσι (Rev. trad. pop. 1894 IX, 466)].

2) [[Βλ. τὰς μαρτυρίας ἐν Λαογρ. Συμμ. Β', 240, 2]].

3) *Buchon* σ. 238. *Heuzey Le Mont Olympe et l'Acarnanie* σ. 278. [[Ἐν Καταζήκῳ (παρὰ τὰς Φέρρας), πρὶν ἢ εἰσελθῇ ἡ νύμφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλείφει διὰ βουτύρου τὰς παραστάδας τῆς θύρας ἐν σχήματι σταυροῦ (ΚΠ. Σύλλ. Η', 548 β), ἐν Μακεδονίᾳ δὲ διὰ βουτύρου καὶ μέλιτος τὸν οὐδὸν καὶ τὰς παραστάδας τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου (Ἐθν. Ἀγωγὴ 1901 σ. 157)].

4) *Servius ad Vergil. Aen. IV, 19, 458. Plin. Hist. Nat. XXVIII, 9. [[Festus l. uxor. Donat. ad Terent. Hecyr. act. I sc. II, 60. Isidori Orig. IX, 7. Πλουτάρχ. Ρωμ. κεφ. 31. Marquardt Röm. Privatalt. I, 52. Brisson de ritu nuptiali σ. 193. Καὶ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ἡ νύμφη ἔχρει διὰ βουτύρου τὸν ἄξονα, τοὺς τροχοὺς καὶ τοὺς βόας τῆς ἀμάξης ἀπιλέγουσα ἐδάφια τῆς Πιγδῆδας (Cānkhāyana I, 15 3 κέ. ἐν Weber's Ind. Stud. V, 344). Περὶ ἀπαλείψεως τῶν παραστάδων διὰ μέλιτος ἢ βουτύρου βλ. Samter Familienfeste σ. 80 κέ. πρὸλ. καὶ σ. 3]].*

ἀφθονίας, καὶ ἡ πενθερὰ περνᾷ εἰς τὰς χεῖράς της δύο κουλλούρια διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ¹⁾). Ἐν Λευκάδι ὀφείλει ἡ νύμφη νὰ καταφέρῃ τρία κτυπήματα πελέκως, ὑπὸ τοῦ συζύγου της δοθέντος, ἐπὶ τῶν τεσσάρων μερῶν τῆς θύρας ²⁾ καὶ ἀλλαχοῦ ἡ πενθερὰ δένει τοὺς νεόνυμφους με ἡνία ἔππων, διὰ νὰ δείξῃ τὸ ἀδιάσπαστον καὶ ἀχώριστον τοῦ συζυγικοῦ βίου ³⁾).

Εἰς πολλὰ μέρη ἡ νύμφη εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν ἀνάρπαστος διὰ νὰ μὴ πατήσῃ ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας, ὅπερ κακὸς δῖωνός θεωρεῖται, ὅπως καὶ παρὰ Ῥωμαίοις ἄλλοτε ⁴⁾). Ἐνίοτε θέτουσι κάπητα, ἢ κόσκινον, ἢ τάπητα ἐπὶ

1) *Buchon* σ. 238—9. [Ἐν Ἡπείρῳ εἰσερχομένη ἡ νύμφη σπαίρει ῥύζι διὰ νὰ ῥιζώσῃ καὶ κριθὴν διὰ νὰ τεκνοποιήσῃ γλήγορα (*Z.* 'Αγ. Α', 14, 18'). Βλ. καὶ ἀνωτέρω σ. 272, 4. 273, 1. Κουλλοῦραν θέτει ἡ πενθερὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς νύμφης ἐν Βελθενῇ (Ἡμερολ. Σκόκου 1910 σ. 368). Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης ἐν Καρυᾷ τοῦ Ὀλύμπου (Λαογρ. Σύμμ. Β', 266). Ἐν Καταφυγίῳ τοῦ Ὀλύμπου ἐπιτίθεται ἄρτος καὶ τολύπη ἐρίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς νύμφης ὑπὸ μεσήλικος γυναικὸς ἐπὶ εὐτεκνίᾳ διακρινομένης (Ἑστία 1883 ΙΕ', 361). Ἄρτον ἐξυμωμένον μετὰ μέλιτος κόπτει ἡ νύμφη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ ἐν Λακκοδικίῳ τῆς Μακεδονίας (Γουοίου Πάγγ. σ. 61). Πρβλ. καὶ Ἐπιθ. πολιτ. καὶ φιλολογ. 1882 Γ', 59 (ἐν Σεβεδίκῳ Δωρίδος). Ἄλλας μαρτυρίας παρὶ τοῦ ἐθίμου νὰ κόπτεται ἄρτος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ γαμβροῦ ἢ τῆς νύμφης βλ. ἐν Λαογρ. Σύμμ. ἐνθ. ἀν. Πρβλ. καὶ Διαιτοῦ Ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ σ. 142. Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 186 (οἱ νεόνυμφοι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν θλῶσιν ἔν πρωτόγονον καὶ τὸ διαμοιράζονται). Κατὰ τὴν *L. Folia* (ἐνθ. ἀν.) ἐν τισι χωρίοις εἰσερχομένη ἡ νύμφη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ρίπτει ὅσους ἄρτους της τρεῖς ἄρτους κομνηθέντας ὑπ' αὐτῆς ἐκ τοῦ πατρικοῦ οἴκου, εἰς δὲ τὴν κερωνίδα τῆς θύρας ἐμπηγνύει μάχαιραν. Ἐν Παράμυθῳ τῆς Ἡπείρου ἡ νύμφη ρίπτει κουλλοῦραν ἐπὶ τῆς στέγης τῆς χαμηλῆς πάντοτε οἰκίας (Νεολόγου ἐδδομ. ἐπιθ. 1892 Α', 601). ἐν δὲ Πογώνι κατατεμαχίζει κουλλοῦραν προσφερθεῖσαν αὐτῇ μετὰ πινακίου πλήρους ὀρύζης ὑπὸ παιδὸς καὶ διασκορπίζει τὰ τεμάχια καὶ τὴν ὄρυζαν εἰς τοὺς συνηγμένους πρὸ τῆς οἰκίας. Ἡ δὲ πενθερὰ τὴν ὑποδέχεται προσφέρουσα δύο λαγήνους οἴνου καὶ δύο ἄρτους (Λαμπροῖδου Ἡπειρ. μελετ. Ζ', 24)]].

2) *A. Pap. Vreto Memoria etc.* σ. 38. Κάμνουσι δὲ τοῦτο κατὰ τὸν Βρετὸν «per esprimere la permanenza, che dovrete fare in casa di suo marito». [Πρβλ. καὶ Ἑφ. Φιλομ. ΙΓ', 1687. ΚΠ. Σύλλ. Η', 411. Ἑστία 1877 Δ', 701 (βλ. τὸ χωρίον κατωτέρω σ. 294 σημ. 3). Ἐν Καρυαῖς τῆς ἐπαρχ. Καθακλῆ κατὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς νύμφης καὶ ἐνθὺ γίνεται ὑπὸ τοῦ νούτου ἡ καταγραφὴ τῶν θώρων αὐτῆς, ὑπαγορευόντος τοῦ πενθεροῦ της, εἰς τῶν παρευρισκομένων διὰ πελέκως κτυπᾷ στῦλον τῆς οἰκίας τρίς, «ἐξορκίζων τοιουτοτρόπως πᾶν κακὸν πνεῦμα ἐκ τῆς οἰκίας» (Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλογὴ σ. 184). Καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἄρτης πρὶν ἢ εἰσελθῇ ἡ νεόνυμφος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, προχωρεῖ εἰς ἐκ τῶν ἀκολουθούντων αὐτὴν καὶ κτυπᾷ διὰ πελέκως ἐπὶ τῆς θύρας σταυροειδῶς λέγων μεγαλοφώνως: Κόβω, κόβω. —Τί κόβεις; ἐρωτῶσιν οἱ λοιποί.—Τὸν ἀστέρα τῆς νύμφης (Σεραφεῖμ Δοκίμιον ἱστορ. περιλήψεως Ἄρτης σ. 186—7. Πρβλ. καὶ Ῥωμαῖον ἐν Λαογρ. Ζ', 357). Βιαιῶς, δι' ὀρμητικῆς ὠθήσεως ὑπ' αὐτῆς τῆς θύρας, εἰσέρχεται ἡ νύμφη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἐν Συλάτοις Καππαδοκίας (Ξενοφάν. Β', 286) καὶ ἐν Σινασφ (Ῥίζου Ἐλευθεριάδου Σινασός σ. 78. I. Ἀρχελάου Σαραντίδου Σινασός σ. 80)]].

3) *Wachsmuth* σ. 95.

4) *Plaut. Casina* πρ. IV σκ. 4, 1. *Πλουτάρχ.* Ῥωμαῖκ. κεφαλ. 29 σ. 271 c: «Διατετὴν γαμουμένην οὐκ ἐῷσιν αὐτὴν ὑπερβῆναι τὸν οὐδὸν τῆς οἰκίας, ἀλλ' ὑπεραίρουσιν οἱ προπέμποντες; πότερον, ὅτι τὰς πρῶτας γυναῖκας ἀρπάσαντες, οὕτως εἰσὴνεγκαν, αὐταὶ

χοσκίνου, ἄτινα ὑποχρεοῦται νὰ ὑπερπηδήσῃ¹⁾. Ὅταν δ' ἡ νύμφη ἀναβᾷσιν τὴν κλίμακα μέλλῃ νὰ προβῇ, πρέπει νὰ προτείνῃ τὸν δεξιὸν πόδα ἵνα ἡ ἡ εἰσόδος αἰσία (καλορρίζικος)²⁾. ἡ δὲ συνήθεια αὕτη παρέμεινεν ἐξ ἀρχαίων ῥοξασίων³⁾.

ὅτι οὐκ εἰσῆλθον ; ἡ βούλονται δοκεῖν εἰσιέναι βιαζομένας, οὐκ ἐκούσας, ὅπου μέλλουσι δια-
λύειν τὴν παρθενίαν ; ἡ σύμβολόν ἐστι τοῦ μηδὲ ἐξιέναι δι' αὐτῆς, μηδὲ καταλιπεῖν τὴν
οἰκίαν, εἰ μὴ βιασθεῖν, καθάπερ καὶ εἰσῆλθε βιασθεῖσα ; » [[*Servius ad Verg. Bucol.*
VIII, 24. *Isidor. Orig.* IX, 7. 12. *Lucan. Pharsal.* II, 358. *Rosbach Untersuchungen über die röm. Ehe* 1853 σ. 360. *Becker Gallus* II, 17. *Marquardt Röm. Privatalt.* I, 52. Πολλαχοῦ τοῦ Languedoc ἡ νύμφη διέρχεται κούφῳ ποδὶ τὸ κατώ-
φλιον, νομίζουσα ὅτι οὕτω θὰ εἶναι κυρία ἐν τῇ οἰκῳ (*Nore ἐνθ. ἀν.* σ. 63). Καὶ ἐν Γασκωνίᾳ
ἀνδραγαθὸς εἰσέρχεται (*Musée des familles* 1840 VII, 331). Ἄλλας μαρτυρίας περὶ τῆς
συνήθειας τῆς ὑπερβάσεως τοῦ κατωφλίου βλ. ἐν *Mélusine* I, 439. *Zeitschr. Ver.*
Volksk. 1915 σ. 341, 2. Παρ' Ἰαθαίοις καὶ Σουδανοῖς βλ. *Arch. f. Religionsw.*
1908 σ. 136. Γενικῶς : *W. Crooke The lifting of the Bride ἐν Folk-lore* 1902
σ. 226 καὶ 238 καὶ. (Πρβλ. καὶ *Hessische Blätter für Volkskunde* 1903 σ. 16*). *Samter Geburt, Hochz. u. Tod* σ. 136 καὶ. *Rev. de l' hist. des religions* 1898
τ. 37 σ. 413. *Zs. Ver. Volksk.* 1915 σ. 26, 14. Βλ. καὶ Haas ἐν *Weber's Ind.*
Stud. V, 203. Ὁ *Zachariä* ὑποθέτει ὅτι σημασίαν ἔχει οὐχὶ ἡ μὴ πάτησις τοῦ κατω-
φλίου, ἀλλ' ἡ μεταρσίωσις τῆς νύμφης, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τοῦ γαμβροῦ. Διὰ τοῦτο δὲ δὲν
πρέπει νὰ θεωρηθῇ λείψανον τοῦ δι' ἀρπαγῆς γάμου. Ὁ γὰρ καὶ ὁ γαμβρὸς ἀνυψοῦται
(*Arch. f. Religionswiss.* 1908 σ. 136). Πρβλ. καὶ τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ πηδῶσιν ὁ
γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη ὑπὲρ λίθου (*W. Crooke ἐνθ. ἀν. σ. 227 καὶ* [[].

1) *Douglas Resemblance between the ancient and modern Greeks* 1813 σ.
112. *Sonhini Voyage en Grèce et en Turquie* τ. II σ. 136. *Bybilakis* σ. 35 (πασ-
σαλίδες). *Guys* τ. I σ. 260 : « La mariée, chez les Grecs, est encore soutenue par
des femmes, ou par les hommes qui l'accompagnent, et à la porte du mari il se
fait une autre cérémonie aussi ridicule que le passage du seuil qu'il ne falloit
pas toucher. Dès que la mariée arrive, on étend un tapis sur un crible, et on
la fait marcher dessus, en entrant chez son mari. Si le crible, sur lequel elle
ne manque pas de s'appuyer fortement, ne crevoit pas sous ses pieds, on auroit
contre elle des soupçons qui allarmeroient son epoux ; mais il est tranquille et
content, après l'épreuve du crible ». [[Ἐν Καρυαῖς τῆς ἐπαρχίας Καθακλῆ (Φιλίπ-
πούπολις) « πλησίον ἀλλήλων ἱστάμενοι οἱ νεοστεφεῖς καὶ εὐρισκόμενοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τά-
πητος σύρονται βιαίως πρὸς τὰ ἐντὸς χωρὶς νὰ θέσωσι τὸν πόδα των ἐπὶ τῆς γῆς » (*Λου-
λουδοπούλου Ἀνέκδοτος συλλογὴ* σ. 185). Ἐν Μαλακοπῇ τῆς Καπαδοκίας ἡ νύμφη
προσκυνοῦσα τρεῖς ἡσπάζετο ἐπίσης τρεῖς τὸ κατώφλιον (*Ξενοφάν.* Δ', 430). Καὶ ἐν Ἰκονίᾳ
γονυπετοῦσα ἡσπάζετο τὸ κατώφλιον (*Ἑστία* 1889 KZ', 47), ἐν δὲ Καλαμωτῇ Χίου τὸ
δεξιὸν μέρος τῆς θύρας (*Καλλιμάχη Χιακ. ἀνάλ.* 140, 3). Ἐν Σινασφῇ ἐποίει τρεῖς ἐθα-
ψιαίας ὑποκλίσεις πρὸ τῆς θύρας (*Ι. Ἀρχαίου Σαραντίδου Σινασφῆς* σ. 80). Ὅμοιως καὶ
ἐν Λακκοδικίῳ Μακεδονίας (*Γουσίου Πάγγ.* σ. 61). Πρβλ. καὶ ἀνωτέρω σ. 277 σημ. 1]].

2) Πανδώρα Θ', 511. *Ι. Λαμπροῖδου Ζαγοριακά* σ. 182. [[Ἐθν. Ἀγωγή 1901 σ. 157.
Ἡμερολ. Σκόκου 1910 σ. 368 (ἐν Βελθεντῳ). Περὶ τῆς συνήθειας ταύτης βλ. *Samter Fa-
millienfeste* σ. 3. Πρβλ. καὶ *R. Schmidt Beiträge zur indischen Erotik* σ. 689]].
Ἐκ τῆς συνήθειας ταύτης προήλθον καὶ αἱ παροιμίαι « Νύμφη πάντα μὲ τὸ δεξιόν » καὶ « Νύμφη,
τὸ δεξιὸν ποδάρ' ἐμπρός. — Δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ πολυκαθήσω » (*Βενιζέλ. Παροιμ.* 173, 72—3).
[[Π. Π. λ. νύμφη 41. 42]].

3) Ὁ Πυθαγόρας διέτασσε νὰ εἰσέρχωνται εἰς τοὺς ναοὺς διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδός καὶ νὰ
ἐξέρχωνται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ (*Ἰαμβλ. β. Πυθαγόρ.* 28).

Ὅταν εἰσέλθῃ ἡ νύμφη εἰς τὴν οἰκίαν, ἐν μὲν Οἰναίᾳ τοῦ Εὐξείνου πόντου θυσιάζουσιν ἀλέκτορα ¹⁾, ἐν δὲ Ζαγορίῳ κριόν ²⁾, ἀρχαίον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔθιμον ἀκολουθοῦντες.

Εἰς τὴν θύραν κεῖται ὄνιον ἀρότρου καὶ ἄλλα γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ἐφ' ὧν πατεῖ ἡ νύμφη, δεικνύουσα ὅτι θὰ συμμετέχῃ τοῦ λοιποῦ ὧν τῶν ἐργασιῶν ³⁾,

1) Πανδώρα Θ', 519. [[Καὶ ἐν Κύπρῳ ὁ γαμβρὸς σφάζει ἐπὶ τοῦ κατωφλίου ὄρνιθα (Λουκάς σ. 89—90. Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 727). Ὅμοίως καὶ ἐν Τήνῳ (Κατ' ἀνακοίνωσιν Στυλιανῆς Καραλῆ 1888 καὶ Ἀδ. Ἀδαμαντίου)]].

2) I. Λαμπροῖδου Ζαγοριακά σ. 183.

3) *Saint-Sauveur Voyage pittoresque etc. dans les isles* τ. III σ. 366 : «Après toutes les formalités d' usage, l' épouse fut conduite chez son mari par un nombreux cortège de parens et amis des deux familles. Au devant de la porte de la maison, on avoit placé divers instrumens d' agriculture liés ensemble, et une charrue dont le soc étoit tourné en dehors. La mère de l' époux se présente pour recevoir sa bru. Cette réunion, lui dit-elle, vous indique l' obligation où vous êtes de partager avec votre mari les travaux de la campagne; vos mains doivent conduire cette charrue dont le soc est pour vous la première marche d' entrée dans cette maison; et en même tems, elle lui tendit la main, et l' aida à monter sur le soc». *Bybilakis* σ. 38 : «Bei ihrem Eintritt ins Haus wird das am Eingange liegende Pflugschareisen (γυνὴ noch heutzutage gennant), von den jungfräulichen Häusern der Braut betreten». Ἐφημ. Φιλομαθ. ΙΓ' σ. 1687. [[ΚΠ. Σόλλ. Η', 414 β. Ἐπετ. 1903 σ. 701 Λευκάδος]] : «Παρά τῇ θύρᾳ δὲ ἐκτίθενται διάφορα γεωργικῆς ἐργασίας ἐν οἷς διακρίπτει τὸ ὄνιον (χυδ. γενί), εἰς δὲ τῶν οἰκείων προσφέρει τῇ νύμφῃ πέλεκυν. Ἐν τῷ αὐτῷ τρίς τὴν θύραν σταυροειδῶς πατεῖ, συνήρως τὸ παρακείμενον ὄνιον». Ἐντεῦθεν καὶ ἡ παροιμία *Βῆρε ἡ νύμφη μὰς τὸ πῦρ τῆς πόρτας*, [[περὶ ἧς, ὡς καὶ περὶ τοῦ ὄρνιθου βλ. ὅσα σημειοῦνται ἐν ΠΠ. Γ', 281. Πρόσθες καὶ *Ρωμαίου* Τὸ ὄνι κατὰ τὸν γάμον ἐν *Λαογραφ. 1903*, 346—368, ὅστις καὶ περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἔθιμου πραγματεύεται ἐν σ. 347 (πρβλ. καὶ σ. 356). Ἄλλαι μαρτυρίαι : *Γουσίου* Πάγγ. σ. 61 (ἐν *Λακκοδικίοις*). Εἰς τινὰ μέρη τῆς Μακεδονίας ἡ νύμφη πατεῖ ἐπὶ σιδηροῦ ἀντικειμένου (Ἐθν. Ἀγ. ἐνθ. ἀν.). Ἐν Σεβεδίκῳ τῆς Δωρίδος ἐπὶ μαχαιρίου, δι' οὗ ἐποίησε προηγουμένως ἐντομὰς εἰς τὴν θύραν (Ἐπιθ. πολιτ. φιλολ. 1882 Γ', 59). Σημειωτέον ὅτι ἐνιαχοῦ καὶ ὁ γαμβρὸς πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πενθεροῦ τοῦ σταυρῶναι διὰ μαχαιριδίου τὴν θύραν, τρίς ἐν Γιάννιτσᾳ Καλαμάτας (Νέα Σιών Γ', 1119), τετράκις ἐν Μεγαλοπόλει (Ἀρκ. Ἐπετ. 1903 σ. 75), ἐν δὲ Καλαμωτῇ Χίου διασκελίζει ἀξίνην (*Καρελλάκη* Χιακ. ἀνάλ. σ. 140, 3). Πρβλ. καὶ ἀνωτέρω σ. 290, 4. Ἐν Ἡλιδι διέρχεται ἡ νύμφη κἀτῶθεν μαυρομάνικου μαχαιρίου, ἐμπηχθέντος εἰς τὸ ὑπέρθυρον (*Καρκαβίτσα* Λυγερῆ, 1896 σ. 166. β' ἐκδ. σ. 162). Ἐν Λάστᾳ τῆς Γορτυνίας ἡ νύμφη «ἐπιανώτανε ἀπὸ τὸ σιδερένιον κήδουρα τῆς πόρτας» (*Λάσκαρη* Λάστα σ. 108). Ὑνὶ μετὰ δρεπάνου καὶ πίττας ἐντός σάκκου λαμβάνει εἰς χεῖράς τῆς ἐν Μεγαλοπόλει (Ἀρκ. Ἐπετ. 1903 σ. 78). Μετὰ θυμιάματος ἐπὶ ὄνιου ὑποδέχεται τὸν γαμβρὸν ἐν Καρπάθῳ ἡ μήτηρ τῆς νύμφης (*Wescher-Mantolακάκη* Δωρ. ψήφ. Καρπ. σ. 58). Περὶ τοῦ ἐπιχωριάζοντος εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἱταλίας ἔθιμον νὰ διδῇται εἰς τὴν νύμφην ἢ νὰ εὗρισκῃ αὕτη σάρωθρον βλ. τὰ ἐν ΠΠ. Γ', 281, εἰς ἃ πρόσθετες ὅτι καὶ ἐν Βερώνῃ παρὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς οἰκίας τίθεται σάρωθρον πρὸς διάνγνωσιν τῆς φιλεργίας, ἐὰν τὸ σηκώσῃ, ἢ τῆς ὀκνηρίας τῆς νύμφης (*Arch. per le trad. popol.* 1899 σ. 123, 11. Πρβλ. καὶ αὐτ. 1905 σ. 292). Ἐν Γασκωνίᾳ τὴν νύμφην ὑποδέχεται εἰς τὴν θύραν ἡ προμάμμη, προσφέρουσα εἰς αὐτὴν σάρωθρον, σημεῖον τῶν μελλουσῶν ἐνασχολήσεων τῆς (*Musée des familles* 1840 VII, 331). Εἰς τι χωρίον παρὰ τὸν Ἀχελῷον προσφέρεται δράκτι καὶ ῥόκα πλήρης βάμβακος (Ἐδδομ. 1889 φ. 25 σ. 4 β)]].

καὶ χτυπῶσα ἀκολούθως σταυροειδῶς ῥόδι ἐπὶ τῆς θύρας σκορπᾷ τοὺς κόκκους ἐντὸς τῆς οἰκίας πρὸς ἐπίτευξιν γονιμότητος ¹⁾, διότι τὸ ῥόδι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐθεωρεῖτο σύμβολον τοῦ γάμου καὶ τῆς εὐτεχνίας ²⁾. ἐν Λευκάδι μετὰ τοῦτο τῇ προσφέρεται ἀγγεῖον πλήρες ὕδατος, ἐξ οὗ πιοῦσα τρεῖς ἐκ τριῶν διαφόρων μερῶν, χύνει τὸ λοιπὸν εἰς τὰ ὀπίσω ³⁾.

1) Ἐφημ. Φιλομαθῶν ΙΓ', 1687. [[ΚΠ. Σύλλ. Η', 411. Ἑστία 1877 Δ', 701]]. Χουρμούρης σ. 29. Ἀντιωνιάδου Κρητικῆς σ. 66 [[δ' ἐκδ. σ. 73]]. Πανδῶρ. ΙΓ', 471. [[Ῥόδι ἐθρῶνεν ἡ νύμφη ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἐν Ἰκονίῳ (Ἑστία 1889 ΚΖ', 47). Ἐν Κύπρῳ ἐρριπτεν αὐτὸ κατὰ τοῦ ἀνωφλίου, κατὰ μὲν τὸν Λουκᾶν (σ. 89) ὁ γαμβρὸς διαχεόμενον ἐπὶ τῆς νύμφης, κατὰ δὲ τὸν Σακελλάριον (Κυπρ. Α', 728) συγγενῆς τις καὶ ἐσκορπίζεε ἔμπροσθεν τῶν νεονύμφων. Ἀλλαχοῦ ἡ νύμφη ῥίπτει μεθ' ὁρμῆς χαμαὶ ἡ ἐντὸς τῆς οἰκίας ῥόδι (βλ. Ἀρκ. Ἐπετ. 1903 σ. 79. Ν. Σιών Γ', 1120. Ἑδδομ. 1889 φ. 25 σ. 46), εἰς δ' ἐν Μασσηνίᾳ ἐμβάλλονται ἐνίοτε ἀργυρᾷ ἢ χρυσᾷ νομίσματα. Ἐν Κρήτῃ «ὅταν μετὰ τὴν στέψιν ὀδηγῶσι τοὺς νυμφίους εἰς τὴν κατοικίαν των, πρὸ αὐτῶν εἰσέρχεται τις, σκορπᾷ εἰς ὅλην τὴν οἰκίαν ἐν ῥόδι καὶ λέγει ὡς ἐσκορπίσε τὸ ῥόδι τοῦτο εἶται νὰ σκορπίσωσι (νὰ ἔλθωσι) καὶ τὰ καλὰ ἐδῶ μίσα» (Κρητικὸς Ἀστὴρ Δ', 667). Ἐν Λάστῃ τῆς Γορτυνίας ἡ νύμφη ἐπάτα ἐπὶ τοῦ κατωφλίου μετὰ τὸ δεξιὸν πόδι ῥόδι, «σημαδί ἐμόνοιᾳς» (Λάσκαρη Λάστα σ. 108), ἐν Τήλῳ δὲ (Ζωγράφ. Ἀγ. Α', 266) καὶ ἐν Λιδισίῳ (Ξενοφάν. Δ' 295) συμφορτέροι οἱ νεόνυμφοι. Ἀντὶ ῥοδίου ἄλλοτε πατεῖ ἡ νύμφη μῆλον ἢ κυδῶνι (ἐν Λακκοδικίῳ καὶ Ζατούνῃ τῆς Γορτυνίας, κατ' ἀνακοίνωσιν Κ. Κασσιμάτη 1894). Μῆλον, εἰς τὸ ἐπὶ τῇ ἐντεθῇ νομίσματα, ῥίπτεται ὑπὸ τῆς νύμφης ἐν τῇ μέσῃ συνηθροισμένον γυναικῶν, ἔκαστη δ' ἥτις κατορθώσῃ νὰ τὸ κέρνῃ κυλάσῃ αὐτὴ ὡς αἶσαν (Λουλουδοποιεῖν Ἰσχυρ. σ. 187). Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μετέωρον τοῦ γαμβροῦ πρὸς παραλαβὴν τῆς νύμφης ἐναχρὸν παρόμοια συνηθίζονται οὕτω, ἐν μὲν Σιάννῃ Ῥόδου ἡ πενθερὰ θέτει παρὰ τὸ κατωφλίον ῥόδι, ὅπερ οὗτος ὑποχρεοῦται νὰ θρυμματίσῃ διὰ τῶν ποδῶν (Ξενοφάν. Ζ', 49). ἐν δὲ Καρπάθῳ διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς πατεῖ καὶ κατασυντρίβει ὁ γαμβρὸς ῥόδι ἀποσπᾷσάντων εἰς μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ ἐν τῇ εἰσόδῳ στρωθέντος ἐπίτηδες ἐφαπλώματος (Wescher Μακρωλακάκη Δωρ. ψήφ. Καρπ. σ. 58). Ἐν Καταφυγίῳ τοῦ Ὀλύμπου ὁ γαμβρὸς σταθεῖς πρὸ τῆς θύρας χαιρετᾷ διὰ τριῶν κλίσεων τῆς κεφαλῆς, καὶ ῥίπτει ἐπ' αὐτῆς μῆλον (Ἑστία 1883 ΙΕ', 360)].

2) Βλ. Welke Griech. Götterlehre τ. II σ. 319. [[Τὰ ῥόδια ὀνομάζει «ἐρωσιτίας αἰσία σύμβολα» ὁ Θεόδωρος Ὑστακηνός (τέλη ΙΓ'—ἀρχ. ΙΔ' ἐκατ.) ἐπ. 83 ἐν Notices et extraits de manuscrits τ. VI σ. 41, ὅστις πολλάκις, ὡς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του φαίνεται, προσφέρει τῇ βασιλεῖ ἀριθμὸν τινα ῥόδιων συμβολικῶς διάφορα ἐπευχόμενος οὕτω]].

3) Ἐφημ. Φιλομαθῶν ἐνθ. ἀν. [[ΚΠ. Σύλλ. Η', 411—2. Ἑστία ἐνθ. ἀν. σ. 702. Καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἡ νύμφη μετὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς ἀνέρχονται τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας κρατοῦσαι ὁμοῦ δοχεῖον, ἐξ οὗ χύνουσιν ὕδωρ καθ' ὅλην τὴν ἀνάβασιν (Ἑθν. Ἀγ. 1901 σ. 157. Πρβλ. καὶ Γουσίον Πάγγ. σ. 61). Ἐν Λάστῃ τῆς Γορτυνίας ἡ νύμφη εἰς τὸ προαύλιον χύνει σταυροειδῶς ὕδωρ ἀπὸ κανάτι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς (Λάσκαρη σ. 107). ὁμοίως καὶ ἐν Μεγαλοπόλει (Ἀρχαῖ. Ἐπετ. 1903 σ. 78). Ὑδωρ χυνόμενον εἰς ἄλλην περίστασιν βλ. ἀνωτέρω σ. 276. Εἰς τοὺς Καραγκοῦνηδες ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ λακτίζει ἡ νύμφη κατὰ τὴν εἰσόδον τῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ λάγνηνον πλήρη ὕδατος, διὰ νὰ φέρῃ τὸ ποδαρικό τῆς ἀφθονίαν. Ὅμοίως καὶ ἡ ὑποκρινομένη τὴν νύμφην λακτίζει τὴν λάγνηνον τοῦ κλήθονα (Ἑστία 1890 Α', 268 6, 7). Ἐν Λακκοδικίῳ τῆς Μακεδονίας λακτίζει ἡ νύμφη διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς τῆς ποτήριον πλήρες οἴνου, ὅταν ὁμοῦς ἐξέρχεται ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας (βλ. ἀνωτέρω σ. 277, 1)]. Ἐν Ζαγορίῳ ἐπικρατεῖ καὶ ἡ συνήθεια τοῦ νὰ εἰσάγῃται ἡ νύμφη μετὰ τοῦ γαμβροῦ εἰς ὑπόγειόν τι, ὅπου ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος ἐκάστου ἐπιτίθενται τρεῖς κόκκοι αἰτου, οὓς πρῶτος ὁ νυμφίος, χωρὶς νὰ στηριχθῇ, ἀφαιρεῖ διὰ τῆς γλώσσης του ἀπὸ τοῦ γόνατος καὶ μασοῖ, κατόπιν δ' ἡ νύμφη ἢ πρᾶξις αὕτη ὑποδεικνύει ὅτι μόνον

Εὐωχίαι καὶ διασκεδάσεις. Ἀφοῦ ὅλα ταῦτα ἀκριδῶς ἐκτελεσθῶσιν, εἰσέρχονται ἅπαντες ¹⁾· κάθηνται δὲ ἡ νύμφη μετὰ τὸν γαμβρὸν εἰς τὴν νυμφικὴν παστάδα, πλουσίους ὑφάσμασιν ἐστρωμένην, νεάνιδες δὲ κύκλῳ ἄδουσιν ἄσματα παστικά ἐν Κρήτῃ λεγόμενα ²⁾, ἀναλογεῦντα δὲ πρὸς τῶν ἀρχαίων τὰ ἐπιθάλμια. Στρώννυνται ἀκολούθως αἱ τράπεζαι, συνήθως μετὰ δύο, εἰς ὧν τὴν μίαν κάθηνται οἱ ἱερεῖς, οἱ παράνυμφοι καὶ οἱ προὔχοντες τοῦ χωρίου, εἰς δὲ τὴν ἄλλην οἱ λοιποὶ ³⁾, ἐνίοτε δὲ τρεῖς, μία διὰ τοὺς ἄνδρας, ἑτέρα διὰ τὰς γυ-

δι' ἰδρώτων καὶ ἀγώνων θὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν (Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ σ. 188).
[[Ἔτερον ἔθιμον, ἐπιχωριάζον εἰς τὴν Πελοπόννησον ἰδίως, εἶναι νὰ εἰσάγωνται οἱ νεόνυμφοι εἰς τὴν οἰκίαν διὰ μανδηλίου ἢ τσεμπέρας. Οὕτω ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Καλαμάτῃ εἰσάγει αὐτοὺς ἡ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ περιβάλλουσα ἀμφοτέρων τοὺς αὐχένους διὰ μεταξίνου μανδηλίου. Ἐν Βυσσικῇ τῶν Καλαβρύτων γυνὴ ἢ κόρη συγγενῆς τοῦ γαμβροῦ (ΔΙΕ Α', 181). Ἐν Οἰνοῦντι ἡ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ, ἐὰν δὲν εἶναι χήρα, προσδένουσα τὰς χεῖρας ἢ τὰς κεφαλὰς τῶν νεονύμφων φέρει αὐτοὺς πρὸς τὴν θύραν (Κουκουλὲ Οἰνουνη. σ. 99—100). Μετὰ τῶν νεονύμφων συνέλκεται ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ γαμβροῦ καὶ ὁ κουμπάρος ἐν Μεγαλοπόλει (Ἄρκ. Ἐπετ. 1903 σ. 79). ὁμοίως καὶ ἐν Ἀνδριταίνῃ διὰ μεταξίνου μανδηλίου ἢ τσεβρέ (κατ' ἀνακοίνωσιν Π. Θεοδωροπούλου), εἰς δὲ τοὺς ὄρεινους δήμους τῆς Μαντινείας καὶ ἐνιαχοῦ τῆς Γορτυνίας καὶ διὰ πικριτοῦ ἢ σαλίου, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ καλύπτονται ὑπὸ τῆς μητρὸς. Ἐν Γιάννιτῃ Καλαμάτῃ καλύπτει αὕτη τοὺς νεονύμφους διὰ τσεμπέρας λευκῆς (Ν. Σιών Γ', 1120). Ἐν χωρίῳ παρὰ τὸν Ἀχελῷον ἡ πενθερά σύρει ἐκ τοῦ λαιμοῦ διὰ μεταξωτοῦ μανδηλίου τὸν νεόνυμφον πρὸς τὴν νύμφην κατὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ πρὸς παραλαβὴν αὐτῆς, ἀμφοτέρω δὲ μετὰ τὴν στέλναι ὀδηγοῦνται εἰς τὰς ἐκτεταχέναι κοσμηθείσας ἑδράς τῶν συγγενῶν ἐκ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν κασιγνήτην (Παδοῦρας 1889 σ. 25 σ. 4)].

1) [[Ἐν Λευκάδι τότε ὀφείλουσι πάντες οἱ παρευρισκόμενοι νὰ συγχορεύσῃσι μετὰ τῶν νεονύμφων τοὺς καλουμένους τρεῖς ἡμέρας ἄδοντες ζωνηρῶς τὸ ἑξῆς πεντάστιχον:

Ἔχω γνιὸ, καὶ εἰς χαρά,
κάν' ἡ νύμφη μας παιδιά,
κάνω καστροφαιλιά,
πέντε γνιούς καὶ μιὰ μηλιά
κι' ἄλλη μιὰ ῥοδακινιά.

(ΚΠ. Σδλλ. Η', 412)].

2) Χουρμούζης σ. 29. Ὁ Bybilakis σ. 40 παραθέτει τὸ ἑξῆς:

Νύμφη μου, κυρὰ νύμφη μου, πολλὴ νὰ ᾖ ἡ ζωὴ σου,
κι' ὥστε νὰ σιέκῃ ὁ Βρύσινας (ἕρως), νὰ σιέκῃ τὸ κορμὶ σου κλπ.

Βλ. καὶ Ἀντωνιάδου Κρητ. σ. 66 [[δ' ἐκδ. σ. 73]]:

Εἴτα δ' ἐντείνουν χορὸν, καὶ τις φίλη παρθένος ἀρχίζει
κάλλη τῆς νύμφης ὑμνοῦσα τὸν ἰδίον πόνον νὰ ψάλλῃ.

[[Τοιαῦτα ἄσματα βλ. ἐν Ἑλπίδος Μελαίνης Κρητ. Μελέσσει 1873 σ. 61. 1888 σ. 39 καὶ Βλαστοῦ Ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ σ. 141—2. Καὶ ἐν Λέρῳ παστικά λέγονται τὰ τραγοῦδια τοῦ γάμου τὰ ἄδόμενα τὴν πρωτὴν μετὰ τὸν γάμον, παστὸς δὲ κατ' ἐπέκτασιν ὁ γάμος (Οἰκονομοπούλου Λερισκὰ σ. 70), ἀλλὰ καὶ «τοὺς ἔστησαν εἰς τὸν παστὸν» λέγεται διὰ τὸ «στήσιμον τῶν νυμφῶν πρὸ τῆς τραπέζης, ὅπως τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου» (αὐτ. σ. 93). Ἐν Καρπάθῳ «παστολό(γ)ῳ, παστολό(γ)ισμα, τὸ δι' ἁμαρτίων ἐξυμνεῖν τοὺς νεονύμφους ἐν τοῖς γάμοις» (Ζωγράφ. Ἀγ. Α', 325). Πρβλ. καὶ ἀνωτέρω σ. 263, 3]].

3) Χουρμούζης αὐτ.

ναίικας¹⁾ καὶ ἄλλη εἰς τὴν αὐτὴν διὰ τοὺς προσερχομένους, ἐπειδὴ ἀπαίσιον θεωρεῖται νὰ μὴ συμμεθέξῃ ὁ βουλόμενος εἰς τὴν εὐωχίαν τῶν γάμων²⁾. Ἐν Ἀραχόβῃ πρὶν ἢ καθίσωσιν εἰς τὴν τράπεζαν καλοῦν ἓνα ἕκαστον κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν τάξιν τοῦ δι' ἰδιαιτέρων ἀσμάτων³⁾. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συμποσίου παραδίδονται εἰς μεγάλην εὐθυμίαν, οἷαν δύνανται νὰ διεγείρῳσιν οἶνος καὶ ἐδέσματα ἄφθονα⁴⁾, καὶ ψυχικὴ διάχυσις, ἐπεύχονται δὲ μυρία καλὰ τοῖς νεονύμφοις καὶ τῷ κουμπάρῳ⁵⁾· τὸ συμπόσιον διαδέχεται χορὸς ζωνηρός,

1) Τὸ ἔθιμον τοῦ ἰδιαιτέρως δειπνᾶν τὰς γυναῖκας εἶναι ἀρχαῖον, ὥς μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω (σ. 265, 2) μνημονευθέντος χωρίου τοῦ Λουκιανοῦ (Συμπόσ. 8 σ. 423). Εἰρηόθω δ' ἐν παρόδῳ ὅτι προσφυστέρον ἡδύνατο νὰ φέρῃ τὸ ἔθιμον τοῦτο τοῦ χωρίου τῶν ἐνδρῶν καθίξιν ἐν τοῖς συμποσίοις τὰς γυναῖκας ὁ Hahn (Alb. St. I, 197) πρὸς ἐξηγήσιν τοῦ ὁμοίου ἀλθανικοῦ ἔθιμου, ἀντὶ τῆς διηγήσεως τοῦ Ἡροδότου (Α', 146) περὶ τῶν Καίρων γυναικῶν· καὶ τοσοῦτῃ μᾶλλον καθ' ὅσον μνησὶν τοῦτου ποιεῖται καὶ ὁ Μένανδρος περ' Ἀθηναίων (ΙΑ' σ. 644 d):

τέταρτος ποιεῖν τραπέζας τῶν γυναικῶν εἰπά σοι,
ἐξ δὲ τῶν ἀνδρῶν, τὸ δεῖπνον δ' ἐντελὲς καὶ μηδενὶ
ἐλλιπὲς· λαμπροὺς γενέσθαι βουλόμεθα τοὺς γάμους.

[[Βλ. καὶ Schoemann Gr. Alt. ³ II, 558 καὶ τοὺς ἀνωτέρω μνημονευομένους συγγραφείς. Ἐν Σινασῷ ἡ νύμφη ἔτρωγεν ἰδιαιτέρως μετὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτῆς (I. Σαραντίδου Ἀρχαίου Σινασός σ. 81), ἐν δὲ Νισύρῳ εἰς τὸ γεῦμα παρακαλεῖται μόνον οἱ ἄνδρες (Γ. Παπαδοπούλου Γεν. περ. Νισ. σ. 63)].

2) Πανδώρα IV' 171. Ἰδὲ περὶ γενομένης συμποσίου ἐκ γυναικῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14 αἰῶνος ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ Lebrun Voyage au Levant τ. III σ. 155: «Les mets, qui sont fort abondans, se servent dans de petits plats et l'on en change raisonnablement pendant le repas. Quand la compagnie est si grande, ils n'ont point de table, et comme ils s'asseient tous à terre, tous les conviés ont une serviette pour s'essuier les mains, qui est si longue, qu'elle s'étend à la ronde sur les genoux de toute la compagnie». Περὶ τοῦ χείρομάκτρου τοῦτου πισκίρι ἡ μεσάλα λεγομένου βλ. Hahn I, 145.

3) Ἐφημερ. Φιλομαθῶν ΙΖ' σ. 1757. Πανδώρα K', 114.

4) Ἐν Μέσῃ Μάνῃ, ὅπου μεγίστη ἀνυδρία ὑπάρχει, οἱ πλουσιώτεροι γάμοι διακρίνονται ἐκ τῆς ποσότητος τῶν δεξαμενῶν, ὥς διαθέτουσι πρὸς χρῆσιν τῶν προσκεκλημένων. «Lorsqu'un Cacavouglien se marie, lègue le Saint-Sauveur (Voyage historique, littéraire et pittoresque dans les isles du Levant τ. III σ. 369—370), l'affaire la plus importante est de sonder la citerne, partie principale de la dot qu'il donne à son épouse. Plus on a consommé d'eau dans le repas des noces, plus on passe pour riche. Cette prodigalité fait du bruit, et on ne manque pas d'instruire tout le canton de la quantité d'eau qui a été bue». Pouqueville Voyage en Grèce τ. V σ. 601. Σένου Ἡρώς τῆς ἑλλην. Ἐπαναστάσεως τ. Β' σ. 110—111. Ἐν παρόδῳ ἐνταῦθα σημειοῦμεν ὅτι ἐν τῷ μυθιστορήματί του τοῦτῃ ὁ Σένος πολλὰς ἐσφαλμένας περὶ Μάνης εἰδήσεις ἔχει, ἐκ συγγραμμάτων εὐρωπαίων περιηγητῶν ἀκρίτως ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀρυόμενος αὐτὰς.

5) Ἡ συνηθεστέρα πρόποις εἶναι «νὰ ζήσουν, νὰ καλογεράσουν»—«Εἰς ὑγείαν τοῦ κουμπάρου κλπ.». [[Ἐν Ἀκαρνανίᾳ: «Τοῦτο τὸ ποτηράκι τὸ πίνω εἰς ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν τοῦ νεονύμφου, γειά τους καὶ χαρά τους, νὰ προκόψουν, καὶ εἰς τῶν ἀποδέλοιπων» (Κατ' ἀνακοίνωσιν Εὐστ. Στατίου). Ἀλλας προπόσεις βλ. ἐν ΔΙΕ Α', 132. Λάοκαρη Λάοιστ σ. 109. Πιττακοῦ 1878 σ. 203—4. Ἐθν. Ἀγωγῇ 1901 σ. 139. Βλαστοῦ Ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ σ.

καθ' ὃν πρῶτον ἤδη χορεύει ὁ γαμβρὸς μετὰ τῆς νύμφης, ᾄδων :

Τώρα δοξάζω τὸ Θεὸ
ποῦ πιάνω χέρι δροσερό ¹⁾,

ἐνῶ ἐξ ἄλλου μέρους καὶ οἱ περιϊστάμενοι, πρὸς αὐτὸν ἀποτευνόμενοι, ᾄδουσιν :

Αὐτὸ τὸ χέρι ποῦ κρατεῖς,

—Γιωργάκη, Γιωργάκη,—

για μὴν τὸ παρασφίγγης,

Γιωργάκη, ἔτσι νὰ ζήσης²⁾

γιατὶ τ'ν ποιοῦν τὰ δάχτυλα

—Γιωργάκη, Γιωργάκη—

ἀπὸ τὰ δαχτυλίδια,

Γιωργάκη, ἔτσι νὰ ζήσης ³⁾.

«Μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ χοροῦ καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πλήθους, φέρεται ἡ νύμφη ὑπὸ τῆς μητρός της εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον ⁴⁾, πρὸς τὴν ὁποίαν, ἀφοῦ ἐπιτάξῃ τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα ὑποταγὴν καὶ ἀφοσίωσιν, καὶ παραστήσῃ αὐτῇ τὸν ἱερὸν σκοπὸν τοῦ γάμου, ἐξέρχεται. Ταύτης ἐξεληούσης ἔρχεται ὁ γαμβρὸς ὑπὸ τῆς μητρός του καὶ αὐτὸς ὀδηγούμενος, πρὸς τὸν ὁποῖον, ἀφοῦ ἐπιτάξῃ τὴν πρὸς τὴν γυναῖκα ἀγάπην καὶ φρόνησιν, ἀπομακρύνεται, χωρὶς διόλου νὰ εἰσέλθῃ ἐνθα ἡ νύμφη ἤδη εὐρίσκεται. Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας ἀρχεται πάλιν ἡ συρροὴ τῶν ἀνθρώπων· ὁ δὲ γαμβρὸς, ἀφοῦ πρῶτον ἡ ἰδία αὐτοῦ μήτηρ πλύνῃ καὶ ἐνδύσῃ αὐτὸν καὶ θέσῃ εἰς τοὺς κάλκτους τοῦ τῷ φυλακτῆριον ὅπως μὴ μαγευθῇ καὶ βασκανθῇ, ἐξέρχεται εἰς ὑποδεξίωσιν αὐτῶν. Τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τὴν νύμφην ἐκ μέρους τῆς μητρός αὐτῆς καὶ τῆς πενθερᾶς γίνονται, πρὶν ἢ ἐμφανισθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν γυναικῶν» ⁴⁾.

Ἄλλὰ τὸ κύριον τοῦ γάμου συμπόσιον ἐν Κάσῳ γίνεται ἄλλην ἡμέραν μετὰ τὴν τοῦ γάμου Κυριακὴν, ἑορτὴν συνήθως. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην μάγειροι προσκαλοῦνται οἱ ἐπιτηδειότεροι, χοῖροι καὶ βόες οὐκ ὀλίγοι θύονται, δι' ὧν παντοδαπὰ παρασκευάζονται ὕψα· οἱ κλίδανοι ἐτοιμάζουσιν ἄρτους διὰ τῶν ὡς ἀνωτέρω εἶρηται ὕλοτομηθέντων ξύλων, καὶ ἐν γένει πᾶσα φροντίς καὶ προσπάθεια καταβάλλεται, ὅπως εὐχαριστηθῶσιν οἱ τιμήσοντες τὸν γάμον ἐκ τε τῆς

127 κ.έ.]]. Παρ' Ἀλβανοῖς «ρόφοῖνε κήφοισιν εἰ τρασεγουάσινε!»—νὰ ζήσουν καὶ νὰ περάσουν εὐτυχισμένα (*Hahn Alb. St. I, 145*), ἀνταποκρίνονται δὲ «Πολύχρονος», χαιρετισμὸς ἐκ τῶν βυζαντινῶν χρόνων παραμείνας, περὶ οὗ ἰσοῦ τί λέγαι ὁ *Henry de Valenciennes* (*Continuation de la Chronique de Geoffroi de Ville-Hardoin* σ. 294 Buchon): «Et quant li emperères entra en Thèbes, dont peussies oir un si grant polucrone de Palpas et d' Alcontes, et d' ommes et de fames».

1) Πανδώρα ΙΑ', 449.

2) Χασιώτης σ. 49 ἀρ. 34.

3) [[Εἰσαγωγὴ ὑπὸ πενθερᾶς εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον παρ' ἀρχαίοις: *Hermann Privaltalt.* σ. 275. Ἐν Πυργίῳ Χίου ὠδήγουν τὴν νύμφην οἱ γονεῖς, ὁ κουμπάρος, ὁ σὺντροφος καὶ ἡ συντρόφισσα (*Κατελλάκη Χιακὰ ἀνάλ.* σ. 141)]].

4) Ἐν Λέσβῳ. Πανδώρα ΙΓ', 471—2.

ἀφθονίας καὶ τῆς λαμπρότητος. Ἦδη πᾶς τις ἔρχεται μετὰ τῆς οἰκογενείας του τὴν λαμπροτέραν περιδεδλημένος ἐσθῆτα· ἐκάστη γυνὴ δὲ κομίζει σίτου μύδιον. Ἀφοῦ ἱκαναί φθάσωσιν εἰς τὸν οἶκον τῆς χαρᾶς καὶ εὐχρηθῶσι τοὺς νυμφίους, σχηματίζουσι χορόν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ. Περὶ δὲ μεσημβρίαν παρατίθεται ἡ τράπεζα ¹⁾, τάβλα καλουμένη, ὅπου οἱ γαμηλιῶται καθέζονται χωριστὰ τῶν γυναικῶν. Πέντε καὶ ἕξ οἶκοι δὲν χωροῦσι τοὺς συμπότας πολλάκις. Καὶ οἱ μὲν γέροντες κατέχουσι τὴν καλυτέραν θέσιν τῆς τραπέζης, οἱ δὲ νεώτεροι συγγενεῖς τῶν νυμφίων οἰνοχοοῦσιν. Εἶναι ἀληθῶς τὸ συμπόσιον τοῦτο εὐχάριστον ἀρχαῖκόν, εἰκὼν τῶν ὁμηρικῶν συμποσίων ζῶσα. Οἱ γεραίτεροι ἄδουσιν ᾠσματα, κατ' ἀρχὰς μὲν περιστρεφόμενα εἰς ἐπαίνους καὶ εὐχὰς ὑπὲρ τῶν νυμφίων, κατὰ μικρόν δὲ ἀναπολοῦντα τὰς νεανικὰς αὐτῶν ἡμέρας, καθ' ἃς καὶ οὗτοι ποτὲ εὐρίσκοντο εἰς θέσιν παραπλήσιον τῇ τῶν νυμφίων. Τῶν νεωτέρων δὲ τὸ ᾠσμα ἀποπνέει ἔρωτα, χαράν, ἐλπίδας. Ἀφοῦ δὲ χορτασθῶσιν ἄπαντες καὶ σίτου καὶ οἴνου, εὐχρηθῶσιν εἰς τοὺς νυμφίους, καὶ τραγωδήσωσιν, ἐγείρονται καὶ ἀπέρχονται εἰς μέρος τι ὑπαίθρον ὁμαλὸν καὶ εὐρύχωρον, ὅπου σχηματίζουσι χορόν· ἐνταῦθα πρόκειται νὰ εὐφημισθοῦν οἱ νυμφίοι, καὶ πᾶς εἰς τὸν γάμον ἐλθὼν ὀφείλει νὰ χορεύσῃ, ὥστε ἕνεκα τούτου σχηματίζεται κύκλος τεράστιος. Περὶ τὴν δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν νεανῖαι καὶ παρθένοι ἀπέρχονται, οἱ μὲν συνοδεύοντες τὸν γαμβρόν, αἱ δὲ τὴν νύμφην· σχηματίζουσι δὲ δύο πτέρυγας, οὕτως εἰπεῖν, ὡς πτερὰ λίσσονται καὶ μουσικοὶ προηγουῖνται, καὶ οὕτω προσέρχονται εἰς τὸν χορόν· εἰς ἓν λαμβάνει μέρος ὁ γαμβρός καὶ ἡ νύμφη παρ' αὐτοῦ, ὁ σύζυγος παρ' τοῦ συζύγου, ὁ ἀδελφὸς παρὰ τῇ ἀδελφῇ, καὶ οὕτω καθεξῆς πᾶσα τάξις καὶ ἡλικία. Οἱ λυρισταὶ καὶ οἱ αὐληταὶ εὐρίσκονται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου, ὡς καὶ τινων ἄλλων περιέργων θεατῶν πλῆθος, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ χορεύσωσιν. Ἐκαστος λυριστῆς προσέρχεται εἰς τὸν γαμβρόν καὶ τὸν ἐπαινεῖ, εὐφημίζει, γονατίζων ἐνώπιον αὐτοῦ, εἴτα δὲ εἰς ἅπαντας τοὺς χορευτάς, παρ' ὧν λαμβάνει δῶρα· ἐπομένως προσφέρονται γλυκύσματα, ὧν τὸ ἐγχώριον εἶναι ἄλευρος μετὰ μέλιτος συμπεφυρμένος, ζυμόμελι καλούμενον. Ἀφοῦ δὲ οἱ λυρισταὶ γονατίσωσιν ἐνώπιον ὅλων, οἱ χορευταὶ λάδωσιν ὅλοι· ζυμόμελι, διαλύεται ὁ χορός, τοῦ γαμβροῦ πρώτου ἀπερχομένου μετὰ τῆς νύμφης ²⁾.

1) Ἀντωνιάδου Κρητικῆς σ. 7 [[δ' ἐκδ. σ. 14]] :

Τράπεζαν στρώνονουσιν ἄλλοι, μακρὰν ὥς κατάστιον πλοίων
λίθων ἐπάνω σανίδας ἐρείδοντες· κ' ἔδρας
φέρουν παχείας δοκούς, ἐκατέρωθεν θέτοντες ταύτας.
Πέριξ δὲ πάντες καθίζουσιν, ὅποσοι κληθέντες εἰς γάμον,
ἔφερον τράγον ἢ ἄρνα ἢ ἄρτων πεντάδα μιγάδων,
εἴτε καὶ οἶνον γλυκὺ τῆς Κισσαίου τ' ἀμπέλινον νᾶμα.
ᾠσματα ψάλλουσιν κατόπιν, ἀρχαίων ὕμνων μελωδίαν,
ἢν τινα ζῶσαν εἰσέτι τῆς Κρήτης τὰ ὄρη τηροῦσι.

2) Ἐρατὼ Α', 116—8. [[Ὅτι γάμος δὲν νοεῖται ἄνευ εὐωχιῶν καὶ διασκεδάσεων μαρτυροῦσιν ἱκαναί παροιμίαι, ὧν ἀναγραφὴν βλ. ἐν ΠΠ. λ. γάμος, καὶ δὴ ὑπ' ἀρ. 15. 16. 23. 30. 33. Εἰσφάντως μετὰ τὸ σφάγιον ἀναφέρεται καὶ ἐν Βαλθάνδρῳ στ. 1035 σ.]

Τὰ συμπόσια τοῦ γάμου ἐσυνηθίζοντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἢ Ἀθηνᾶ παρ' Ὀμήρῳ ἐρωτᾷ τὸν Τηλέμαχον ἅμα εἶδε τὸ θορυβῶδες τῶν μνηστήρων συμπόσιον :

Τίς δαίς, τίς δ' ὄμιλος ὅδ' ἐπλετο ; τίπιε δέ σε χρεώ ;
εἰλαπίνη, ἥ ἐ γάμος ; ἐπεὶ οὐκ ἔρανοι τάδε γ' ἐστίν ¹⁾

καὶ ἄλλαχοῦ ἀναφέρεται ἐστίασις, ἣν ὁ Μενέλαος ποιεῖ ἐπὶ τῷ γάμῳ τῶν τέκνων του ²⁾. Γνωστὰ δὲ τὰ παρὰ Γάλλοις ὅμοια, τὰ festins des nocces καλούμενα ³⁾.

159. 1336—7 σ. 168 Legrand, ἐν *Περίτῳ* Διγεν. στ. 2101 κέ. σ. 196 Λάμπρου· συμπόσιον γάμου ἐν Στάθῃ πρ. Γ' στ. 360 κέ. σ. 166 Σάθα (βλ. καὶ στ. 551 σ. 175). Περιγραφαί τῶν κατὰ τὰ συμπόσια τοῦ γάμου ἐθιζομένων βλ. ἐν περιοδικῷ Ὀλύμπια 1896 Α', 269 (Ταῖδάρι· Ἀργούς). Γουσίον Πάγγ. σ. 61. Χιακ. Χρονικ. (Ἀμάντιον) 1911 Α', 83 (Παρπαριᾶς Χίου). Σταματιάδου Ἰκαριακά σ. 110. Γαβαλᾶ Σίκινος σ. 43, καὶ μετὰ τῶν κατ' αὐτὰ ἁδομένων ἁσμάτων : Ἑστία 1883 ΙΕ', 361 (Καταφυγίου Ὀλύμπου). Ἡμερ. Σκόκου 1910 σ. 368 (Βελθεντοῦ). Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 185—6 (Καρῶν Καδακλή). Ἐν Σερβικῷ Δωρίδος ἡ νύμφη κερνᾷ τοὺς συνδαιτυμόνας (Ἐπιθ. πολιτ. φιλολογ. 1882 Γ', 59)· ὁμοίως καὶ ἐν Λακκοδικίῳ Μακεδονίᾳ (Γουσίον ἐνθ. ἀν.), ἐν δὲ Κατιρλί Βιθυνίας ὁ γαμβρὸς (Π. Γ. Μακρῇ Κατιρλί σ. 36). Ἐν Λάστα Γορτυνίας τοῦ συμποσίου προεδρεῖται ὁ κουμπάρος (Λάσκαρη Λάστα σ. 109). Ἐν Νάουσῳ δὲ τὴν θέσιν τοῦ συμποσιάρχου κατεῖχεν ὁ ἐκαστοτε ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, ὅστις ἠρῆκε νὰ εὐλογῇσιν πάντα τοὺς συνδαιτυμόνας (Γ. Παπαθανασίου Γεν. περίρ. Νάουσ. σ. 63). Οἱ προσκεκλημένοι τῆς νύμφης, ἀναχωροῦντες μετὰ τὴν εἰς τὴν οἰκίαν εἰσοδὸν τῶν νεονύμφων, δὲν συμμετέχουσιν εἰς τὸ γαμήλιον συμπόσιον ἐν Μακεδονίᾳ (Ἑθν. Ἀρ. 1901 Δ', 157). Ἐν Κύπρῳ τὸ γενικὸν συμπόσιον παρατίθετο τὴν μεσημβρίαν τῆς Δευτέρας, τὴν δὲ Τρίτην εἰς τοὺς ἱερεῖς (Λουκά σ. 94)].

1) Ὀδυσσ. α, 225.

2) Ὀδυσσ. δ, 3 κέ. [[Μαρτυρίαι περὶ γαμήλιου τραπέζης παρ' ἀρχαίοις Ἑλλήσι : Πλουτάρχ. Συμποσ. προβλ. Δ', γ', 2 σ. 667 α. Becker-Göll Charicles III, 356. 368 κέ. 380 κέ. Schoemann Gr. Alt. ² II, 558. 560. Hermann Privataltert. 271. 272. Iv. Müller Gr. Privataltert. 446 b. 447 c. d. Παρὰ Ρωμαίους : Marquardt Röm. Privatalt. I, 49—50. Παρὰ Βυζαντινοῖς : Πάλλη καὶ Ποιλλὴ Σύνταγμ. Ε', 387. 388. Παρ' Ἰνδοῖς : Haas ἐν Weber's Ind. Stud. V, 326. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ γαμήλιου συμποσίου βλ. Rev. de l' hist. des relig. 1910 τ. 62 σ. 325 κέ. Γενικῶς : Gubernatis Usi nuziali σ. 199—209 (ii, 22. Cibi e banchetti nuziali)].

3) [[Ἐν Landernau τῆς Βρετανίας ἕκαστος τῶν κεκλημένων φέρει τὸ φαγητόν του (Nore Coutumes σ. 194). Βλ. καὶ Rev. de l' hist. d. relig. 1910 τ. 62 σ. 327. Γαμήλια γεύματα ἐξ ἐράνου συνηθίζονται καὶ παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ. Οὕτω ἐν χωρίῳ παρὰ τὸν Ἀχελῷον οἱ κεκλημένοι κομίζουσι τὰ τρόφιμα διὰ τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου (Ἑδδομ. 1889 φ. 25 σ. 4 δ—γ), ὥς καὶ διὰ τὸ τῆς παραμονῆς (αὐτ. σ. 3 δ—γ). Ἐν τοῖς περὶ τὰ Βιτῶλια χωρίοις κατὰ τὸ συμπόσιον τῆς ἐσπέρας τῆς Κυριακῆς οἱ προσκεκλημένοι ἔφερον ἄρτον μέγαν ἐψημένον ὑπὸ τὴν γάστραν, ἐν ταψί μετὰ μαγειρεύματος ἐκ κρέατος ἢ ἐξ ἰχθύων καὶ τὴν τσούτραν (Ἀκρόπολ. φιλ. 1889 σ. 791). Καὶ ἐν Κύθνῳ οἱ κεκλημένοι προσήρχοντο παρεσκευασμένον ἔχοντες φαγητόν τι πρὸς τῷ ὑπὸ τῶν νεονύμφων παρατεθειμένῳ (Βάλληδα Κυθν. σ. 112). Ἐν Ἰκαρίᾳ τὰ τρόφιμα ἐκομίζοντο ὑπὸ τοῦ κουμπάρου καὶ τῶν συγγενῶν (Σταματιάδου Ἰκαριακά σ. 109). Τὰ προσφερόμενα ἐν Παρπαριᾷ Χίου ὑπὸ τῶν κεκλημένων μικρὰ χρηματικά δῶρα (ἀπὸ ἐνὸς γροσίου μέχρι μετζητίου), ὅταν ἀσπάζονται τοὺς νεονύμφους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐξοδοντοῦνται τὴν ἐσπέραν εἰς τὰ παιχνίδια καὶ τὸν χορόν·

Ἡ Δευτέρα διέρχεται ἐν χοροῖς καὶ διασκεδάσειν ¹⁾ ἐν Κρήτῃ λούουσιν ὅτε γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη τοὺς πόδας εἰς κρήνην καὶ συνέλκουσιν ἀμφοτέρωι πίτταν· ὁ λαδὼν τὸ μεγαλύτερον τεμάχιον θὰ εἶναι εὐτυχέστερος καὶ θὰ ζήσῃ περισσότερον ²⁾.

Τὴν τρίτην ἡμέραν φίλοι καὶ συγγενεῖς τῆς νύμφης τὴν παραλαμβάνουσι καὶ τὴν φέρουσιν εἰς τὴν πηγὴν ἢ τὸ φρέαρ, ὅπου πανηγυρικῶς ἀντλοῦσιν ὕδωρ ³⁾. Ἀλλαχοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν γίνονται τὰ πρὸς τοὺς νεονύμφους

εἰς δὲ τὸ τραπέζι τοῦ ἀντίγαμου τρώγονται ὀρνίθες ἀφαιρεθεῖσαι ἀνὰ μία ἑξ ἑκάστου αὐτῶν (Χιακ. Χρονικά Α', 83). Παρὰ τοῖς Βλάχοις τὸ συμπόσιον τῶν γάμων εἶναι εὐτελέστατον (Ἐῤῥιὰλ παρὰ Βικέλα Διαλέξ. σ. 309—310)]].

1) Wachsmuth σ. 99. Κακῶς ὁ Wachsmuth ἀναφέρει ἐγερτικά ἄσματα, ἐνθ' τοιαῦτα δὲν ὑπάρχουσι, τὸ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερόμενον Τώρα τὰ πουλιά, τώρα τὰ χελιδόνια κλπ. δὲν ἔδεται εἰς τοιαύτην περίστασιν. [[Τὸ ἄσμα τοῦτο περιλαμβάνεται καὶ ἐν Πολίτου Ἐκλογαῖς (ἀρ. 147 Α'), ἐνθα σημειοῦται ὅτι ἄδεται κατὰ τὰς ἐσθινὰς ὥρας. Πρὸλ. καὶ Λαογρ. Α', 318. Καὶ ἐν Κύθῳ τῇ ὑστεραίᾳ τοῦ γάμου, πρωῒας ἐτι οὔσης, οἱ γαμιῶται μετὰ μουσικῆς ἐλθόντες ἄδουσι πρὸ τοῦ νυμφῶνος τὰ ξυπνητούρια (Βάλληρδα Κυθν. σ. 113).—Κατὰ τὸν ἐπακολουθοῦντα τὸ γαμήλιον γεῦμα χορὸν, ἐν Λακκοδικίῳ τῆς Μακεδονίας ὁ γαμβρὸς συνεχόρει μετὰ τῆς νύμφης, τοῦ κουμπάρου καὶ τῶν γονέων (Γουαίση Παγγ. σ. 61). Εἰς τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν ὁ χορὸς γίνεται εἰς πλατεῖάν τινα· καὶ τὸν αὐτὸν πρῶτον μὲν ὁ πανθερὸς καὶ ἡ πανθερά, ἔπειτα δὲ ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη (Ἐθν. Ἀν. 1901 σ. 152). Ἡ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ προσῆρχε τοῦ χοροῦ ἐν Μαλακοπῇ Μ. Καππαδοκίας (Γεν. περιγρ. Α', 430). Ἐν ὑπαίθρῳ γίνεται ὁ χορὸς καὶ ἐν Κύθῳ ὁ δὲ γαμβρὸς πρῶτος τῶν πατρὸς αὐτοῦ τὴν νύμφην (Ἐθν. Ἀν. σ. 112—3). Ἐν Λαογρ. πρῶτον γαμβρὸς καὶ νύμφη, μετὰ τὸν νεονύμφον, μετὰ τὸν νεονύμφον καὶ συγγενεῖς καὶ εἰς οἱ λοιποὶ (Γασπαρη Ἀμάρτης σ. 61). Ἐν Ἰκαρίᾳ χορεύει ἕκαστος πρῶτον μετὰ τοῦ νυμφίου, εἰς μετὰ τῆς νύμφης καὶ κατόπιν μετὰ τῆς παρνύμφου (Σταματιάδου Ἰκαρ. σ. 109· βλ. καὶ αὐτ. σ. 112—3 παρὰ τὴν τῶν κατὰ τὸν χορὸν καὶ ἄσματα). Εἰς πλατεῖάν τινα γίνεται ὁ χορὸς ἐν Νισύρῳ καὶ κατ' ἀρχὰς ὁ πρῶτος παρνύμφος χορεύει τὴν νύμφην μετὰ τοῦ γαμβροῦ εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ χοροῦ (Γ'. Παπαδοπούλου Γεν. περιγρ. Νισύρου σ. 62· βλ. καὶ αὐτ. σ. 64—7 : χορὸς κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν καὶ ἄσμα κατ' αὐτόν). Ἐν Σαράντᾳ Ἐκκλησίαις εἰς τὸν χορὸν ἀπαξ μόνον ἐλάμβανε μέρος ἡ νύμφη καὶ ἔκλινε τρεῖς γύρους (Θρακ. Ἐπ. 1897 σ. 193). Ἐν Καρυαῖς Καθακλή ἐγένετο καὶ χορὸς μετημφισμένων (Λουλουδοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 188)]].

2) Ἀντωνιάδου Κρητικῆς σ. 69 κέ.

3) Fauriel I σ. XXXVI—XXXVII: «Le troisième jour, les parentes et les amies de la mariée vont la prendre chez elle, en grande pompe, pour la conduire à la fontaine du lieu. En y arrivant, elle remplit d'eau un vase neuf qu'elle a apporté à cet effet, et jette dans la fontaine différentes provisions mêlées avec des miettes de pain; après quoi commencent les danses en rond autour de la fontaine. Ces danses sont censées le dernier acte des fêtes du mariage, et la contrainte jusque-là obligée des deux époux cesse enfin». Wachsmuth σ. 100: «Den dritten Tag bildet den Schluss der gesamten Festlichkeiten noch eine eigenthümliche Feier, welche folgendermassen vor sich geht. In festlichem Zuge wird die Neuvermählte nach der Quelle oder dem Brunnen geführt, woraus sie in Zukunft ihren Wasserbedarf zu entnehmen hat. Dieser Akt ist so obligatorisch, dass er auch dann nicht unterlassen werden darf, wenn zufällig das Wasser dasselbe bleibt als das war, aus welchem die Vermählte bisher geschöpft hat. An der Quelle angekommen muss sie diese feier-

δῶρα, ὡς ἀνωτέρω διελάβομεν. Ἐν Λευκάδι τὴν πρώτην τῆς Τρίτης, ἐξαρτήσαντες τὸν νυμφικὸν χιτῶνα τῆς νύμφης (φέροντα ἤδη τὰς κηλίδας τῆς παρθενίας) εἰς τὴν κορυφὴν σημαίας, πορεύονται πάντες εἰς πηγὴν ἢ φρέαρ· ἐκεῖ δὲ πλύναντες τὸν χιτῶνα, καὶ φαγόντες τὸ πρωτόπλαστον κουλλούριον, δίδουσι τέλος εἰς τοὺς γάμους ¹⁾· ἐν Μάνῃ συνηθίζουσι νὰ πυροβολῶσι τὸν χιτῶνα

lich begrüßen und in hohler Hand aus ihr trinken, dann wirft sie einige Geldstücke, auch verschiedene Esswaaren in dieselbe hinein. Hierauf folgt ein von Gesang begleiteter Rundtanz um die Quelle». "Ομοια συνηθίζουσι καὶ οἱ Ἀλβανοὶ (*Hahn Alb. St. I, 147*). [[Καὶ ἐν Γιάννιτοφ Καλαμάτας τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ γάμου ἡμέραν ὁδηγεῖται ἡ νύμφη εἰς τὴν βρύσιν τοῦ χωρίου, παρευρισκομένων πολλῶν συγγενῶν, ἰδίως γυναικῶν· ἔχουσι μαζί των ἓν ψωμί, τυρί καὶ ἀγγεῖον οἴνου, ἡ δὲ νύμφη δεδεμένη ἐντὸς μανδηλίου σίτον, ὄρυζαν, σταφίδας καὶ τινα κερμάτια, ἅτινα ῥίπτει εἰς τὴν πηγὴν καὶ νίπτεται, οἱ δὲ παῖδες βουτῶν νὰ πάρουν τὰ χρήματα. Εἰτα τρώγουσιν ὅλοι τὸ ψωμίον, τὸν τυρόν καὶ πίνουν τὸ κρασί, τὸ δὲ κενωθὲν ἀγγεῖον τοῦ οἴνου πληροῦσιν ὕδατος, ἐξ οὗ κατὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν οἰκίαν εἰς γεμίξει δύο ποτήρια, ὧν τὸ ἓν δίδει εἰς τὸν γαμβρόν, τὸ δ' ἄλλο εἰς τὴν νύμφην. Μετὰ τὸ ὕδωρ τοῦτο καταδρέχουσιν ἀλλήλους διὰ νὰ εἶναι ὁρσαστοὶ πάντοτε (Κατ' ἀνακοίνωσιν Γ. Βελμάχου, Ιερέως). Βλ. καὶ Ν. Σιών Γ', 1120. Πρὸς καὶ Λαμπροῖδου Ἑπειρ. μελετ. Ζ', 25. Δωδώνη 1896 σ. 119. ΚΗ. Σύλλ. Η', 549. Ἑλλιάδος Μελαίνης Κρητ. Μέλισσος Γ' 23—3 (β' ἐκδ. σ. 40). Βλαστοῦ Ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ σ. 139—140. Ἐν Μακεδονίᾳ τὴν Τετάρτην τὸ πρωτὶ ἡ νύμφη λαβοῦσα ἀγγεῖόν τι περιέρχεται ἀπάσας τὰς κρήνας τοῦ χωρίου καὶ ἀντλεῖ ἐξ ἑκάστης ὀλίγον ὕδωρ (Ἑθν. Ἀγ. 1901 σ. 158). Ἡ ἀντλησις ὕδατος ἀγνίστα καὶ ἀνυπόβη μετὰ τὸν γάμον ἡμέραν, κατὰ τὴν ἀντίστοιχον ἐν Σάλατοι Ἰκονίου (Σ. Δάλλα, γυμνασιάρχου τῆς Σάλας σ. 31, Ἐννοσιάν. Β' 257) καὶ ἐν Σιμασῷ (Ρ. Ἐλευθεριάδου Σιμασός σ. 81). Ὁ χορὸς παραπλοῦς Σιμασός σ. 81]. Εἰνα παρὰλληλα βλ. ἐν Zs. f. Ethnologie 1909 σ. 671. Ἐν Στερνίτοφ Γορτυνίας «ὅταν θὰ ἐπὶγγαίνε ἡ νύμφη γιὰ νερό, θὰ ἐπαιρνε ἢ ἓνα παιδί κοντά» (κατ' ἀνακοίνωσιν Κ. Κασιμάτη), ἔρριπτε δὲ, ἐν Λάστοφ, εἰς τὸν ὄρυζαν ἄργυρον κέρμα (25—100 λεπτ.), τὸ ὅποιον ἔπαιρνε τὸ παιδί (Λάσκαρη Λάστο σ. 112). Πρὸς καὶ ἀνωτέρω σ. 256, 2. Ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐθίμου βλ. Wunsch ἐν Strena Helbigiana 1900 σ. 342—3. Περὶ προσφορᾶς εἰς πηγὰς ὑπὸ νύμφης πρὸς καὶ Grimm Deutsch. Myth. ⁴ σ. 484 καὶ 497]].

1) Ἐφημερίς Φιλομαθῶν ΙΓ' σ. 1687. ΚΗ. Σύλλ. Η', 412. [[Ἐστία 1877 Δ', 702. Πολλοὺ συνηθίζετο ἡ ἐπίδειξις τῶν σημείων τῆς παρθενίας (πρὸς καὶ τὴν ἐπομένην σημείωσιν. Βλ. καὶ Ἑθνομ. 1887 ἀρ. 25 σ. 2 γ ἐν Μάνῃ) : Ἐν Τσιθέρι Ἀργούς τὴν ἐπαύριον περιφέρουσι ταῦτα ἐπὶ δίσκου ἀνθοστολίστου εἰς τοὺς συμπεθέρους, οἵτινες ῥίπτουσιν ἐπ' αὐτοῦ δῶρόν τι ἢ ἄργυρὰ κέρματα (Ὀλύμπια 1896 Α', 286). Καὶ ἐν Λάστοφ τῆς Γορτυνίας κερνάγατε οἱ κεκλημένοι τὰ ἐπιδεικνυόμενα εἰς αὐτοὺς σημάδια (Λάσκαρη Λάστο σ. 109). Εἰς τινα χωρία τῆς Λευκάδος τὴν Τρίτην μετὰ τὸν γάμον παρὶ τὴν 10ην π. μ. ὑπὸ τὴν συνοδίαν τῶν προσκεκλημένων καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἐφέρετο ἐπὶ δίσκου κεκαλυμμένου διὰ μεταξίνου μανδηλίου τὸ αἵματωμένον ὑποκάμισον τῆς νύμφης εἰς τὴν μητέρα αὐτῆς (κατ' ἀνακοίνωσιν Σ. Δάλλα, γυμνασιάρχου· κατ' ἄλλην ὁμῶς εἰδησιν, ἐν Λογογ. Α', 318, ἐκρεμάτο τὴν πρώτην τῆς Δευτέρας εἰς τὴν θύραν τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου). Ἐν Γιάννιτοφ Καλαμάτας ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἐκτεθειμένον εἰς κοινὴν θέαν κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην ἡμέραν, ἐνόσφ διήρκει ἡ εὐωχία (Κατ' ἀνακοίνωσιν Γ. Βελμάχου). Ἐν Μισσηνικῷ Καρδίτσης μετὰ τὸν γάμον συνεκροτεῖτο συμβούλιον γραῖδίων πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἀσποροῦχων τῆς νύμφης (παρὰ Α. Λαδιᾶ). Ἡ παράνυμφος, ἐν Σαράντᾳ Ἐκκλησίαις, ἐπεσκέπτετο τὴν ἐπιούσαν τοῦ γάμου τὴν συζυγικὴν κλίνην καί, ἂν μὲν εὗρισκεν ἐπὶ τῶν σινδόων κηλίδας αἵματος, διεκήρυττε τὴν ἀγνότητα τῆς νύμφης, εἰδ' ἄλλως ἐπατρέπετο τῷ γαμβρῷ νὰ καταλίπῃ ταύτην, ὡς σπιλωθεῖσαν προηγουμένως (παρὰ Στ. Ψάλλου). Τὸ

τοῦτον ¹⁾, καὶ ἐν Κερκύρα, ὡς διηγεῖται ὁ Saint-Sauveur ²⁾, τὸν ἔθετον ἐπὶ τραπέζης ἐν μέσῳ γλυκυσμύτων καὶ ψιαλῶν οἴνου καὶ ἐχόρευον πέριξ αὐτῆς ³⁾.

Καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐξακολουθοῦσι τὰ συμπόσια καὶ αἱ διασκεδάσεις ⁴⁾, ὁ δὲ γαμβρὸς οἰκουρεῖ, διότι κακὸν νομίζεται νὰ περάσῃ τριῖσιν

ἡμέραις τοῦ ἐπιδεικνύειν τὸ ὑποκάμισον τῆς νύμφης ἀναφέρεται καὶ ἐν Βελθάνδρῳ στ. 1041 κί. (Ellissen Analekten τ. V σ. 108. Βλ. καὶ σ. 218).

1) [[Εἰς τὰ παρὰ τὸν Ταῦγετον χωρία διαρκούντος τοῦ γαμηλίου συμποσίου ὁ γαμβρὸς μετὰ τῆς νύμφης ἀποσφύρονται εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον. Μετὰ τοῦτο, θέτει ὁ γαμβρὸς ἐντὸς δίσκου ἢ κανίστρου τὸ ἀματωμένον ἐσώδρακον τῆς νύμφης καὶ παραδίδει αὐτὸ εἰς τὴν μητέρα του, ἢ τὴν πενθεράν του, ἢ τὴν συμπενθεράν τοῦ συνοικεοῦ. Αὕτη μεταδίδει εἰς τοὺς δαιτυμόνας, οἵτινες τὸ *kerāne*, ἥτοι ῥίπτουσιν εἰς τὸν δίσκον κοσμήματα ἢ χρήματα· τὰ χρήματα εἶναι δῶρον εἰς τὴν περιφέρουσαν τὸν δίσκον. Κατόπιν οἱ δαιτυμόνες πυροβολοῦσι τὸ ἐσώδρακον, πετώντες αὐτὸ εἰς τὸν ἀέρα καὶ σηματοδοτούντες αὐτὸ (Κατ' ἀνακοίνωσιν Ξενοφ. Στελλάκη). Καὶ ἐν Μαλιτοῖν Λακεδαιμόνος ἐπυροδόλουν τὴν Δευτέραν τὸ ὑποκάμισον τῆς νύμφης (Κατ' ἀνακοίνωσιν Δ. Γραφειάδου). Ἐν Καλαβρύτοις, καθ' ἣν ὥραν ἐγαρθῇ τῆς κλίνης ὁ γαμβρὸς, ῥίπτουσιν ἕνα τουφέκι, εἰς σημεῖον ὅτι ἡ νύμφη εὐρέθη παρθένος (Κατ' ἀνακοίνωσιν Α. Κωνσταντινοπούλου). Διὰ πυροβολισμῶν ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ ῥιπτομένων ἐξηγγέλλετο ἡ παρθενία τῆς νύμφης καὶ ἐν Γιάννιτσα Καλαμάτας (κατ' ἀνακοίνωσιν Γ. Βελμάχου), ἐν Στραζῇ Ἑλλάδι (Ἡμερολ. Σκόκου 1908 σ. 104) ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις (κατ' ἀνακοίνωσιν Σταμ. Τάλλου), ἐν Καστελλορίζῳ (Παλαιολόγος 1878 Β', 885), ἐν Κύπρῳ (Λουκά Φιλολ. ἐπισκ. σ. 93) κ. ἄ. Οἱ συγγενεῖς, καὶ ἐκτετραπύρροι, ἀνταπῆντων διὰ πυροβολισμῶν ἐν Τσιδέρι Ἀργους (Ὀλύμπια ἐνθ. ἀν. 1, τ. 2, σ. 2) ἐκφυλακτικούς τῆς τιμότητος τῆς νύμφης πυροβολισμούς ἐπεδίδοντο ἐν χωρίοις καὶ ἐκτετραπύρροις εἰς τὰ νοτιοανατολικά καὶ βορειοδυτικά χωρία τῆς Λευκάδος (κατ' ἀνακοίνωσιν Στ. Αἰελλῆ), ἐν Λάσση ἀπὸ Γορτυνίας (Λάσση Λάσση σ. 111) κ. ἄ]].

2) Saint-Sauveur Voyage τ. II σ. 41. [[Ἐν Κύπρῳ οἱ παράνυμφοι ἀποκομίζοντες ἐκ τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου τὰς σινδόνας ἐχόρευον αὐτάς ἐν τῷ τῶν κεκλημένων (Λουκάς ἐνθ. ἀν.)]].

3) [[Ἐν Μεσσηνίᾳ, Φιλιατροῖς, Μεγαλοπόλει κ.τ.λ. τὴν δευτέραν μετὰ τὸν γάμον ἡμέραν οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης ἐν συνοδίᾳ βιολίων καὶ ᾄδοντες ἢ χορεύοντες περιήρχοντο τὴν πόλιν, κακαλυμμένοι τὴν κεφαλὴν διὰ λευκοῦ μανδηλίου, ὑποδηλοῦντες τὴν ἀποδειχθεῖσαν τῇ νύμφῃ ἀγνότητά (Κατ' ἀνακοίνωσιν Ἀδ. Ἀδαμαντίου). Ἐν Κύπρῳ ὑπῆρχεν ἡ παιγνιώδης συνήθεια νὰ *σαμαρώουν* τὴν ἐπιούσαν τὸν παράνυμφον, πρὸς ὑπόδειξιν ὅτι κατελύθη ἡ παρθενία τῆς νύμφης (Βάλληρδα Κυθν. σ. 113). Περὶ ἐλέγχου τῆς ἀγνείας τῆς νύμφης παρ' ἄλλοις λαοῖς ὡς καὶ γενικῶς βλ. εἰς τὰς ἐν τέλει τῆς παρούσης μελέτης συμπληρωματικὰς σημειώσεις]].

4) [[Βλ. καὶ Γαβαλά Σίκινος σ. 43—4. Ἐν Γιάννιτσα Καλαμάτας μετὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ τὰς εἰς τὸ *νυφροστόλι* εὐχὰς ἄρχεται ἡ εὐωχία παρατεινόμενη μέχρι τῆς νυκτός, ὅταν θ' ἀπέλθωσιν οἱ νεόνυμφοι εἰς τὸν κοιτῶνα· οἱ δὲ προσκεκλημένοι, πρὸ πάντων οἱ ἔχοντες *καρίσσι* (θηλ. κρέας, μίαν πίτταν καὶ δύο ὀκάδας οἴνου) πρέπει νὰ μένωσι μέχρι τῆς τρίτης ἡμέρας εὐθυμοῦντες (Κατ' ἀνακοίνωσιν Γ. Βελμάχου). Ἐν Μακεδονίᾳ διὰ μὲν τοὺς ξένους αἱ ἐορταὶ τῶν γάμων λήγουσι συνήθως τὴν ἐσπέραν τῆς Κυριακῆς, διὰ δὲ τοὺς συγγενεῖς ἐξακολουθοῦσι μέχρι τῆς πρωΐας τῆς Τετάρτης (Ἐθν. Ἀγωγή 1901 σ. 157), καὶ κατὰ τὸν Abbot (Maced. Folkl. σ. 156) παρατείνονται ἐπὶ ἐκλόκληρον δεκαπενθήμερον. Ἐν τοῖς περὶ τὰ Βιτώλια χωρίοις αἱ ἐορταὶ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων παρὰ τῷ γαμβρῷ ἤρχοντο ἀπὸ τοῦ Σαββάτου καὶ ἔληγον τὴν Τρίτην, αἱ δὲ τῆς νύμφης τὴν Δευτέραν (Ἀκρόπολ. φιλολ. 1888 σ. 791). Οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγούδια διαρκοῦν ἐκλόκληρον ἐβδομάδα συνήθως ἐν Παρπαρίζ Χίου (Χιακὰ χρονικά Ἀμάντου 1911

Μετὰ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα ἡμέρας ἀπὸ τοῦ γάμου στέλλονται εἰς τὸν παρά-
νυμφον 15—20 ἄρτοι καθαροί, καὶ ἐν τῇ ἡμισυ ἄρνιον ψητόν, τὰ δὲ δῶρα ταῦ-
τα καλοῦνται ἐν Κρήτῃ μπόλια ἢ πέτσα ¹⁾· ἀλλαχοῦ πέμπουσιν εἰς τὸν κουμ-
πάρον ὑποκάμισα καὶ ἄρνια ζωντανά.

Τὴν δευτέραν Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ γάμου τὸ ἀνδρογόγυον ²⁾, διότι οὕτως εἰς
τὸ ἐξῆς καλοῦνται οἱ σύζυγοι, ὑπάγουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅπως λειτουργη-
θῶσι, καὶ ἐπισκέπτονται ἀκολούθως τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς εἰς τὴν τελετὴν
τοῦ γάμου παρευρεθέντας.

Συνήθης καιρὸς τῆς τελέσεως τῶν γάμων εἶναι ὁ χειμὼν ³⁾, τὴν ἐποχὴν

Καρπ. σ. 59), ἐν Σάμῳ (N. Ζαρεϊρίου Περὶ τῆς συγχρ. σαμίας διαλέκτου σ. 69)· ὁμοίως
καὶ ἐν Λιδοίῳ, συνιστάμενος εἰς τὴν παραλαβὴν ἐκ τῆς οἰκίας τῆς νύμφης καὶ μεταφορὰν
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ τῶν χαλκῶν σκευῶν καὶ τῶν κιθωτίων, μεθ' ὃ ἐπηκολοῦθαι
χορὸς (Ξενοφάν. Δ', 235). Ἀντίχαρ ἐλέγετο ὁ πανηγυρισμὸς κατὰ τὴν ἐβδόμην μετὰ τὸν
γάμον ἡμέραν, ἐν Πόντῳ ('Αρχ. νεωτ. ἑλλ. Α', γ', 103, ἐνθα καὶ ἐφτά, τὰ, ἐκαλεῖτο),
ἐν Σινασφ (P. Ἐλευθεριάδου Σινασός σ. 80. I. Ἀρχελάου Σαραντίδου Σινασός σ. 81), ἐν
Συλάτοις Ἰκονίου (Ξενοφάν. Β', 278· πρὸς καὶ Σ. Φαρασοπούλου Τὰ Σύλατα σ. 39), ἐν
Χίῳ (Κανελλάκη Χιακ. ἀνάλ. σ. 142· βλ. καὶ Χιακὰ Χρονικά Β', 107, ὅτι εἰς Μεσσή-
νιον καὶ ὀχιάδα καλεῖται), ἐν Καρυαῖς Καδακλῇ (Φαρασοπούλου Ἀνέκδ. συλλ. σ. 189,
ἐνθα καὶ ἐπιστροφία). Συνήθης ἐπίσης ὀνομασίαν τοῦ ἀνδρόγυου εἶναι καὶ (ἐ)πιστροφία, τὰ,
ὥς ἐπὶ παραδείγματι ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίᾳ (Ἰστορία 1882 ΙΔ', 596, ἐνθα καὶ
ὀχτώμερα ἐκαλοῦντο), ἐν Ἡλίδι (Νουμᾶς 1908 σ. 296 γ', 6, γινόμενα μετὰ 8 ἢ καὶ
περιπατήρας ἡμέρας), ἐν Λάστῃ Γορτυνίας (Ἰστορία Λάστα 3, 112), ἐν Πηλείῳ (Ἰστορία
Πηλείων Γλωσσάρ. σ. 154, ἐν Σακτίσῳ (π' οὐκ ἔστιν ἄρχ. νεωτ. ἑλλ. Α', δ', 101), ἐν Λακ-
κοδικίῳ Μακεδονίας (πιστροφίγια, τοῦ γεύματος παραπαρασκευασθέντος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κουμπά-
ρου, εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ὁποῦ ἢ νύμφη ἀντιδωρομένη παρ' αὐτῆς :
Γουσίου Πάγγ. σ. 62). Ἐν Οἰνοῦντι τὸ ἐσπέρας τῆς ἐπομένης τοῦ γάμου ὁ γαμβρὸς ἀπο-
στέλλει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ ἓνα ἄμνόν, μίαν πίτταν καὶ οἶνον, παραλαμβάνων δὲ
τοὺς στενωτέρους τοῦ συγγενεῖς καὶ τὴν νύμφην μεταδίνειν ἐκεῖ καὶ διασκαδάζουν τὴν
ὃ' ἐπομένην τὴν αὐτὴν φιλοξενίαν ὑποχρεοῦται νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς νύμφης·
αἱ δύο αὗται ἐπισκέψεις λέγονται πιστροφία (Κουκουλέ Οἰνοῦντ. σ. 100). Ἐπίσης ἐν Βυ-
σσηκῇ Καλαδρύτων τὴν ἐπαύριον τοῦ γάμου τελοῦνται τὰ ἐπιστροφία, ὅπως ἀναγγελοῦν εἰς
τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης ἢ ἀγνεία ταύτης (ΔΙΕ Α', 132). Τέλος πιστροφία ἐν Τοιδέρι ὀνο-
μαζοῦσι τὰ γλυκύσματα, ἅτινα παρασκευάζουσιν οἱ συμπέθεροι καὶ τὰ φέρουν τὴν ἐπομένην
τοῦ γάμου εἰς τοὺς νεονύμφους εὐχόμενοι εἰς αὐτοὺς «νὰ εἶναι στερεωμένοι» καὶ νὰ κάμουν
«καλοὺς κληρονόμους» ('Ολύμπια 1896 Α', 286). Ἀντίγαμος παρά τοῖς Χριστιανοῖς τῆς
Βυρρητοῦ : ΚΠ. Σύλλ. Η', 496. Παρά τοῖς Νοτιοσλάβοις : Zs. Ver. Volksk. 1915 σ.
337. Παρ' ἀρχαίοις τὰ ἀπαύλια (Πολυβ. Γ', 39. Βλ. καὶ Hermann Privatlalt. σ. 277)].

1) Χουρμούζης σ. 29—30.

2) Περὶ τῆς λέξεως βλ. Τζέτζ. εἰς Δυκοφρ. 603. R. O. Müller Die Etrusker βιβλ.
III κεφ. 2 σημ. 6 (τ. II σ. 21. 1828).

3) [Ἐν Μακεδονίᾳ τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμὼν ('Εθν. Ἀγωγή 1901 σ. 138), καὶ δὲ
ὁ περὶ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀγ. Δημητρίου (26 Ὀκτωβρίου) χρόνος (Abbott Maced. Folkl.
σ. 155). Ἐπίσης ἐν τοῖς περὶ τὰ Βιτώλια χωρίοις οἱ γάμοι τελοῦνται συνήθως κατὰ τὰ
μέσα τοῦ φθινοπώρου ('Ακρόπολ. φιλολ. 1888 σ. 791), καὶ ἐν Λάστῃ καλῦτερος μὲν θεω-
ρεῖται ὁ Ὀκτώδριος (Λάσκαρη Λάστα σ. 106, 9). Κατὰ τὸ θέρος τελοῦνται συνήθως οἱ
γάμοι ἐν Καταφυγίῳ Ὀλύμπου ('Εστία 1883 ΙΕ', 357). Ἐποχαὶ γάμου τακταὶ παρά Βουλ-
γάροις : Zs. Ver. Volksk. 1915 σ. 338]].

δὲ ταύτην ἐθεώρουν κατάλληλον διὰ γάμους καὶ οἱ ἀρχαῖοι¹⁾, οἱ Ἀθηναῖοι μάλιστα Γαμηλιῶνα ἐπωνόμασεν διὰ τοὺς πολλοὺς κατ' αὐτὸν τελουμένους γάμους τὸν πρὸς τὸν Ἰανουάριον ἀναλογοῦντα μῆνα. Δὲν τελοῦνται δὲ γάμοι καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας τοῦ ἔτους νηστείας, διότι ἀπαγορεύονται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας²⁾. Προσέτι ὡς ἀπαίσιος καὶ δυστυχημάτων πρόξενος θεωρεῖται, ὡς ἐκ τινος δημοτικοῦ ᾄσματος ἐξάγομεν³⁾, καὶ ὁ κατὰ Μάιον γάμος⁴⁾ ὁμοίως καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐνομιζέτο⁵⁾, καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰς πολλὰ ἔθνη ἢ πρόληψις αὕτη διειρηθήκη⁶⁾.

Εἰρωνικὰ ᾄσματα σαρκάζοντα τὸν γαμβρὸν διὰ τὰς φροντίδας, ἃς ἀναλαμβάνει

1) Ἀριστοτέλ. Πολιτ. Ζ', 15. [[Βλ. καὶ Becker-Göll Charicles III, 360 καὶ Hermann Privatalt. σ. 269 καὶ Iv. Müller Gr. Privatalt. σ. 447 c]].

2) «Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ γάμους ἢ γενέθλια ἐπιτελεῖν» (Λαοδικείας καν. 52 ἐν Ράλλῃ καὶ Ποιτῇ Συντ. Γ', 219). [[Βλ. καὶ Πατριάρχην Μανουὴλ πρὸς τὸν Δυρραχίου (1240—5) αὐτ. Ε', 116.—Ὁὐδὲ ἐν Bagnes τῆς Ἑλβετίας τελοῦνται γάμοι κατὰ τὴν μεγάλην Τεσσαρακοστὴν (Schweiz. Arch. f. Volksk. 1912 σ. 222). Ἐν Σόμῃ δὲν νυμφεύονται τὴν ἐβδομάδα τῆς ιωβιῆς, διὰ νὰ μὴ ιωρανοῦνται (Ζωγράφ. Ἀγ. Α', 213 § 33)].

3) Passow Carm. pop. σ. 338 ἀρ. 458. [[Jeannarakī Ἄσμ. κρητ. σ. 225 ἀρ. 289]].

4) [[Βλ. γενικῶς Δ. Παταζῆν ἐν Ἑκκλ. φιλολ. 1867 ΙΕ', 1233. Ἐν Μακεδονίᾳ μετὰ παραλληλισμοῦ πρὸς ὁμοίαν πρόληψιν αὐτῶν Ζακόν : Abbott Maced. Folk. σ. 155 καὶ Ἐν Κρήτῃ : Κρητ. Ἀστὴρ Δ', 667. Ἐν Κύπρῳ : Ἐκκλ. Κληρίου Κυπρ. Α', 722. Ὁ Μάιος καὶ ὁ Σεπτέμβριος θεωροῦνται ἀπαίσιοι ἐν Κερκίρῃ (Fodor 1890 Α', 270). ἐν δὲ Λάστα πλὴν τῶν δύο τούτων μηνῶν καὶ ὁ Ἰούλιος θεωρεῖται ἀν. ἢ Ἐπίσης ἀπομαρτυροῦνται τὴν τελευτὴν γάμων ἐν δισέκτῳ ἐνιαυτῷ (Abbott ἐνθ. ἀν. ἢ Τεσσαρακοστὴ ἐνθ. ἀν.). Ἐν Κύπρῳ οἱ γάμοι τελοῦνται μετὰ τὴν πανσέληνον (αὐτ. ἐνθ. καὶ Ἰούλιος σ. 77), ἐν δὲ Μακεδονίᾳ πληθοῦσιν σελήνης (Abbott ἐνθ. ἀν.). Ἀποφράδες τῆς πρώτης θεωροῦνται ἡ Δευτέρα (διότι ὁ γάμος δευτερώσει : αὐτ.), ἡ Τρίτη, ἡ Τετάρτη. (Βλ. καὶ III. Γ', 382 λ. γάμος 51). Καὶ ἐν Λομβαρδίᾳ ἀποφράς θεωρεῖται ἡ Τετάρτη (Bernoni Credenze popolari veneziane 1874 σ. 58). Ὅμοιος ἐν Γερμανίᾳ, Ἑλβετίᾳ (Βλ. Schweiz. Arch. f. Volks. 1917 XXI σ. 12, 33 καὶ τοὺς αὐτόθι μνημονευομένους συγγραφεῖς)].

5) Ovid. Fast. V, 486 καὶ Πλουτάρχ. Ρωμ. κεφαλ. 86 : «οὐ γαμοῦσιν οὖν ἐν τῇ Μαίῳ περιμένοντες τὸν Ἰούλιον, ὅς ἐσθὺς ἐστὶ μετὰ τὸν Μάιον». [[Ὁ Ἰούλιος ἦτο μὴν ἀφιερωμένος τῇ Juno, ὡς ἐν Ἀθήναις ἐνυμφεύοντο τὸν Γαμηλιῶνα, ἀφιερωμένον τῇ Ἡρᾷ γαμηλίᾳ (Roscher Juno u. Hera σ. 66. Βλ. καὶ σ. 92)].

6) «Noces de mai, noces mortelles» (Γαλλικὴ παροιμία : Quitard Proverbes sur les femmes etc. σ. 366). [[Καὶ ἄλλη ἀρχαία γαλλ. παροιμία : «Si le commun peuple dit vray | La mauvaise s' espouse en may» (Leroux de Lincy Le livre des proverbes français 1852 I, 71). Ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν Μάιον γάμοι δὲν γίνονται, διότι, ὡς λέγουσιν οἱ χωρικοί, εἶναι ὁ μὴν τῆς Μαρίας (Ed. du Mèril ἐν Rev. archéol. 1860 II, 93), ἢ ὁ μὴν τῶν ἐρώτων τῶν ὄνων (Monnier Tradit. populaires comparées 1854 σ. 289. Zeitschr. f. deutsch. Mytholog. II, 419—420. Βλ. καὶ Nore Contumes etc. des provinces de France σ. 90). Ὅμοιος καὶ ἐν Νορμανδίᾳ ἀποφεύγουσι τοὺς γάμους κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον, διότι τὰ γεννώμενα παιδία νομίζουσιν ὅτι εἶναι ἐπιρρεπῆ εἰς παραφροσύνην (αὐτ. σ. 242). Καὶ ἐν Ἰταλίᾳ δὲν γίνονται γάμοι κατὰ τὸν Μάιον, ὡς ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς τοῦ IH' αἰ. Carmelli (Storia di varj costumi sacri e profani etc. Venezia 1751 τ. II σ. 221)· ἐπίσης καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ (Notes and Queries I, 467 παρατιθ. ὑπὸ Ed. du Mèril ἐνθ. ἀν.). Διὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν νεωτέραν Ἀγγλίαν βλ. προσέτι Ed. du

θάνει, καὶ διὰ τὴν αἰφνιδίαν μεταβολήν, ἣτις ἐν αὐτῷ συνέβη, μεταβληθέντι ἀπὸ ἀμερίμνου νεανίου εἰς ἐμφρόντιδα σύζυγον, ὑπάρχουσιν ὀλίγα, ὧν ἐν ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Βενιζέλου ¹⁾ καὶ τινὰ ὑπάρχουσιν ἀνέκδοτα.

ΠΑΡΕΚΒΟΛΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

[| Ἀναγραφὴ τῶν συλλογῶν γαμηλίων ᾠμάτων κατὰ χρονολογικὴν τάξιν μέχρι τοῦ 1918.

1. *C. Fauriel* Chants populaires de la Grèce moderne. Paris 1825. τ. II σ. 233—243.
2. *N. Tommaseo* Canti popolari. Venezia 1842. τ. III σ. 92 κέ.
3. *Γ. Εὐλαμπίου* Ἀράραντος. Πετροῦπολις 1843. σ. 48—51 (ἐκ τοῦ Fauriel).
4. *J. A. Buchon* La Grèce continentale et la Morée. Paris 1843 σ. 239 (μετάφρ. 1 ἔσμ.).
5. *D. Sanders* Das Volksleben der Neugriechen. Mannheim 1844 σ. 104 (ἐκ τοῦ Fauriel).
6. Ἰωνιά. Ἀθῆναι 1846 σ. 64.
7. *Th. Kind* Μνημόσυον. Leipzig 1849 σ. 20—22 (ἐκ τοῦ Fauriel).
8. Ἀντ. Μανούσου Τραγούδια ἔθνικα. Κέρκυρα 1850. Β', 100—2 (ὁμοίως).
9. *M. de Marcellus* Chants du peuple en Grèce. Paris 1851. τ. II σ. 170—5 (ὁμοίως).
10. Πανδώρα. Σύγγραμμα περιοδικόν. Ἀθ. 1858 τ. Α' σ. 136 ἄρ. 6 (1 ἔθνικόν).
11. Ἐφημερίς τῶν Φιλομαθῶν. Ἀθῆναι 1857 τ. Α' σ. 92 (1 γαμηλίον Λέσδου).
12. Πανδώρα 1858 τ. Γ' σ. 447 (1 γαμηλίον Κρήτης).
13. Πανδώρα 1859 τ. Θ' σ. 510. 511—2. 519 (ἀποστ. 3 ἔσμ.).
14. Σπυρ. Ζαμπελίου Πόθεν ἢ κοινὴ λέξις τῶν ἑλλήνων. Ἀθ. 1859 σ. 46.
15. *Arn. Passow* Τραγούδια Ρωμαίικα. Lipsiae 1860 σ. 445—6 ἄρ. 596. 597 σ. 455—464 ἄρ. 617—620. 622—630. σ. 469—470 ἄρ. 637 (διάφορα ᾠματα καὶ διόστιχα ἐκ προγενεστέρων συλλογῶν, τὰ πλεῖστα δ' ἐκ τῶν κατὰ τοὺς χοροὺς τῶν γάμων ᾄδομένων ἀστειῶν).
16. Τριαντ. Μπάρτα Ἀναμνήσεις φιλοπάτριδος. Παρίσιοι 1861 σ. 164 (1 ᾠμα).
17. Πανδώρα 1861 τ. ΙΑ' σ. 449 (1 ᾠμα καὶ 1 διόστ. Φιλιππουπόλεως).
18. — 1862 τ. ΙΒ' σ. 599—600 (Ῥόδου).
19. — 1863 τ. ΙΓ' σ. 471 (1 διόστ. καὶ 1 ᾠμα Λέσδου).
20. *C. Wachsmuth* Das alte Griechenland im neuen. Bonn 1864 σ. 88. 89. 98 (3 ᾠμ. ἐκ προγενεστέρων συλλογῶν ἐν γερμανικῇ μεταφράσει). σ. 99 (1 ᾠμα).
21. *H. W. Stoll* Ἐγχειρίδιον τῆς θρησκείας καὶ μυθολογίας τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων, μεταφρασθὲν ὑπὸ Περ. Ἰασσιμίδου. Ἀθ. 1865 σ. 75—6 (1 διόστ.).
22. *Γ. Χρ. Χασιώτου* Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν Ἠπειρον δημοτικῶν ᾠμάτων. Ἀθ. 1866 σ. 40—54. σ. 134 ἄρ. 3. σ. 197—200 (ἀρκετὰ τοῦ γάμου, ἐν οἷς κατέταξεν, ὡς ὁ Passow καὶ τινὰ ἀστειὰ τοῦ χοροῦ).

Mévil Etudes d'Archéologie σ. 121. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἔννοια τῆς ἀπαγορεύσεως ἀπωλείου διὰ τοῦ χρόνου, ἀλλ' οὐχ ἥτιον ὑφίσταται ἔτι διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ (*Tylor* Civilisation primitive καφ. III τόμ. I σ. 82). Πρὸς καὶ *Abbott* ἐνθ. ἀν. Βλ. γενικῶς καὶ *Bächtold* ἐν Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. 1913 σ. 108]].

1) Βενιζέλου Παροιμ. σ. 216.

23. *J. M. Firmenich-Richartz* Τραγούδια ρωμαϊκά. Berlin 1867 τ. II σ. 152—8 (ἐκ τοῦ *Fauriel* καὶ *Kind*).
24. *Μιχαήλ Σ. Δελέκου* Δημοτικὴ Ἀνθολογία. Ἀθ. 1868 σ. 70—71 ἀρ. 5. σ. 139—146 (26 ᾄσμ.).
25. Ἐφημερίς τῶν Φιλομαθῶν 1868 τ. ΙΖ' σ. 1687 (1 διστ. καὶ 1 ᾄσμα Λευκάδος).
26. — 1869 τ. ΙΖ' σ. 1756—7 (καὶ ἐκ ταύτης Πανδώρα 1869 τ. Κ' σ. 113—4).
27. Ἄσπις, ἐφημερίς Σπάρτης 1869 καὶ Δρεπάνη, ἐφημερίς Ἀθηνῶν 1869 ἀρ. 1 (3 ᾄσμ. Ἀλαγονίας).
28. *N. Δ. Βλαχάκη* Ἡ λεσβία Σαπφώ. Ἀθ. 1870 σ. 195 (λόγιον).
29. *I. Λαμπρίδου* Ζαγοριακά. Ἀθ. 1870 σ. 159 (ἐκ τοῦ *Ζαμπέλιου* ἐνθ. ἀν.). 185—9 (ἐκ τοῦ *Χασιώτου* σ. 40 κέ.).
30. *Θ. Οἰκονόμου* Γραμματικὴ τῆς τσακωνικῆς. Ἀθ. 1870 σ. 47—8 (1 τσακωνικόν).
31. *I. Κ. Δρακιώτη* Ὁ κώνωψ Ὀλύμπου καὶ Μακεδονίας. Ἀθ. 1870 σ. 165—7 (9 ᾄσμ. Κασάνδρας).
32. Κρητικὴ Μέλισσα, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Ἑλπίδος Μελαίνης. Ἀθ. 1873 σ. 57—9, 61—2 (β' ἐκδ. 1888 σ. 36—40. Τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως : *Elpis Melena Kreta-Biene*. München 1874 σ. 50—6).
33. Ὁ ἐν Κ/πόλει ἑλλ. φιλολογ. Σύλλογος. Κ/πολις 1874 τ. Η' σ. 275—6 (1 Μαδύτου).
34. — σ. 411—2, 417 (10 ᾄσμ. Λευκάδος συλλογῆς I. Ν. Σταματέλου. Βλ. καὶ ἀρ. 44).
35. — σ. 504—5 (5 ᾄσμ. Μάνης καὶ Ἀλαγονίας συλλογῆς Ν. Γ. Πολίτου).
36. — σ. 595—8 (17 ᾄσμ. Ραφτόνης Θεσσαλίας συλλογῆς I. Κ. Παγούνη).
37. *Γ. Δουκᾶ* Φιλολογικαὶ ἐπισκευαὶ. Ἀθ. 1874 σ. 78 (1 ᾄσμα). 78 κέ. (ἄλλα γὰρ μῆλια διηγημάτων).
38. Βύρων, μηνιαῖον περιοδικὸν ἀθηναίων. Ἀθ. 1874 τ. Α' σ. 237 (1 ᾄσμα).
39. Ὁ ἐν Κ/πόλει ἑλλ. φιλολογ. Σύλλογος 1874 τ. Θ' σ. 344—6 (5 ᾄσμ. Κασάννης καὶ Μακεδόνων).
40. *E. I. Κ[ρητικίδου]* Σαπφικά θῦρα. Ἐρμούπολις 1875 σ. 24, 25, 26, 27, 29.
41. Ἀθῆναιον. Σύγγραμμα περιοδικόν. Ἀθ. 1875 τ. Δ' σ. 92—100 (16 ᾄσμ. ποιμένων τῆς Ὁθρύος=Ἑστίας 1877 τ. Γ' σ. 387—390).
42. *Anton Jeannarakī* ᾠσματα κρητικὰ. Leipzig 1876 σ. 202—4 ἀρ. 264, 265. σ. 212 ἀρ. 274 (παραλλαγή τοῦ ἐν Δουκᾶ Φιλολ. ἐπισκ. σ. 78). σ. 240—6 ἀρ. 302—5.
43. *N. Γ. Πεταλᾶ* Ἰδιωτικόν τῆς θηραϊκῆς γλώσσης. Ἀθ. 1876 σ. 15, 24, 35, 49, 57, 74, 85, 109, 117, 129, 136 (11 διστ.).
44. Ἑστία. Ἀθ. 1877 τ. Δ' σ. 701—2 (ᾠσματα Λευκάδος συλλογῆς I. Ν. Σταματέλου τὰ αὐτὰ ὡς ἐν ἀρ. 34 ἐν ἄλλῃ τάξει).
45. *Bernhardt Schmidt* Griechische Märchen, Sagen und Volkslieder. Leipzig 1877 σ. 180—3 ἀρ. 40—43. σ. 192 ἀρ. 55.
46. Παρνασσός. Σύγγραμμα περιοδικόν. Ἀθ. 1878 τ. Β' σ. 883—5 (16 διστ. καὶ 5 ᾄσμ. Καστελλορρίζου).
47. *P. Ἐλευθεριάδου* Συνασός. Ἀθ. 1879 σ. 79 (1 ᾄσμα).
48. Ἴω. *Μιχαήλ* Μακεδονικά. Ἐρμούπολις 1879 σ. 4—6, 8 (ἐκ προγενεστέρων συλλογῶν).
49. Πλάτων. Σύγγραμμα περιοδικόν παιδαγωγικόν καὶ φιλολογικόν. Ἀθ. 1879—1880 τ. Β' σ. 47—9, 146—8 (ἐν μελέτῃ *Π. Παπαζαφειροπούλου* Περί γάμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐπιζομένων παρά τοῖς νεωτέροις Ἑλλήσι. 10 ᾄσμ. Νυμφασίας Γορτυνίας, ἀναδημοσιευθέντα ἐν τῇ Περιουγαγωγῇ βλ. ἀρ. 65).
50. — 1880 τ. Β' σ. 527 (1 ᾄσμα Ἀμισοῦ).
51. Ἐφημερίς τῶν Φιλομαθῶν 1880 τ. ΚΗ' σ. 58 (1 Λιθισίου).

52. Π. Ἀραβαντινοῦ Συλλογὴ δημοῶδων ᾠμάτων τῆς Ἠπείρου. Ἀθ. 1880 σ. 165 ἀρ. 247. σ. 183—194 ἀρ. 283—316. σ. 200 ἀρ. 331. σ. 246 ἀρ. 414. σ. 288 ἀρ. 476.
53. Ἀντ. Ν. Σιγάλα Συλλογὴ ἑθνικῶν ᾠμάτων. Ἀθ. 1880 σ. 296—8 (κρητικά διότιχα). 503—510 (θῆρας, ὧν τὰ πλεῖστα σχολαστικά).
54. Ν. Κατράμη Φιλολογικά ἀνάλεκτα Ζακύνθου. Ζάκυνθος 1880 σ. 476 (1 ᾠμα).
55. Νεοελληνικά Ἀνάλεκτα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ. Ἀθ. 1881 τ. Β' φ. Ζ' σ. 463—6 (54 διότιχα θῆρας).
56. Ἀττικὸν ἡμερολόγιον *Eir.* Ἀσωπίου τοῦ 1882. Ἀθ. 1881 Ἔτ. ΙΓ' σ. 291 (1 ᾠμα).
57. Ἑστία 1882 τ. ΙΔ' σ. 582 (1 εὐχεστ.). 596 (1 ἀπόσπ.).
58. — 1883 τ. ΙΕ' σ. 62 (1 ᾠμα Ῥόδου).
59. — σ. 358—361 (36 Καταφυγίου τοῦ Ὀλύμπου).
60. Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀθ. 1884 τ. Α' σ. 727—8 ἀρ. 10 (1 Φερτακαίνων Καππαδοκίας).
61. Παρνασσός 1885 τ. Θ' σ. 377—9 (52 διότιχα θῆρας).
62. Ἀττικὸν ἡμερολόγιον *Eir.* Ἀσωπίου τοῦ 1887. Ἀθ. 1886. Ἔτ. ΚΑ' σ. 607—8 (2 γαμήλια βλαχοποιμένων μετὰ προσθήκης ὑπὸ τοῦ Μ. Λελέκου 4 νόθων στίχων ἐν τέλει· εἰς τινὰ ἀντίτυπα ἀποσχισθὲν τὸ φύλλον, ἐφ' οὗ τὰ 2 ταῦτα γαμήλια, ἀντικατέστη δι' ἐτέρου μὲ τὴν αὐτὴν σελίδωσιν, περιέχοντος ποίημα τοῦ Ἀχ. Παράσχου).
63. Δελτίον Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἑταιρίας 1887 τ. Β' σ. 501—502 (Φολεγάνδρου).
64. Ἑπ. Ι. Σταματιάδου Σαριακά. Ἐν Σάμῳ 1887 τ. Β' σ. 268. 275—8. 280—2. 288. 289—294. 296—300.
65. Π. Παπαζαφειροπούλου Περιουναγωνία. Ἐν Πάτρει 1887 σ. 32—35. 37. 39—40. 43—45. 152 ἀρ. 138. 153 ἀρ. 149—151. ἀν. ἀρ. 49.
66. Μιχ. Λελέκου Ἐπιδόρπιον. Ἀθ. 1888 τ. Α' σ. 115—120.
67. Ὁ ἐν Κ/πόλει ἑλλ. φιλογ. Σύλλογος. Ἐκδόσις 1888 τ. ΙΗ' σ. 224—7 (3 πλήρη Βυσσάνης καὶ πολλὰ, ὧν σημεῖον τὰς ἀρχῆς ἢ ἀρχή).
68. Ἑβδομάς. Ἐπιθεώρησις κοινωνικὴ καὶ φιλογ. Ἀθ. 1888 τ. Ε' φ. 44 σ. 6 (6 ᾠμ. Νισύρου).
69. Οἰκονομοπούλου Λεριακά. Ἀθ. 1888 σ. 82—3 (15 διότ.).
70. Π. Γ. Μακρῇ Βιθυνικαὶ Σκιαγραφαί. Τὸ Κατιρλί. Κ/πολις 1888 σ. 94—5 (8 διότ.).
71. Ι. Λαμπρίδου Ἠπειρωτικὰ μελετήματα. Τεῦχος ζ'. Πογωνιακά. Ἀθ. 1889 σ. 23—5 (6 ἀποσπ.).
72. Ἑμμ. Ι. Γεωργιάδου Ζίτσα. Ἀθ. 1889 σ. 47—52 (9 ᾠμ.).
73. Σωτ. Κρινοπούλου Τὰ Φερτάκaina. Ἀθ. 1889 σ. 26 (6 διότ. λογίας προελεύσεως).
74. Ἐπιθεώρησις Κωνσταντινουπόλεως 12 Ἰανουαρίου 1889 (1 ᾠμα).
75. Πλάτων 1889 τ. ΙΑ' σ. 84—7 (ἐκ τῆς Ἑβδομάδος τ. Ε' φ. 44 σ. 6. Βλ. ἀρ. 68).
76. Ἑβδομάς 1889 τ. Γ' φ. 25 σ. 3—4 (2 ᾠμ. καὶ 1 διότ.).
77. Ἀριστοτέλης Θεσσαλονίκης 1889 τ. Α' σ. 34 (3 ᾠμ.).
78. Ἐπὶ τὰ πρόσω 6 Ἰουλίου 1889.
79. Ὁ ἐν Κ/πόλει ἑλλ. φιλογ. Σύλλογος. 1890 τ. ΙΘ' σ. 201—3 ἀρ. 1—20 (Νισύρου συλογῆς Γ. Παπαδοπούλου).
80. — σ. 237—8 (5 διότιχα Σύμης συλλογῆς Δημοσθ. Χαθιαρᾶ).
81. Ἑβδομάς 1890 τ. Ζ' φ. 37 σ. 3—5 (11 ᾠμ. Ἠπείρου).
82. Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρίας 1890 τ. Γ' σ. 335. 352 (7 διότιχα Πάτριου).
83. Ἀθ. Α. Σακελλαρίου Τὰ Κυπριακά. Ἀθ. 1890 τ. Α' σ. 719—725. 727. 730—733.
84. Κωνστ. Ν. Κανελλάκη Χιακά Ἀνάλεκτα. Ἀθ. 1890 σ. 131—4. 143—8.
85. Σάλλπιγξ. Οἰκογ. καὶ φιλογ. περιοδ. Ἀθ. 1891. Περίοδ. Β', ἔτ. Β', τόμ. Α' σ. 25 (3 ᾠμ. θῆρας).

86. Ζωγράφοις Ἀγών. Κ/πολις 1891 τ. Α' σ. 79 ἄρ. 34—6 (3 διστιχα ἐκ τοῦ Ζαμπελίου Πόθεν ἡ κοινὴ λέξις τραγουδῶ· βλ. ἄν. ἄρ. 14). σ. 96—7 ἄρ. 85—9, σ. 101—2 ἄρ. 106—113 (Ἠπειρου).
87. — σ. 267—9. (1 Ῥόδου καὶ 26 διστιχα Τήλου).
88. Ὁ ἐν Κ/πόλει ἐλλ. φιλολ. Σύλλογος 1891 [εἰς τὸ ἐξώφυλλον 1892] τ. ΚΑ' σ. 346—9 (63 ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διστιχα Καστελλορρίζου συλλογῆς Ἀχιλλ. Σ. Διαμαντάρου).
89. Ἀρχεὶα νεωτέρας ἐλληνικῆς γλώσσης. Ἀθ. 1892 τ. Α' τευχ. β': *Εὐθ. Μπουντώνου* Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος Βελδεντοῦ σ. 114—8 (19 ᾄσμ.).
90. Παύλου Γ. Βλαστοῦ Ὁ Γάμος ἐν Κρήτῃ. Ἀθ. 1893 σ. 31—4 (31 διστ.), 40' (9 διστ.), 42—8 (58 διστ.), 50—1 (23 διστ.), 58 (1 διστ.), 59 (1 διστ.), 74—5 (11 διστ.), 83 (1 ᾄσμα), 89—90 (10 διστ. καὶ 1 ᾄσμα), 93—7. (2 ᾄσμ. καὶ 26 διστ.), 132—7 (τραγούδια τῆς Τζόγιας), 137—9 (15 διστ.), 141—2 (παστικά).
91. Ἐπαμ. Γ. Σταματιάδου Ἰκαριακά. Σάμος 1893 σ. 111—3.
92. G. Georgeakis et Léon Pineau Le Folk-lore de Lesbos. Paris 1894 σ. 227—232, 315—8 (8 ᾄσμ. ἐν γαλλικῇ μεταφράσει).
93. Δωδώνη. Εἰκονογραφημένον ἡπειρωτικὸν ἡμερολόγιον. Ἔτος Α' 1896. Ἀθ. 1896 σ. 119—121 (διστιχα καὶ ἀποσπ. Δρόβιανης Ἠπειρου).
94. Ζωγράφοις Ἀγών. Κ/πολις 1896 σ. 29—30 (διστιχα Λέσδου).
95. — σ. 50 (5 ᾄσμ. ᾄδόμενα κατὰ τοὺς γάμους, ὅχι εἰδικῶς γαμήλια).
96. Τὰ Ὀλύμπια. Ἑβδομαδιαία ἀθηναϊκὴ ἐφημερίς 1896. Ἔτος Α' σ. 253—4, 268—9 (2 ᾄσμ. καὶ 5 διστ. Τριφυλίου Ἀργους).
97. Δωδώνη. Ἔτος Β' 1899 σ. 110—114 (Ἠπειρου).
98. — σ. 170—171 (2 ᾄσμ. Παρμενιδῆ).
99. Σ. Θ. Λακκοῦ Ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Βιζάνης καὶ Μηδείας. Κ/πολις 1899 σ. 129 ἄρ. 17 (παραλλαγὴ τοῦ ἐν Δωδωνῇ Φιλολ. ἐπισκ. σ. 85—7).
100. Γ. Σαραντίδου Ἀρχελάου Ἡ Σπάρτη. Ἀθ. 1899 σ. 170, 12 (1 παιδικὸν χορευτικὸν ᾄδόμενον εἰς τὸ τέλος τῆς ἐσπερίδος τοῦ γάμου).
101. Σπαρτιατικὸν ἡμερολόγιον Μ. Γ. Θεοδοροπούλου. Σπάρτη 1899. Ἔτ. Α' 1900 σ. 85 (1 ᾄσμα).
102. Ἀσπερίου Δ. Γουσίου Τὰ τραγούδια τῆς πατρίδος μου. Ἀθ. 1901 σ. 22—24 ἄρ. 37—42 (Λακκοδικίων).
103. Ἐθνικὴ Ἀγωγή. Ἀθ. 1901 τ. Δ' σ. 140, 156—7 (8 ᾄσμ. Μακεδονίας).
104. Ἀρχαϊκὴ Ἐπετηρίς Τ. Χ. Κανδηλώρου Τευχ. Α' 1903. Ἀθ. 1903 σ. 74—78 (7 ᾄσμ. Μεγαλοπόλεως).
105. Ἀλήθεια Λεμησοῦ 1 Ἰανουαρίου 1903 (5 ὀλιγόστιχα περιχώρων Κ/πόλεως).
106. G. F. Abbott Macedonian Folklore. Cambridge 1903 σ. 151—186.
107. Σπ. Ἀναγνώστου Λεσδιακά. Ἀθ. 1903 σ. 245—9.
108. Μιλτ. Α. Λουλουδοπούλου Ἀνέκδοτος συλλογὴ. Βάρνα 1903 σ. 172, 178—180, 182—187, 189—190 (Καρυῶν, ἐπαρχίας Καδακλή).
109. Hubert Pernot Rapport sur une mission scientifique en Turquie. Paris 1903 (ἐν Nouvelles Archives des Missions Scientifiques τ. XI) σ. 190—200 ἄρ. 66—77.
110. Νικ. Γ. Λάσκαρη Ἡ Λάστα καὶ τὰ μνημεῖά της. Μέρος Β'. Πύργος [1904:] σ. 100—108. (βλ. καὶ ἄρ. 126, 136).
111. Ὁ Νουμάς. Ἐφημερίδα πολιτικὴ - κοινωνικὴ - φιλολογικὴ. Ἀθ. 1904 χρόνος Β' ἄρ. 114 σ. 7 (2 ᾄσμ.).
112. Ἠμερολόγιον Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων τοῦ 1905. Ἔτ. Α'. Κ/πολις 1904 σ. 376 (1 ᾄσμ.).

113. *P. Kretschmer* Der heutige lesbische Dialekt. Wien 1905 στ. 549 (1 ἔσχα). 550—2 (ἑτερά τινα θιστικά ἀναμῖξ μετ' ἄλλων).
114. Ὁ Νουμᾶς Ἀθ. 1905 χρόνος Γ' ἀρ. 148 σ. 10 κξ. (3 ἔσχα., 10 θιστ.).
115. Ὁ Πύργος, ἐβδομαδιαία ἐφημερίς 1905. Ἔτος Β' 24 Μαρτ. ἀρ. 100 σ. 2 (3 ἔσχα.). 8 Ἀπριλ. ἀρ. 102 σ. 3 (2 ἔσχα.). 15 Ἀπρ. ἀρ. 103 σ. 2 (3 ἔσχα.). 28 Μαΐου ἀρ. 109 (4 ἔσχα.).
116. *Γεωργ. Δ. Παχτίκου* 260 θημῶδη ἐλληνικά ἔσχατα. Ἀθ. 1905 τ. Α' ἀρ. 12. 19. 22. 31. 41. 44. 45. 47. 48. 51. 59. 68. 73. 86. 90. 111α. 136. 137. 150. 196. 213. 222. 238. 239. 246.
117. *N. Tommaseo* Canti popolari greci tradotti ed illustrati da — con copiose aggiunte ed una introduzione per cura di *Paolo Emilio Pavolini*. Milano - Palermo - Napoli [1905] σ. 151—2 ἀρ. 145—8. σ. 156 ἀρ. 151—2 (ἐκ τοῦ *Tommaseo* ἀρ. 18. 92. 93. *Passow* ἀρ. 622. Ἀρχ. νεωτ. ἐλλ. Α', β', 114. 4. 116, 13).
118. Ἀρχαδική Ἐπετηρίς *T. X. Κανδηλώρου*. Ἀθ. Τεῦχος Β' 1906 σ. 182—4 (3 ἔσχα. καὶ 7 θιστ. Ἀρχαδίας).
119. [*L. Salvator*] Parga. Prag 1907 σ. 31 (4 θιστ. μετὰ γερμ. μεταφρ.).
120. Φόρμιγξ 1907. Περίοδ. Β', ἔτ. Β' τεῦχ. Α' σ. 13 (μετὰ μουσικῆς).
121. Ξενοφάνης. Σύγγραμμα περιοδικόν. Ἀθ. 1907 τ. Δ' σ. 235 (3 θιστ. Λιθίου).
122. Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον. Ἀθ. Ἔτος Α' 1908 σ. 212 (4 ἔσχα.).
123. Κρητικὸς Ἀστὴρ. Ἐν Χανίοις 1908. Ἔτος Β' ἀρ. 37 σ. 287 (ἐκ τοῦ *Βλαστοῦ* Ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ σ. 83).
124. Παράρτημα Φόρμιγγος μουσικόν. Ἀθ. 1908 Περίοδ. Β', ἔτ. Γ', φ. 8 σ. 1—6 (5 ἔσχα. Κρώμνης εἰς ἐκκλησιαστικὴν παράσημον).
125. φ. 12 σ. 67—71 (6 ἔσχα. Κασταλίου εἰς ἐκκλησιαστικὴν παράσημον).
126. *Νικ. Ι. Λάσκαρη* Ἡ Λάστα καὶ τὰ μνημεῖά της. Μέρος Δ'. Πύργος 1908 σ. 345—6 ἀρ. 4 (1 ἔσχα.). (Βλ. καὶ ἀρ. 110—130).
127. *Φαίδωνος Ι. Κουκουλέ* Οἰκουμειακά. Ἐν Χανίοις 1908 σ. 95—7. 99—100 (11 ἔσχα., 2 θιστ.).
128. Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον Ἀθ. 1908. Ἔτος Β' 1909 σ. 211. 213—215. 217—220. 222. 224—5 (τὰ πλεῖστα ἐκ τοῦ *Abbott* βλ. ἀνωτέρω ἀρ. 106).
129. Κυθηραϊκὴ Ἐπετηρίς *Διονυσίου Σ.* Ἀλβανάκη. Ἔτος Α' 1909. Κύθηρα 1909 σ. 94 (1 ἔσχα.).
130. Ἀκρόπολις. Ἀθῆναι 26 Ἀπριλίου 1909 σ. 4 (4 ἔσχα.).
131. Νέα Ζωή. Ἀλεξάνδρεια 1909 Ἔτ. Ε' σ. 235—8. 277—280 (Ῥόδου).
132. Ὁ ἐν Κ/πόλει ἐλλ. φιλογ. Σύλλογος 1909 τ. ΑΑ' σ. 151 ἀρ. 12 (1 Ῥοδιαὶς Κρήτης).
133. Λαογραφία. Ἀθ. 1909 τ. Α' σ. 310—320 (23 ἔσχα. Λευκάδος).
134. — σ. 357 (ἐκ τοῦ *Λακίδου* βλ. ἀν. ἀρ. 99. Πρβλ. καὶ σ. 646 ἀρ. 73).
135. *Γ. Παπαδοπούλου* Γενικὴ περιγραφὴ Νισύρου. Νίσυρος 1909 σ. 59—60. 61. 64—7.
136. *Ν. Ι. Λάσκαρη* Ἡ Λάστα καὶ τὰ μνημεῖά της. Μέρος Ε'. Πύργος 1909 σ. 452 ἀρ. 20 (1 ἔσχα.). (Βλ. καὶ ἀρ. 110. 126).
137. *Ν. Βακαλοπούλου* Ὁ Συλλαῖος. Πρωτότυπος ἀσιατικὴ μυθιστορία. Σμύρνη 1909 τ. Α'—Δ' σ. 291—2 (1 ἔσχα.).
138. *Δ. Κ. Ψιμυπούλου* Λαϊκαὶ ἐθιμοτυπία. Καρδίτσα 1909 σ. 27—8. 31. 34. 36. 40. 46—7 (11 ἔσχα.).
139. Ἀριστ. *Κριάρη* Κρητικὰ ἔσχατα. Ἐν Χανίοις 1909 σ. 160. 162—4 (τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ ἀδόμενον ὡς γαμήλιον). 175. 196. 232.
140. Κρητικὴ Στοά *Ι. Δ. Μουρέλλου*. Ἡράκλειον 1909 ἔτ. Β' σ. 119. 121 (ἀποσπ. 3 ἔσχα.).

141. Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον Κωνστ. Φ. Σκόκου τοῦ 1910. Ἀθ. 1910. Ἔτ. ΚΕ' σ. 363—4, 366—8 (8 ἔσμ. Βελθεαντοῦ. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν Μικρασιατικῷ Ἡμερολόγιῳ Ε. Σ. Σβορώνου 1910 σ. 219—228).
142. Λαογραφία. Ἀθ. 1910 τ. Α' σ. 622—3 ἀρ. 41. 644—5 ἀρ. 70 (2 ἔσμ. Σωζοπόλεως).
143. — τ. Β' σ. 56—9 (9 ἔσμ. Γκιουμουλτζίνης).
144. — σ. 399—404 (22 ἔσμ. καὶ διστ. Βουρδούρων Κυνηρίας).
145. — σ. 434—446 (31 ἔσμ. Κουτσοελάχων Σαμαρίνας).
146. Χρ. Ἀποστολίδου Ἀσματα καὶ χοροὶ κυπριακοί. Λεμεσὸς Κύπρου [1910] σ. 1—5.
147. Κ. Α. Ψάχου Δημώδη ἄσματα Σκύρου. Ἀθ. 1910 σ. 8. πρὸλ. καὶ 36—7 (1 πατινάδα τοῦ γάμου εἰς βυζαντινὴν καὶ εὐρωπαϊκὴν παρασημαντικὴν).
148. Κρητικὴ Στοὰ Γ. Δ. Μουρέλλου 1911 ἔτ. Γ' σ. 25—7 (1 ἔσμα καὶ 7 διστιχα Κρήτης).
149. Χιακὰ Χρονικὰ Κ. Ἀμάντου. Ἀθ. 1911. [Α'] σ. 82 (1 διστ.).
150. Λαογραφία Ἀθ. 1911 τ. Β' σ. 605—6 (9 διστ. Ἰου).
151. Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον Ἀθ. 1912. Ἔτος Ε' 1912 σ. 213—222 (20 ἔσμ. Κουτσοελάχων Βλάτσης Μακεδονίας).
152. Ῥοδιακὸν Ἡμερολόγιον 1912. Ῥόδος. Ἔτος Α', τ. Α' σ. 93—4. 95—6 (Ῥόδου).
153. Α. Γ. Παρχαρίδου Ἱστορία τῆς Κρώμνης. Ἐν Τραπεζοῦντι 1912 σ. 112 κέ. (4 ἔσμ. καὶ 41 διστ.).
154. Μουσικὴ, εἰκονογρ. μουσικοφιλογ. περιοδικόν. Κ/πολις 1912. Ἔτ. Α' σ. 184 (ἀρ. 72). 187 (1 ἔσμα Ῥόδου μετὰ μουσικῆς).
155. — 1913. Ἔτ. Β' σ. 91 (ἀρ. 192). 96 (1 ἔσμα Πύργου Δέρκων μετὰ μουσικῆς).
156. Μ. Γ. Μιχαηλίδου Καρπαθικὰ δημοτικὰ ἄσματα (Κων/πολις) 1913 σ. 65—70 (56 διστ.).
157. Λαογραφία. Ἀθ. 1913 τ. Δ' σ. 90—91 ἀρ. 34 (1 ἔσμα Ἀργους). σ. 138—140 ἀρ. 115—7 (3 ἔσμ. Κασσώπης καὶ Αἰγίνης). σ. 142 ἀρ. 121 (5 διστ. Ἀργους).
158. — σ. 163—4 ἀρ. 41. σ. 173 ἀρ. 63 (2 ἔσμ. Λιτομνήτου συλλογῆς Α. Κι-ανγκιάνου).
159. — 1914 τ. Δ' σ. 501—508 (8 ἔσμ. καὶ 7 βλάχικα ἄσματα βλαχοφώ-νων Πίνδου).
160. Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1914. Ἐν Σάμῳ 1914 τ. Η' σ. 340—3 (διά-φορα διστιχα Περγάμου, τὸ εἶν μετὰ μουσικῆς).
161. Μουσικὴ. Κ/πολις 1914. Ἔτ. Γ' σ. 17. 26 (1 ἔσμα Βιθυνίας μετὰ μουσικῆς). 196. 205 (3 ἔσμ. Βασιλικῷ Θράκης μετὰ μουσικῆς).
162. Α. J. B. Wace and M. S. Thompson The Nomads of the Balkans. London 1914 σ. 277—9 (9 ἔσμ. Σαμαρίνας).
163. Ν. Γ. Πολίτου Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀθ. 1914 σ. 177—182 ἀρ. 136—147 (β' ἐκδ. 1925 σ. 197—203).
164. Λαογραφία 1915 τ. Ε' σ. 12. 28—32. 35—9. 41—44 (28 ἔσμ. καὶ διστ. Ἠπείρου).
165. — σ. 88 ἀρ. 65. σ. 111—114 ἀρ. 103—7. σ. 109—110 (8 ἔσμ. Τσου-μέρκων).
166. — σ. 160—3 (11 ἔσμ. Ἀρκαδίας).
167. — 1916 τ. Ε' σ. 573 ἀρ. 22 (1 Βουρδούρων Κυνηρίας).
168. — 1917 τ. ζ' σ. 158 ἀρ. 14 (1 Χασίων Μακεδονίας).
169. — 1918 τ. ζ' σ. 637 ἀρ. 5 (1 Πατρῶν)]].

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[[Ἐκ τῶν ἀνεκδότων σημειώσεων, αἵτινες θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν ἀνασύνταξιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς περὶ «Γάμου παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλησι» πραγματείας, πλὴν τῆς ἀναγραφῆς τῶν περὶ γάμου ἢ γαμηλίων ἐθίμων διαλαθόντων παρατίθενται ὧδε καὶ μαρτυρίαι συμπληρωματικαὶ καὶ εἰς τὰ περὶ καταχυσμάτων (βλ. ἀν. σ. 272—275) καὶ ἐλέγχου ἀγνείας τῆς νόμης (βλ. ἀν. σ. 302—303), ὥς καὶ τινες ἄλλαι περὶ ἐθίμων ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατούντων, περὶ ὧν δὲν γίνεται λόγος ἀνωτέρω.

Γενικῶς περὶ γάμου βλ. *Chateaubriand* Le Génie du christianisme μέρ. Α', βιβλ. 2', κεφ. 7—10. *Gubernatis* Storia comparata degli usi nuziali in Italia e presso gli altri popoli Indo-europei. II^a edizione. Milano 1878. *Ch. Letourneau* L'évolution du mariage et de la famille. Paris 1888. *Th. Achellis* Die Entwicklung der Ehe 1893. *J. Kohler* Zur Urgeschichte der Ehe. Totemismus, Gruppenehe, Mutterrecht. Stuttgart 1897. *L. Tillier* Le Mariage, sa genèse et son évolution. Paris 1897. *Jul. Burghold* Ueber die Entwicklung der Ehe. Breslau 1902. *C. Pascal* Fatti e leggende di Roma antica 1903 σ. 7—15 (περὶ θεοτήτων τοῦ γάμου *Consus* καὶ *Talassius* καὶ περὶ περιλειμμάτων παλαιῶν ἐθίμων τοῦ γάμου). *Reinach* Cultes, mythes et religions. 1905 τ. I σ. 111—121 (L'origine du mariage). *Sartori* Sitte und Brauch τ. I. Lpz. 1910. *Schrader* Reallexikon der Indogermanischen Altertümer λ. Heirat. Heiratsalter (καὶ τοὺς αὐτῶν παραρρέοντες συγγραφεῖς). Πρβλ. καὶ *Winternitz* Das altindische Hochzeitsrituel mit Vergleichung der Hochzeitsgebräuche bei den übrigen indogermanischen Völkern in Henkschäften der k. Akademie der Wissenschaften, Wien 1892 σ. 114 κέ. *Zacharia* Zum altindischen Hochzeitsritual ἐν Wiener Zts. für die Kunde des Morgenlandes τ. XVII σ. 136 κέ. 211 κέ.

Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους: *Σάθα* Βυζαντ. θεάτρων σ. 57' κέ. (Δ' ἑκατ.). *Θεοφύλ. Συμοκάτ.* Α', 10 σ. 51 κέ. Bonn. σ. 57 κέ. *De Boor* (Βασιλικοὶ γάμοι τοῦ Μαυρικίου καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος *Τιβερίου*· σπουδαιοτάτη περιγραφὴ, διότι ἐξ αὐτῆς διδασκόμεθα πολλὰς λεπτομερεῖας τῆς *Isrotelestias* καὶ τῆς γαμηλίου ἐορτῆς). Βίος βασιλίδος *Θεοφανῶ* 10—11 ἐν *Kurtz* Zwei griechische Texte über die heilige Theophano σ. 6 (γάμος *Λέοντος Γ'* καὶ *Θεοφανοῦς*). *Κωνστ. Πορφυρογεννήτου* Ἐκθ. βασιλ. τὰξ. Α', 39 σ. 196 κέ. Bonn («Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν ἐπὶ στεφανώματι βασιλέως»). Α', 81 σ. 379 («Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν ἐπὶ νομφαγωγίᾳ»). Α', 82 σ. 380 («Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν εἰς στεφάνωμα»). *Ψελλοῦ* Ἐπιστ. 83. 84 ἐν *Σάθα* Μεσ. Βιβλ. Ε' σ. 318—24. Βέλθανδρος σι. 1022—1047. 1323 κέ. σ. 158—9. 168 *Legrand*. *Κωνσταντίνου*. Γ', 95 σ. 587 κέ. Bonn.

Εἰδήσεις καὶ περιγραφαὶ νεοελληνικῶν ἐθίμων: *Lebrun* Voyage au Levant 1714 σ. 153. *Guy* Voyage littéraire en Grèce. 1776 τ. I σ. 254 κέ. *Sonnini* Voyage en Grèce et en Turquie 1801 τ. II σ. 134 κέ. *Pouqueville* Voyage en Morée 1805 τ. I σ. 312—4. *Douglas* An essay on certain points of resemblance between the ancient and modern Greeks. 1813 σ. 109—117. 170 κέ. *Pouqueville* Voyage dans la Grèce. 1820 τ. I σ. 382 κέ. τ. IV σ. 130. *Fauriel* Chants populaires de la Grèce 1824 τ. I σ. XXXIV—XXXVII (τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως *Müller* σ. XX.—Τὴν περιγραφὴν τοῦ *Fauriel* ἀκολουθεῖ καὶ ἡ *Dora d'Istria* Περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ γυναικῶν Βιβλ. Ε', ἐπιστ. 6, τ. Α' σ. 334—7 μεταφρ. Αἰμιλίας Σκουζέ). *Ukert* Bilder von Griechenland. 1833 σ. 140—151. *Le Magasin universel*. Paris 1834 τ. I ἀρ. 12. 13 σ. 94. 110—111. *Bowen* Mount Athos, Thessaly and Epirus. Lond. 1852 σ. 174—7. *Edm. About* La Grèce contemporaine (α' ἔκδ.) 1852 κεφ. IV §§

2. 3. 4. *A. Landerer* Ueber die Gebräuche bei der Hochzeitsfeiern der Griechen und Albanesen in Ausland 1856 σ. 813—6. *H. Mathieu* La Turquie et ses différents peuples 1862 τ. II σ. 90. *Duvray* Les Grecs modernes (extrait de la Semaine universelle), Bruxelles 1882 σ. 16—21. *Curt Wachsmuth* Das alte Griechenland im neuen. 1864 σ. 81 κέ. *Zecchini* Quadri della Grecia moderna² 1866 σ. 297—329 (XVI. La scelta dello sposo e i matrimoni in Grecia). *Χαο. Ποντίου* Περί της καταγωγῆς τοῦ γένους τῶν νῦν Ἑλλήνων. 1870 σ. 31—36 (μετατυπωθέντα καὶ ἐν Ἐφημ. Φιλομαθῶν 1870 τ. ΙΗ' σ. 2060—2). *N. Γ. Πολίτου* Ὁ γάμος παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλήσιν ἐν Παρθενῶνι 1871 τ. Α' σ. 335—340 (ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνωτέρω πραγματείας). *Θ. Λάζου* Οἱ γάμοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις Ἑλλήσιν ἐν Ἰλισσῷ (περιοδ. συγγράμματι Ἀθηνῶν) 1871 τ. Γ' σ. 167—8. *Ida u. Otto von Reinsberg-Dürigfeld* Hochzeitsbuch. Brauch und Glaube der Hochzeit bei den christlichen Völkern Europas. Leipzig 1871 σ. 56—9 (μετ' εἰκόνας Ἐπὶ τῇ βόσει τοῦ *Pouqueville* Voyage en Morée, τῶν συλλογῶν ᾠμάτων *Fauriel* - μεταφρ. Müller - , *Tommaseo*. Kind Anthologie 1861 καὶ χειρογράφων ἀνακοινώσεων Ἐπαρ. Μεταξὺ ἐκ Κεφαλληνίας). *Θεοδ. Β. Βενιζέλου*. Περί τοῦ ἱδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. 1873 σ. 35—41. *A. de Gubernatis* ἐνθ. ἀν. (τινὰ ἐλληνικά ἐκ τοῦ *Zecchini* Quadri della Grecia). *Ph. Sakellarios* Die Sitten und Gebräuche der Hochzeit bei den Neugriechen, verglichen mit denen der alten Griechen. Halle 1880. *O. Ernst* Neugriechische Familien- und Kirchenfeste ἐν Unsere Zeit 1881 II, 616—9. *A. Α. Λαοπόπουλος* ἐν Ἐπιθεωρήσει πολιτικῇ καὶ φιλολογικῇ 1883 σ. 106—8. *Ἐφ. Γ. Λοῖκου* Διάκοσμος. Κ/πολις 1890 σ. 3—11. *N. Γ. Πολίτου* Γαμήλια σύμβολα ἐν Ἐφημ. Πανεπ. 1906 Γ' σ. 111 κέ. (= Λαογρ. Σύμμ. Β', 218—267. *Κ. Ρωμανῶν* Τὰ κατὰ τὸν γάμον ἐν Λαογρ. Ζ', 346—368.

Κατὰ τόπους. ΑΤΤΙΚΟΒΟΙΩΤΙΑΣ: *Chandler* Travels in Asia Minor and Greece II, 169 κέ. (γ' ἐκδ. 1817 τ. 152 ἀγγλικῆς μεταφρ. 1806 III, 58—9). *New Monthly Magazine* Ἰούλιος 1828 ἐκ τῆς *Revue Britannique* 1828 τ. VII σ. 119. *Ausland* 1858 ἀρ. 228, 229. *H. Baillet* Modern Greece. A narrative of a residence and travels in that country, with observations on its antiquities, literature, language, politics and religion. New-York 1856 σ. 88—98. *A. Γο. Κ[αμπούρογλου]* Ἀθηναϊκά. Γάμοι ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐν Ἑστία 1882 τ. ΙΔ' σ. 579—583, 592—598. Τοῦ αὐτοῦ Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων 1889 Α', 202 κέ. *W. Miller* Greek life and country. London 1905 σ. 88—91. (σ. 91 κέ. ἐπαρχίων).—*A. Γο. Καμπούρογλου* Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων 1892 Γ', 229—234 (Ἀμαρουσίου). *Ι. Καρακασιάνη* Ἔθνη χωρικῶν τῆς Ἀττικῆς. Ὁ γάμος ἐν Ἑστία 1881 τ. ΙΒ' σ. 601—3 (Κερατέας καὶ παρακειμένων χωρίων). *Καρυαχίλιος*. Ὁ γάμος ἐν Κερατέᾳ ἐν Ἑστία 25 Ἰανουαρίου 1895. *Π. Α. Φωτοῖκη* Γάμος καὶ γαμήλια σύμβολα παρὰ τοῖς ἀλθανοφύλοις τῆς Σαλαμίνης ἐν Λαογρ. τ. Θ' σ. 507—563. *L. Ross* Erinnerungen und Mittheilungen aus Griechenland ἐν *R. Prutz* Deutsches Museum 1854 ἀρ. 36 ἰδιαιτέρως Berlin 1862 σ. 58—60 (Λεβαδείας). Νέα Ἐφημερίς 29 Αὐγούστου 1886 σ. 3 (Ἀραχόβης Λεβαδείας). *J. Buchon* La Grèce continentale et la Morée. 1843 σ. 228—240 (ποιμένων Χαιρωνείας).— ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ: *Αλέκου* Δημοτικὴ Ἀνθολογία 1852 σ. 13—21 (Κορινθίας. βλ. καὶ ἐκδ. 1868 σ. 139 κέ.). *Carnarvon* Reminiscences of Athens and the Morea. Lond. 1869 σ. 79—82 (Ἀργολίδος). *N. Α. Ἀντωνοπούλου* Ἐνας γῆρος στὸ Τουέρι ἐν Ὀλυμπίοις 1896 τ. Α' σ. 243—6, 253—4, 262—3, 268—9, 286—7. *Γ. Α. Κρεῖζη* Ἱστορία τῆς νήσου Ἰθράς πρό τῆς (ἐλληνικῆς) Ἐπαναστάσεως. Πάτριαι 1860 σ. 197—209. *Λημ. Παπαρικολάου* Τὰ κατὰ τὸν γάμον ἔθνη ἐν Βυζαντίῳ τῶν Καλαβρότων ἐν Δελτικῇ Ἱστορ. καὶ Ἑθνολ. Ἑταιρίας τ. Α' σ. 122—133. *Α. Παπαρικονίου* Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου ἀνὰ τὰ χωρία τῆς Μεγαλοπόλεως ἐν Ἀρκαδικῇ Ἐπετηρίδι *Τ. Χ. Κανδηλώρου* 1903 τ. Α' σ. 73—9. Τοῦ αὐτοῦ Γαμήλια ᾠσματα, προπόσεις, εὐχαίαι χωρικῶν Ἀρκάδων αὐτ. 1906 τ. Β' σ. 182—5. *N. Ι. Λάσκου* Ἡ Λάστα καὶ τὰ μνημεῖά τῆς σ. 99—115. *Π. Παπαζαρεμπούλου* Περί γάμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐθιζομένων πᾶρά τοῖς νεωτέροις Ἑλλήσιν (ἐν

Νυμφαίᾳ τῆς Γορτυνίας) ἐν Πλάτωνι 1879 τ. Β' σ. 45—9, 145—153. Τοῦ αὐτοῦ Περιου-
 αγωγῇ σ. 27—57 (ἀνατύποις τοῦ προηγουμένου μετὰ τινων προσθηκῶν ἐξ αὐτοῦ δὲ Μ. Γ.
 Ἰήμιοι Ναοελληνικά ἔθιμα τοῦ γάμου ἐν Ἀττικῷ ἡμερολόγιῳ 1889 σ. 102—112). Ἐπ. Γ.
 Παταμιαὶ Ὁ γάμος ἐς τοῦ Βούρβουρα τῆς Κυνουρίας ἐν Λαογρ. Β', 399—404. Κουκουλλῇ
 ὀθονυτικὰ σ. 93—100. *Saint-Sauveur Voyage historique, littéraire et pittores-*
que dans les isles. Paris, an VIII (1800) τ. III σ. 369—370 (Μάνης). *Dimo et Ni-*
colo Stephanopoli Voyage en Grèce, Paris an VIII (1800) τ. II σ. 1—13 (αὐτ.).
 Ἰεζ. Βαλαριδιώτης ἐν Νέα Σιῶνι 1907 τ. Γ' σ. 1119—1121 (Γιάννιτσα Καλαμάτας).—
 ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ: *Saint-Sauveur* ἐνθ. ἀν. τ. II σ. 41 κέ. (Κερκύρας). *Théotoki Détails*
sur Corfou. 1826 σ. 119—120. (*Ἀρωνίμων*) *Descrizione d'una cerimonia nuziale*
celebratasi in Corfù il 12 Agosto 1863, Corfù 1863 (περιγραφὴ γάμου ἀνωτέρας τά-
ξεως συνήθους ἐθιμοτυπία). [Salvator] Paxos σ. 86—7. *A. Papadopulo Vreto Memo-*
ria su di alcuni costumi antichi tuttora esistenti nell' isola di Leucade, 1825
 σ. 26—39. *I. N. Σταματίου Ὁ γάμος τῶν χωρικῶν τῆς Λευκάδος ἐν Ἐφημερ. Φιλομα-*
θῶν 1868 ἔτ. 17' σ. 1687 (ἐκ ταύτης δὲ μετὰ τινων προσθηκῶν ἐν Ἑλλ. Φιλολογ. Συλλόγῳ
 Κ' πόλεως 1874 τ. Η' σ. 410—412 καὶ ἐν Ἑστία 1877 τ. Δ' σ. 701—702). *Εὐστ. Γ. Πο-*
λίτου Ὁ γάμος ἐν Λευκάδι ἐν Λαογρ. Α', 308—320. *Saint-Sauveur* ἐνθ. ἀν. τ. III σ.
 366 (Κυθήρων).—ΡΟΥΜΕΛΗΣ: *E. Α. Περὶ τοῦ γάμου τῶν ποιμένων τῆς Ὄθρου ἐν Ἀθη-*
ναίῳ 1875 τ. Δ' σ. 89—101 (=Ἑστία 1877 τ. Γ' σ. 386—390. Νεολόγου ἐβδομαδιαία Ἐπι-
 θεώρησις 1894 τ. Γ' σ. 938—9, 948, 965—8). Ἀθ. Κάρομα Περὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων
 τοῦ χωρίου Σαβεδίκου τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος ἐν Ἐπιθεωρήσει πολιτικῇ καὶ φιλολογικῇ 1882
 τ. Γ' σ. 58—9. Ἀλπ. Μικρά ἱστορία, διήγημα ἐν Ἑστίᾳ 1889 τ. Γ' ἀρ. 25 σ. 2—4.
 ἀρ. 26 σ. 1—1 (χωρίου παρὰ τὸν Ἀχελῷον).—ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ: Σουλ. Βίον Τὰ κατὰ τὸν
 γάμον ἔθιμα ἐν Ἀγίῳ Γεωργίῳ τοῦ Πηλίου ἐν Λαογρ. Β' σ. 643—5.—ΗΠΕΙΡΟΥ:
 Γαργαρίου Παλιουροῦ Ἀρχαιολογία ἑλληνικῇ τ. Β' σ. 197—211 (Κεφάλαιον περὶ γάμου
 τῶν Ἑλλήνων μετὰ συγκρίσεως ἐν παρόδῳ πρὸς τὸν ἑσπερικὴν καὶ ἰταλικὴν ἔθιμα)
 (Ἀνοστήριον) Ἡ Ἠπειρος: Ἡθῇ καὶ ἔθιμα αὐτῆς καὶ τῶν Ἰωαννίνων ἐν Πιττακῇ
 1878 σ. 201—4. *A. Α. Παναγιωτίδου Ἡθῇ καὶ ἔθιμα τοῦ κράτους Παραμυθίας ἐν Θε-*
σπρωτίᾳ ἐν Νεολόγου ἐβδ. Ἐπιθεωρ. 1892 τ. Α' σ. 160. Χ. Χρηστοβασίλη Ὁ γάμος καὶ
 τρεῖς ἐπαρχίαι τῆς θούλης Ἠπείρου ἐν Ἀκροπόλει φιλολογικῇ 1888 ἔτ. Α' σ. 605—6 (ἐν
 ἐπαρχίᾳ Κουρέντων, Ἀνω Τσαμίκου καὶ Ζαγορίου). Γ. Χασιώτου Περὶ Ζαγορίου ἐν Χρυ-
 σῶντι 1886 τ. Δ' σ. 13—14. *I. Λαμπροῦ Ζαγοριακὰ* 1870 σ. 177—190. Τοῦ αὐτοῦ
 Ἠπειρ. μελετήματα τεύχ. Γ' 1888 σ. 56—7 (ἐν Τσαρκοβίτῃ). τεύχ. Ζ' σ. 22—5 (ἐν
 Παγονίῳ). Γ. Ζηκίδου Ἡθῇ τοῦ γάμου ἐν Βυσοῦνι ἐν ΚΠ. Συλλ. ΙΗ', 222—7. Ἐρ. Γ.
 Γεωργιάδου Ἡ Ζίτσα σ. 47—52. Δωδώνη 1896 σ. 119—121 (Δρόειανης). Ἀλ. Γεωργίση
 Ἡθῇ, ἔθιμα κλπ. Χιμαραίων. Τὰ κατὰ τὸν γάμον ἐν Ζωγρ. Ἀγῶνι 1891 τ. Α' σ. 206—8.
 —ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ: Ἰω. Μιχαήλ Μακεδονικά. Ἑρμούπ. 1879 σ. 1—17. *I. Πρωῖον Γα-*
μήλια ἦθῇ καὶ ἔθιμα ἐν Μακεδονίᾳ ἐν Ἑθνικῇ Ἀγωγῇ 1901 τ. Δ' σ. 108—110, 122—4,
 138—140, 156—8. *G. F. Abbott Macedonian Folklore* σ. 147—191 (καὶ ἐλευθέρα
 μετὰφρασις ὑπὸ Ζ. Μ. Κοιῶνι ἐν Μακεδ. ἡμερολ. 1909 σ. 208—227, περὶ ἧς βλ. Λαογρ.
 Α', 401). *A. Κωσταντινίδου Μακεδονικὴ ζωὴ. Γαμήλια ἔθιμα ἐν Ἀθηνῶν μην. παραρτήμ.*
τ. Δ' σ. 3681—3691. Ἰω. Αραζιώτου Ὁ κῶνωψ Ὀλύμπου καὶ Μακεδονίας 1870 σ. 74—84
 (Ἀποχόρου) ἐμμέτρως). Γ. Παπαγεωργίου Ὁ γάμος ἐν Καταφυγίῳ τοῦ Ὀλύμπου ἐν Ἑστίᾳ
 1883 τ. ΙΕ' σ. 357—361. Ν. Α. Χασιώτου (Ὀλυμπίου) Ἡθῇ καὶ ἔθιμα ἑλληνικά. Ὁ γά-
 μος ἐν Βελδεσνῶ τῆς Μακεδονίας ἐν Μικρασιατικῇ ἡμερ. Ε. Σ. Σβορώνου 1910 σ. 219—
 229. *I. Γ. Ἀντωνιάδου Ὁ γάμος ἐν Βελδεσνῶ ἐν Ἡμερολ. Σκόκου* 1910 σ. 362—8 (οὐκ
 ἐν ἀντιγραφῇ τοῦ προηγουμένου). Α. Κ. Ρούφου Τὰ ἔθιμα τοῦ Βουρδούσκου τῆς Μακεδο-
 νίας ἐν Πύρρῳ (ἐφημ. Ἀθηνῶν) 1905 ἔτ. Β' ἀρ. 99, 100, 102, 103, 106, 109. Κ. Γκ.
 Τελετὴ γάμων παρὰ τοῖς πύριξ τῶν Βιτωλίων χωρικοῖς ἐν Ἀκροπόλει φιλολογικῇ 1888 σ.
 191—2. Μ. Γάμος ἐν Δελφῶ ἐν Μακεδ. ἡμερολ. 1911 ἔτ. Δ' σ. 236—8. Ἰω. Αρα-
 ζιώτου ἐνθ. ἀν. σ. 157—161 (Κασσάνδρας). Ἀστ. Α. Γουσίον Ἡ κατὰ τὸ Πάργαιον χώρα,

Λακκοδηκίων τοπογραφία, ἤθη, ἔθιμα καὶ γλῶσσα. Λιψία 1894 σ. 55—62. Στ. Κουμανοῦδη Στράτης Καλοπείχειρος ² σ. 174—185. ³ σ. 197—207 (Σερρών).—ΘΡΑΚΗΣ καὶ ΑΝΑΤΟΛ. ΡΟΥΜΕΛΗΣ. Κων/πόλεως: *Schweiger* Neue Reisebeschreibung nach Constanti-nopel, 1608 σ. 222 κέ. *Domer* Diary of a tour in Greece, Turkey etc.³ Lond. 1842 τ. I σ. 125—9. Στίλπ. Κυριακίδου Τὰ κατὰ τὸν γάμον ἔθιμα ἐν Γκιουμουλτζίνῃ ἐν Λαογραφίᾳ τ. Β' σ. 48—59. Σ. Α. Μαρασοῦδου Ἐθιμα καὶ μαγγανισαί. Ἐν Φέρραις καὶ τοῖς περιχώροις αὐτῆς. 2. Γαμήλια ἔθιμα ἐν ΚΠ. Συλλ. τ. Η' σ. 547—9. Κ. Ν. Χατζοπούλου Ἡ ἐπαρχία 40 Ἐκκλησιῶν. Περὶ ἀρραβώνων καὶ γάμων ἐν Θρακικῇ Ἐπατη-ρίδι 1897 ἔτ. Α' σ. 192—4. Α. Χουρμουζιάδου Περὶ ἀνασταναρίων. Κ/πολις. 1874 σ. 24—5 (Σωζουαγαθοπόλεως). Μιλτ. Α. Λουλουδοπούλου Ἀνέκδοτος συλλογὴ ἠθῶν, ἔθιμων, δημ. ᾠδῶν, προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν, παροιμιῶν, αἰνιγμάτων κτλ. τῶν Καρυῶν (ἐπαρχίας Καθακλή). Ἐν Βάρνῃ 1903 σ. 167—190. Βλ. Γ. Σκορδέλλη Ἀνάλεκτά τινα περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως ἐν Πανδώρα 1861 τ. ΙΑ' σ. 448—9. Ἰω. Νικολάου Ἡ Ὁδη-σὸς (Βάρνα). Ἐν Βάρνῃ 1894 σ. 217—222.—ΒΟΡΕΙΩΝ ΣΠΟΡΑΔΩΝ. Α. Παπαδιαμάντη Οἱ Ἐλαφροήσχιωτοι, διήγημα ἐν Ἀκροπόλει 25 Δεκεμβρ. 1892 (=Ὁ Παντάρφανος 1912 σ. 50—2' ἐν Σκιαθῇ;). Μ. Γ. Κωνσταντινίδου Ἡ νῆσος Σκῦρος, 1901 σ. 163—6.—ΚΥΚΛΑ-ΔΩΝ. Ἀντ. Βάλληγδα Κυθιακά. Ἐρμούπ. 1882 σ. 111—3. Ἀριστ. Μ. Ταταράκη Ὁ γάμος ἐν Νεοελληνικοῖς Ἀναλέκτοις τ. Α' σ. 349—354 (Μήλου). Ζαφ. Α. Γαβαλά Περὶ τῆς νήσου Σικίνου. Ἀθ. 1885 σ. 43—4. J. Th. Bent The Cyclades, or life among the insulares Greeks. Lond. 1885 σ. 133—8 (Θήρας· οὐδὲν νέον· κυρίως ἐξ ἄλλων πα-ραλαμβάνει). 189—191 (Σικίνου). *Pègues* Histoire et phénomènes du volcan et des îles volcaniques de Santorin 1852 σ. 394—412. Α. Π. Εἰς γάμος ἐν Θήρᾳ ἐν Σιλ-πιγγί, οἶκος. καὶ φιλολογ. περιόχ. 1891. Περίοδ. Β' ἔτ. Β' τ. Α' σ. 8—9. 24—5. Ν. Γ. Γάσπαρη Ἡ νῆσος Ἀρμάδα. Ἀθ. 1895 σ. 66—7. *Tournefort* Relation d'un voyage du Levant. 1717 τ. I σ. 121 κέ. (Μυκίνου).—ΝΗΣΩΝ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ. Γ. Α. Γόνου Ἐθιμα τῶν ἐν Λέσβῳ γάμων (Ἐρμούπ. 1863 τ. ΑΓ' σ. 469—472. *Pontès* Notes sur la Grèce. 1864 τ. 205—240 ἐν Ὁδηγῇ κατὰ Συναρμόδιον τοῦ 1850). *Gaillard* et *Pineau* Le Folk-lore de Lesbos. 1921 σ. 313—320. Ἀλεξ. Ἀκριβοῦ Νομικαὶ ση-μειώσεις. Τὰ ἐν Μυτιλήνῃ περὶ μνηστειῶν ἔθιμα ἐν Ἀρμονίᾳ Σμύρνης 2. 3 Μαρτίου 1900. Κανελλάκη Χιακά ἀνάλεκτα. 1890 σ. 137—142. Ν. Καπιγιολδάση Ὁ γάμος παρὰ Σιθε-ρουντίοις ἐν Νεολόγου ἐβδομαδιαία ἐπιθεώρησις 1893 τ. Β' σ. 809 (ἔθιμα χιακά. Προδή-λως δὲν εἶναι ἀκριβῆ, ἀλλ' ἀστειά, ἴσως λεγόμενα ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς χώρας πρὸς διασυρμὸν τῶν ἀξέστων χωρικῶν). Κ. Ν. Παπάδῃ Ἐντυπώσεις ἐκ Παρπαριάς ἐν Χιακοῖς Χρονικοῖς Κ. Ἀμάντων 1911 τευχ. Α' σ. 81—3. Μιχ. Γ. Κεφάλαια Πῶς ἐγίνοντο οἱ γάμοι εἰς τὴν Καλλιμασιάν πρὸ τοῦ 1865 αὐτ. 1914 τευχ. Β' σ. 89—92. Ἐπ. Γ. Σταμιτιάδου Σαρμακά. Σάμος 1887 τ. Ε' σ. 267—300.—ΝΟΤΙΩΝ ΣΠΟΡΑΔΩΝ. Τοῦ αὐτοῦ Ἰκαριακά. Σάμος 1893 σ. 108—112. Μ. Η. Μαλανδράκη Ἡθῇ καὶ ἔθιμα ἐν Πάτρῳ ἐν Δελτ. Ιστορ. ἔθνολ. ἔταιρ. 1890 τ. Γ' σ. 331—6. Οἰκονομοπούλου Ασριακά 1888 σ. 79 κέ. *Michand* et *Poujoulat* Correspondance d'Orient. Bruxelles 1835 τ. IV σ. 133 κέ. (Κῶ). Γ. Παπαδοπούλου Γενικὴ γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ περιγραφὴ ἀρχαία καὶ νεωτέρα τῆς νήσου Νισύρου. 1909 σ. 57—67. Α. Χαβιαροῦ Ἐθιμα κατὰ τοὺς γάμους τῆς νήσου Τήλου ἐν Ζωγρ. Ἀγῶνι 1891 τ. Α' σ. 265—7. Τοῦ αὐτοῦ Συμαϊκά. Τὰ κατὰ τὴν μνηστειαν καὶ τὸν γά-μον αὐτ. σ. 212—3. Μπιλιώτιον—Κοτρὸν Ἡ νῆσος Ῥόδος 1881 τ. Β' σ. 292—5. Ἀριστ. Γ. Ἀναστασιάδου Ἡθῇ καὶ ἔθιμα ἐν Ῥόδῳ ἐν Ξενοφάνει 1910 τ. Ζ' σ. 49—50. Ἀποστ. Γ. Τσαμιτίκου Περιγραφὴ τοῦ γάμου ἐν Σορόμῃ τῆς Ῥόδου ἐν Φόρμιγγι τ. Η' ἀρ. 9. Τοῦ αὐτοῦ Πῶς στολιζέται ἡ νυμφικὴ κλίνη (παστός) ἐν τοῖς χωρίοις Ῥόδου ἐν Ῥοδιακῇ ἡμερ. 1912 σ. 93 κέ. *Wescher-Mantolaki* Δωρικὸν φῆγιομα Καρπάθου 1878 σ. 56—60. Μανω-λακίδη Καρπαθιακά 1896 σ. 117—121. Οἱ γάμοι ἐν Κάσῳ ἐν Ἐρατῷ 1861 τ. Α' σ. 111—118 (ἐκ τούτου: Μ. Μ. ἐν ἡμερολ. Χρόνῃ Κων/πόλεως 1867 σ. 72—6. Πανδώρα 1867 ΙΖ', 487—9. Ἐβδομάς 1889 τ. Γ' ἀρ. 26 σ. 4—5). Α. Στυριδῇ Ἐθιμα τοῦ γάμου ἐν Μαγίστῃ (Καστελορριζῷ) ἐν Παρνασσῷ 1878 τ. Β' σ. 882—6. Μ. Γ. Πιτρίδου Ἡ ζωνὴ ἔς τὸ Κα-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

σταλόρριζο. 5. 'Ο γάμος ἐν Νουμῳ 1905 ἀρ. 148 σ. 9—11.—ΚΡΗΤΗΣ. *Bybilakis Neugriechisches Leben*. 1840 σ. 29—43. *M. Χουρμούζη Βυζαντίου Κρητικά*. 1842 σ. 27—30. *Spratt Travels and researches in Crete*. Lond. 1865 τ. I σ. 170—173. *Ἐλπίδος Μελαίνης Κρητική μέλισσα*. 1873 σ. 57—63 (β' ἐκδ. 1888 σ. 36—40). / Παύλου *Γρ. Παπαδοπούλου* *Γ. Βλαστοῦ 'Ο γάμος ἐν Κρήτῃ. Ἡθὴ καὶ ἔθιμα Κρητῶν*. 1893 (πλουσιωτάτη συλλογὴ ἔθιμων, μετὰ παραντεθειμένων ἁσμάτων, παροιμιῶν κλπ.).—ΚΥΠΡΟΥ. *J. Bramsen Travels in Egypt, Syria, Cyprus etc.* Lond. 1820 τ. I σ. 306—7. *Γ. Λουκά Φιλολογικαὶ ἐπισκέψεις τῶν ἐν τῷ βίῳ τῶν νεωτέρων Κυπρίων μνημείων τῶν ἀρχαίων. 'Αθ. 1874 τ. Α' σ. 66—96. 'Αθ. Α. Σακελλάριου Τὰ Κυπριακά. 'Αθ. 1890 τ. Α' σ. 717—734. 'Ιω. Γ. Χατζηϊωάννου 'Ο γάμος ἐν Κύπρῳ ἐν Κρητικῇ Στοᾷ 1909 Β' σ. 118—124. Magda H. Ohnefalsch-Richter Griechische Sitten und Gebräuche auf Cypern. Berlin 1913 σ. 231—243. Ξ. Π. Φαρμακίδου Γαμήλιον κυπριακὸν ἔθιμον ἐν Λαογρ. Ε', 402.—ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ. *I. N. Βαλαβάνη Τὰ ἐν Κερασσοῦντι περὶ τὸν γάμον ἔθιμα ἐν Πανδῶρᾳ 1859 τ. Θ' σ. 509—512. 518—9. Γ. 'Αεριοῦ Σύντομος περιγραφὴ τῆς 'Αμισοῦ καὶ τῆς περὶ αὐτὴν χώρας. β'. Περὶ γάμων ἐν Πλάτωνι 1880 τ. Β' σ. 523—8. Γ. Α. Κονδυλάκη Γαμήλια ἔθιμα τῶν περὶ τὴν 'Αμισὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἰκούντων Ἑλλήνων ἐν Δελτ. 'Ιστ. 'Εθνολ. 'Εταιρίας 1884 τ. Α' σ. 526—530. II. Γ. Μακρῇ Βιβθονικαὶ σκιαγραφίαι. Τὸ Κατιρλί καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ κῶμαι. Κ/πολ. 1888 σ. 92—98. Εὐστρ. Γ. Δράκου Ἐθιμα συγχρόνων Ἑλλήνων. Α'. Οἱ ἀρραβῶνες. Β'. Οἱ γάμοι ἐν Νεολόγῳ Κ/πόλεως 5 Μαΐου καὶ 7 'Ιουνίου 1889. Γ. Κ. Γοῖβα Τὰ κατὰ τὴν 'Απολλωνιάδα [Βαλουκασέρ ;] ἐν 'Επιθεωρήσει Κων πόλεως 12 'Ιανουαρίου 1889 (συντομωτάτη, κακογραμμένη, ἀσαφὴς περιγραφὴ). Παρ. Ἐλευθερίου Πραγματεία περὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἔθιμων τῆς κομοπόλεως Ἀρκαδίας κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους ἐν Ξενοφάνει 1907 τ. Δ' σ. 231—5. Κλ. Σ. Γεωργίου Ἡθὴ καὶ ἔθιμα ἐν 'Ανατολῇ. Ἡ μνηστεία ἐν Βουρδουρίῳ ἄλλοτε καὶ νῦν. 'Ο γάμος ἐν Ξενοφάνει 1905—6 τ. Γ' σ. 72—82. 163—171. 202—211. 'Ιωακ. Βαλαβάνη Ἡθὴ καὶ ἔθιμα τῆς ἐλληνικῇ κοινότητι 'Ικονίου ἐν Χρῆστ. Κ/πόλει 1876 Α' σ. 103—4. Γεωργίου Ἡθὴ καὶ ἔθιμα 'Αφροδισιάδος γάμος ἐν 'Ικονίῳ ἐν Κετῇ 1889 τ. ΚΖ σ. 45—7. Σ. Φαίνοπούλου Τὰ Σούλατα. Μελέτη τοῦ νομοῦ 'Ικονίου ὑπὸ γεωγραφικὴν, φιλολογικὴν καὶ ἐθνολογικὴν ἐποψιν. 'Αθ. 1895 σ. 29—40. Σάββα Χωλοπούλου Μονογραφικὴ ἱστορία ἡθῶν καὶ Σουλᾶτος ἐν Ξενοφάνει 1905 τ. Β' σ. 284—7. ('Ανωνύμου) Ἡθὴ καὶ ἔθιμα . . . τῶν ἐν ἀποκέντροις Καισαρείας Καππαδοκίας οἰκούντων ὀρθοδόξων χριστιανῶν αὐτ. τ. Α' σ. 372—380. Δημ. Μακρόα Ἡ Μαλακοπή αὐτ. τ. Δ' σ. 426—431. 518—520. Ρίζου Ἐλευθεριάδῃ Συνασός, ἦτοι μελέτη ἐπὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἔθιμων αὐτῆς. 'Αθ. 1879 σ. 74—82. Γ. Σαραντίδου Ἀρχαίου Ἡ Συνασός. 'Αθ. 1899 σ. 76—81.—ΚΟΡΣΙΚΗΣ. *Dimo et Nicolo Stephanopoli* ἐνθ. ἀν. σ. 11. Ἄλλων λαῶν. Ἀλβανῶν. *Chandler Travels in Greece and Asia minor* 1817 τ. II σ. 153—4. 1825 τ. II σ. 169—170 (γαλλ. μεταφρ. 1806 τ. III σ. 59—60). *Hahn Albanesische Studien* 1853 τ. I σ. 143—7. Α. Λευτεράιου Ἀλβανικὰ ἔθιμα. Γάμος ἐν Παρνασσῷ 1892 τ. ΙΔ' σ. 281 κθ.—Μαυροβούνιων : *D. Ciampoli* *Intorno al Montenegro. Amori e nozze ἐν Nuova Antologia* 1896 τ. 65 σ. 588—621.—Ρωμούνων : *Ad. Flachs Rumänische Hochzeits- und Totenbräuche*. Berlin 1899. — Βουλγάρων καὶ ἄλλων σλαβικῶν λαῶν : *J. Kohler* ἐν *Zeitschr. d. Ver. f. Volksk.* 1915 σ. 329—345.—Ρώσων : *Krek Russische Hochzeitsbräuche* (*Analecta Graeciensia. Festschr. zu 42 Versammlung deutscher Philologen in Wien. Graz* 1893). *Th. Volkov Rites et usages nuptiaux en Ukraine*. Paris 1893 καὶ ἐν *Anthropologie* II, 160—180. 408—487. 537—587. III, 541—8.—'Αρμενίων : *Lady Montagu Letters and Works*, Lond. 1837 τ. II σ. 53—4.—Χριστιανῶν Συρίας : *H. Guys Voyage en Syrie* κατ. XXII. 1855 σ. 267—276. Αἰμιλίας Μαρούτζῃ Περὶ τῆς ἐν Συρίᾳ τελετῆς τῶν γάμων ἐν Πανδῶρᾳ τ. ΙΔ' σ. 33—4. 122—4). Ν. Γ. Πολίτου Ἡθὴ καὶ ἔθιμα ἄλλων νήσων καὶ τόπων ἐν ΚΠ. Συλλ. 1874 τ. Η' σ. 495—6.**

Καλύμματος ἐπίθεοις κατὰ τὴν κυκλικὴν ὄρχησιν. Ἐν Λευκάδι, ἀφοῦ ὁ ἱερεὺς θέσῃ

ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν νυμφίων τοὺς στεφάνους, εἰς τῶν συγγενῶν καλύπτει ἐκ τῶν ὀπισθεν τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς ὤμους τούτων δι' ὑφάσματος μεταξίνου ἢ μαλλίνου 12—15 πήχεων, τὸ ὁποῖον καλεῖται στεφανοσκεπάσμα καὶ εἶναι δῶρον τοῦ παρανύμφου, τὸ χρησιμοποιοῦν δὲ βραδύτερον ἢ νύμφη εἰς φόρεμα (Κατ' ἀνακοίνωσιν Σ. Δάλλα γυμνασιάρχου). Ἐν δὲ Κυζίκῳ καὶ τοῖς πλησιοχώροις <ἔς τὸ χορὸν τοῦ Ἡσαΐα ἐρριχταν ἀπάνου στὸν ὦμον τῶν νυμφίων ἕνα πολύτιμον κουμάσι (τόσχα, φασονέ κτλ.), ποῦ τοὺς τὸ ἔκανε δῶρον ὁ κουμπάρος καὶ τὸ λέγανε στεφανιάτικο> (Κατ' ἀνακοίνωσιν Μ. Φιλήντα). Ἄλλαι μαρτυρίαι: *Douglas An essay on certain points of resemblance between the ancient and modern Greeks* σ. 111. Ἔστι 1882 ΙΔ', 595 α. Βλ. καὶ ἀνωτέρω σ. 242, 2 (ἐν Σκύρῳ). Περὶ τοῦ ἐθίμου βλ. *Reinach Cultes, mythes et religions* I, 310 κέ. *Hock Griechische Weihegebräuche* σ. 130. Παρὰ Βουλγάρους: *Strauss Die Bulgaren* σ. 325, Ἀλβανούς Σικελίας: *Pitrè Usi e costumi del popolo siciliano* II, 67. 68.

Καταχύσματα. Εἰς διαφόρους περιστάσεις τοῦ γάμου, κατὰ τόπους: Ἔστι 1882 ΙΔ', 581. 582. 594. 595 (Ἀθήναι ἐπὶ Τουρκοκρατίας). Ἔστι 25 Ἰανουαρ. 1895 (Κεραιά). *Ross Erinnerungen* σ. 59 (Λεβάδια). Ὀλύμπια 1896 Α', 262—3. 269 (Τσιδέρι Ἀργους). Δελτ. Ἰστ. Ἐτ. Α' 129. 131 (Βυσινά Καλαβρύτων). *Καρκαβίτσα* Λυγαρή α' ἐκδ. 1896 σ. 161. β' ἐκδ. 1920 σ. 158 (Λεχαινά). Γ. Δ. Γεωργοπούλου Περὶ τοῦ γάμου τῶν ἀρχ. Ἑλλήνων. Τρίπολις 1880 σ. 11 σημ. 60 (Ἀρκαδία). *Κανδηρώρου* Ἀρχ. Ἐπ. 1903 σ. 76. 78 (Μεγαλόπολις). *Παπαζαφειροπούλου* Περιουναγωγὴ σ. 37. 42—3. 47 (Γορτυνία). *Λάουση* Λάστα σ. 100. 103. 112. *Κουκουλέ* Οἰνουντικὰ σ. 99. Νέα Σιών Γ', 1120 (Γιάννιτσα Καλαμάτας). Ἐπιθ. πόλιν καὶ φιλολογ. 1882 Γ', 58—9 (Σεβεδίκος Δωριζός). Ἐδδ. 1889 Γ' φ. 25 σ. 34, 35. 4 α (Αἰτωλοακαρνανία). Λαογρ. Α', 315 (Λευκάς). Γρ. Παλιουρίτου Ἀρχαιολογ. Ἐπ. Β', 209 (Ἡπειρος). *Λαμπροῦ* Ἡπειρ. μελετ. Ζ', 21 (Πογώνι Ἡπειρος). Ἐπ. Ἀρχαιολ. 1901 σ. 156 (Μακεδονία). *Abbott Maced. Folk.* σ. 177 (ἀγ. Ἐλισάβετ Παναχίου σ. 61 (Λακκοβίτσα Μακεδονίας) Ἡπειρ. Ἐπ. 1897 σ. 193 (Σαράντα Κάτωχας). *Βάλλια* Βαλκ. Ἐπ. σ. 112. *Λαμπροῦ* Ἀμοργός σ. 97. Κορνή Ἀτ. Γ' 51—5. 52. *Κανελιάκη* Χιακ. ἀνάλ. σ. 140. 141. *Σταματιάδου* Ἰκαριανά σ. 112. *Παπαδοπούλου* Σερβ. Ἐπ. σ. 62. *Ξενοφάν.* Ζ', 49 (Σιάννα Ρόδου). *Wescher-Mantolaki* Δωρ. φήφ. Καρπ. σ. 58 (Κάρπαθος). *Μανωλακάκη* Καρπαθικά σ. 119. Ἐφημ. Φιλολ. 1858 Γ', 448 λ. πασιτικά (Κρήτη). *Βλαστοῦ* Ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ σ. 66. 88—9. *Π. Γ. Μακρῇ* Κατιρλί σ. 93—4. Ἐπιθ. Κ/πόλ. 12 Ἰαν. 1889 (Ἀπολλωνιάς [Βαλουκισέρ;]). *Ξενοφάν.* Γ', 171 (Βουρδούρ). Αὐτ. Β', 286. 287 (Σύλατα). *Φαρασπούλου* Τὰ Σύλατα σ. 38. Ἔστι 1889 ΚΖ', 47 (Ἰκόνιον). *Ξενοφάν.* Δ', 430 (Μαλακοπή Μ. Καππαδοκίας). Αὐτ. 235 (Λιδίσιον).—Ὅτι κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἐδαλλον διὰ μῆλων ἢ ρόδων μαρτυρεῖται ἐκ *Ψελλοῦ* ἐπ. 84 παρὰ Σάθα Μεσ. Βιβλ. Ε', 321. Ἐν *Πειρίτῳ* Διγενῇ (στ. 1093 σ. 160 Λάμπρου) ῥάντισμα μὲ ροδόσταμα εἰς προπάντησιν ἐρχομένων.

Σένα. Ἐν Γαλλίᾳ: *Nove Coutumes, mythes et traditions des provinces de France* σ. 63. 290. *Mélusine* I, 93. 439, ἐν Σκωτία: *Rev. de l'hist. des relig.* 1910 τ. 62 σ. 204 κέ., ἐν Κορσικῇ: *Rev. d. trad. pop.* 1897 XX, 521, ἐν Blonay Ἑλβετίας: *Schw. Arch. f. Volksk.* 1911 σ. 95, ἐν Ἰταλίᾳ: *Arch. per le tradiz. popol.* XXII, 294. 295. 297—8 (σημ.), παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τῆς Βουκοβίνας: *Zs. f. öst. Volksk.* VII, 118, παρὰ Βουλγάρους: *Zs. Ver. Volksk.* 1915 σ. 337, ἄλλοις σλαβικοῖς λαοῖς αὐτ. σ. 341, παρὰ τοῖς Σλάβοις τῆς Βαλτικῆς: *Schrader Reallex. d. indogerm. Altert.* λ. Heirat § 12. 9. Περὶ τῆς ἐννοίας τῶν καταχυσμάτων βλ. *Mannhardt Mythol. Forschungen* σ. 351 κέ. 366—371. *Zs. Ver. Volksk.* 1895 σ. 391, 3. *R. Wütsch* ἐν Hess. Bl. f. Volksk. 1903 σ. 79—80. *Hock Griech. Weihegebräuche* σ. 92. 110. *Zachariae* ἐν Wien. *Zs. für d. Kunde des Morgenlandes* XVII, 139. XX, 293. Ὁ αὐτός ἐν *Zs. Ver. Volksk.* 1907 σ. 470. *Arch. f. Religionsw.* 1908 σ. 411. *Samter Familienfeste* σ. 1 κέ., ἰδίως σ. 13. *P. Stengel Opferbräuche der Grie-*

Καταχύσματα ἔχοντα εὐχετικὴν σημασίαν, εἰς ἄλλας περιστάσεις: ΚΠ, Σύλλ. Θ' 338, 339. Ἐν Κρήτῃ οἱ *μυοναμάδες* κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους συνίστανται εἰς τραγήματα, ὁπώρας ξηράς, καρύδια, ἀμύγδαλα, σταφίδας καὶ πορτοκάλια (Ι. Κονδυλάκης ἐν Ἑορτῇ 1 Ἰανουαρ. 1897. Φιλολ. παράρτ. σ. 3). Συναφῆ ἔννοιαν πρὸς τὰ καταχύσματα ἔχει καὶ ἡ διασπορά κόκκων βροῖας (βλ. ἀν. σ. 295 καὶ σημ. 1), συνηθισμένη ἐν Κύθνῳ κατὰ τὴν πρωτοχρονίαν (*Βύλληρδα* Κυθν. σ. 116).

Γλυκάσματα. Κατὰ τὸν γάμον γίνεται γενικώτερον διανομὴ κουφέτων. Μνηεῖα τούτων ἴδῃ ἐν Συναξαρίῳ τῶν γυναικῶν (στ. 888 σ. 403 Krumbacher) : «εἰς χάριν μηδὲν ὄψεαι | καὶ κουφέτα νὰ μὴ ᾔῃς». Βλ. προσέτι Guy's Voyage litt. en Grèce 1776 I, 266. Ἐν Ζακύνθῳ οἱ νυμφευόμενοι ἐμοίραζον κάρυα (Παρνασσός ΙΓ', 74), ἐν δὲ τῇ ἐπαρχίᾳ Σωζουαγαθουπόλεως κάρυα διενέμοντο εἰς τὰ παιδία κατὰ τὴν ἐν τῇ βρύσει τελετὴν (βλ. ἑνωτέρω σ. 301, 3) τὴν τρίτην μετὰ τὸν γάμον ἡμέραν (Ἐννεσίωδου Περὶ ἀναστασεων σ. 24—5). Ἐν Κρήτῃ εἰς τοὺς γαμηλιώτας παρὰ τὴν ἐκκλησίαν μεγὰλα (Ἑλλίδος Μελομένης Κρητ. Μελίσσα 1873 σ. 62, 1888 σ. 40). Ἀρκαδίας εὐχύσματα, π. λ. χ. ἐν Ἀρκαδίᾳ Ζωγράφου Ἀμάρτυς σ. 106), καὶ ἐν Κρήτῃ, ὅπου τὰ εὐχύσματα ἐνομαζοῦνται (Ζωγράφ. Ἀγ. Α', 325). Ἐν Τήλῳ τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς προσφέρεται εἰς τοὺς παρευρισκομένους μελιτοκοῦρρι, κατασκευαζόμενον ἐκ μέλιτος, σιτισαμίου καὶ ἀμυγδαλῶν, τὸ ὅποιον, τρώγοντας οὗτοι ἐπεύχονται : ἔτσι κ' ἡ μοῖρα σου γένηται (αὐτ. σ. 266). Ἐν Παρριᾷ Χίου, μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἱεροτελεστίας, περιφέρονται ἐντός τῆς ἐκκλησίας μερικά πᾶτα κυρτομέλια, ἐκ τοῦ ὁποῦ ὑποχρεοῦνται οἱ παρευστώτες νὰ λάβωσι ἀνά μίαν κουταλιὰν διὰ νὰ εὐχθῶν, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ὁ ἱερεὺς μοιράζει τὰ οὐφανοκόλλα (Χιακὰ Χρονικά 1911 Α', 83). Ἐν Βυσσικᾷ Καλαβρύτων ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ περιφέρονται ἄγγεῖα πλήρη μέλιτος, σῦκα καὶ οἶνος, οἱ δὲ προσκεκλημένοι γευόμενοι διὰ τῶν δακτύλων τὸ μέλι εὐχονται εὐτεχνίαν καὶ εὐζωίαν (ΔΙΕ. Α', 131)· κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαίους ἢ μνηστῆρας προσφέρει καρύκευμά τι μετὰ μέλιτος καὶ οἶνον (αὐτ. σ. 125). Διανομὴ ἄρτου κλπ. βλ. Λαογρ. Σύμμ. Β', 266.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τοὺς νεονόμους μετὰ τὴν τέλει τοῦ μυστηρίου ἀπεκλείετο ἐν Λιδίῳ ἡ
 ἰσοδοὺς εἰς τὴν οἰκίαν, ἐκ δὲν ἔδιδεν ὁ παρὰ νυμφος τὸν ζητούμενον τράγον (Ξενοφάν. Δ', 235).
 Ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἔνα ἀπομακρύνῃ, ὁ γαμβρός ἐκ τῆς νομικῆς παστάδος
 τοὺς καταλαμπδόνοντας ἐνίοτε αὐτὴν στενοῦς συγγενεῖς του, ὥφειλε νὰ ταῖς αὐτοῖς εὐωχίαν
 ('Εστία 1882 ΙΔ', 596).

Ἀνοικτικὰ ἐν Καρπάθῳ λέγεται τὸ «δῶρον, ὅπερ δίδεται τῇ νυμφίῳ ὑπὸ τῆς πανθεράς τὴν ἐπιούσαν τοῦ γάμου, ἂν τῇ ἀνοίξῃ τὸν νυμφικὸν θάλαμον» (Ζωγράφ. Ἀγ. Α', 320).

Ἐν Σουλάτοις Καππαδοκίας ἐπιστρέφουσα ἐκ τῆς πηγῆς ἡ νύμφη εὕρισκε κλειστὴν τὴν θύραν· τάξει διὰ τὴν ἀνοίξῃ ὁ γαμβρὸς (Ξενοφάν. Β', 287).

Ἐνὰ ἀνάλογα. Συμβολικὰ ἐμπόδια εἰς τὸν γαμβρόν· ὁφείλει νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν ἀφήσουν (ἰταλικά) : Arch. per le tradiz. popol. 1900 σ. 460. 462. Ἐμπόδια ὑπὸ συγγενῶν νύμφης νὰ διέλθῃ ἡ γαμήλιος πομπή ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας εἰς τοῦ γαμβροῦ (Σαβοῖα) : Rev. de l'hist. des relig. 1910 τ. 60 σ. 207. Πρὸς καὶ Samter Geburt, Hochzeit u. Tod σ. 162 κέ.

Εἰς τινὰ μέρη τῆς δυτικῆς Μακεδονίας τὴν δευτέραν μετὰ τὸν γάμον συνηθίζεται τὸ λεγόμενον *κορέμασμα*. Οἱ μπράτιμοι περιτυλίσσουσι διὰ σχοινίου τὴν νύμφην κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ ἀνασύροντες ἀπὸ τινος δοκοῦ τῆς οἰκίας κρατοῦσιν αὐτὴν μετέωρον· τὴν καταβιδάζουσι δὲ μόνον ἀφοῦ τάξῃ τι, συνήθως φαγώσιμον. Πολλάκις ἀναρτῶσι καὶ ὅλους τοὺς οἰκίους, οἵτινες ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὅρον ἀπαλλάσσονται (Ἐθν. Ἀγωγή 1901 σ. 158).

Ἐν Ῥομπάταις Ἡπείρου, ἂν δὲν τάξωσιν εἰς αὐτὴν ὁ πανθερὸς καὶ ἡ πανθερά, δὲν εἰσέρχεται ἡ νύμφη εἰς τὴν νέαν οἰκίαν (Λαμπροῖδου Ἡπειρ. μελετ. Ζ', 24). Ὁμοίως καὶ ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις, πρὶν ἢ θωρήσωσιν αὐτὴν τι (Θράκ. Ἐπετ. 1897 σ. 193).

Ῥάπισμα νεονύμφων κλπ. Ἐν Καρκύρῃ ὁ πανθερὸς ὑποδεχόμενος τὸν γαμβρόν τῷ ἔδιδε σφοδρόν ῥάπισμα (Saint-Sauveur Voy. hist. II, 46). Ἀλλαχοῦ ἐρράπιζε τοῦτον ἡ πανθερά, ὡς ἐν Σεβεδίκῳ Δωρίδος (Ἐπιθ. πολιτ. φιλολ. 1882 Γ' 58), καὶ ἐν Καρυαῖς Καδακλῇ τρίς (Δουλουδοπούλου Ἀν. συλλ. σ. 188). Ἐν Λακκοδικίῳ Μακεδονίας, ὅταν ὁ γαμβρὸς μεταδίδῃ πρὸς παραλαβὴν τῆς νύμφης, ἡ ἀδελφὴ ταύτης ἢ ἄλλη τις συγγενὴς κερνᾷ αὐτὸν ποτήριον οἴνου, εἰτα προσέρχεται πρὸς τὸν τράχηλον αὐτοῦ μανδήλιον καὶ τὸν ῥαπίζει (Γουσίου Πάγγ. σ. 60). Ἐν Βουσαῖ καὶ Καλαβρύτων μία ἐκ τῶν θείων τῆς νύμφης κατέπερεν ἰσχυρόν ῥάπισμα ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ γαμβροῦ, τὸν ὅποιον προσεπάθει νὰ προφυλάξῃ εἰς ἐκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ (ΔΕΠ. Δ', 130). Μετὰ τὴν στέφιν ἐρράπιζε καὶ παλαιότερον ὁ γαμβρὸς, ἐν μὲν Λάστῃ τῆς Γορτυνίας ὑπὸ τῶν συγγενιστῶν καὶ φίλων τῆς νύμφης (Λάσκαρη Λάστα σ. 107), ἐν δὲ τῇ χωρίῳ Τρέχῃ τῆς Καππαδοκίας ὑπὸ ἀπάντων τῶν κατόικων κατὰ τὸν ἀσπασμόν τῶν νυμφικῶν ἐστράων (Φαρασολοῦλου Σύλατα σ. 39). Κατὰ τὴν αὐτὴν περίστασιν, ἐν Μεγαλοπόλει, ῥάπισμα φιλικόν βλ. ἄν. σ. 242, 2. Εἰς Κούρηντα θεωπευτικῶς κτυπᾷ ἐπὶ τοῦ αὐχένος τὸν εἰσερχόμενον νυμφίον ὁ πανθερὸς (Λαμπροῖδου Ἡπ. μελετ. Δ', 57). Ἐν Ζατούνη τῆς Γορτυνίας τὴν νύμφην, ὅταν τὴν πάρουν, «τὴν καθίζουσιν σὲ βρέλι καὶ τὴν χτυποῦν μπάτσαις» (κατ' ἀνακοίνωσιν Κ. Κασσιμάτη). Εἰς τοὺς ὁρεινοὺς δῆμους τῆς Μαντινείας (κατ' ἀνακοίνωσιν Ν. Τριανταφυλλάκου) καὶ εἰς τὰ περὶ τὴν Μεγαλόπολιν χωρία (Ἀρχ. Ἐπετ. 1903 σ. 77) ἐνφ' ἡ νύμφη πορεύεται πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, σκώπτεται καὶ παντοειδῶς παρενοχλεῖται, τὴν προστατεύει δὲ ὁ κουμπάρος διὰ τοῦ μαστιγίου τοῦ ἀπωθῶν τοὺς πειράζοντας αὐτὴν οἰκίους καὶ φίλους τοῦ γαμβροῦ. Ἐν Ἀμοργῷ γρονθοκοποῦν τοὺς παρανύμφους ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν τέλει τοῦ μυστηρίου (Γάσπαρη Ἀμοργός σ. 67).

Ἐν Βουλγαρίᾳ τὴν νύμφην κτυπᾷ ὁ γαμβρὸς διὰ τῆς ζώνης αὐτοῦ (Zs. Ver. Volksk. 1915 σ. 333).

Συμβολικαὶ πράξεις. Βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς νύμφης. Κατὰ τὴν ἀφίξιν τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ τίθεται εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς, ἐν τοῖς χωρίοις τῆς Μεγαλοπόλεως, βρέφος (Ἀρχαῖ. Ἐπετ. 1903 σ. 78), ἄρρεν ἀμφιθαλές ἐν Λακεδαιμόνι, ὅπερ αὐτὴ ἀσημῶναι (Σπарт. ἡμερολ. 1904 σ. 70). Καὶ ἐν Οἰνούντι ἀσημῶναι ἄρσενικό παιδί τιθέμεν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς (Κουκουλὲ Οἰνουντ. σ. 100). Ἐν Μακεδονίᾳ παρουσιάζουσιν εἰς αὐτὴν πρῶτον ἄρρενα παῖδα καὶ εἰτα κορμαῖδα, οὗς φιλοδωρεῖ (Ἐθν. Ἀγ. 1901 σ. 157). Δύο νήπια, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἐπέθετον ἐπὶ τῆς νύμφης καὶ ἐν Ἀπολλωνιάδι [Βαλουκασέρ:] (Ἐπιθ. Κ/πόλ. 12 Ἰανουαρ. 1889). Κατὰ τὴν βιαίαν εἰσοδὸν τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ (βλ. ἄνωτέρω σ. 292, 2), ῥῥῃ αὕτη τὴν θύραν διὰ βρέφους, ὅπερ ἐδίδετο

αὐτῇ εἰς τὰς ἀγκάλας, ἐν Συλάτοις Καππαδοκίας (Ξενοφάν. Β', 286) καὶ ἐν Σινασφ (Ῥίζου Ἐλευθεριάδου Σινασός σ. 78. I. Ἀρχελαίου Σαραντίδου Σινασός σ. 80).—Πρὸς ὅς πρὸς τὸ ἔθιμον καὶ R. Schmidt Z. Indisch. Erotik σ. 688 κέ.

Ἀγόροι εἰς τὴν κλίνην. Ἐν Ἀκαρνανίᾳ εἰς τῶν νεονύμφων τὴν κλίνην ῥίπτουσιν ἄμφιθαλῇ ἀγόρῃ, ἵνα καὶ οὗτοι ποιήσωσιν ἄρρενα (Κατ' ἀνακοίνωσιν Εὐστ. Σταΐκου). Καὶ ἐν Ταιβέρι Ἄργους κυλίουσιν ἐπὶ τῆς κλίνης ἀγόρῃ, πρὸ τοῦ κατακλιθῶσιν οἱ νεόνυμφοι (Ὀλύμπια 1896 Α', 269). Ἐν Λιδισίῳ ἐκάθιζον παῖδιά ἐπὶ τῶν προικίων, ὅτε ἐγένετο ἡ ἐκθεσις αὐτῶν (Ξενοφάν. Δ', 234).

Τὴν κλίνην τῶν νεονύμφων στρωννύει πάντοτε, ἐν Παρνασίῳ, γυνὴ ἄρρενα ἔχουσα τέκνα, ἥτις ἐντὸς τῆς στρωμνῆς ἐντίθῃσι τρεῖς ἡλούς καὶ τρεῖς ἀμυγδάλας· τοῦτο ὑπονοεῖ τὴν γέννησιν ἀρρένων (Πλάτων Β', 367, θ').

Περιστέρια. Ἐν Τήνῳ κατὰ τὴν στέψιν ζευγος περιστερῶν ἀφίσταται ἐλεύθερον εἰς τὴν αἰθουσαν (Κατ' ἀνακοίνωσιν Ἀδ. Ἀδαμαντίου). Καὶ ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Τουρκοκρατίας προσεφέρετο τοῖς νεονύμφοις ζευγος ζωντανῶν λευκῶν περιστερῶν (Ἐστία 1882 ΙΔ', 596), ὡς δεῖπνον πισσούνιον ψητόν, τὴν δ' ἐπικύριον τοῦ γάμου ζευγος πισσούνιων ἐφημέων (αὐτ.)· ἐν Κύπρῳ βραστῶν μετὰ τοῦ ζωμοῦ τῶν (Σακελλαρίου Κυπρ. Α', 730· βλ. καὶ Λουκᾶ Φιλολ. ἐπισκ. σ. 93). Ἄλλας εἰδήσεις περὶ παραθέσεως κοινῆς τροφῆς εἰς τοὺς νεονύμφους περιστερῶν βλ. ἐν Λαογρ. Συμμ. Β', 265 (Ζ').

Μαγικαὶ πράξεις. Σούροιμο ποδιοῦ νύμφης : Ὀλύμπια 1896 Α', 253 γ (Ταιβέρι Ἄργους). Λουκᾶ Φιλολογ. ἐπισκέψεις σ. 89.

Καρφὶ ἐπιτίθεται εἰς τὴν κόμην τῆς νύμφης ὑπὸ κόρης μητρὸς πρωτοστέφανης διὰ νὰ μὴ πέφτουν τὰ μαλλιά (Κουμανούδη Στρ. Καλοπείχειρος ² σ. 176. ³ σ. 199· πρὸς καὶ ἀνωτέρω σ. 255—6 σημ. 5). Ἡ λαβοῦσα πρώτη κτέμνην ἡμέρας ὑπανδρεύεται τάχιστα (αὐτ. ² σ. 178. ³ σ. 199).

Ἄλλαι μαγικαὶ πράξεις : Κρητ. Ἀοτήρ Δ', 661 (Κρήτης).

Ἄγνευα τῆς νύμφης καὶ ἄεγχος τούτης. Ellisson Analekten V, 248. Götterstudien sur la littérature grecque moderne σ. 144 κέ. Völskerkunde σ. 229. Ploss Das Weib I, 484 κέ. 488 κέ. Rev. de l'hist. des relig. 1898 τ. 37 σ. 413 κέ. Schrader Reallex. der indogerm. Altert. λ. Keuschheit § 6 κέ. Ἀδαμαντίου ἐν Λαογρ. Γ', 130 κέ. Theodoridis Seuchen Fühlen und Werten σ. 68 κέ.

Ἐν Λαογρ. Α', 402, ἐνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ ἐλέγχου τῆς ἀγνείας τῆς νύμφης, ἀναφέρεται ὅτι τὸ ἔθιμον «ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ὡς ἐκ πολλῶν σαφειστάτων τεκμηρίων συνάγεται, μάλιστα δ' ἐξ αὐτῆς τῆς λέξεως ὑμέναιος (ὑμῆν), τῆς μετωνυμικῶς δηλούσης καὶ τὸν θαίμονα τοῦ γάμου καὶ τὸ γαμήλιον ἄσμα». Ἄλλ' ὡς πρὸς τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λ. διίστανται αἱ γνώμαι ἡδὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων. Σχετικῶς, ὡς καὶ περὶ τοῦ θαίμονος ὑμεναίου βλ. Τζέτζη Χιλιάδ. ΙΓ' στ. 588 κέ. 597. Koester De cantilenis popularibus veterum Graecorum. Berolini 1831 σ. 61. Schmidt De Hymenaeo σ. 21, 2. Koerber De Graecorum hymenaeis et epithalamiis, Vratisl. 1877 σ. 10. Pape λ. ὑμέναιος. Rendiconti dei Lincei V, iv 1895 σ. 555. Daremberg-Saglio Dict. des antiquités λ. Hymenaeos. Roscher Lex. I, 2801 ἐν λ. Pauly-Wissowa XVII, 126 λ. Hymen, Hymenaios. Usener Götternamen σ. 326. W. Kroll Die Altertumswissenschaft σ. 439—440. Bruckner ἐν Athenische Mitteil. 1907 σ. 90. P. Maas ἐν Philologus LXVI, 590—6. Kretschmer ἐν Glotta I, 386.

Περὶ ἐλέγχου τῆς ἀγνείας τῆς νύμφης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι βλ. Bruckner ἐν Athen. Mitteil. 1907 σ. 89 κέ. Περὶ δὲ τῆς γαμηλίου ἐπιφωνήσεως ἐκκόρει κόρι κορώνην βλ. Koester ἐνθ. ἀν. Hermann Opusc. II, 328 (De Aeschyli Danaedum fabula). L. Deubner ἐν Hermes 1913 τ. 48 σ. 299 κέ.

Παρ' ἄλλοις λαοῖς : Ricaut Histoire de l'église grecque 1710 σ. 435 (Ἀρμένιοι, Ἕλληνας, Τοῦρκοι, Ἑβραῖοι). Schweizer. Archiv f. Volksk. 1913 σ. 23 (Ἑβραῖοι). Ami Boué La Turquie d'Europe 1840 τ. II σ. 470 (Τοῦρκοι). Strausz Die Bulga-

ren σ. 327. Zs. Ver. Volksk. 1901 σ. 439. 1915 σ. 343—4 (Βούλγαροι). Αὐτ. 1901 σ. 438 κέ. ('Ρῶσοι καὶ ἄλλοι Σλάβοι). 1905 σ. 438—9 (ὁμοίως). Αὐτ. 1901 σ. 167 ('Ρουθηνοὶ Βουκοβίνας). Archiv. per le tradiz. popol. 1899 σ. 45 (ἐν Νεαπόλει). *Carnoy et Nicolaïdès Folklore de Constantinople* 1894 σ. 187—8 ('Ατσίγγανοι Κωνσταντινουπόλεως). *Savary Lettres sur l'Egypte* 1786 τ. III σ. 38 ('Αραβες Αἰγύπτου). Verhandl. d. Berl. Gesellschaft f. Anthropologie 1894 σ. 465—6 (ὁμοίως). Rev. de l'hist. des religions 1912 τ. 61 σ. 190 ('Αθησινοί). Αὐτ. σ. 192 (παρὰ τοῖς Gouragué χριστιανοῖς ἐν 'Αθησινίᾳ). *B. Schidlof Sexualleben der Australier und Ozeanier* Lpz. 1908 σ. 232 κέ. 236. 239 κέ. (ἐν Σαμόᾳ). *Waitz Anthropol.* IV, 132 (ἐν τῷ ἀρχαίῳ Μεξικῷ).

Jus primae noctis. 'Εν 'Ηπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα : Λαμπροῖδου 'Ηπειρ. μελετ. Γ', 10. 'Εν Μακεδονίᾳ 'Αλβανοί : Folklore 1903 σ. 420.

Δεισιδαιμονίαι. 'Εὰν τὴν αὐτὴν ἡμέραν γίνωσι δύο ἢ πλείονες γάμοι, αἱ νύμφαι, ἂν συναντηθῶσι μέχρι τῆς ὀγδόης ἡμέρας, ὀφείλουσι καλύπτουσαι τὸ πρόσωπον διὰ μανδηλίου ν' ἀσπασθῶσιν ἀλλήλας ἐπιλέγουσαι· «Νὰ χαίρῃσαι τὸν ἄνδρα σου κ' ἐγὼ τὸν ἐδικό μου» (Γιάννιτσα Καλαμάτας παρὰ Γ. Βελμάχου), ἐν Σίφνῳ δέ, ὅταν δύο γάμοι γίνωσι συγχρόνως, δὲν πρέπει ἡ μία νύμφη νὰ ἴδῃ τὴν ἄλλην πρὸ τῆς παρελεύσεως 40 ἡμερῶν, ἄλλως ἢ μία ἐκ τῶν δύο θ' ἀποθάνῃ (παρὰ Σ. Δουκάκη 1888). 'Εν Λέσβῳ, ἂν τὴν ἰδίαν Κυριακὴν γίνωσι πολλοὶ γάμοι, πιστεύουσιν ὅτι κάποιος ἐκ τῶν νυμφευθέντων τὴν ἡμέραν ἐκαίνῃ θ' ἀποθάνῃ (*Georgeakis et Pineau Folkl. de Lesbos* σ. 341). 'Εν Παρνασίῳ δὲν ἐπιτρέπεται εἰς νυμφίους νὰ εἰσέλθωσιν εἰς ἐκκλησίαν, ἐνθα τελεῖται γάμος, ἐὰν δὲν ἔχωσι παρέλθει 40 ἡμέραι ἀφ' ἧς ἐνυμφεύθησαν (Πλάτων Β', 367, η'), ἄλλως, ἐν Τσιθέρι 'Αργούς, ὀφείλουσι νὰ ξανασιναφανωθοῦν (Πλάτων Β', 363 γ).

Χῆροι, χῆραι καὶ χαροκαμένοι προσεγγίζονται πρὸς ἀσπασμόν τῶν σταφάνων ἔθετον λευκὸν μαντήλι εἰς τὴν κεφαλὴν (Πλάτων Β', 367, η') παρὰ Μ. Φιλήντα).

Δεισιδαιμονίαι κατὰ τὴν Ἱεροσολιμὴν (Κατ. Σίμων Γ', 1119. «Τρεῖς μέραις δὲ ἔξωθεν οὕτω ἡ νύμφη οὕτω ὁ γαμβρὸς ὅσα ἡμέρᾳ τὸ σπέρμα πρὸς τὸν ἄνδρῳ σ. 303—4] ὥσπου σκραντήσῃ, ἵδῃ καὶ χαρῆς αἰρνοῦσι (ἀπομακρύνονται) μοναστοῖς τῶς παρὰ μόνο μὲ συντροφισιά» (ἐν Χαλκίδει παρὰ Γ. Κλ. Ζερβοῦ).

'Εν Λέσβῳ τὴν βυτεραίαν τοῦ γάμου ἀφαινοῦν τὸν γαμβρόν εἰς ἐξωκκλήσιον καὶ τρίβουν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μὲ τσουκνίδαις (*Rouse ἐν Folklore* 1896 VII, 115).

'Ετέρας προλήψεις βλ. ἐν Ζωγρ. 'Αγ. Α', 14, ιε' ('Ηπείρου). 213 § 28—33 (Σύμης).

